

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**8. SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE
ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNDE
KULLANILABİLECEK HATIRATLARIN
İNCELENMESİ**

İREM ÇANKARA

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

ANTALYA, 2024

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

8. SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNDE
KULLANILABİLECEK HATIRATLARIN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İrem ÇANKARA

Danışman: Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İrem ÇANKARA bu çalışması ... /... /..... tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

İmza

Başkan:

Üye:

Üye (Danışman): Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN

(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanılabilecek Hatıratların İncelenmesi

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

.....

Enstitü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezim olarak sunduğum “8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanılabilecek Hatıratların İncelenmesi” adlı bu çalışmayı bilimsel, ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

İrem ÇANKARA

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkıları olan danışmanım, sayın Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN'a en içten şükranlarımı sunmak isterim. Kendisi, yüksek lisans eğitimimizin başlangıcından itibaren bizi akademik çalışmalara teşvik etmekle kalmayıp aynı zamanda bize her zaman kılavuzluk etmiş ve değerli desteğini esirgememiştir. Onun değerli öğütleri ve yönlendirmeleri olmasaydı, bu çalışmanın tamamlanması ve başarıya ulaşması mümkün olmayabilirdi. Kendisinin özverili desteği, benim için sadece bir akademik rehberlik değil aynı zamanda bir ilham kaynağı olmuştur.

Tez sürecim boyunca benden desteğini esirgemeyen sayın Doç. Dr. Osman AKHAN hocama teşekkürlerimi borç bilirim. Tezimin yazım sürecinde bana destek olan sayın Dr. Öğretim Üyesi Serpil DEMİREZEN ve Doç. Dr. Gökçe KILIÇOĞLU hocalarıma, tez yazım sürecinde fikirlerine her zaman ihtiyaç duyduğum ve desteğini esirgemeyen sayın Prof. Dr. Yenal ÜNAL hocama teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde yardımlarını esirgemeyen ve destek veren değerli arkadaşlarıma minnettarım. Kıymetli annem ve babamın maddi ve manevi desteklerinin yanında akademik kariyerini her zaman örnek aldığım, yol göstericim sevgili ağabeyim Mehmet ÇANKARA'ya teşekkürü borç bilirim.

Araştırmamızın alan yazına katkısı olması dileğimle...

İrem ÇANKARA

ÖZET

8. SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNDE KULLANILABİLECEK HATIRATLARIN İNCELENMESİ

ÇANKARA, İrem

Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN

Nisan 2024, 218 sayfa

Öğrencilerin tarih derslerine olan ilgisini artırmak, öğretimi zenginleştirmek ve sınıf içi ortamı tarih dersinin verimliliği lehine kurgulamak amacıyla birinci elden kaynaklar önemli birer yardımcıdır. Bu noktada birinci elden kaynaklardan biri olan hatıratların, özellikle T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde kullanımı iyi bir tercih olabilir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde kullanılabilecek hatırat türündeki edebi eserlerin incelenmesi ve bu eserlerin 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda yer alan üniteler ve kazanımlarla ilişkilendirilmesini sağlamaktır. Uzman görüşleri ve alan yazındaki çalışmalar doğrultusunda belirlenmiş 11 farklı hatırat türündeki eser ele alınmış ve bu eserlerin 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımlarla ilişkilendirilmesi yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada, doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler, betimsel analiz ile çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, incelenen hatıratların T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri kazanımları ile ilişkilendirilebildiği ve incelenen eserlerde ilişkilendirilen pasajların tarih dersi öğretiminde kullanılabileceği söylenebilir. Bu çalışma, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin öğretiminde uygun hatırat seçimi ve hatıratların kazanımlarla ilişkilendirilmesi bakımından Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yol gösterebilir. Bu bakımdan gelecekteki araştırmalar için farklı hatıratlar ile T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri kazanımlarının ilişkilendirilmesi ve öğretmenlere dersin öğretiminde daha çok alternatif sunulması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: İnkılap Tarihi, Program, Birinci Elden Kaynak, Hatırat

ABSTRACT

EXAMINATION OF MEMORIES THAT CAN BE USED IN THE 8TH GRADE REVOLUTION HISTORY AND KEMALISM LESSON

ÇANKARA, İrem

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education

Supervisor: Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN

April 2024, 218 pages

First-hand sources are important aids in order to increase students' interest in history lessons, enrich teaching, and create the classroom environment in favor of the efficiency of the history lesson. At this point, the use of memoirs, which are one of the first-hand sources, may be a good choice, especially in T.C. Revolution History and Kemalism lessons. In this regard, the aim of the research is to examine literary works in the memoir type that can be used in the 8th grade T.C. Revolution History and Kemalism lessons and to relate these works to the units and achievements in the 8th-grade T.C. Revolution History and Kemalism lessons curriculum. Eleven different types of memoirs, determined in line with expert opinions and studies in the literature, were discussed and these works were associated with the achievements in the 8th grade eleven curriculum. In this research, where qualitative research method was used, the data obtained through document analysis were analyzed with descriptive analysis.

When the results of the research are evaluated in general, it can be said that the memoirs examined can be associated with the achievements of the T.C. Revolution History and Kemalism lessons and the passages associated with the examined works can be used in history teaching. This study can guide social studies teachers in terms of choosing appropriate memoirs and associating memoirs with achievements in teaching T.C. Revolution History and Kemalism lessons. In this regard, it may be suggested for future research to associate different memoirs with the achievements of T.C. Revolution History and Kemalism lessons and to offer teachers more alternatives in teaching the course.

Keywords: *Revolution History, Program, Primary Resource, Memories*

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Sınırlılıklar	8
1.5. Tanımlar	8

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi.....	9
2.1.1. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Yeri ve Önemi.....	9
2.1.2. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Tarihi Gelişimi.....	13
2.1.3. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar	15
2.1.4. Tarih Öğretiminde Edebiyat	16
2.1.5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Edebi Ürünlerin Kullanımı ve Önemi	20
2.1.6. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanılabilecek Edebi Türler...	21
2.1.6.1. Hatıratlar (Anılar).....	22
2.1.6.2. Biyografiler	22
2.1.6.3. Otobiyografiler	23
2.1.6.4. Denemeler	23
2.1.6.5. Destanlar.....	23

2.1.6.6.	Efsaneler.....	24
2.1.6.7.	Tarihsel Hikayeler.....	24
2.1.6.8.	Masallar.....	24
2.1.6.9.	Mektuplar.....	24
2.1.6.10.	Günlükler.....	25
2.1.6.11.	Menkıbeler.....	26
2.1.6.12.	Romanlar.....	26
2.1.6.13.	Seyahatnameler (Gezi Yazıları).....	26
2.1.6.14.	Söylevler (Nutuklar).....	27
2.1.6.15.	Şiirler.....	27
2.1.6.16.	Türküler.....	27
2.1.6.17.	Tiyatrolar.....	28
2.1.6.18.	Atasözleri.....	28
2.2.	Hatırat (Anı).....	28
2.2.1.	Hatırat (Anı) Türleri ve Özellikleri.....	29
2.2.2.	Hatırat (Anı) Okuma Teknikleri.....	31
2.2.3.	Hatırat (Anı) Türünün Tarihçesi.....	32
2.2.3.1.	Dünya’da Hatırat (Anı) Türünün Tarihi Gelişimi.....	32
2.2.3.2.	Türkiye’de Hatırat (Anı) Türünün Tarihi Gelişimi.....	34
2.2.4.	Hatıratların (Anıların) Tarihsel Değeri.....	35
2.2.5.	Hatırat (Anı) ve Tarihsel Empati Becerisi.....	37
2.2.6.	Hatırat (Anı) Seçilirken Dikkat Edilecek Hususlar.....	40
2.3.	Hatıratların (Anıların) Tarih Öğretiminde Kullanılması.....	42
2.3.1.	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatırat (Anı) Kullanımı Esasları...	44
2.3.2.	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatırat (Anı) Kullanımının Faydaları.....	47
2.3.3.	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatırat (Anı) Kullanımının Sınırlılıkları.....	48
2.4.	İlgili Araştırmalar.....	49
2.4.1.	Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	49
2.4.2.	Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	50

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	53
3.2. Çalışma Grubu	53
3.3. Veri Toplanması ve Analizi	54
3.4. Çalışmada Geçerlik ve Güvenirlik	59

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. “Hep Atatürk’ün Yanında... (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	60
4.2. “Atatürk’ün Yanı Başında” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	73
4.3. “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	84
4.4. “Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	100
4.5. “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	107
4.6. “Türkiye’de Beş Sene” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	122
4.7. “Millî Mücadele Cilt-7” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	127
4.8. “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	140

4.9. “Sınıf Arkadaşım Atatürk-1” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular.....	150
4.10. “Felakete Doğru” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular.....	154
4.11. “Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	158

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	160
5.2. Öneriler	168

KAYNAKÇA.....	169
----------------------	------------

EKLER	184
--------------------	------------

Ek 1. “Bir Kahraman Doğuyor” Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar.....	184
Ek 2. “Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar” Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar.....	185
Ek 3. Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar	186
Ek 4. Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar	187
Ek 5. Demokratikleşme Çabaları Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar	188
Ek 6. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar	188
Ek 7. Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar	189
Ek 8. Hep Atatürk’ün Yanında... (Baba Oğul Bozoklardan Anılar).....	190
Ek 9. Atatürk’ün Yanı Başında.....	191
Ek 10. Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları.....	192
Ek 11. Sevr ve Lozan’a Giden Süreç	193
Ek 12. Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler.....	194

Ek 13. Türkiye’de Beş Sene.....	195
Ek 14. Millî Mücadele Cilt-7.....	196
Ek 15. Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923	197
Ek 16. Sınıf Arkadaşım Atatürk-1	198
Ek 17. Felakete Doğru	199
Ek 18. Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye	200
ÖZGEÇMİŞ	201
İNTİHAL RAPORU.....	202
BİLDİRİM.....	203

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı Üniteleri, Kazanım Sayıları, Süreleri ve Oranları.....	9
Tablo 2.2. Edebi Ürünlerin Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar	41
Tablo 2.3. Tarihsel Önemi Düşünmenin 5 “R ” si.....	42
Tablo 3.1. Çalışmada İncelenen Hatıratların Künyeleri	54
Tablo 4.1. Hep Atatürk’ün Yanında... (Baba Oğul Bozoklardan Anılar) Adlı Hatırat ile İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar	60
Tablo 4.2. Atatürk’ün Yanı Başında Adlı Hatırat ile İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar	73
Tablo 4.3. Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar.....	84
Tablo 4.4. Sevr ve Lozan’a Giden Süreç Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar.....	100
Tablo 4.5. Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar.....	107
Tablo 4.6. Türkiye’de Beş Sene Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar.....	122
Tablo 4.7. Millî Mücadele Cilt-7 Adlı Hatıratla İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar.....	127
Tablo 4.8. Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923 Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar	140
Tablo 4.9. Sınıf Arkadaşım Atatürk-1 Adlı Hatırat ile İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar	150
Tablo 4.10. Felakete Doğru Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar.....	154
Tablo 4.11. Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar.....	158

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Tarih Derslerinde Kullanılabilecek Edebi Türler.....	21
Şekil 2.2. Empati Yapılabilmesi İçin Gerekli Bazı İlkeler.....	38
Şekil 2.3. Hatıratların (Anıların) Kullanılma Nedenleri.....	43
Şekil 2.4. 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı Üniteleri	45
Şekil 2.5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatırat (Anı) Kullanımının Faydaları	47

KISALTMALAR LİSTESİ

Bknz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
vb.	: Ve Benzeri
yy.	: Yüzyıl
t.y.	: Tarih yok

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci, Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen devrimlerle başlamış ve devletin demokratik bir yapıya uygun hale getirilmesi için gösterilen çabaların ana noktası İnkılap Tarihi dersi öğretimi olmuştur (Bolat, 2012, s. 250). Bu sebeple T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin rolü, Türk gençliğine geçmişin önemli mücadelelerini anlatarak, milli egemenliğin ve bağımsızlığın nasıl elde edildiğini vurgulamak ve geleceğin teminatını oluşturmak olarak belirlenmiştir (Akbaba, Demirtaş, Birbudak & Kılcan, 2014, s. 208).

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konuları, ilkokuldan başlayarak yükseköğretime kadar öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. İlkokulda Hayat Bilgisi müfredatı, ortaokulda Sosyal Bilgiler müfredatı içerisinde, ortaokul 8. sınıftan itibaren ise “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” adı altında ayrı bir ders olarak okutulmaktadır. Ortaöğretimde aynı isimle devam eden ders daha detaylı bir şekilde işlenirken, yükseköğretimde “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” ve “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi” gibi dersler ve başlıklar altında devam etmektedir. Bu şekilde öğrenciler, öğrenim süreleri boyunca “Atatürk İlke ve İnkılaplarına” dair derslerle bu konu hakkında belli bir birikimin olması sağlanmaktadır (Öner & Öner, 2014, s. 391).

Etkin bir vatandaş yetiştirmenin temel koşullarından biri, tarih bilinci olan bireylerin yetiştirilmesidir, çünkü geçmişi iyi anlamak, günümüze yön verebilmek açısından önemlidir (Demir, 2019, s. 30). Atatürk İlkeleri ve İnkılapları, bu bilinci kazandırmak amacıyla ilk ve orta kademedeki “Sosyal Bilgiler” dersi kapsamında öğrencilere aktarılmaktadır (Öner & Öner, 2014, s. 392). 8. sınıfta ise T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile öğrenciler dönemin tüm konularını kronolojik olarak tam bir bütün halinde görürler. Bu ders kapsamında öğrenciler Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğindeki mücadelelerin, vatan sevgisinin, cumhuriyetin kuruluşunun ve diğer önemli olayları anlaması ve sevdirmesi adına önemli bir adım atarlar.

Palaz, Kılcan ve Gülbudak (2019, s. 375) tarafından ifade edildiği üzere, öğrencilere T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini sevdirmek, ilgili dersle pozitif bir tutum

geliştirmelerini sağlayabilir ve dolayısıyla derse yönelik ilgi ve başarı düzeyleri artırılabilir. Ancak, öğretmenlerin karşılaştığı sorunların başında öğrencilerin tarih konusuna ilgilerinin olmaması gelmektedir (Zin, Jaafar & Yue, 2009, s. 323). Çünkü çoğu öğrenci tarihi geçmişteki olayları anlatan sıkıcı bir ders olarak görmektedir (Nair & Narayanasamy, 2017, s. 110). Bununla birlikte öğretmenlerin geleneksel anlatım yöntemini sıkça tercih etmeleri, yeni öğretim yöntemlerinin ve tekniklerinin kullanımını kısıtlamaktadır. Ders süresinin sınırlı olması, müfredatın yoğunluğu, yeterli ders araç ve gereçlerinin eksikliği gibi etkenlere ek olarak, yöntemlerin bilinmemesi ve öğretmenler tarafından kullanılmaması gibi nedenler de bu durumu etkileyen faktörler arasında sayılabilir (Kan, 2006, s. 538).

Öğrencilerin tarihle ilk kez tanıştıkları Sosyal Bilgiler derslerinde, yanlış yöntemler ve stratejilerle tarihin öğretilmesi, öğrencilerin geçmişe ilişkin yanlış anlayışlar geliştirmesine sebep olabilir. Bu durum, öğrencilerin gelecekteki kararlarını ve düşüncelerini etkileyebilir. Yanlış yapılandırılmış bir tarih öğretimi, öğrencilerin belirli gruplara veya toplumlara karşı önyargı ve ayrımcılık geliştirmesine neden olabilir. Tarihin tek bir bakış açısıyla öğretilmesi veya sadece belirli bir grup insanın bakış açısının sunulması, öğrencilerin geniş bir dünya görüşü geliştirmesine engel olabilir. Tarih, insanların geçmişteki hatalardan ders çıkarmasına yardımcı olur. Ancak hem öğretmenden hem de öğrenciden kaynaklı sorunlar, öğrencilerin geçmişteki hataların farkına varmadan aynı hataları tekrarlayan bilinçsiz bireyler haline gelmelerine ve gelecekteki sosyal sorunların artmasına neden olabilir. Çünkü tarih, bir ülkenin veya toplumun kültürel mirasının çok önemli bir parçasını oluşturur (Oruç & Ak, 2023, s. 175).

Günümüzde, öğrencilerin sadece sınav odaklı bir yaklaşım benimsemeleri sonucunda, birçok sorun da beraberinde gelmektedir. Bu sorunlar arasında, öğrencilerin belirsiz bir amaç veya hedefsizlik hissi taşıması, düşük motivasyona sahip olmaları, derslere karşı ilgisizlik ve isteksizlik göstermeleri yer almaktadır (Kuş & Çelikkaya, 2010, s. 81). Ata ve Keçe'nin (2014, s.18) belirttiği üzere, ezberci eğitim sisteminin devamı, öğrencilerin kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirememelerine ve sınavlara yönelik hazırlık süreçlerinde konuları ezberlemelerine yol açmaktadır. Bu sürecin sonunda, öğrenciler hızla öğrendikleri bilgileri unutma eğilimindedirler. Dahası, farklı bir kaynaktan gelen yanlış bilgiyle karşılaştıklarında, bu bilginin doğruluğunu ayırt etmede zorluk yaşamaktadırlar.

Demirezen ve Akhan (2011, s. 7) tarafından vurgulandığı üzere, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretiminde, öğrencilere sadece ezberlenmiş bilgilerin ötesinde, Millî Mücadele ruhu, vatan sevgisi ve Atatürkçülük gibi önemli özelliklerin kazandırılması

gereklidir. Bu noktada hatıratların derslerde kullanılması, yaşanmış olayların duygusal bir bağlam içinde öğrencilere sunularak, tarihi anlamlandırmalarını sağlayabilir. Derslerde hatıratların kullanımı, öğrencilere Mustafa Kemal Atatürk'ü ve vatan sevgisini anlamak, cumhuriyetin değerini kavramak ve verilen mücadeleleri takdir etmek için önemli bir fırsat sunar. Hatıratlar (anılar), soyut tarih bilgilerini somut bir hikâye içinde öğrencilere sunarak, dersi sevdirmek ve içselleştirmek açısından etkili bir araç olabilir.

Öğrencilerin derslere olan ilgisi ve olumlu tutumlarını geliştirmek için öğretmenlerin sadece geleneksel anlatım yönteminden uzaklaşmakla kalmayıp aynı zamanda öğrenci merkezli öğretim yaklaşımlarını benimsemeleri gerekmektedir. Örneğin, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde farklı medya araçları, edebi eserler, hatıratlar (anılar) ve tiyatro gibi unsurların kullanılması, öğrencilerin derse olan ilgisini artırabilir (Ezer, Ulukaya & Kaçar, 2016, s. 76). Bir öğretmenin sınıfa girdiğinde amacı dersin kazanımını öğrenciye ulaştırmaktır. Bu noktada sınıf içi atmosferi düzenleyebilmek ve öğrenciye kazanımlarla verilmesi istenen konuların hatıratlar aracılığıyla sunulması önerilmiştir. Öğrencilere geçmiş olayları o döneme ait hatıratlarla (anılarla) okutmak tarihi empati yoluyla o günün şartlarını anlamalarını ve hissetmelerini sağlayabilir. Bu, öğrencilerin tarihi olayları daha derinlemesine anlamalarına katkı sağlayabilir (Palaz, vd., 2019, s. 375). Öğrenciler geçmişteki olayları yeniden yaşayamazlar. Ancak tarihin aktif ve anlamlı bir şekilde anılması yoluyla gerçek tarih öğrenimine sahip olabilirler (Ebro, 2022, s. 157).

Tarihsel empati, öğrencilere, sosyal bilgiler eğitimi içinde yer alan tarih öğretimi alanındaki yöntem ve teknikleri kullanarak, bir tarihçi gibi geçmişte yaşanan olayları detaylı bir şekilde incelemelerini teşvik eder. Bu nedenle, güncel öğretim programlarında tarih öğretiminde performans değerlendirmesine imkân sağlayarak, öğrencilerin derinlemesine tarihi olayları anlamalarına yönelik önem arz etmektedir (Demir, 2019, s. 32). Alabaş (2007, s. 9) tarafından ifade edildiği üzere, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde, öğrencilerin birinci ve ikinci elden farklı türlerde kanıtları kullanarak sınıf içinde kanıtlara dayalı grup veya bireysel çalışmalar ve sorgulamalar yoluyla, hatıratların (anıların) kullanımıyla desteklenen kanıt temelli öğrenme yöntemiyle, farklı kaynaklarla karşı karşıya gelerek birtakım becerileri kazanmaları sağlanabilir. Bu yaklaşım, öğrencilerin küçük birer tarihçi gibi hareket ederek zihinsel etkinliklerle öğrenmelerini destekler. Öğrenci, gerçek ile düşünceyi ve ön yargıyı mantıktan ayırt edebilir. Bununla birlikte birinci ve ikinci elden kaynakları ayırt edebilir, bilgi kaynaklarını değerlendirebilir, aldatıcı ve yanıltıcı argümanları tanıyabilir

(Savich, 2008, s. 12). Özellikle birinci elden kaynaklar, öğrencilerin doğrudan tarihi belgelere erişimini sağlar ve bu da tarih bilgisini derinleştirebilir (Formwalt, 2022, s. 65).

Öğrencilerin yaşamlarıyla tarihsel konular arasında bağlantı kurmak, bu bağlamı oluşturmak ve etkinlikler aracılığıyla bilgileri işlemelerini sağlamak, tarihin etkili bir şekilde öğretilip öğrenilmesi için kritik unsurlardır. Bu bağlamda, öğrencilere farklı yöntem ve tekniklerle bilgiyi işleme fırsatı vermek önemlidir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin derinlemesine düşünmelerini teşvik eder ve tarihsel konuları daha etkili bir şekilde anlamalarına yardımcı olabilir. Bu nedenle, ders planlamasında bu tür etkinliklere yer vermek, öğrencilerin tarih bilgisini daha kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmelerini sağlayabilir (Cruse, 1994, s. 1069-1070).

Tarihçiler, tarihin içeriğine, geçmişteki insanların deneyimlerine, geride bıraktıkları hatıralara/anılara, fiziksel kalıntılara ve diğer belgelere başvurarak ulaşabilirler. Bu nedenle tarihsel bir anlayışa ulaşmak için tarihsel kanıtlara ihtiyaç duyulmaktadır. Doğan ve Dinç'in (2007, s. 199) ifade ettiği üzere, tarihsel kanıt, yalnızca bilgi işleme etkinliklerine dayanmakla kalmaz, aynı zamanda dilin keşfine, dilin kullanıcılara sunduğu anlamlara ve geçmişin tarihçesine (bizlere olayları aktaran) açılan bir araştırma yoluna da olanak sağlar. Devrinde yazılmış kaynak eserler arasında, kütüphane malzemeleri içerisinde hatıratlar (anılar), birinci el kaynaklar arasında kabul edilmektedir (Kütükoğlu, 2011, s. 22-24). Kanıtlara dayalı tarih öğretiminin temel gerekçeleri incelendiğinde, geçmişteki olayların zamanı, tanımı ve sınırlarının belirsiz olması nedeniyle geniş bir alan olarak algılandığı görülmektedir. Tarih, geçmişte yaşanmış bir gerçeklik olmasına rağmen, öğrenenin zihninde somut bir gerçeklik olarak yerleşmekte zorlanmaktadır. Tarih öğretiminde, öğrencilere zaman bilinci kazandırılması hedeflenir, bu bağlamda kanıtların kullanımı önem arz etmektedir. Kanıtlar, tarih derslerinde laboratuvar işlevi görmekte ve öğrenciye gözlem yapma imkânı sunarak tarihi gerçekliği daha somut hale getirmektedir. Kanıtların tarih derslerinde kullanılması, çağdaş bir bakış açısını yansıtan bir yaklaşım olarak öne çıkar. (Çiftarslan, 2019, s. 16-18). Ayrıca, hatıratlar (anılar) gibi birinci elden kaynakların kullanılması, öğrencilere o dönemin duygusal ve düşünsel bağlamını daha iyi kavrama fırsatı sunabilir (Tosh, 2020, aktaran Çakıcı, 2023, s. 229).

Sonuç olarak, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğrenciler üzerinde daha olumlu bir etki bırakabilmesi için öğretmenlerin yaratıcı ve etkileşimli öğretim yöntemlerini benimsemeleri, farklı kaynakları kullanmaları ve öğrencilere geçmiş anlamalarına yardımcı olacak araçları sunmaları önemlidir. Mevcut literatürde, İnkılap Tarihi eğitiminin hedeflerine

katkı sağlayabilecek eğitimsel materyal olarak hatıratların kullanımı üzerine çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Altıkulaç, 2014, Boyraz, 2020). Ancak, 8. Sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde kullanılabilecek hatıratların ünite bazında değerlendirildiği ve ünite kazanımlarıyla ilişkilendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışma, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere birinci elden kaynaklar olan alanında uzman görüşüyle belirlenmiş hatıratlarla (anılarla) dersi daha objektif bir inceleme yapmalarına yardımcı olacak, eserin kazanımlarla ilişkilendirilmiş kısımları ve kazanım yorumlamalarıyla birlikte sunulmasının, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine kolaylık sağlayacağı ve ders içeriğini zenginleştireceği hipotezini ele almaktadır. Ayrıca, bu çalışmanın, ilgili alan yazındaki mevcut boşluğu doldurarak katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) yer alan üniteler ve kazanımlarla, uzman görüşleri ve alan yazındaki çalışmalar doğrultusunda belirlenen hatıratların (anıların) ilişkilendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. “Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?
2. “Atatürk’ün Yanı Başında” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?
3. “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?
4. “Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?
5. “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?
6. “Türkiye’de Beş Sene” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?

7. “Millî Mücadele Cilt-7” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?
8. “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?
9. “Sınıf Arkadaşım Atatürk-1” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?
10. “Felakete Doğru” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?
11. “Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye” hatıratı, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2018 öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirilebilir?

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsan ölünce değil, hatıralarının silinmesiyle unutulur. Hatıratlar (anılar), geçmişteki bireyin her yönünü ortaya koyar. Duygularıyla, düşünceleriyle, sosyal ve siyasi yönleriyle, yaşayışlarıyla, şahit olduklarıyla şu an görünmeyen ama geleceğimize yön vermemize yardımcı olan bilgiler barındırırlar. Bu nedenle hatırat (anı), tarihsel bir hazine gibidir, geçmişi aydınlatan önemli bir kaynaktır. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde hatıratların (anıların) kullanılması, öğrencilere tarihsel düşünce ve tarihsel empati becerilerini kazandırmak açısından önem arz etmektedir. Tarih atılarak tutulan bir hatırat aracılığıyla, o dönemi başka bir hatırat ile karşılaştırma imkânı sunarak, gerçekleşen olayların çeşitli bakış açılarıyla değerlendirilmesine olanak sağlar (Akkuş, 2022, s. 16).

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı’na göre, ders içeriğinin işlenişinde birinci elden kaynakların (arşiv belgeleri, somut tarihi miras öğeleri, Nutuk vb.) kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Öğrencilerin ele alınan olayları kendi bağlamları içinde anlayabilmesi için, o döneme ait yazılı, sesli, görsel ve görüntülü kaynakların kullanılmasına özellikle önem verilmiştir. Bu kapsamda, sözlü ve yazılı edebi ürünler ile gazete, internet gibi medya araçları da ders içeriğini zenginleştirmek adına kullanılabilir (MEB, 2018, s. 9). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde birinci elden kaynakların kullanımı önem arz ettiğinden ve öğrencinin o dönemin şartlarını, önemli liderlerin ya da toplumların bizzat şahit olduğu anları birinci ağızdan dinlemeleri ya da kaleme alınan hatıratları okumaları derslerin

içeriğini daha canlı hale getirecektir. Belgelerin, dünya üzerinde kabul kılınmış bilgilerin sorgulanması ve hatıratlar (anılar) üzerinden incelenmesi öğrencinin çok yönlü gelişmesine katkı sağlayacaktır. 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde gerek asker gerek diplomat olarak Osmanlı Devleti'ne, Türkiye Cumhuriyeti'ne ziyarete gelmiş, savaşlarda bulunmuş önemli kişilerin, yine tarihimiz içerisinde birçok savaşlarda öncü rol oynayan kahramanlarımızın çeşitli hatıratlarına yer verilmesi öğrencinin derse daha ilgili olmasını sağlayacaktır.

Kanıt dayalı tarih öğretiminde, bilgiye dayalı temeller öne çıkarılmaktadır. Bu yaklaşım, öğrencinin tarihsel bilgiyle yalnızca tanıklık etmekten öte, öğrenim sürecinde kanıtlanmış ve güvenilir bilgiyle etkileşimde bulunmasını sağlar. Bu bağlamda, öğrenci, güvenilir tarihsel bilgiye ulaşma sürecinde daha etkin bir konuma yükselir (Doğan, 2008, s. 33). Kanıt temelli öğrenme bu sayede öğrenciye kazandırılacak ve öğrencilerin hatıratlar (anılar) aracılığıyla ders kitaplarındaki bilgilerle karşılaştırmalarına, tartışma ortamı yaratmalarına, öğrencilerin olayları objektif olarak değerlendirmelerine yardımcı olacaktır. Bununla birlikte derslerde hatıratların (anıların) kullanımı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin müfredat yoğunluğu ve sınırlı ders saatleri nedeniyle zaman kaybını da önlemeyi amaçlamaktadır. İlgili ünitelerle ilişkilendirilmiş hatıratlar, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine daha kolay bir materyal sunma imkânı sağlayarak, müfredatın işlenmesinde pratik bir destek sunma noktasında da fayda sağlayabilir.

Hatıratlar, sadece birer eğitim aracı olarak değil, öğrenme sürecinin önemli bir parçası olarak da kabul edilmelidir (Dönmez, Yazıcı & Uslu, 2015, s. 268). Eğitim-öğretim sürecinde hatıratların nasıl kullanılacağı ve dikkat edilmesi gereken noktaların öğretim programında yer alması önemlidir. Ancak, Boyraz (2020, s. 173) hatıratların 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında birinci elden kaynak olarak değil, ikinci elden kaynak olarak sunulduğunu, öğretim programları ve ders kitapları incelemeleri sonucunda, hatıratın bağımsız bir tür olarak yeterince vurgulanmadığını ve ders kitaplarında kullanımıyla ilgili birçok teknik hata olduğunu belirtmiştir. Hatıratların tarih öğretiminin her aşamasında etkin bir şekilde kullanılması için eksikliklerin giderilmesi ve hatıratların tarih öğretiminde daha etkin bir araç olarak kullanılması, öğrencilerin öğrenme süreçlerine ve karakter gelişimlerine daha olumlu etki edeceği düşünüldüğünde, bu çalışmanın amacı ilgili literatüre katkı sağlaması amacıyla, 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kullanılabilecek hatıratların doğrudan birinci elden kaynak olarak kullanılması, ünitelerle ilişkilendirilmesi ve yorumlanmasını hedeflemektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- “T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 öğretim programı” ile,
- Salih Bozok, Cemil Bozok “Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)” adlı hatırat ile,
- Mustafa Kemal Ulusu “Atatürk’ün Yanı Başında” adlı hatırat ile,
- Rahmi Apak “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” adlı hatırat ile,
- David Lloyd George “Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” adlı hatırat ile,
- Afet İnan “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” adlı hatırat ile,
- Liman Von Sanders “Türkiye’de Beş Sene” adlı hatırat ile,
- Ruşen Eşref Üneydin “Millî Mücadele Cilt-7” adlı hatırat ile,
- Semyon İvanoviç Aralov “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları (1922-1923)” adlı hatırat ile,
- Ali Fuat Cebesoy “Sınıf Arkadaşım Atatürk-1” adlı hatırat ile,
- Prens Andre “Felakete Doğru” adlı hatırat ile,
- Osman Okyar, Mehmet Seyitdanlıoğlu “Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye” adlı hatırat ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Hatırat: Bir kimsenin yaşadığı zaman dilimine, faaliyetlerine, etkileşimde bulunduğu kişilere dair düşüncelerini ve duygularını içeren bir kitaptır (Develioğlu, 2012, s. 391).

Birinci elden kaynak: Devrinde vücuda getirilmiş olan, ana kaynak. Bir olaya fiilen katılan veya çok yakından takip eden biri tarafından yazılmış eser (Kütükoğlu, 2011, s. 17).

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük: Devletin kuruluşunu etkileyen olaylar, kuruluş sürecinde yaşananlar ve Cumhuriyetimizin temelini oluşturan Atatürk ilke ve inkılaplarıyla ilgili bilgileri içeren bir öğretim dersidir (MEB, 2018, s. 9).

Öğretim Programı: Öğrenme çıktılarının başarıyla gerçekleştirilmesi için eğitimin düzenlenmesini hedefleyen planlardır (Özcan & Koştur, 2019, s. 140).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi, Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından 8. sınıf öğrencilerine verilmektedir. Bu ders, ortaokul seviyesinde ve haftalık ders programında, toplamda 2 ders saati ayrılmıştır (TTKB, 2018).

2.1.1. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Yeri ve Önemi

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı 7 üniteden oluşmaktadır. Bu ünitelerin başlıkları, kazanım sayıları, bu ünitelere ayrılan süreler ve bu ünitelerin öğretim programındaki oranı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.1. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı Üniteleri, Kazanım Sayıları, Süreleri ve Oranları

Ünite, Kazanım Sayıları ve Oranları				
Sıra No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Süre/Ders Saati	Oran (%)
1	“Bir Kahraman Doğuyor”	4	8	11,1
2	“Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar”	8	18	25
3	“Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!”	7	14	19,5
4	“Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye”	9	12	16,7
5	“Demokratikleşme Çabaları”	3	6	8,3
6	“Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası”	3	6	8,3
7	“Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası”	5	8	11,1
Toplam		39	72	100

(MEB, 2018).

Tablo 2.1.’de görüldüğü gibi 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün doğumundan başlayıp, ölümü ve sonrasındaki gelişmelere kadar gelmektedir.

Günümüzde 8. sınıf düzeyinde haftada 2 saat okutulan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi; milli ve tarihi değerlerimizi, Cumhuriyetimizin temel ilkelerini, Atatürk’ün ilke ve inkılaplarını, yakın tarihimizi, milli birlik ve beraberliğimizi, ulusal bilincimizi, vatan ve millet sevgisini, çağdaş, ulusal ve demokratik değerleri ele alan bu

unsurları Türk gençliğine aktarmayı ve benimsetmeyi hedefleyen bir derstir (Çakmak, Akgün & Salur, 2021, s. 828).

Zengin bir tarihsel geçmişe sahip olan Türk milleti, tarih boyunca bağımsız bir yaşam sürmüş ve uzun yıllar Anadolu coğrafyasında varlığını sürdürmüştür. Ancak, Gazi Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki Kurtuluş Savaşı sürecinde, Türk Milleti Anadolu’da varlığını kaybetme riskiyle karşı karşıya kaldığı zaman önemli zaferler elde etmiş ve yeni bir Türk Devleti’nin temellerini atmıştır. Bu devlet, gerçekleştirdiği inkılaplarla modern ve saygın bir konuma yükselmiştir. Bu nedenle, içinde yaşadığımız vatan topraklarında, milletimizin tarihimizin en yakın döneminde verdiği mücadeleyi ve devletimizin kuruluş felsefesini anlamak büyük önem arz etmektedir (Kalelioğlu, 2017, s. 184).

Her düşünce sisteminin, olaylara yönelik bakış açısı ve değerlendirmesi farklıdır. Farklı düşünce sistemlerini doğru bir şekilde anlayabilmek ve etkili bir biçimde açıklayabilmek için bu sistemler arasındaki farkları veya ortak özellikleri anlamak büyük önem taşır. Atatürkçü düşünce sistemini kavrayabilmek için diğer düşünce sistemlerinden ayrılan özellikleri belirlemek gereklidir. Ancak bu yöntemle, Atatürkçü düşünce sisteminin ne olduğu ne olmadığı anlaşılacaktır. Bu konu, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur (Doğru, 1989, s. 24). Dersin Türkiye’deki siyasal toplumsallaştırma sürecinin özelliklerini aktarmak gibi bir görevi de vardır (Kalaycıoğlu, 1985, s. 427).

Küresel güçlerin Mütareke döneminde olduğu gibi güçlü bir Türkiye istemedikleri, bu nedenle her türlü yöntemi kullanarak milleti kendi kimliğinden, tarihinden ve kültüründen uzaklaştırmaya çalışacakları gerçeği unutulmamalıdır. Mustafa Kemal Atatürk’ün emanet ettiği Cumhuriyet ve istiklale sahip çıkabilecek gençliğe öncelikle milli tarih bilinci aşılanmalıdır (Özüçetin & Nadar, 2010, s. 468). Recep Peker, İnkılap Tarihi ders notlarında, Mustafa Kemal Atatürk’ün “Devrimin amacını kavramış olanlar sürekli olarak onu koruma gücüne sahip olacaklardır” sözünden esinlenerek, Türk inkılâbının ruhunu ve hedeflerini kavrayıp, gelecek nesilleri yetiştirme amacını şu şekilde açıklamaktadır (Çencen, 2010, s. 15): “...Bu dersin temel amacı, inkılap dönemini tecrübe etmiş ve bu dönemi hazırlamış bireylerin ruhsal derinliklerinde en güçlü ileri hareket unsuru olan tutku ve heyecanı, genç Türk nesillerine aktararak ulusal çalışma hayatına yönlendirmektir. Ayrıca, bu genç nesilleri yaşanan inkılap prensipleriyle donatarak, onları ulusal sorumluluklara hazırlamak da hedeflenmektedir.” (Peker, 1935, s. 1).

Bu programın hedefleri, “Yüksek Okullar Türk İnkılap Tarihi” ve Orta Öğretim Kurumları “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi” Müfredat Programı’nda 25 Mayıs 1981 tarihli Tebliğler Dergisi’nde belirtilen şekilde açıklanmıştır:

- 1- Türk inkılabının tarihsel anlamını ve önemini anlamalarını sağlamak.
- 2- Atatürk’ün milliyetçilik ve medeniyetçilik görüşünü ifade etmek.
- 3- Atatürk’ün üstün liderlik vasıfları, askeri dehası, devlet adamı kimliği ve inkılapçı misyonunu açıklamak.
- 4- Atatürk’ün dünya görüşünü ve fikirlerini anlayarak Atatürkçülüğü özümsemek.
- 5- Kurtuluş Savaşı’nın Türk Milletinin varlığını koruma ve devam ettirme amacıyla ne kadar büyük fedakarlıklarla gerçekleştirildiğini öğrencilere kavratmak.
- 6- Türk Milletinin tüm kurumları ve değerleriyle birlikte çağdaş uygarlığa nasıl ve hangi tarihsel koşullar altında geçtiğini öğrencilere anlatmak.
- 7- Türkiye Cumhuriyeti’nin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu temel kavramını, “Atatürk İlkeleri” bilincinin oluşturduğu şeklinde öğrencilere kazandırmak.
- 8- Türk inkılabının, milli ve uluslararası boyutlarını belirleyerek, XX. yüzyılda diğer mazlum milletlere nasıl örnek olduğunu göstermek.
- 9- Dünya devletlerinin ve Türkiye’nin o dönemdeki koşulları dikkate alınarak, Türk İnkılabının hangi zorlu şartlar altında gerçekleştirildiğini anlamak.
- 10- Demokrasiye olan katkımızın gelişimini inceleyerek, öğrencilere demokratik düzenin gerektirdiği bilgi ve davranışları kazandırmak.
- 11- Öğrencilere, Atatürk’e, Türk İnkılabına ve ilkelerine içtenlikle bağlı olma bilincini kazandırmak.
- 12- Öğrencilere, günümüz ve geleceğin sorunlarına Atatürkçü bir bakış açısıyla çözüm getirebilecek tutum, davranış ve yetenekler kazandırmak (Tebliğler Dergisi, 1981, s. 205).

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 2. maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu program ile;

- 1- Atatürk’ün liderlik yeteneklerini, üstün askeri ve devlet adamı niteliklerini anlama, ondan örnek alma ve inkılapçılığını kavrama,
- 2- Millî Mücadele’nin sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik şartlarını, ayrıca ulusal ve uluslararası boyutlarını analiz etme,

- 3- Millî Mücadele örneği üzerinden Türk Milletinin milli birlik ve beraberlik kavramı içerisinde özgürlük, bağımsızlık ve vatanseverlik duygularını anlama,
- 4- Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Türk İnkılabının anlamını ve önemini kavrama,
- 5- Türk milleti için insan hakları, ulusal egemenlik, milliyetçilik, demokrasi, çağdaşlık, laiklik ve cumhuriyet gibi kavramların önemini anlama,
- 6- Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki rolünü Atatürk İlke ve İnkılaplarının rolüyle anlama,
- 7- Türkiye Cumhuriyeti'nin dinamik temellerinin Atatürk İlke ve İnkılapları temelinde oluştuğunu kavrama,
- 8- Türkiye'nin jeopolitik önemini bölgesel ve küresel etkileri açısından analiz etme,
- 9- Türk Milletinin bir üyesi olarak ve insanlığın bir parçası olduğu bilincini taşımak,
- 10- Tarihi olayları, olguları ve kişileri analiz ederken, anakronizme düşmeden o dönemin şartları içerisinde değerlendirme yapma,
- 11- Tarihi kaynakları belirleme, analiz etme, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirme,
- 12- Tarihçilerin esas aldıkları ilkeleri, yöntemleri ve becerileri yaşam becerisi haline getirme,
- 13- Farklı bakış açıları ve tarih görüşleri doğrultusunda tarihi olayları veya olguları çeşitli biçimlerde değerlendirme ve yorumlama,
- 14- Tarihçilerin geçmişi tarihi bilgiye dönüştürme süreçlerinde kullandıkları ilkeleri ve yöntemleri anlama,
- 15- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatan ve millet sevgisiyle donanmış, haklarını bilen ve kullanabilen, sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi dersinin hedeflerine ve Milli Eğitim Temel Kanunu incelendiğinde, Atatürkçü ilkelere dayanan, evrensel bakış açısına sahip, geleceğe odaklı, uyumlu hedefler, uygulamalar ve ilkeler bütününe içeren bir yapı görülmektedir. Bu içerik, yeniliklere açık, dinamik özelliklere sahip ve bütünlüğü olan bir sistem olup, birbirini tamamlayan, birbiri ile uyumlu bir sistemdir. Temel amaçları arasında bağımsız milli devleti, milli egemenliği, kişi özgürlüğünün savunulması, akıl ve bilim öncülüğünde her çağda çağdaş olmayı amaçlar (İlhan, 1989, s. 272).

2.1.2. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Tarihi Gelişimi

Yeni Türk Devleti'nin kuruluşuyla birlikte gerçekleştirilen tarih çalışmaları, “Türk Tarihi” alanında yeni bir dönemin başlamasına vesile olmuştur. Cumhuriyet öncesi dönemde Türkleri ve Türkiye'yi konu alan yazılı eserler oldukça sınırlıdır. Birçok sebebin temelinde, Meşrutiyet dönemine kadar ve hatta Meşrutiyet döneminde dahi, milli tarih anlayışıyla yazılmış eserlere nadiren rastlanmaktadır (Aslan, 2004, s. 83). Avrupa'da Rönesans, Reform hareketleri ve Fransız İhtilali'nin devamında Sanayi İnkılabının başlamasıyla birlikte, Avrupa'da uluslaşma sürecini hızlandırmış ve buna paralel olarak yeni reform hareketlerine temel oluşturulmuştur. İstiklal Savaşı'nın sonucunda kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Türk İnkılabının en önemli göstergesidir (Yıldırım, 2014, s. 7-8).

Ulusal tarih eğitimi, bir topluluğun millet olarak oluşumundan başlayarak içinde yaşanan zaman dilimine kadar geniş bir zaman aralığındaki önemli olayları içerir. Bu zaman diliminde, özellikle genç nesillere yakın dönem tarihinin öğretilmesi, bir devletin tarih eğitimi alanındaki öncelikleri arasında yer alır. Türkiye'de, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri de bu önceliğe cevap vermektedir (Dönmez & Yazıcı, 2013, s. 245). Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu, demokrasiyi genç nesillere anlatmak ve milli şuuru oluşturmak amacıyla Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, üzerinde önemle durulması gereken bir derstir. Bu dersin önemli amaçları arasında toplumda tarih şuuru oluşturmak, demokrasi bilinci aşlamak, vatandaşlık bilgisi vermek ve vatanına, milletine bağlı nesiller yetiştirmek bulunmaktadır (Aslan, 2012, s. 18). Türkiye'de bu amaçlar doğrultusunda, Türk devriminin aşamaları ve yeni rejimin benimsenmesi, diğer devletlerde olduğu gibi milli tarih dersleriyle hedeflenmiştir. İnkılap tarihi dersleri, oluşturulan yeni değerlerin ve ideolojinin tanınması, benimsenmesi ve gelecek nesillere aktarılması için okutulmaya başlamıştır (Bolat, 2012, s. 253).

İnkılap tarihi derslerinin öğretimi, 1929 Dünya ekonomik krizi ve ardından 1930'da yapılan demokrasi denemesinin ardından önem kazanmıştır. Cumhuriyet'in onuncu yılında, Atatürk'ün ifadesiyle yetişen kuşaklara “...Ulusal varlığı sona ermiş sayılan bir ulusun bağımsızlığını nasıl kazandığı, bilim ve tekniğin en son ilkelerine dayanan ulusal, çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu” öğretmenin gerekliliğine karar verilmiştir. (Aysal, 2004, s. 241-242).

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin kökeni, Ankara Adliye Hukuk Mektebi'nde 1925 yılında başlatılan “İhtilaller Tarihi” dersine dayanmaktadır (Doğaner, 2005, s. 591). İhtilaller Tarihi dersi, Türk inkılabını önceki inkılap hareketleriyle karşılaştırmalı olarak analiz ederek, Türk inkılabının özelliklerini belirlemeyi hedeflemektedir

(Bolat, 2011, s. 14). Bu dersin dönemin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt tarafından okutulmasına karar verilmiştir. Müfredat programına eklenmesi ise Hukuk Mektebi'nin 15 Eylül 1925 tarihli ilk kurucular kurulu toplantısında Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt ile Devletler Hukuku Müderrisi Cemil Bilsel arasındaki görüşmede kararlaştırılmıştır. Bu derslerin, temel hukukun bir parçasını oluşturduğu ve hukuk ile tarih arasındaki yakın ilişkiler sebebiyle hukuk öğrencilerine fayda sağlayacağı düşünülmüştür (Oral, 2001, s. 322). Derslerin içeriğiyle beraber modern, yenilikçi, çağdaş bir sürecin oluşturulması amaçlanmıştır (Özüçetin & Nadar, 2010, s. 468).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün yönergesiyle 1930 senesinde Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, tarih bilinci oluşturmayı amaçlayarak bir heyet oluşturmuş ve bu heyet, bir yıl içinde 605 sayfalık “Türk Tarihinin Ana Hatları” adlı eseri kaleme almıştır. Kitap, sadece son sayfasında Türkiye Cumhuriyeti tarihine ayrılmıştır (Öztaş, 2009, s. 97). İnkılap Tarihi dersi, çağdaş tarih anlayışının şekillendirdiği eserler ve yürütülen araştırmalar göz önüne alındığında, başlangıçta tarih biliminde o dönemin tarih yazımından ayrı bir disiplin olarak değil, Türk tarih sürekliliği içinde düşünülerek ele alınmıştır. 1932 yılında liseler için hazırlanan “Tarih” ve “Orta Mektepler İçin Tarih” kitaplarının son bölümleri, günümüzde Türkiye Cumhuriyeti Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi dersinin temelini oluşturmaktadır (Aslan, 2004, s. 98-99).

Verilen derslerde kaynak olarak, inkılapların gerçekleşmesine şahit olan kişilerin yanı sıra “Türk Tarihinin Ana Hatları” adlı kitaptan ilham alınarak, Türk Tarih Tezi doğrultusunda yazılan IV. cildinde Cumhuriyet Tarihi'nin konu alındığı “Tarih” adlı kitaptan yararlanılmıştır. Ayrıca “Tarih I”, “Tarih II”, “Tarih III”, “Tarih IV” kitapları ortaöğretimde de kullanılmıştır. Bu şekilde Türk Devrim Tarihi, ortaöğretim ve yükseköğretimde zorunlu bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır (Kaymakçı & Er, 2009, s. 167). İstanbul Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'ndeki dersler, Maarif Vekili Yusuf Hikmet Bayur'un dersiyle 4 Mart 1934 Pazartesi günü saat 17.30'da başlamıştır. Ankara'da ise ilk Türk İnkılabı dersini Başbakan İsmet İnönü, 20 Mart 1934 günü Ankara Halkevi'nde vermiştir. Başbakan İsmet İnönü'nün 20 Mart 1934'te verdiği “Türk İnkılabı” başlıklı konferans, adı geçen derslerin içeriğini ve çerçevesini belirleyici bir içeriktedir (Oral, 2001, s.328-329).

Yeni kurulan Cumhuriyet'in tarih eğitimi, acil ve öncelikli bir görev olarak kabul edilmiştir. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi, genç nesillere Cumhuriyet tarihini öğretme misyonunu üstlenerek önemli bir rol üstlenmiştir. Bu ders, gençleri dünya çapındaki büyük güçlere karşı verilen mücadele, milli bağımsızlık ve bağımsızlığın nasıl elde edileceği gibi

konularda bilgilendirerek, geleceğin teminatı olan Türk gençliğine doğru yolu göstermeyi hedeflemektedir (Kavak, 2023, s. 21).

15 Nisan 1942’de dersin yönetimi Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’ne bağlı olarak kurulan “Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü”ne 4202 sayılı yasa ile devredilmiştir. “Türk İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi” adı altında, 27 Mayıs 1960’tan sonra tüm fakülte ve yüksekokullarda iki dönem boyunca okutulması kararlaştırılmıştır. 20 Mart 1968’de dersin adı “Türk Devrim Tarihi” olarak değiştirilmiştir. 12 Eylül 1980’den sonra ders tekrar “Türk İnkılap Tarihi” adını almıştır. Kısa bir süre “Türk İnkılap Tarihi” adıyla verilen ders 6 Kasım 1981 tarihinde ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu’na uygun olarak “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” olarak yeniden adlandırılmış ve başlangıçtaki zorunlu ders niteliğini korumuştur (Doğaner, 2005, s. 591).

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi, 1981 yılında (ilköğretimin sekiz yıla çıkarılmasından önce), temel eğitim ikinci kademedede (6-8. sınıflar) “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi” adıyla öğretilmeye başlanmıştır. 1982 yılında ise günümüzdeki adını almıştır. Günümüzde ilk ve ortaöğretimdeki bütün derslerin içeriğinde yer alan “Atatürkçülük ile ilgili konular” 1982 yılından itibaren ilköğretim programlarının içerisine yayılmaya başlanmış ve 1986 yılından itibaren bu uygulama düzenli olarak devam ettirilmiştir (Yılmaz, 2005, s. 145-146). 2003 yılından itibaren Türk eğitim sisteminde köklü değişiklikler başlamış, geleneksel öğretim anlatışı terkedilerek çağdaş eğitim ilkelerine geçiş sağlanmıştır (Özalp, 2018, s. 9-10). 2005 yılında uygulanmaya başlanan yeni öğretim programı haftada 3 ders saati olarak ortaokul 8. sınıf öğrencilerine verilmekteydi (Tangülü & Süvari, 2019, s. 250). Ancak, 2010 yılında TTKB’nin 20.07.2010 tarih ve 75 sayılı kararı ile T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2 saate düşürülmüştür (TTKB, 2010). 2018 yılında ise, bilim ve teknolojiye hızlı değişim, bireylerin ve toplumun değişen ihtiyaçları ile öğrenme-öğretme teorilerindeki yenilikler doğrultusunda öğretim programında bazı düzenlemeler yapılarak uygulamaya koyulmuştur (MEB, 2018).

2.1.3. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar

Türkiye’nin modern tarihinde önemli bir yer tutan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri, öğretim programlarında ve eğitim sistemimizde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, bu derslerin etkili bir şekilde öğretilmesi ve öğrencilere aktarılması gibi bir dizi zorluklar karşı karşıyadır. Akbaba (2008, s. 179), T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde karşılaşılan temel sorunları; derslerin içerik ve sürelerinin belirlenmesi, derslerin siyasi

hedefleri olduğu düşüncesinin varlığı, siyasi iktidarların derslere müdahalesi, öğretim elemanlarının kalitesi, öğretim yöntemleri ve materyallerin yetersizliği ve ders kitapları ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak dersin farklı öğrenci gruplarına benzer içerikle sunulması ve tekrarlanması, öğrencilerin dersin önemini kavrama yetileri ve Mustafa Kemal Atatürk'ün düşüncelerinin açıkça aktarılamaması da bu derslerin etkili bir şekilde öğretilmesinin zorlaşması olarak belirtmiştir.

Kalaycıoğlu (1985, s. 439) T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kullanılan ders kitaplarının her öğrenim basamağında tekrar eden içeriklere sahip olduğunu ve bu içeriklerin aynı yaklaşımla ele aldığını belirtmiştir. Hali (2013, s. 46-47) ise bu sorunları programların öğrencinin değişim ve gelişimine odaklanmadığını, öğrencinin beklenti ve ihtiyaçlarının karşılamadığını, her öğretim basamağında aynı konuların tekrar edildiğini, ders saatine göre programın aşırı yüklü ve ağır olduğunu aktarmıştır. Aynı zamanda tarih öğretiminin sadece bilgi aktarımına dayandığını vurgulamıştır.

Köse ve Yıldız (2012, s. 91-94) tarih öğretiminde yaşanan problemlere şu şekilde aktarmışlardır; derslerde kullanılacak kaynakların gösterilmemesi ve derslerde kullanılmaması, öğrencilerin soyut kavramları öğrenme konusunda zorluk yaşamaları ve öğrencilerin müzeler aracılığıyla yapılan tarih öğretimini zevkli bulmalarına rağmen tarih öğretmenlerinin bu kaynağı yeterince kullanmaması. Bu durumun nedenleri arasında öğretim programları, kalabalık sınıflar ve mali kaynak eksikliği gibi faktörlerin olduğunu belirtmişlerdir.

Turan ve Hali (2015, s. 63), tarih derslerinin birçok insan için kötü bir hatıradan ibaret olduğunu söylemiştir. Çünkü bu ders ya ezber yöntemiyle öğretildiği için öğrenciler dersti tek düze bulup ilgilerini kaybetmiş ya da düz anlatımın etkisiyle sıkılmışlardır. Ancak tarih öğretiminde kullanılan yaklaşımlardan biri olan araç-gereç kullanımı, öğrencilerin ders içerisinde daha aktif olmasını sağlar ve dikkatlerinin dağılmasını önler. Büyükboyacı (2013, s. 14) ise derslerde tarihsel konuların problem haline getirilmesi gerektiğini aksi durumda derse olan ilgisizliğin artacağını, tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere dersin amacını aktaramayacağını belirtmiştir.

2.1.4. Tarih Öğretiminde Edebiyat

Her milletin tarihi, milli destan ve efsanelerle başlar. Büyük devletlerin kurucu hakanlarını ve onlara yardımcı olan milli Tanrıların soyunu anlatan efsaneler, ayinlerde okunan dualar ve ilahiler, kahramanların epik öykülerini içeren destanlar gibi unsurları

barındırmaktadır (Canatak, 2022, s. 18). Tarih, insanın geçmişle şimdiki zaman arasındaki etkileşimini temsil eder. Yüzyıllar boyunca, çeşitli yöntemler ve sınıflandırma alışkanlıklarıyla ele alınmıştır. Aristoteles, tarihin sadece olayları tek tek sıralamakla yetinmesi ve genel ilkeler türetmemesi nedeniyle şiirin altında yer alması gerektiğini belirtirken, İbn-i Haldun ise tarihin varlığın anlamını sorgulayan diğer bilim dalları arasında yer almayı hak ettiğini vurgular. Ona göre, tarih incelemek, düşünmek, araştırmak ve varlığın sebep ve illetlerini dikkatle anlamakla ilgilenir, bu da olayların meydana geliş nedenlerini ve düzenini inceleyerek anlamayı içerir. Tarih öğretimi okullarda, genellikle bir ideolojinin vatandaşlarına bağlılık duygusunu aşmak için yapılan bir girişim olarak yorumlanmamalıdır. Bilimin amacı “gerçek”tir ve tarih de bir sosyal bilim olarak bu gerçeği hedefler. Dolayısıyla, tarih öğretiminin, bu gerçeklik odaklı yaklaşımdan bağımsız olarak ele alınması için herhangi bir özel neden yoktur (Safran, 2014, s. 21-22.)

Tarih öğretiminin genel amaçlarına bakıldığında;

- 1- Tarihsel bilginin toplumsal değerlerin ve kültürün aktarımını sağlamak,
- 2- Geçmişin ve günümüzün anlaşılmasına katkıda bulunmak,
- 3- Mevcut ideolojik yapıların benimsetilmesi ve kimlik gelişimine katkı sağlamak,
- 4- Öğrencilere deneysel ve bilimsel düşünme yetenekleri kazandırmak,
- 5- Temel tarih kavramlarının öğretilmesi,
- 6- Dil becerilerinin geliştirilmesi ve boş zamanların etkili bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilir (Demircioğlu, 2014, s. 68-70).

Yukarıda belirtilen konular, bir milletin milli birlik ve beraberlik içinde var olması, huzur içinde geleceğe güvenle ilerlemesi açısından tarih eğitiminin ve öğretiminin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çoğu devlet, eğitim sistemlerinde tarih eğitime önemli bir yer vermektedir (Köstüklü, 1999, s. 6).

Tarih anlatısı, geçmişteki insanların tuttuğu kayıtlardan türetilmiş olup, geçmişin çıplak gerçekliğini sunma amacını taşır; bu kayıtların içerisinde geçmiş insanların bakış açıları ve yorumları bulunmaktadır. Bu nedenle, tarih anlatısının edebi bir yönü vardır ve sanata yakındır (Dilek & Soğucaklı-Yapıcı, 2005, s. 119). Duruel (2002, s. 2), tarih ve edebiyatın “logos”a dönüşene kadar, yani bilim alanı haline gelene kadar, hem “epos” hem de “mythos” özelliklerini içerdiğini belirtmiştir. Bu sebeple tarih ve edebiyat 19. yy.’a kadar kuramsal olarak birbirinden ayrı görülmemiştir. İnsanlar tarih boyunca çeşitli iletişim araçları kullanarak birbirleriyle etkileşimde bulunmuşlardır. Söz ve yazı, bu iletişim araçları arasında

önemli bir yer tutar. Kuşkusuz, dil ve yazı üzerine odaklanan çalışma alanları arasında edebiyat öncelikli bir konumdadır (Kaymakçı, 2013, s. 230).

Edebiyat, olayların, düşüncelerin, duyguların ve hayallerin dil kullanılarak sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilme sanatıdır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Grek-Latin kökenli “historia” terimiyle ifade edilen “tarih” kavramı, araştırmak, öykü, öykü anlatmak, bildirmek, seyahat etmek, gözlemlemek gibi manaları kapsar (Canataş, 2022, s. 17). Tarih bilimi veya tarihçi, genellikle insanlığın genelinde veya özel olarak toplumların geçmişte karşılaştığı önemli olayları detaylara girmeden ele alır. Diğer yandan, edebiyat daha çok tarihin özetlemediği sıradan bireyler ve olaylar ile bu unsurların bıraktığı izlerin detaylarıyla ilgilenir. Tarihi kişiliklerin yaşamlarına dair örneklerin, tarihsel bir olay çerçevesinde edebi bir dille anlatılması, edebiyat biliminin, edebiyatçıların, roman ve hikâye sanatının faaliyet alanına girer. Edebi eserlerin tarih öğretme gibi bir işlevi olmamasına rağmen, tarih bilimini anlama ve sevdirmeye sürecinde etkin bir rol üstlenirler. Bu bağlamda, bir tarihsel olay veya şahsiyetin, tarihinin yazdıkları aracılığıyla edebiyat ve edebi eserler yoluyla ilgi çekici hale getirilebilir (Erol, 2012, s. 60). Tarih öğretimi açısından, edebi ürünlerin kullanılması, öğrencilere geçmiş daha etkili bir şekilde anlamalarına yardımcı olabilir (Öztaş, 2018, s. 28). Türk edebiyatı ve tarihi öğretiminin amaçlarından biri de gençlere Türklerin zengin ve köklü bir tarihi olduğunu aktararak başkalarına saygı duygusunu ve özgüvenlerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Başkal, 2010, s. 216).

Edebiyat tarihi, genellikle medeniyet tarihinin önemli bir bölümünü içerir ve bir milletin fikri ve duygusal gelişimini yansıtan tüm yazılı eserleri inceler. Edebiyat bir milletin ruhunu ve hayatını en samimi şekilde yansıtan bir aynadır. Köprülü (1980, s. 1)’e göre, bir milletin hayatını, düşüncelerini ve duygularını anlamak için en doğru ve canlı kaynak, o milletin edebi ürünleridir. Ortaöğretim tarih ders programları, tarih öğretmenlerinden edebi eserleri tarih derslerinde kullanmalarını isteyerek, edebi ürünlerin tarih öğretimine destek olmasını amaçlamaktadır (Öztaş, 2018, s. 28). Edebi eserler, öğrencileri etkileyerek ve düşündürerek eğitim ve öğrenmeyi kalıcı kılabilen önemli araçlardır. Birey, geçmişle gelecek arasında bağlantı kurarken kendisini toplumun istediği şekilde konumlandırır ve çevresindeki olayların kendi isteğine uygun olarak gelişmesini ister (Tekgöz, 2005, s. 18).

Eğitim ve öğretimde tarih ve edebiyat bilimcileri farklı diller ve semboller kullanabilirler; ancak, her iki alanın da öznesinin insan olduğu gerçeğini unutmamak önemlidir. Her iki bilim alanı “insan-dönem-vaka” ortak paydasında birleşir (Erol, 2012, s. 61). Edebiyat ve tarih arasındaki ilişkide, her iki disiplinin konuları açısından ortak bir payda

bulunmakla birlikte, özellikle yazılı kaynakların tarihçiler için yetersiz olduğu dönemlerde edebi eserlerin kaynak olarak kullanılmasının önemli bir boyutu da vardır. Tarihi kaynaklar sınıflandırılırken, edebi ürünlerin de tarihçilere kaynaklık ettiği birçok sınıflandırmada yer aldığı görülmektedir (Çencen, 2010, s. 38).

Geçmiş, tarihçilere ve edebiyatçılara zengin malzemeler sunar. Bu malzemeler, tarihçinin veya edebiyatçının yaratıcılığı ile yeniden doğar ve sahneye konur (Dilek & Soğucaklı-Yapıcı, 2005, s. 120). Edebi eserler, tarihsel olaylardan beslenerek okuyucular üzerinde milli ve estetik duygular oluştururlar. Ayrıca tarihi gerçekliği koruyarak oluşturulan edebi eserler, tarihi bilgilerin topluma doğru bir şekilde iletilmesine katkıda bulunur (Doğramacıoğlu, 2011, s. 404). Yazarlar konularını tarihten alsa da eserlerini gelecek için kaleme alırlar. Sanatçı, geçmişteki olayı veya şahsiyeti olduğu gibi alırsa, eser geçmişin günümüze nakli olur; ancak tarihî bağlam prensibinin bozulması, geçmişî idealize ederek veya tahrif ederek tarihi birçok hataya sebebiyet verebilir (Buttanri, 2009, s. 1767).

Tarihçilik ve tarih yazımında, her çağda sözel tarihçilikten, sözel ortam yaratıcılığı ürünlerinden ve belgelerden yararlanılmıştır (Yıldırım, 2004, s. 136). Ancak günümüzde belgelerin de birer yorum olduğu ve tarihsel olayların farklı bakış açılarına dayalı olarak yorumlandığı kabul edilmektedir. Benzer şekilde, edebi eserler de farklı zamanlarda ve sanatçılar tarafından farklı yorumlarla ele alınabilir (Göker, 2021, s. 24). Tarihçinin, objektif ve önyargısız olması beklenirken, sanatçının daha özgür ve yaratıcı olma özgürlüğü vardır. Sanatçı, tarihi olaya kendisinin ve çağının bakış açısını yansıtabilir (Canatak, 2022, s. 19). Tarih, genellikle doğrusal bir çizgi üzerinde belirli bir zamanda meydana gelen olaylar, ilişkiler ve kişileri tartışır. Edebiyat türlerinin tarihle ilişkisi, türlerin yapıları ile tarih yazma yöntemleri arasındaki ilişkinin belirleyici olduğu bir kavram açısından incelendiğinde, türlerin tarihle ilişkisindeki etkili faktörün türlerin yapısı olduğu görülür (Daşcıoğlu, 2022, s. 3). Her iki durumda da dil ve üslup kullanımında benzerlikler vardır ve tarihi gerçeklerin yorumlama sürecinde kurgusal anlam ön plana çıkar (Dilek & Soğucaklı-Yapıcı, 2005, s. 116).

Buna göre, tarihi materyal, geçmişteki olaylar ve kültürel değerlerdir. Tarih, bu unsurları bazı belgelere dayanarak incelemektedir. Bu belgelerin önemli bir kısmını oluşturan edebi eserler, medeniyet tarihinin bir parçası olarak ele alınabilecek edebiyat tarihinin en temel kaynaklarını ve dolayısıyla ilgi alanını oluşturmaktadır. Bu eserler, yazıldığı dönemin bir fotoğrafını sunar. Edebi eserler, sözlü ve yazılı ürünler aracılığıyla geçmişle geleceği buluşturarak önemli bir rol oynar. Tarih ile edebiyatın kesiştiği nokta da burasıdır (Erol, 2012, s. 60).

2.1.5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Edebi Ürünlerin Kullanımı ve Önemi

Türk Dil Kurumu sözlüğünde, edebiyat “olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın” olarak tanımlanırken edebi ürün ise “edebiyat türlerinden biriyle kaleme alınmış, sanat değeri taşıyan eserlerin her biri.” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Edebi eserlerin belirli dönemlerde bir toplumun fikirlerini ve yaşam tarzlarını şekillendirdiği belirtilebilir. Bu eserler zamanın dondurulmuş formları olarak edebi ürünler ile toplum arasında doğrudan bir ilişki olduğunu gösterir (Çiçek, 2023, s. 37).

Tarih ve edebiyat, farklı dil ve simgeleri sunarak farklı kavrayışlar geliştirir. Ancak her iki alan da insanla ilişkili olduğu için birbirine bağlıdır ve birbirini destekler. İnsan yaratıcılığından yararlanan bu iki insan merkezli disiplin, tarihsel olaylar, kişilikler, yaşam tarzları, duyguları, düşünce biçimleri ve inançları hakkında bize önemli bilgiler sunabilir. Bu nedenle edebi eserler, tarih öğretiminde dikkatli bir şekilde tenkit edildikten sonra kullanılabilir. Edebi eserler kullanılırken tarihi olay ve olgular gizlenmemelidir. Bu eserler, olayları daha iyi anlamak, derslerin zenginleştirilmesine ve daha dikkat çekici hale getirilmesi için araç olmalıdır. Ancak Sosyal Bilgiler ve Tarih derslerine destek sağlamak amacıyla kullanılan edebi eserlerin, öğretilen konulara ve çocuğun anlama, okuma becerilerine uygun olması önemlidir. Bu eserler, iletilerin ve davranışların gerçekleştirilmesine katkıda bulunabilecek nitelikte olmalıdır (Akkuş, 2007, s. 22-23).

Edebi ürünler çocuğun kendine güvenmesine, değer vermesine, öz benlik algısını geliştirmesine ve kendini tanımasına yardım eder. Kendine değer veren çocuk çevresindeki insanlara ve doğaya da değer verir. Kitaplardaki kahramanlar aracılığıyla diğer insanları tanır ve kendi duygularının farkına varır (Top, 2009, s. 20). Edebi ürünlerin, çocukların dil becerileri, okuma-yazma yetenekleri, empati geliştirme, iletişim kurma ve aynı zamanda insani ve ahlaki değerler, milli tarih bilinci, sosyalleşme, tarihi mirasa karşı duyarlılık geliştirme ve onları koruma, gelenek ve göreneklerin sürdürülmesi gibi değerleri kazanmalarına yardımcı olabilir (Subaşı & Çakmak, 2018, s. 5793).

Tarih derslerinin, soyut ve olgu odaklı bir yaklaşımla öğretilmesi, tarih öğretimindeki temel zorluklardan biridir. Bu bağlamda, tarih derslerinde edebi eserlerin kullanılması, öğrencilere dönemi derinlemesine inceleme imkânı sunmanın yanı sıra derslere karşı olumsuz tutumların belirli ölçüde azalmasına da katkıda bulunabilir (Öztaş, 2018, s. 28). Edebî eserin, tarih öğretme gibi doğrudan bir işlevi olmamakla birlikte, tarih bilimini anlama ve sevdirmeye

yönelik etkili bir rolü bulunmaktadır. Bu bağlamda, bir tarihî olay veya şahsiyet, tarihçinin yazıklarıyla sunulduğunda, edebiyat ve edebî eserler aracılığıyla ilgi çekici hale getirilebilir (Erol, 2012, s. 60).

Sosyal bilgiler- tarih derslerinde, dersin kalıcılığının sağlanmasında ve eğlenceli bir hale getirilmesinde sıklıkla edebi ürünlere başvurulabilir. Edebi ürünler tarihsel gerçekliğe bağlı kalarak çocuklara tarihsel olguları aktarmada yararlanabilir. Böylelikle bireyde tarihsel duygudaşlık sağlanabilir. Ancak burada önemli olan unsur karakter veya olayların tarihsel gerçeklikten kopmadan, çocuğa görelilik ilkesinde işlenmesidir. Çocuk gerçekliğine uygun hazırlanan edebi ürünler sosyal bilgiler-tarih derslerinde kullanılabilir (Seyis, 2021, s. 70).

2.1.6. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanılabilecek Edebi Türler

Tarih derslerinin etkili bir şekilde öğretimi için edebi ürünlerin kullanımı oldukça önemlidir. Atasözleri, biyografiler, destanlar, hatıratlar (anılar) ve daha birçok edebi tür, öğrencilere tarihi olayları ve kavramları daha yakından tanıma fırsatı sunar. Tarih derslerinde öğretim materyalleri olarak kullanılabilecek çeşitli edebi türler aşağıdaki gibidir:

Atasözleri	Biyografiler	Denemeler	Destanlar
Efsaneler (Mitler)	Fıkralar	Hatıratlar (Anılar)	Tarihsel Hikayeler
Makaleler	Masallar	Mektuplar	Menkıbeler
Romanlar	Seyahatnâmeler	Söylevler (Nutuklar)	Şiirler
	Türküler	Tiyatrolar	

Şekil 2.1. Tarih Derslerinde Kullanılabilecek Edebi Türler

(Öztaş, 2018, s. 30).

Edebi eserlerin eğitim ortamında etkin bir şekilde kullanılması, öğrencilerin metinleri anlama, yorumlama, analiz etme, çeşitli bakış açılarını değerlendirme ve empati kurma becerilerinin gelişimine katkı sağlar. Bununla birlikte, bu eserler aracılığıyla öğrenciler, milli ve evrensel değerlerin farkına varırlar (Beldağ & Aktaş, 2016, s. 955). Öğretmenlerin bu edebi ürünleri etkili bir şekilde kullanması, öğretim sürecini destekleyecektir (Öztaş, 2018, s. 30).

2.1.6.1. Hatıratlar (Anılar)

Bir bireyin yaşamının tamamında veya belirli bir döneminde karşılaştığı şartlar içinde deneyimlediklerini, duyduklarını, bizzat gerçekleştirdiklerini, hissettiklerini ve tanık olduğu olayları, edebi bir dil ve üslupla anlatarak aktardığı yazılara “anı” veya “hatırat” denir. Temelde, insanların hayatlarında önemli ve unutulmaz etkiler bırakan olayları, duyguları ve yorumları anlatan bir yazı türü olarak kabul edilen hatırat veya anı yazıları, anıldığında iz bırakan olayları detaylı bir şekilde yansıtmaktadır (Gümüş, 2022, s. 81). Hafıza, hatıraları ifade etmek amacıyla dilin kullanımına ihtiyaç duyar. Bellekte saklanan hatıraların ifade edilmesi, öğrenme sürecinin gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda önemli bir gösterge olarak kabul edilir. Yasalar, gelenekler, kültürler ve teknolojiler, hafıza üzerine inşa edilmiştir. Hafıza, bireysel ve toplumsal öğrenmeye odaklanarak, tarih eğitiminin geniş zeminde desteklendiği bir merkezîyet taşır. Aynı zamanda anıların yorumlanması, belirgin bir eğitici içeriğe dönüşmektedir (Bage, 2000, s. 12). Hatıratlar, insanların kişisel deneyimlerini içeren ve bu deneyimlerin değerlerini anlamak amacıyla öğrencilere hizmet eden metinlerdir (Dönmez, Yazıcı & Uslu, 2015, s. 257).

2.1.6.2. Biyografiler

Bir yaşam öyküsü inşa etmek için geleneklere göre, belgelenmiş, doğrulanabilir gerçeklerle ve bunları açık, sade bir dille anlatan yazı türüne verilen isimdir (Benton, 2015, s. 1). Biyografiler, genç zihinlere geleceklerini şekillendirme sürecinde rehberlik etmek, karakter eğitimi sağlamak ve değerlerin öğretilmesini gerçekleştirmek amacıyla da kullanılabilir (Er, 2010, s. 3). Biyografi edebi eserler arasında hatırat (anı) türü ile çoğu zaman karıştırılır. Hatırat türü, biyografi türünün olası kaynaklarından biridir. Biyografi yazarı, mümkün olduğunca, konu aldığı şahısla ilgili her türlü belgeyi kullanarak biyografisini oluşturur. Bu belgeler arasında hatırat, muhtemelen en önemlilerinden biridir. Hatırat yazarı, eserini kendi gözünden kaleme alırken, biyografi yazarı ise genellikle başka bir kişinin

hayatını ele alarak, bu iki tür arasındaki belirgin farkı ortaya koyar; böylece biyografi türündeki diğer benzer türlerle karışıklık yaşanmaz (Güneş, 2022, s. 9).

2.1.6.3. Otobiyografiler

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “öz yaşam öyküsü” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Otobiyografi, bir yazarın kendi benliğini, bu benliğin oluşumunu etkileyen çevresel koşulları ve bu unsurları yazıya dökmek için temel olarak anımsamayı odak alan bir yazı türüdür (Büyüktuncay, 2014, s. 2). Mengi (2016, s. 87)’ye göre otobiyografi, bir yazarın kendi yaşamını, deneyimlerini veya başından geçen olayları ifade ettiği edebi bir tür olarak tanımlanmaktadır. Otobiyografi, hatırat (anı) türü ile birbirine çoğu zaman karıştırılır. Alman Edebiyat Bilimcilerine göre, otobiyografi ve hatırat (anı) arasındaki temel ayrım, otobiyografinin bireyin oluşumunu, anının ise kişinin önemli roller üstlendiği olayları anlatmasına dayanır. Anı da olayların gelişimi belirleyiciyken, otobiyografide kurgu, yaşam evreleriyle oluşturulur. Hatırat (anı) yazarları genellikle geçmişlerini objektif bir şekilde anlatırken, otobiyografi yazarları daha çok kendi varlıklarının derinliklerini keşfetmeye odaklanır. Hatırat (anı) türünde çevresel ilişkiler ve dış olaylar önemliyken, biyografi yazarları öz yaşam öyküsü üzerinden kişisel yaşamlarını araştırır (Özyer, 1993, s. 75).

2.1.6.4. Denemeler

Türk Dil Kurumu sözlüğünde, deneme türü “Herhangi bir konuda yeni ve kişisel görüşlerle bezenmiş bir anlatım içinde sunulan düzyazı türü” şeklinde tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Deneme türünde, yazarın kişisel duyguları, düşünceleri, inançları ve beğenileri ön plana çıkar. Dolayısıyla, bu tür yazılarda gerçeklik, doğruluk, genellemelere varma, kural ve yöntemlere uymak gibi konular söz konusu değildir (Şahbaz, 2008, s. 193).

2.1.6.5. Destanlar

Destanlar, sözlü geleneğin ürünlerinden biri olarak kabul edilir ve Türk Dil Kurumu sözlüğünde “tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Destanlar, belirlenen hedef davranışları öğretmek ve geliştirmek amacıyla konuyu pekiştirme ve zenginleştirme bağlamında kullanılabilirler (Akkuş, 2006, s. 40).

2.1.6.6. Efsaneler

Efsaneler (mitler-mitoslar), eski çağlardan beri anlatılan ve olağanüstü varlıkları veya olayları konu alan hayali hikâyelerdir (Dündar & Baysan, 2017, s. 301). Efsaneler, çeşitli kültürlerin yaşam tarzlarını, günlük deneyimlerini, toplumsal değerleri, gelenekleri, yaşanan çevrenin doğal ve beşerî unsurlarını, afetleri ve hava olaylarını içinde barındırarak etkileyici bir üslupla aktarma özelliğine sahiptir (Selanik-Ay, 2020, s. 1624). Eğitimin kültürü yayma ve sürdürme ilkesi bağlamında mitler ve efsanelerin rolü, bu türlerin toplum tarafından kutsallaştırılması nedeniyle olmuştur (Yılar, 2005, s. 386).

2.1.6.7. Tarihsel Hikayeler

Sözlükte, “anlatmak, nakletmek, aktarmak, tekrar etmek; benzetmek, taklit etmek” anlamlarına gelen masdar olan “hikâye” kelimesi, aynı zamanda isim olarak da kullanılmaktadır. Türkçe’de son dönemlerde kullanılmaya başlanan “öykü” kelimesi ise Arapçadaki “taklit etmek” anlamına gelen “öykünmek”ten türetilmiştir (Yazıcı, 1998, s. 1). Eğitim ve öğretim açısından bakıldığında hikâyeler, özellikle Sosyal Bilgiler ve Tarih derslerinde, genç neslin genel anlamda iyilik ve kötülüğün anlatılması, belirli toplumsal ve kültürel değerlerin öğrencilere aktarılması konularında etkili bir öğretim aracıdır (Top, 2009, s. 37).

2.1.6.8. Masallar

Toplumların kültürel birikimlerinin nesilden nesile aktarıldığı sözlü kültür ürünleri arasında yer alan masallar, içerisinde bir toplumun yaşam biçimi, inançları, gelenekleri ve etik anlayışı gibi kültürel unsurları bir araya getirme özelliğine sahiptir (Efeoğlu, 2023, s. 2). Masallar en zorlu dersleri bile tatlandırarak verdiğinden, örnek davranışların insan bilincine aktarılması ve yerleştirilmesine katkı sağlayan bir eğitim aracı olarak görülmektedir (Yılmaz, 2012, s. 300).

2.1.6.9. Mektuplar

Mektup, bir anlatım biçimi olmakla kalmayıp aynı zamanda bir edebi tür olarak da kabul edilmektedir. Haberleşme, bir maksadı bildirme, uzakta bulunan kişilere olayları duyurma ya da uzakta olan kişilerin arasında hissiyat, fikir ve isteklerin karşılıklı aktarılıp anlaşmayı sağlama hedefiyle kaleme alınan, genellikle zarfa konularak postayla uzak veya

yakın kişilere, kurumlara, kuruluşlara veya topluluklara gönderilen, imzalı bir kâğıt anlamına gelir. “Mektub” kelimesi, Arapçadan dilimize geçmiş olup Farsça ve Türkçedeki anlamları sırasıyla “name” ve “betik (bitig)” dir (Donbay, 2011, s. 84). Öğrenciler bu yazılı kaynaklar aracılığıyla tarihsel olayları ve dönemleri daha yakından inceleyerek tarih anlayışı geliştirebilirler. Bu kaynaklar, öğrencilere toplumların yaşam tarzlarına ve kültürlerine derin bir bakış açısı kazandırabilir. Ayrıca, öğrenciler mektup yazma becerilerini geliştirebilir, duygularını ifade etmeyi öğrenme fırsatı bulabilirler (Çiçek, 2023, s. 60). Mektuplar, edebi türler arasında özellikleri bakımından hatıratlarla (anılarla) karıştırılmaktadır. Hatıratlar (anılar) ve mektuplar, geçmiş olaylar ve deneyimler üzerine belirli bir zaman geçtikten sonra yazılan edebi türlerdir. Mektup, duygu ve düşüncelerin iletişim aracılığıyla aktarıldığı, “anı”ya benzer bir edebi türdür. Bu iki türün ortak noktası ise bellektir (Öztürk, 2011, s. 304-315).

2.1.6.10. Günlükler

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Günü gününe tutulan anı yazısı veya bu yazıları içine alan eser; günce, güncelik” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Aynı anlamı taşıyan “ruzname”, Farsça kökenli bir birleşik isim olup “rûz” (gün) ile “nâme” (mektup) kelimelerinden türetilmiş ve “rûznâmec” (rûznâmce) şeklinde Arapça’ya da geçmiştir. Aynı anlamı taşıyan kelime Batı dillerinde “journal” olarak kullanılmaktadır (Sarıcaoğlu, 2008, s. 1). Mektuplar ve günlükler, yazıldıkları dönemdeki bireylerin deneyimlerini, duygularını, düşüncelerini, günlük yaşantılarını, alışkanlıklarını, inançlarını ve değerlerini yansıtan önemli yazılı kaynaklardır. Bu tür belgeler, öğrencilere tarihi olayları ve dönemleri daha yakından anlama fırsatı sunar, böylece öğrenciler tarih anlayışlarını geliştirir ve çeşitli toplumların yaşam tarzlarına ve kültürlerine daha derin bir bakış açısı kazanabilirler (Çiçek, 2023, s. 60). Anı, genellikle günlük ve otobiyografiyle karıştırılmaktadır (Duran & Soyuçok, 2020, s. 47). Hatırat (anı), bir bakıma hayat tecrübelerinin ve izlenimlerinin sonradan belirlenmiş bir kayıdır; bu özelliğiyle günlüklerden ayrılır. Günlük, günün tespiti veya bir anlık görüntüsüyse, hatırat (anı) bütün bir yaşamın veya belirli bir dönemin, bir yönünün zihindeki izlerinin sonradan çekilmiş fotoğrafıdır. Hatırat (anı), bireyin kendi yaşam anlayışını ve zihniyet yapısını yansıtarak, geçmişe yönelik bir tasvir sunar (Hanılçe, 2008, s. 147).

2.1.6.11. Menkıbeler

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Din büyüklerinin veya tarihe geçmiş ünlü kişilerin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâye” şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Menkıbeler, tarihin kaynaklarından olan hem sözlü hem de yazılı bir belgedir. Bu eserler incelendiklerinde, yapılan araştırmalar sonucunda önemli birer kaynak olarak kabul edilebilirler (Mercan, 2003, s. 113).

2.1.6.12. Romanlar

Roman, sosyal olayları, olguları ve durumları detaylı bir şekilde inceleyen, bireylerin maceralarını, yaşamlarını, iç dünyalarını, duygusal ve tutkusal yönlerini düz yazı biçiminde ifade eden bir anlatı türüdür (Mertol, 2009, s. 64). Tarih derslerinde hedeflenen davranışların kalıcılığını sağlamak, derslerin monotonluğundan kurtulmak ve öğrencilerin derslerde aktif katılımını teşvik etmek için, diğer öğretim materyallerinin yanı sıra tarihi romanların önemli bir ders aracı olduğu unutulmamalıdır (Akhan, 2021, s. 398-399).

2.1.6.13. Seyahatnameler (Gezi Yazıları)

Arapça kökenli “gezme, gezi” anlamına gelen “seyahat” kelimesi ile Farsça “name” (risale, mektup) kelimelerinden türetilen “seyahat-name”, “gezi mektubu, gezi eseri” anlamına gelir (Yazıcı, 2009, s. 1). Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise “Bir yazarın gezdiği yerlerden elde ettiği bilgileri ve izlenimleri aktardığı eser” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Diğer edebi türler genellikle çocuğun duygusal dünyasına hitap ederken, gezi gözlem yazıları çocuğun bilgi ve düşünce dünyasına yönelik etkileşim sağlar, aynı zamanda yorumlama ve gözlem yapma becerilerini geliştirir. Gezi yazılarını okuyan bir çocuk, tarihi bir yapıyı, bir şehri veya coğrafi güzelliklere sahip olan bir bölgeyi nasıl gezmesi gerektiğini ve bu tür gezilere hazırlıklı bir şekilde nasıl çıkması gerektiğini öğrenir (Sevinç, 2018, s. 18). Seyahatnameler (gezi yazıları) hatıratlarla (anılarla) karıştırılan edebi türlerin içerisinde fakat seyahatnamelerde öncelikle vurgulanan unsurlar hatıratlardan (anılardan) farklıdır. Bu edebi türde yazarın odak noktası genellikle “gezilen coğrafya”dır. Bu da “baştan geçenler” değil, coğrafyanın kendisidir. Bu çerçevede, seyahatnamelerin içeriği genellikle o bölgenin iklimi, nüfusu, tarihi yapıları, eski ve modern mimarisi, yol ve ulaşım olanakları, günlük yaşamı şekillendiren ayrıntılar gibi unsurları içerir (Asiltürk, 2009, s. 912).

2.1.6.14. Söylevler (Nutuklar)

Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “Bir topluluğa düşünceleri ve duyguları aktarmak amacıyla uzunca, coşkulu ve etkileyici şekilde yapılan konuşma; nutuk, hitabe” şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Söylevin öğrenci üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, öğrenciler tarihi gerçekler ile karşılaştığında, gerçeklerin sadece tarih kitaplarının sayfalarında kalmaktan öte hayat, anlam ve ilgi kazandığını görür. Duygu ve düşünce tarafı ağırlıklı olan söylev, şahsi olmayan tarihi bilgiyi kişiselleştirir ve öğrencilerde coşku uyandırır (Çencen, 2010, s. 121).

2.1.6.15. Şiirler

Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslin uyumlu kullanımıyla oluşturulan, hece ve durak bakımından dengeli ve bütünsel bir yapıya sahip edebi anlatım biçimi; manzume, nazım” olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, t.y.). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretiminde, öğretim materyali olarak şiir kullanımı, öğrencilerin empati kurma becerilerini artırarak eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, dersin duyuşsal hedeflerinin gerçekleşmesine olumlu etki edebilir. Çünkü her öğrencinin şiirden farklı anlamlar çıkarması nedeniyle, yapılan etkinliklerde öğrencilerin üreteceği ürünler birbirinden farklı olacaktır. Bu durum, şiirin İnkılap Tarihi dersinde kullanılmasının, günümüz dünyasının öğrencileri pasifize ettiği algısını aşarak onları aktif, eleştirel düşünen ve girişimci bireyler haline gelmesini sağlar (Çencen & Berk, 2014, s. 6).

2.1.6.16. Türküler

Sözlü anlatım geleneğinde, bir melodi eşliğinde söylenen halk şiirinin tüm çeşitlerine genel olarak “türkü” adı verilmektedir (Mertol, 2009, s. 63). “Türkü” terimi genellikle, “Türki” ifadesinden türetilerek “Türk’e özgü veya Türk’e ait” şeklinde açıklanmaktadır (Eroğlu, 2017, s. 81). Bu nedenle, tarih derslerinde halkın kültürünü, duygularını, tepkilerini ve sevinçlerini yansıtan bu edebi türün kullanımının daha yaygın hale getirilmesi gerekmektedir (Öztaş, 2018, s. 36).

2.1.6.17. Tiyatrolar

Tiyatro, bir yazar tarafından önceden yazılmış veya tasarlanmış bir metnin, belirli bir yerde, zamanda ve insanlar tarafından canlandırılmasıdır (Aytaş, 2006). İnsan yaşamının geniş bir yelpazesini konu edinen, birçok özelliğiyle insanlar üzerinde olumlu etkiler yaratan bu gücü, eğitim-öğretim ortamında kullanmak mümkündür. Tiyatro, çocukların empati becerilerini geliştirmelerine ve diğer insanları anlama yetilerini arttırmada katkıda bulunabilir (Akkuş, 2007, s. 91).

2.1.6.18. Atasözleri

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halk arasında yaygınlaşmış, öğüt niteliğinde nitelikte söz; deme, mesel, sav, darbimesel” şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Atasözleri tarihsel bir olayı, bir tarihi şahsiyetin yaptığı yanlışları ve güzellikleri ifade etme amacıyla kullanılarak, öğrencilere hayata dair çeşitli davranışsal beceriler kazandırmada etkili olabilir. Atasözleri, kısa ve özlü ifadeler içerdikleri için öğretim sürecinde kalıcı izler bırakarak öğrencilerin anlayışını derinleştirebilir (Akkuş, 2007, s. 62).

2.2. Hatırat (Anı)

Tarih biliminin genel oluşumuna bakıldığında insan olmadan tarih biliminin de olmayacağı görülmektedir. Belgeler, önceki kuşaklardan kalan mirasımızın dokunulabilir formudur; geçmişimizin örf adet ve geleneklerini yansıtır, düşünce ve tartışmaları şekillendirirler (Keskin, 2013, s. 6). Bir tarihin var olabilmesi için yaşanmışlığa ihtiyaç vardır ve bu an’da olmaktır. Bu anların kayıt altına alınması, belgeleri oluşturur ve tarihi bilim yapan bu belgelerin kullanılmasıdır. Hatıratlar da bu anların kaynaklarından biridir. Bu bakımdan geçmişe farklı bir pencereden bakılmasını sağlamaktadır. Genel olarak hatıratların birçok tanımı bulunmaktadır. Develioğlu (2012, s. 391), hatıratı; kişinin yaşadığı döneme, işlere, karşılaştığı insanlara ilişkin düşüncelerini ve duygularını içeren bir kitap olarak tanımlamıştır. Yumru (1999, s. 1) yaşanan olaylardan zihinde kalan iz, ölen bir kimsenin ya da geçmişteki bir olayın belleklerde kalan imgesi olarak hatırat kelimesini tanımlamıştır.

Hatırat bir roman veya bir kurgusal eser değildir. Kurgusal olmayan bir tür olarak hatırat, bireysel hakiki yaşamları resmeder (Altıkulaç & Gökaya, 2014, s. 25). Hatıra (anı) temel olarak kişinin hayatını ve deneyimlerini başkalarıyla paylaşma, unutulma korkusunu

ortadan kaldırma ve tarihle hesaplaşma arzusundan kaynaklanır. Bu paylaşma arzusuyla anı yazarı, olayın zihinde bıraktığı izleri yeniden canlandırarak geçmiş i ifade eder (Akar & Karakoç, 2004, s. 384). Kişisel hatıralar ve bilgilendirici hatıralar, insanların hayatlarında önemli gördükleri ve hatırlamak istedikleri olaylara odaklanmaktadır (Köse, 2016, s. 597). Edebi bir eser olarak hatıralar, tarihin bilinmeyen yönlerine ışık tutması ve tarih boyunca yaşamış kişilerin kişisel deneyimlerini hikayelerinde işlemelerine olanak sağlaması nedeniyle önemlidir (Boyras, 2020, 166-172). Tarihçiler, tarihi materyalleri kullandığı zaman bunlar birer kanıta dönüşmektedir (Dönmez & Altıkulaç, 2014, s. 925).

2.2.1. Hatırat (Anı) Türleri ve Özellikleri

Tarih yazımı bilimsel bir disiplin olarak kabul edilene kadar, Batı ve Doğu kültürlerinde tarih metinleri, edebi eserler arasında yer almaktaydı. Bu süreçte, kişisel gözlemlere dayalı günlük notlar ve hatıralar temel alınarak yazılan tarih metinleri, deneyimlerin paylaşıldığı bir alana dönüştü. Bu bakış açısıyla olayları anlatmaktan öteye geçmeyen vakayiname, hatırat türüyle iç içe geçmiş vaziyettedir. Yazarlar, geçmişteki olayları anlatırken, kişisel tanıklıklarını, izlenimlerini ve gözlemlerini de aktararak kişisel tarihini de gözler önüne sermiş olur (Öztürk, 2011, s. 304).

Hatırat, diğer edebi türlerden farklı olarak yazılırken ve okunurken toplumun genel kesimine hitap edebilen bir yapıya sahiptir. Herhangi biri, yaşadığı hayatı önemseyen ve deneyimlerini paylaşmak isteyen herkes hatırat yazabilir. Hatıratlar geniş bir konu yelpazesine sahiptir; sanattan savaşa, bürokrasiden eğitime, hapisane yaşamından çocukluk anlarına, zorluklardan başarıya kadar hatırlanmaya değer her konu hatıratın odak noktası olabilir. Bununla birlikte, hatıratın konusu kadar, metni kaleme alan kişinin kimliği ve deneyimleri de önem arz eder (Çoruk, 2010, s. 502). Hatıratlar genellikle bireylerle anılırlar ve içerdikleri bilgilerle o dönemin sosyo-kültürel, politik ekonomik olgusu hakkında bilgi sunabilirler. Bu nedenle hatıratlar sadece bireysel yaşamışlıklar olarak değil, hakikatleri yansıtmaya ve objektif olma koşuluyla tarihi belge özelliği de gösterebilirler (Çelepi, 2018, s. 78).

Hatıratların yazılma amaçları, yazarların yaşadığı dönemin şartına bağlı olarak değişebilir ancak genellikle gelecek nesillere deneyimleri üzerinden mesajlar iletmeyi amaçlarlar. Yazarlar, kendi kişiliklerini oluşturan durumları hatıratında ele alarak “işte uğruna bütün benliğimi ortaya koyduğum hakikatler, doğrular ve de değişmesi için mücadele ettiğim yanlışlar bunlardı” mesajını iletmeyi amaçlarlar (Güneş, 2022, s. 6). Anılar farklı kategorilere ayrılabilir. Bu kategorilerden üç tanesi; Kurgusal, Kronolojik ve Figüratif Anılar olarak

belirtilmektedir (Çencen, 2010). Çencen (2010, s. 69)'e göre, bu sınıflandırmaya dayanarak, tarih ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde, Kronolojik ve Figüratif anıların öğretim materyali olarak kullanılabilceği ifade edilmektedir.

Kronoloji açısından anılar; yazarın yaşamlarını kapsamlı bir bakış açısıyla anlatır. Anılar, tüm hayatı içerse de hepsini anlatamasa bile olaylar bir bütünlük içinde anlatılır. Bu eserlerdeki ortak özellik, yazarın geniş yaşam deneyimlerini bir eserde toplamış olmasıdır. İş, sanat ve kişisel yaşam gibi konuları sırası geldikçe ele alırlar ve bu tür eserleri tek bir konuyla sınırlandırmak zordur. Yaşamın belli bir dönemini anlatan anılarda, anı yazarları tüm anılarını anlatma zorunluluğu hissetmeyebilirler. Bu nedenle özellikle anlatmak istedikleri anıları konusuna, dönemine ya da herhangi bir özelliğine göre ayırır ve buna göre anlatır. Bir dönemin tanıklığını yapan anılar, belli dönemin yaşantısını, gerçekliğini gözler önüne seren anılardır. Bu eserler, kişisel yaşantılardan yola çıkarak içinde bulunduğ dönemi yansıtmayı amaçlar. Bireyin deneyimlediği olaylar, dönemin yaşamını, toplumsal ve siyasal durumunu okuyucuya aktarır. Bu nedenle yazarlar, yeni neslin toplumun bir dönemine yabancı kalmasının önüne geçmeyi hedefler (Yumru, 1999, s. 39-44). Bu tür anılar, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde öğrencilere soyut bilgilerin dışında farklı bir bakış açısı kazandırabilir. Eserler, öğrencilere tarihi olayların bireyler üzerindeki etkisini ve olayların günlük hayatta nasıl hissedildiğini anlama konusunda yardımcı olabilir. Ayrıca aktarılan dönemin toplumsal, kültürel ve siyasal yapısını daha detaylı anlamalarına yardımcı olabilir.

Figüratif açıdan anılar; yazar genellikle yaşamında belirli bir kişiyi odak noktasına alarak o kişiyle ilgili anılarını kaleme alır. Bu nedenle yazar, kendi yaşamını bütüncül bir şekilde değil, merkeze aldığı kişinin yaşamına odaklanarak ve bu kişiyle ilişkilendirilen dönemi anlatır. Anı yazarı, kendi yaşamını geri planda tutarak, odaklandığı kişinin yaşamına vurgu yapar. Anlatılanlar merkezdeki kişiyi tanıtmak, onunla yaşananları aktarmak, kendi yaşam ve deneyimlerini toplumun bir parçası olmuş kişiyi anlamak ve topluma katkı sunma amacındadır. Bu bağlamda ulu önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'le ilgili birçok anı bulunmaktadır (Yumru, 1999, s. 44-45). Çalışmamızda incelenen Nuri Ulusu- “Atatürk'ün Yanı Başında”, Afet İnan- “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler”, Ali Fuat Cebesoy- “Sınıf Arkadaşım Atatürk-1” eserleri bu tür anıların içerisinde gösterilebilir.

Yumru (1999) ise edebi anılar, mesleki anılar ve savaş anıları olarak üç tür anı çeşidine değinmektedir. Bu tasnife göre, mesleki anılar ve savaş anıları tarih öğretiminde ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde kullanılabilirler (Çencen, 2010, s. 70-71). Tarihsel anlatı ve anı türü arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Geleneksel

tarih yazımı anlatılarında, tarihsel öğeler (olaylar, kişiler, zaman vb.) genellikle bir hikâye formatında sunulmaktadır. Bu tür tarihsel anlatılara rivayetçi veya hikayeci tarih adı verilmektedir. Hikâye anlatımını diğer hikayelerden ayıran temel özellik, tarihin temel unsurunu oluşturan belirli bir zaman ve mekânı belirtmesidir (Sunay, 2018, s. 32). Meslek anıları, bireyin çalışma yaşamında tecrübe ettiği olayları temel alan anılar olarak tanımlanır. Bu tür anılarda genellikle iş yaşamında karşılaşılan olaylar, kişiler, sektördeki gelişmeler ve üstlenilen görevler gibi unsurlara değinilir. Yazar, genellikle yaşamının belli bir yönüne odaklanarak anılarını kaleme alır ve bu sürede yaşamının diğer yönünden uzaklaşabilir (Yumru, 1999, s. 49). Resmi görevleri ve toplumsal olaylara şahitlik etmeleri nedeniyle T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğretim materyali olarak kullanılabilirler (Çencen, 2010, s. 71).

Yumru (1999, s. 50-51) savaş anılarını iki grupta incelemiştir. Tümüyle savaşı anlatan anılarda, genellikle yazarın savaş sırasında yaşadığı olaylar aktarılır. Bu tür anılar savaşın gelişimini, ortamın koşullarını, siyasi ve toplumsal durumları içerir. Savaşı bizzat yaşamış kişilerin bu deneyimleri aktarması, yaşananların belgelenmesidir. Özellikle Kurtuluş Savaşı gibi önemli tarihi olaylar konusunda birçok anı eseri bulunmaktadır. Bu sebeple yönetici kadrolarda yer almış, sorumluluk üstlenmiş kişiler, özellikle savaş anılarını kaleme almayı bir görev bilmişlerdir. Atatürk'ün liderliğinde başlayan kurtuluş mücadelesini anlatmak, onlar için bir tür toplumsal sorumluluktur. Savaş anıları, dönemin olaylarını insanların kişisel deneyimler aracılığıyla anlatmaları ve dönemin canlı şahitleri olmaları nedeniyle, inkılap tarihi öğretiminde bir materyal olarak kullanılabilirler (Çencen, 2010, s. 71). Çalışmamızda incelenen Prens Andre- “Felakete Doğru” adlı eser bu tür anıların içerisinde gösterilebilir. Savaştan direkt bahsetmemekle birlikte savaşın etkilerini anlatan anılarda, doğrudan savaşlarda yaşananlardan çok, savaşın toplumsal etkilerine odaklanılır. Savaş, anıların perde arkasında bir fon görevindedir. Bu tür eserlerde olayların toplumsal yansımaları daha belirgin şekilde işlenir. İnsanların yaşadıkları deneyimler aracılığıyla, çağının tanıklığını yapar (Yumru, 1999, s. 54-56).

2.2.2. Hatırat (Anı) Okuma Teknikleri

Hatıratlar kişisel duygu ve düşünceleri yansıttıkları için, yani sübjektif bir yapıda olduğundan derste kullanılmadan önce kaynakların güvenilirliği incelenmelidir (Cantürk & Yeşiltaş, 2022, s. 1340). Bunun için öncelikle yazarın niyeti ve yazma amacı anlaşılmalıdır. Metinlerin açık ve örtük bir amacı olup olmadığına dikkat edilmelidir. Bunlara dair metnin iyi

bir tenkit edilmesi gereklidir. Özellikle de metnin aslı olup olmadığına ve sadeleştirilmiş olup olmadığına dikkat edilmelidir (Birinci, 1998, s. 619). Birden fazla hatıratın bir araya getirilip farklı farklı bakış açılarının değerlendirilmesi önemlidir, çünkü tarihin “karşı tarafı da dinle” (Audi alteram partem) ilkesi büyük önem taşır (Birinci, 1998, s. 619). Hatıratlar, toplumun hafızası olarak önemli eserlerdir; bu nedenle, tarih araştırmalarında kullanılmadan önce doğru belgelerle desteklenmiş, nesnel bir üsluba sahip olmalıdır. Bu kaynaklar veri olarak kullanılmadan önce, ilgili hatıratın ilgili tarafından yazılıp yazılmadığını ve güvenilirliğini sorgulamak önemlidir (Akar & Karakoç, 2004, s. 386).

Hatıratların kaleme alındığı zaman önemlidir. Üzerinden belli bir süre geçtikten sonra yazılan hatıralarda hafıza yanılgıları olabilir. Bu durumda yazılan her hatıratta hatıra yazarının aktardıklarına olumlu veya olumsuz olarak yorumlamalar ortaya çıkabilir. Bunun için her hatıratın eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi ve metinde adı geçen kişilere cevap hakkı tanınması (varsa hatıraları veya başka belgelerle) önemlidir (Göçer, 2018, s. 308-309). Resmi evraklardan teyit edilmemiş hatıratlar, yazara bırakılarak ya da hayal gücüne dayandırılarak okunmamalıdır (Özen, 2018, s. 73). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kullanılacak hatıratlar, tarihi gerçeklerle uyumlu olmalı ve çelişkili bilgilere yer vermemelidir (Sunay, 2018, s. 34). Bu kaynaklar öğrencilerin seviyesine uygun seçilmeli ve ders kazanımlarına hizmet etmelidir. Sonuç olarak, hatıratlar tarih öğretiminde önemli bir rol oynayabilir ve öğrencilere bireylerin tarihinden başlayıp toplumun tarihine ulaşma yolunda rehberlik edebilir. Bu nedenle, bu kıymetli kaynakların özenle seçilmesi ve öğretim sürecine uygun şekilde kullanılması gerekmektedir (Altıkulaç, 2014, s. 68-69).

2.2.3. Hatırat (Anı) Türünün Tarihçesi

Bu başlık altında Dünya’da ve Türkiye’de hatırat (anı) türünün tarihi gelişimi incelenecektir.

2.2.3.1. Dünya’da Hatırat (Anı) Türünün Tarihi Gelişimi

“Hatır” kelimesi, hutur kökünden türemiştir ve “aklına gelmek, hatırlamak, içine doğmak” anlamlarını içerir. Bu bağlamda, bireyin kontrolü dışında zihnine gelen iyi veya kötü düşüncelerini ifade eder (Yavuz, 1997, s. 1). Bununla birlikte, 1318 (1902) tarihli Lugat-ı Naci’de “hatıra” terimi şu şekilde tanımlanmıştır: “Hatırda kalmış olan hususi keyfiyet, cem’i hatırat; bunlara dair yazılan eserlere de hatırat denilir”. Fransa’da ise bu kavramı karşılamak için XVI. yüzyılın ortalarından itibaren “Annales, chroniques, commentaires,

journal, souvenirs” gibi birbirinden çok az farklı ifadeler kullanılmıştır. Ancak, bu terimlerden bağımsız bir tür olarak “mémories” terimi ortaya çıkmış ve özellikle bu dönemden itibaren kendine özgü bir anlam kazanmıştır (Okay, 1997, s. 1).

Anı türüne dair kaynaklarda çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan biri, Xenophon’un (İÖ ~ 426-355) “Anabasis” adlı hatıratında yer alan bilgidir. Xenophon, “Anabasis” adını verdiği hatıralarını içeren kitabında, 25 yaşındayken ücretli bir asker olarak katıldığı Büyük İskender’in Pers seferinden başarısızlıkla dönüşünü anlatmıştır. Bu eser, “dağınık, kayıtsız, güdümsüz, düzensiz yürüyüş” anlamına gelen “Anabasis” adıyla bilinir ve hatırat konusunda ilk örnek olarak kabul edilmektedir (Adıyaman, 2022, s. 144). Romalılar, İ.Ö. II. yüzyılda anı türünde önemli eserler üretmişlerdir. Daha sonraki eserlerden biri olarak Sezar tarafından yazılan “İç Savaş” ve “Gallia Savaşı” adlı eserleri anılmaktadır. İç Savaş’ta 48-49 yılları olayları anlatılırken, Gallia Savaşı’nda Sezar’ın savunmasız ulusları yok etmekle suçlanması ve bu suçlardan kendini aklamaya çalışması üzerinde durulmaktadır (Yumru, 1999, s. 5-6).

Tarih yazma ihtiyacı ve insanların yaşadıklarını gelecek nesillere aktarma arzusu, Batı’da XVI. yüzyılın ortalarına gelindiğinde daha çok bireylerin kendi başından geçen olayların anlatımına dayanan hatırat türü, Aydınlanma Çağı’nın “insanın mükemmelliği” ilkesiyle, bireylerin hem dünyayı keşfetmesi hem de kendilerine yönelmeleriyle beraber kendi “ben”ini keşfetmesiyle değişim göstermiştir. Bireyin kendini keşfetme ve anlama sürecinde, hatırat yazımı tarihle sıkı bir ilişki içinde olmuştur. Bu süreç, zamanla edebi bir tür olarak kabul edilmiş ve tarih yazımının önemli bir parçası haline gelmiştir. Hatıratlar, tarihsel kaynaklar arasında önde gelen bir konuma yükselmiş ve tarihin anlaşılmasına katkıda bulunmuştur (Öztürk, 2011, s. 304).

Hatıratlar, Batı kültüründe özellikle XVII. yüzyılda önem kazanmış ve bu türün ilk yazarı olarak İlkçağ yazarlarından Xenophon kabul edilmektedir. XVIII. yüzyılın önemli yazarlarından biri olan Rousseau’nun “İtiraf” adlı eseri bu türün en önemlilerinden biridir ve XIX. yüzyılda generallerin, siyasetçilerin, devlet adamlarının yazdığı hatıralarla bu türdeki eserlerin sayısı artmaya başlamıştır (Altınova, 2003, s. 8). Anı türü, Doğu toplumlarında genellikle tarih, seyahat, tezkire, menakıb gibi daha yaygın türlerin içinde yer almıştır. Özellikle Arap edebiyatında rihlat, vefeyat, havadis gibi türlerde; Fars edebiyatında sefername, tezkire gibi eserlerin içinde zaman zaman dikkat çeken hatıra notlarına rastlanır (Okay, 1997, s. 1). Fransızların Mısır’ı işgali, Arap edebiyatında anı türündeki eserlerin sayısını artırmıştır, bu dönemde çevirilerle birlikte orijinal anıların da ortaya çıktığı

görülmektedir. Bu anılar genellikle siyaset ve tarih konularını ele almaktadır. Arap siyasi edebiyatında en sık rastlanan anılar genellikle Birinci Dünya Savaşı ve Filistin olaylarına odaklanmaktadır. Savaşı konu alan anı eserleriyle Es'ad Dağır öne çıkmaktadır, Filistin meselesine dair anılarıyla ise Muhammed İzzet Derveze dikkat çekmektedir (Yumru, 1999, s. 13).

2.2.3.2. Türkiye’de Hatırat (Anı) Türünün Tarihi Gelişimi

Bilge Kağan ve Kültigin anıtları yazılı edebiyatımızın ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir ve bu yazıtlarda Bilge Kağan ve Kültigin’in Göktürk ve Kutluk Devleti’ni kurma sürecinde yaptıkları savaşlar ve karşılaştıkları zorluklar anlatılmaktadır (Altınova, 2003, s. 9). Köl Tegin yazıtı sanatsal üslubun önde gelen örneklerinden biri olarak kabul edilirken; Bilge Kağan yazıtı edebi bir hitabet örneği sunar. Tonyukuk yazıtı ise hatırat türünün ilk örneği kabul edilir (Ercilasun, 2003, s. 131-133). Timur’un yaşamındaki olayları ve gerçekleştirdiği savaşları anlattığı “Tüzükat” ile Ebulgazi Bahadır Han’ın kendi yaşamını konu alan eseri olan “Şecere-i Türk”, söz konusu kişilerin hayatlarını anlattıkları önemli eserlerdir (Altınova, 2003, s. 9). Babur Şah (1483-1530) tarafından yazılan Baburname (Vekayi), Babur İmparatorluğu’nun kurucusu olup, seyahatname ve otobiyografi özelliklerinin yanı sıra hatırat türünün özelliklerini taşımaktadır. Bu eserin öne çıkan ve diğer hatıratlardan ayıran en önemli özelliği, onun samimiyetidir. Babur, kendisiyle ilgili olarak olumsuz şeyleri gizlememiş ve kendi lehine hiçbir şeyi uydurmamıştır; bu gerçek, tarih eleştirmenleri tarafından genel kabul görmüştür (Altıkulaç, 2014, s. 48).

Türk edebiyatında vekayi, sergüzeşt, seyahatname, sefaretname gibi türlere ait metinler arasında hatıra olarak değerlendirilebilecek bölümler yer almaktadır. (Yumru, 1999, s. 2). Hatıratların benzerlik taşıdığı yazı türlerinin içerisinde seyahatnameler de bulunmaktadır. Bunlar çeşitli amaçlarla yapılan seyahatlerin kaleme alındığı eserlerdir. Barbaros Hayrettin Paşa’nın hayatını ve hatıralarını aktaran Gazavat-ı Hayrettin Paşa (Gallotta, 1996); Ma’ruzat ve Tezakir adlı eser de Cevdet Paşa’ya (Halaçoğlu & Aydın, 1993) aittir.

Anı türünün asıl gelişimi ve yaygınlaşması II. Meşrutiyet’in (1908) ilanından sonra gerçekleşmiştir. Özellikle II. Abdülhamid döneminin devlet görevlileri, geçmişin suçlarından kendilerini arındırmak ve suçları olmadığını kanıtlamak amacıyla bazıları aceleyle bazıları ise daha sonra hatıralarını kaleme almıştır. Bu eserler genellikle savunma içgüdüleriyle yazılmış ve ruhsal durumun etkisi altındadır. İnsan doğasına uygun, hatta kaçınılmaz bir özellik olan

bu savunma içgüdüsü anı türündeki eserlerde belirgindir (Birinci, 1998, s. 615). Sultan II. Abdülhamit, Mithat, Said ve Kâmil Paşalar ile İttihat ve Terakki üyesi İbrahim Temo gibi birçok önemli kişiler hatıratlarını yazmışlardır (Kütükoğlu, 2011, s. 24). Cumhuriyet döneminde, hatırat türünde ilk örneklerini veren sanatçılar arasında Halide Edip Adıvar (Türk'ün Ateşle İmtihanı), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Politikada 45 Yıl), Falih Rıfkı Atay (Zeytindağı), Yahya Kemal Beyatlı (Siyasi ve Edebi Hatıralarım), Ruşen Eşref Ünaydın, Yusuf Ziya Ortaç gibi isimler öne çıkmaktadır (Geçgel, 2003, s. 184).

2.2.4. Hatıratların (Anıların) Tarihsel Değeri

Anılar, genellikle bireyler tarafından, geçmiş senelerde yaşanmış olayları anlatmak için siyasi hayatın içerisinde bulunmuş ve genellikle yazarın ölümünden sonra (bazen çok uzun yıllar sonra) yayımlanması planlanan bireysel yazılardır. Anıların önceki dönemlerdeki temel amacı, olayları ve görüşleri kaydederek, zamanında kamuoyuna açıklanması uygun bulunmayan durumları muhafaza etmektir (Acun, 2007, s. 17-18).

Hatıratlar, günlükler, not defterleri, mektup gibi kişisel kaynaklar, tarih kaynakları arasında son yıllarda daha fazla önem kazanan bir alandır. Bu tür kaynaklar, resmî belgelerin dışında, incelenen dönemdeki olaylara bizzat dahil olan kişilerin kişisel kayıtlarıdır. Bu belgeler, resmî belgeleri dengeleyici bir rol üstlenirken aynı zamanda resmî belgelere yansımayan olayların insani boyutunu günümüze aktarır. Bu nedenle, günümüz dünya tarihçiliği ve sosyal bilimlerinde, bu tür birinci tekil şahıs anlatımları için “benlik belgeleri” terimi kullanılmaktadır (Güler, 2019, s. 20).

Tarihin şekillenmesinde bireylerin rolünün önemi ve böyle bir imkâna sahip kişilerin davranışları ve düşüncelerinin bilinmesi, tarihsel olayların realist bir şekilde belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Tarihçilerin çalışmalarında kullanabilecekleri en büyük yardımcı, resmi arşivler dışında sadece yazılı hatıratlardır (Gürün, 1996, s. 230). Ancak Carr'a (1993, s. 19-20) göre, hiçbir belge, belgeyi yazanın ne düşündüğünü ne olduğunu düşündüğü ne olması gerektiği ya da olabileceği düşüncelerini açıklamaz. Bu unsurların hiçbiri, tarihçi tarafından incelenip anlaşılana kadar bir anlam taşımaz. Belgeler, tarihçinin onlar üzerinde çalışmaya başlamadan önce işlenmesi gereken olgulardır. Tarihçinin belgelerle yaptığı (eğer böyle bir ifade kullanabilirsem) bir süreçtir.

Hatıratlar, reelin öz ve arınmış halidir (Kaplan, 1978, s. 119). Yani tarih büyük resmi çizerken anılar samimi bir portre sunar (Hampl & May, 2008, s. 3-4). Başkalarının eylemlerini doğrudan gözlemleyerek onları doğru bir şekilde değerlendiren veya kendi

yaşadıklarını doğru bir şekilde yazanlar, tarih için önemli belgeler bırakmış olurlar (Togan, 2019, s. 36). Hakikat, pratik faydalar sağlamak amacıyla değil, kendi özü için aranmalıdır. Başka bir deyişle, hakikati bulmak için yapılan araştırma, kendinden başka hiçbir amacı gütmemelidir ve tamamen objektif olmalıdır. Bu tür bir hakikat arayışı, sadece merak etmekten öte bir şey değildir (Toynbee, 1963, s.96). Tecessüs hedefiyle araştırmaya başlayan bir tarihçi, bir hatırat eserini inceleyerek yazarın aktardıklarını ne yüceltmek ne de çürütmek için değil, elindeki kaynağın gerçeğe katkı sağlamasını amaçlamalıdır (Altıkulaç & Yeşilbursa, 2014, s. 162).

Hatıratlar, tarih yazımı veya bir tarihi olayı anlatmak amacıyla kullanıldığında tek başına yeterli değildir. Diğer kaynaklarla karşılaştırılarak ele alınmalıdır (Güler, 2019, s.20). Modern tarihçiler, hatıratlarda anlatılan eylemleri diğer kaynaklarla karşılaştırarak kanıt olarak kullanabilirler. Hatıralar, belgelerin aksine, insan zihninde işlenerek, dolayısıyla iç ve dış tenkit için doğrudan mevcut olan bir tarihi dönüşüme uğrarlar (Ayan, 2010, s. 92-93). Hatıralar, insanın gözlemlediklerini ve bildiklerini aktarması açısından büyük kaynak değerine sahiptir. Ancak, aynı zamanda önemli bir dezavantajları da vardır. Bunun temel nedeni, insanların belirli konularda taraflı olabileceği gerçeğidir. Yani, kişisel hatıralarda abartma hatta yanıltıcı bilgiler verme eğilimi olabilir (Baykara, 1999, s. 62). Bu nedenle, hatıratlardaki ifadelerin kesin doğru veya yanlış olarak kabul edilemez. Yine de “beyan esastır” zemininde hareket etmek gerekir (Erbilgin, 2019, s. 23).

Anılar ya doğru oldukları izlenimini verirler ya da öyle görünmezler. Ancak, bu anılar bazı doğrulanabilir, bağımsız kaynaklarla karşılaştırılabilir ve kontrol edilebilir. Eğer bu tür bir kaynak tarafından doğrulanırsa, anılar doğrulanabilir hale gelir. Ancak, ortada böyle bir karşılaştırma yapacak kaynakların bulunmadığı durumlarda neye inanılacağı konusu belirsiz olabilir (Hobsbawn, 1998, s. 315). Siyasi ve toplumsal açıdan güçlü olan, merkeze bilinçli (hatta bilinçsiz) ulaşan her yazar, içgüdüsel olarak kişisel hikâyesini -aslında anılarını- kişisel ve kamusal olarak okunacak radikal bir belge olarak sunarlar (Hampl & May, 2008, s. 5). Hatıratlar, sadece edebi eserler olmakla kalmayıp aynı zamanda tarih yazıcılığının ilk örnekleri olarak kabul edildikleri için milletlerin kültürel hafızasında özel bir yer tutarlar. Bu nedenle, hatıratlar ulusal kimliklerin oluşumunda önemli bir rol oynarlar ve milli hatırata evrilirler (Çelepi, 2018, s. 82).

Tarih öğretiminde kullanılacak özellikle birinci el kaynakların önemi büyüktür; çünkü bu kaynaklar öğrencilerin tarihi olayları gözlerinde canlandırmasına yardımcı olur ve ders kitapları içinde ilgili konuyla birlikte verilmesi konunun daha iyi anlaşılmasına destek olabilir

(Işık, 2011, s. 1326). Bunun yanı sıra, anılar içinde bulunan değerler, öğrencilerin değer kazanma süreçlerine önemli katkıda bulunabilir (Özer, 2016, s. 28).

2.2.5. Hatırat (Anı) ve Tarihsel Empati Becerisi

“Empati” kelimesi, Yunanca kökenli olup “içeride, içine” anlamına gelen ön eki ile “acı çekme, hissetme” anlamına gelen pathia sözcüğünün birleşimiyle oluşturulmuştur. Bu birleşim sebebiyle empati, içini hissetmek olarak tanımlanabilir. Araştırmacılar, empatiyi sadece duyuşsal değil, aynı zamanda bilişsel bir yönü olan bir kavram olarak tanımlamaktadırlar (Güney & Şeker, 2012, s. 534). Bilişsel empati, başkalarının bakış açılarını anlama becerisini ifade ederken, duyuşsal empati başkalarının hissettiklerini hissetmeyi içerir (Karabağ, 2003, s. 26). Empati, bireyin kendi farkındalığına dayanarak, başka bir kişinin pozitif ve negatif deneyimlerini yargılamadan anlama çabasıdır. Empati, adeta başkasının yerine geçme olarak da tanımlanabilir (Karabağ, 2003, s. 28). En basit ifadeyle, empati başka bir kişinin durumunu anlama ve yaratıcı bir şekilde içine girme sanatıdır (Mills, 1995, s. 7).

Empati becerisi, farklılıklara rağmen ve farklılıkların olduğu bir toplumda bir arada yaşama kültürünün gelişmesinde önemli bir araç olabilir (Kabapınar, 2005, s. 121). Bu becerinin kazandırılmasıyla öğrencilere duyarlılık, hoşgörü, yardımseverlik, demokratik kişilik gibi özelliklerle beraber sosyal olayları geniş bir çerçeveden görebilme yetisi kazandırılır. Empati becerisi, öğrencilerin bilişsel gelişimine katkıda bulunurken duyuşsal gelişimlerine de destek olur. Bu becerinin kazandırılması sürecinde, öğrencilerin deneyim dünyalarını harekete geçirerek öğrencinin etkin kılınması, öğretim yönteminin öğrenci merkezlilik temelindeki çağdaş öğrenme kuramlarının beklentilerini de karşıladığını göstermektedir (Kabapınar, 2005, s. 138).

Geçmişteki insanlardan farklı inançlarımız, beklentilerimiz, arzularımız, korkularımız, fırsatlarımız ve deneyimlerimiz bulunmaktadır. Geçmişteki insanların düşünce tarzları, değerleri ve yaşadıkları koşulları anlamak için, onların dünyasını kendi gözlerimizle görmemiz gerekmektedir (Mandell, 2008, s. 57). Empatinin tarihçilik sanatının temel bir parçası olduğu geniş çapta kabul edilirken, okul tarihindeki yeri daha zayıf ve tartışmalı olmuştur (Cunningham, 2004, s. 24). Empati, tarih alanında olduğu gibi bilinçli bir şekilde yapılıyorsa anlayış niteliği kazanır. Bu tarihi kişiliklerin amaçlarını, eğilimlerini, içinde bulundukları şartları ve davranışlarının sebeplerini anlama çabasını içerir. Bir tarihçi için empatinin doğası budur (Karabağ, 2003, s. 45).

Tarihsel empati, geçmişteki olayları, kişileri ve durumları tarihsel bağlam içinde, farklı kaynakları kullanarak, yaşanan dönemin koşullarını dikkate alarak, günümüzün değer yargılarına müdahale etmeden, o dönemde yaşamış insanların bakış açısını anlamayı ifade eder (Yılmaz & Koca, 2012, s. 857). Başka bir deyişle, tarihsel empati; tarihsel olaylar üzerine çıkarımlarda bulunarak, bireyin kendisini geçmişte yaşamış bireylerin yerine koyarak geçmişini anlamasını sağlar (Kızılay, 2014, s. 32). Tarihsel empati, bilişsel boyuta sahip olan bir kavramdır. Bu, akıl yürütme ve tarihi ilişkiyi kronolojik olarak anlamının yanı sıra, farklı kaynakların incelenmesiyle birlikte yorum ve kanıtların analizini de gerektirir. Tarihsel empati özünde öğrencilere geçmişini anlama, değerlendirme ve günümüzle karşılaştırma yetisi kazandırır (Güneş, 2019, s. 15).

Tarih öğretiminde tarihsel empatinin kullanımı birçok fayda sağlar. Bu yaklaşım, tarihsel olayların şekillenmesinde insan faktörünün önemini vurgulayarak, geçmişte yaşamış insanların duygularını, düşüncelerini, inançlarını ve hayata bakış açılarını incelemeyi gerektirir. Dolayısıyla, öğrencilerin tarihin günümüzle ve kendi yaşamlarıyla olan ilişkisini görmelerine yardımcı olur (Yılmaz & Koca, 2012, s. 859-860).

Tarihsel düş gücüne dayalı etkinliklerde öğrencilerin empati yapabilmesi için bazı ilkeler izlenmelidir (Büyükboyacı, 2013, s. 14-15). Bu ilkeler şunlardır:

- Bir başkasının kişiliğini anlamaya çalışma.
- Diğer insanların kişiliğiyle özdeşleşme.
- İnsanları etkileyen koşulları anlama.
- Başkasının özelliklerini benimseme.
- Geçmişteki insanların koşullarını göz önünde bulundurma.
- Koşullara göre geçmişteki insanların tepkilerini yorumlama.
- Geçmişteki insanların koşullara göre tepkilerini betimleme.
- Coğrafi ve diğer koşulların geçmişteki insanın duygu, düşünce, davranışlarına etkisini keşfetme.

Şekil 2.2. Empati Yapılabilmesi İçin Gerekli Bazı İlkeler

Tarihsel empati, öğrencilerin geçmiş olayları derinlemesine anlayabilmeleri ve bu olaylara neden-niçin gibi sorulara cevap aramak adına yani tarihsel bir bakış açısı

kazanabilmeleri için önemli bir beceri olarak kabul edilmektedir. Bu beceriyi geliştirmek için öğrencilerin, kendi duygu ve düşüncelerini tarihsel bir şekilde ele almak, tarihsel durumun kendi düşünce ve hissiyatlarından farklı olduğunu anlamaları, uygun materyal ve kaynak kullanımı, çalışılan konu ile ilgili dönemin ya da kişinin bilinen ve bilinmeyen taraflarını ortaya koymaları önemlidir (Güneş, 2019, s. 13-17).

Tarih derslerinde tarihsel empatinin kullanılmasının öğrencilere kazandırabileceği diğer önemli bir katkı ise sadece geçmiş olaylara duygusal bir bağ kurmakla kalmaz, aynı zamanda öğrencilere sosyal bilimlerin anlayışının özelliklerini öğretir. Sosyal bilimlerde mutlak doğrunun olmadığı, farklı toplumlarda yapılan çalışmaların toplumdan topluma, kültürden kültüre değişebileceği bilinci öğrencilere kazandırılmalıdır. Bu nedenle, tarih derslerinde aynı olayın farklı bakış açılarını sunan tarihsel metinlerin kullanılması, öğrencilerin çoklu bakış açısını geliştirmelerine, demokratik ve bilimsel değer oluşturmalarına yardımcı olabilir (Demircioğlu & Tokdemir, 2008, s. 78-79). Çünkü tarih derslerinde bilgilerin ezberletilmesi kalıcı öğrenme sağlamamasının yanı sıra öğrencilerin tarihe karşı antipati beslemelerine neden olacaktır. Ezberletilen bilgiler yerine derslerde tarihsel kanıtlar kullanılarak, öğrencilerin tarihi yöntem ve yaklaşımlarla beraber geçmişi yorumlamaları ve anlamaları sağlanmalıdır (Kızılay, 2014, s. 27).

Tarihsel empati, geçmişte yaşamış bireylerin bakış açılarını anlama ve onların duygularını kavrama yeteneğini içeren bir süreçtir. Bu süreç hem bilişsel hem de duyuşsal açıdan zenginleşmiş bir anlayışı beraberinde getirir. Olaylar ve olgular arasındaki ilişkileri fark etme ve bu farkındalıkla, geçmiş dönemde yaşayan bir birey olarak nasıl davranacağımızı anlama çabası büyük önem taşır. Genel anlamda, tarihsel empati bilgi birikimiyle birlikte duygusal anlayışı da gerektiren bir süreçtir (Güneş, 2019, s. 14).

Tarih programları, geçmişte yaşanan olayları detaylı bir şekilde inceleme fırsatı sunarak psikolojik bariyerleri yıkmada önemli bir potansiyele sahiptir. Ayrıca tarihsel empati, geçmiş ahlaki bir bakış açısıyla görmemize olanak tanır. Ancak, bu çabaların sınıfta oluşturulan durumların tarihin aynısı veya tamamen tarafsız olduğunu iddia etmeyeceği unutulmamalıdır (Karabağ, 2003, s. 109). Tarihsel empati, öncelikle geçmişte yaşamış insanların koşullarını anlama amacını taşır; ancak, kendi duygusal deneyimlerimizin veya algılarımızın onların koşullarını yansıtmakla ilgisi yoktur (Yılmaz & Koca, 2012, s. 859).

Öğrenciler tarafından tarihi empati kullanıldığında, düşünme boyutunu ortaya çıkarır ve konuya olan ilgileri, tarihi karakterlere ilgi ve olayla ilgili daha fazla konuşma ve öğrenme isteği şeklinde gözlemlenen duygu boyutunu da ortaya çıkarır. Yani önce kişisel sorgulama

(bilmek istiyorum, ya da merak ediyorum gibi ifadelerle belirtilen) ve keşif isteği üzerine inşa edilir (Karabağ, 2003, s. 96). Tarihsel empati, geçmişteki kişilerin tercihlerinden değer çıkarımının yapılmasını sağlar ve öğrencileri, tarih metodolojisini kullanarak geçmiş anlamaya teşvik eder. Öğrenciler, olayları yaşadıkları döneme göre düşünerek hem geçmişteki değerleri anlarlar hem de geçmişi günümüzle kıyaslayarak yeni değerler oluşturabilirler (Demircioğlu & Tokdemir, 2008, s. 78).

Öğretmenler tarihi empatiyi geliştirmek için çeşitli etkinliklere odaklanabilirler. Öğretmenin, öğrencisini tanıma, onun sosyal olgular, durumlar karşısındaki tutumlarını tanıma çabasına katkı sağlayabilir. Dünyayı ve sosyal olguları öğrencilerinin penceresinden görmeyi sağlayacak ve öğrencilerinin sosyal olaylara ilişkin gözlemlerini keşfetmelerine, öğrencilerini tanımasına yardımcı olabilecektir (Kabapınar, 2005, s. 121-122). Burada öğretmene önemli görevler düşmektedir. Öğretmenlerin, öğrenciler arasında karşılıklı güvene dayalı bir ortam oluşturarak, toplumun kabul ettiği fikirleri, düşünceleri ve davranışları özgürce ifade edebilecekleri bir atmosfer yaratmaları son derece önemlidir (Yüksel, 2002, s. 36). Sonuç olarak, tarihsel empati, bireylere dünyaya çeşitli açılardan ve başkalarının bakış açısından bakmayı öğretecek ve daha iyi bir dünya için uygun temeli hazırlayacaktır. Çünkü adalet, ahlak, farklı bakış açıları gibi kavramları incelemiş ve kavramış bireyler sosyal refahı önemseyip bunun için çaba harcayan hoşgörü araçları olacaklardır (Karabağ, 2003, s. 105-106).

Tarihsel olaylar sırasında meydana gelen materyaller genellikle döneminde tutulan, orijinal ve ilk elden kaynaklardan oluşmaktadır. Olayın doğrudan katılımcıları tarafından sonradan kaydedilen bilgiler de birinci elden kaynaklar arasında değerlendirilir. Bu tür kaynakların en önemli örneklerinden biri, katılımcıların veya gözlemcilerin bireysel bakış açılarını yansıtan hatıralardır (Acun, 2018, s. 71). Hatırat türü metinler, tanıklık çerçevesinde yazıldığı için ve genellikle “ben” diliyle ifade edildiği için tarihsel empati oluşturmak için oldukça elverişli kaynaklar olarak kabul edilir. Öğrencilerini hatıratlardan faydalanarak ve tarihsel düşüncenin önemli bir ögesi olan tarihsel hayal gücünü (historical imagination) kullanarak geçmişe gitmeleri ve geçmişi kendi dilleriyle ifade etmeleri teşvik edilmelidir (Altıkulaç, 2014, s. 58).

2.2.6. Hatırat (Anı) Seçilirken Dikkat Edilecek Hususlar

Edebi eserler ve ders kitapları, toplumu biçimlendiren temel araçlardan biridir. Bu araçlar, öğrencilerin ve bireylerin hafızasında oluşturulması hedeflenen toplumsal yapıyı

etkileyerek bilincin şekillenmesine yardımcı bulunur. Bu bağlamda, verilmesi hedeflenen kazanımlar ve değerler özenle seçilmeli ve dikkatlice ifade edilmelidir (Seyis, 2021, s. 70). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde öğrenme-öğretme sürecinde kullanılacak edebi ürünlerin seçiminde dikkat edilecek noktalar/hususlar aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2.2. Edebi Ürünlerin Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar

İLGİLİ ÖLÇÜT BOYUTU	BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER
Eğitim ve Öğretim Programı	Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçlarına Uygunluk İlgili öğretim programının genel amaçlarına uygunluk İlgili öğrenme alanına uygunluk İlgili kazanıma uygunluk Öğrencilere kazandırılması gereken beceri ve değerlere uygunluk
Öğrenci	Öğrencinin içinde bulunduğu gelişim dönemine uygunluk Öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygunluk Öğrencinin ilgi düzeyine uygunluk Öğrencinin cinsiyetine uygunluk Öğrencinin ihtiyaçlarına uygunluk Öğrenci için anlamlılık Sözcük dağarcığını geliştirmeye uygunluk
İçerik	Gerçeğe yakınlık Basit, sade ve anlaşılabilirlik İlgili içeriğe uygunluk İlgi çekicilik Olumlu tutum ve davranışlara yönlendiricilik Şiddet öğeleri içermeme Duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştiricilik
Dil ve Anlatım	Anlatım tekniğinin yaş seviyesine uygunluğu Dilin, sade ve anlaşılabilir olması Cümlelerin uzunluğunun uygunluğu Cümlelerin kuruluş biçimleri

(Top, 2009, s. 23-24).

Tablo 2.2.'ye göre edebi eserlerin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde etkili bir şekilde kullanımında; dersin ya da konunun amacını belirleme, kullanılan eserin öğrenme hedefi ile uyumu, öğrenciye göre dil ve zorluk seviyesinin uyumu, etkileşim ve tartışma ortamına uygunluk, öğrenci ilgi ve deneyimini dikkate alma, eserin seçimi ve öğrencilerin yaş grubuna uygunluk gibi faktörlere odaklanmak önem arz etmektedir. Bu unsurlar, öğrencilerin edebi eserlerin, araştırma konumuz olan hatıratların aracılığıyla derinlemesine öğrenmelerini destekleyerek ders içi etkileşimi ve öğrenmeyi teşvik edebilir. Hatıratların incelemelerinde, eserin kurgusu, dili, kahraman karakterleri veya tiplerinin

davranış biçimleri gibi unsurlar da birkaç önemli kıstas olarak dikkate alınmaktadır (Doğramacıoğlu, 2011, s. 404).

Hatıratlar seçilirken özellikle tarihsel önemin vurgulanması açısından Counsell'in 2005 yılında geliştirdiği 5R tekniği de kullanılabilir. Counsell, bir olayın tarihsel açıdan önemli olabileceğini belirlemek için 5 özellik tanımlamıştır. Ancak, bu beş özelliğin bir olayda tam olarak bulunmasının gerekli olmadığına dikkat çekmiştir. Olayın önemini değerlendirebilmek için bu beş özelliğin herhangi birinin varlığı, olayın öneminin anlaşılmasına ve değerlendirilmesine katkıda bulunabilir. Counsell'in "tarihsel önemin 5R"si aşağıdaki tabloda görülmektedir. (Er Tuna, 2014a, s. 200).

Tablo 2.3. Tarihsel Önemi Düşünmenin 5 "R" si

Remarkable (dikkate değer)	Olay veya gelişme zaman içinde insanlar tarafından dikkate değer alınmış olması gerekir.
Remembered (hatırlanan)	Olay veya gelişme tarihin bazı aşamalarında grup veya gruplar tarafından ortak bir hatıraya sahip olması gerekir.
Resonant (yankılanan-yankılanmış)	İnsanlar olaylarla ilgili benzerlikler kurmaktan hoşlanırlar; zaman ve yer arasında deneyimler inançlar veya durumlar ile bağlantı kurmak mümkündür.
Resulting in change (değişimin sonuçlanması)	Gelecekteki değişkenliklere sahip olması.
Revealing (açığa çıkmak)	Geçmiştekilerin görünmemiş diğer yüzlerinin açığa çıkması.

(Er-Tuna, 2014a, s. 200).

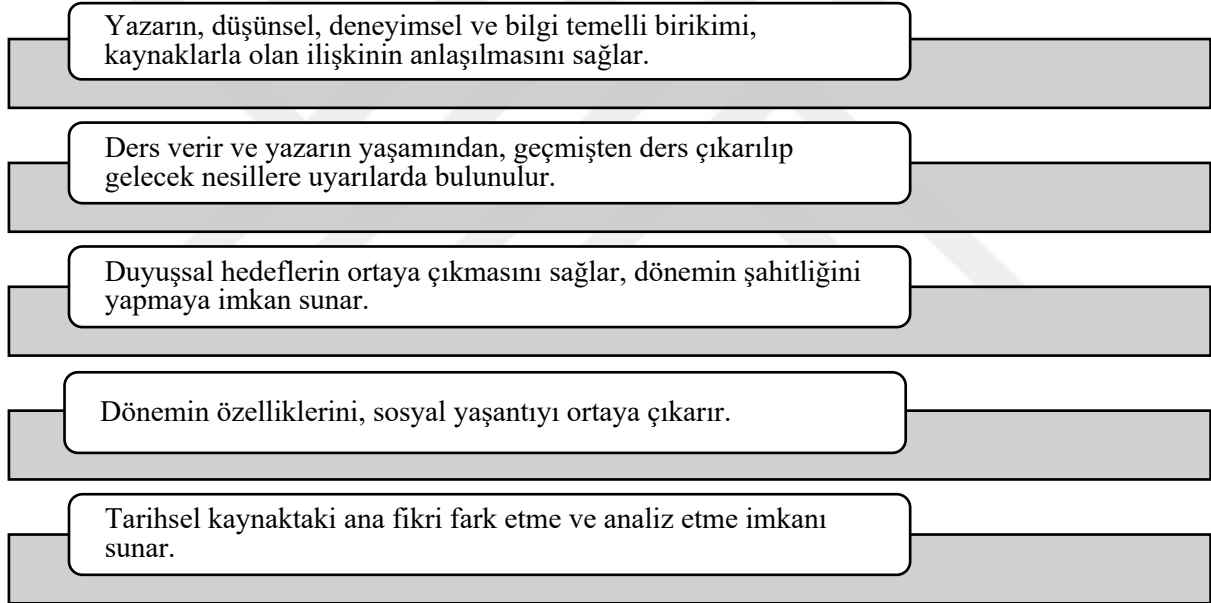
Hatıratlar seçilirken bu aşamaların herhangi birinin üzerinde inceleme yapılarak doğru kaynağa ulaşılabilir ve öğrencilerin de olayları sorgulamalarına yardımcı olabilir. Gerçek durumlardaki bireylerin ve olayların değerlendirilmesinde öğrencilere özgürlük, eşitlik, adalet, milliyetçilik, sınıf gibi kavramları anlamalarında yardımcı olmak önemlidir. Ayrıca, geçmişteki olayların ve değişikliklerin öneminin değerlendirilmesi, öğrencilerin vatandaşlık eğitimi açısından önemli katkılar sağlayabilir (Er Tuna, 2014b, s. 34).

2.3. Hatıratların (Anıların) Tarih Öğretiminde Kullanılması

Türkiye'de eğitim sisteminin temel hedefi; Türk tarih ve kültürünü bilen, evrensel değerleri benimseyen, farklı kültürlerle duyarlı ve saygılı; etken, üretken haklarını ve sorumluluklarını bilen bireylerin yetiştirilmesidir (Altıkulaç & Akhan, 2010, s. 226). Bu özelliklere sahip nesillerin yetişmesi için edebi eserlerin eğitimde kullanılması önemlidir. Edebi eserlerin çocuk ve gençlerin bilişsel, sosyal, duyuşsal ve dil becerilerinin gelişimine

etkisi yadsınamaz. Bu eserler özenle seçildiğinde, çocuk ya da gencin yaşına ve seviyesine uygun; merak, ilgi ve güdülemeyi sağlayan eserlerle, onların çeşitli yönlerden gelişimine katkıda bulunacak değerli ve verimli bir eğitim-öğretim materyali ortaya çıkmış olur (Doğan, 2016, s. 219).

Edebi eserlerin sınıf ortamında etkin kullanımı öğrencilerin anlama, yorumlama, analiz etme, çoklu bakış açılarını görme ve empatilerini geliştirir. Bu metinler aracılığıyla öğrenciler, ulusal ve evrensel değerleri kazanmaktadırlar (Beldağ ve Aktaş, 2016, s. 955). Bu metinlerden biri de birinci ağızdan yazılan hatıratlardır. Hatıratlar aracılığıyla öğrenciler doğrudan geçmişle bağlantı kurmakta ve o zamanın sosyal ve politik olaylarına bütünsel bir bakış açısı kazanmaktadır. Bu sayede öğrenciler tarihi olaylara farklı bakış açıları kazanabilir ve öğrendiklerinin anlamını ve kalıcılığını artırabilir (Top, 2009, s. 39-40). Anılar/hatıratlar aşağıda sıralanan nedenlerle İnkılâp Tarihi öğretimi için işlevsel birer öğretim materyali olarak kabul edilebilirler;

Şekil 2.3. Hatıratların (Anıların) Kullanılma Nedenleri

(Çencen, 2010, s. 67-68, Clever, 1999: 17, aktaran, Doğan ve Dinç, 2007, s. 201).

Tarih, Sosyal Bilgiler ve İnkılap Tarihi dersi öğretim programlarında birinci elden kaynakların kullanılması önerilmiştir (Gül & Gez, 2021, s. 82). Çünkü öğrenciler, uygulamada genellikle ikinci el kaynak olan ders kitabına bağlı kaldıklarında soru sorma, eleştiri gibi düşünme becerilerini kullanmaya ve geliştirmeye ihtiyaç duymazlar (Köksal, 2004, aktaran Doğan, 2007, s. 80). Dönmez ve Altıkulaç (2014, s. 925), derslerde tarihsel

kaynakların kullanımıyla ve kanıtlara vurgu yaparak öğrencilerde eleştirel düşünme becerisinin geliştirilebileceğini öne sürmektedir.

Öğrenciler için kanıtlarla çalışmak aktif öğrenme ve anlamaya katkıda bulunur. Geçmişten gelen kanıtlar, bugünün çok yönlü bir görünümünü sağlar ve konuyu daha iyi ele almaya yardımcı olur. Etkili bir şekilde kullanılması, duygusal ve hayal gücünün geliştirilmesine katkı sağlar. Birinci elden kaynaklar bize ikinci elden kaynakların her zaman sunamadığı hakiki hisleri sunar (Gül & Gez, 2021, s. 82). Birinci elden kaynakları kullanmak, öğrencilere gerçeklik duygusunu vermektedir. Diğer yandan birinci elden kaynaklar, öğrencilerin tarihsel kanıtları ve bu belgelerdeki şüpheleri anlamalarına ve öğrenci önyargısını azaltmak için eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır (Doğan & Dinç, 2007, s. 203).

2.3.1. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatırat (Anı) Kullanımı Esasları

1980 yılından itibaren ortaöğretimde Millî Mücadele'nin ve İnkılapların anlatıldığı müfredat konuları tarih derslerinden ayrılarak ayrı bir ders olarak okutulmaya başlamış, T.C. İnkılap Tarihi adı altında programa dahil edilmiştir. 1983 yılının Eylül ayından itibaren “T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” adı altında okutulmaya başlamıştır (Sunay, 2018, s. 20-21).

2018 yılında uygulamaya başlanan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında şu üniteler yer almaktadır: “*Bir Kahraman Doğuyor*”, “*Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar*”, “*Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!*”, “*Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye*”, “*Demokratikleşme Çabaları*”, “*Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası*”, “*Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası*” dır (MEB, 2018). Programın içeriğinde toplamda 39 kazanım yer almaktadır (Çelik & Dolanbay, 2021, s. 70). Şekil 2.4.'te öğretim programında yer alan ünitelere yer verilmiştir;

1. Ünite: "Bir Kahraman Doğuyor"
2. Ünite: "Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar"
3. Ünite: "Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!"
4. Ünite: "Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye"
5. Ünite: "Demokratikleşme Çabaları"
6. Ünite: "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası"
7. Ünite: "Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası"

Şekil 2.4. 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı Üniteleri

(MEB, 2018).

İnkılap Tarihi dersi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu, Türk milletinin bu süreçte karşılaştığı zorlukları ve bağımsızlık mücadelesini aktaran bir ders olarak öne çıkar. Bu aktarım sürecinde, temel kaynak İnkılap Tarihi ders kitabıdır. İnkılap Tarihi dersinin başarılı olmasında edebi eserlerin katkısının önemli olduğu inkâr edilemez bir gerçektir (Çelik & Dolanbay, 2021, s. 78). İnkılap Tarihi dersinin içeriği doğrudan duyuşsal alanla ilgilidir. Bilinç oluşturulurken etkinliklerin öğrencileri mutlu etmesi, düşündürmesi ve duygusal hale getirmesi beklenebilir (Şahingöz & Akbaba, 2009, s. 23). Örneğin Birinci Dünya Savaşı'nın ele alındığı bir ders sırasında öğretmen, Türk ve İtilaf askerlerinin oluşturduğu savaş anılarını kullanarak, aynı olayın farklı kişiler tarafından nasıl yorumlandığını öğrencilere göstererek farkındalık oluşturabilir (Açıkalın, 2017, aktaran. Akbulut, 2019, s. 39).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecine ek olarak, Türk ve dünya tarihinde istisnai bir konuma sahip olan Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü öğretmek, bu dersin zorluklarından biri olarak öne çıkmaktadır. T.C. İnkılâp ve Atatürk Tarihi dersi de diğer dersler gibi öğretmenlerin sadece bir ders kitabını takip ederek bitirebilecekleri bir ders değildir (Altıkulaç & Gökaya, 2014, s. 23). Tarih öğretimi bağlamında, öğrencilerin temel sorumluluğu, tarihte yaşanmış bir olayı veya durumu hatırlamalarıdır (Dönmez vd., 2015, s. 257). Ancak her zaman farklı kaynak ve materyaller ders kitabından bağımsız olarak kullanılamayabilir. Bundan dolayı ders kitabının içi farklı kaynak ve materyallerden alıntılarla

zenginleştirilmelidir. Etkili bir öğretim süreci, çeşitli kaynak ve materyallerin dahil edilmesiyle gerçekleştirilebilir. Tarihi bilgiye dayanmanın temel unsuru kanıtlardır. Geleneksel tarih öğretiminde, genellikle öğretmen ve kitap merkezli hazır bilgi akışı mevcuttur. Ancak bu yaklaşımla, tarihi bilginin temelleri yeterince gösterilemez. Bilginin dayanaklarının net olarak sunulmadığı durumlar, öğrenme sürecinde olumsuz etkilere yol açabilir (Safran & Köksal, 1998, s. 73-75, aktaran, Doğan, 2008, s. 32).

Tarih kitapları veya tarih ders kitapları, geçmişin özünü yani insani yönünü gözden kaçırma eğilimindedir. Bu noktada geçmiş (öznel olarak) insanların gözünden görmemizi sağlayan kaynakları kullanmakta fayda vardır. Bir öğretim aracı olarak “hatırat” türündeki eserleri kullanmak, öğretim sürecine bilgi, beceri, tutum ve değer boyutlarına olumlu etki sağlayabilir (Altıkulaç, 2014, s. 4).

21. yüzyıl insanının değişen ve hızla gelişen bilimsel bilgiye erişmesi ve bu bilgiyi uygulamaya dönüştürmesi artık bir gereklilik haline gelmiştir. Bireylerin sosyal etkileşimde bulunması ve toplumsal değerlerin kazanılmasında eğitimin önemli bir rolü olduğu açıktır. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında belirtilen tarih bilincinin oluşturulmasıyla ilgili kazanımların başarılması için, birinci el kaynaklar ve tarihî günlükler gibi ders materyallerinin kullanılması önemlidir. Bu yaklaşım, öğrencilerin tarihî olayları ve olguları anlamalarına, kavramalarına ve bu kaynaklar aracılığıyla daha güvenilir bilgilere doğrudan erişmelerine olanak sağlayacaktır (Dağışan, 2019, s. 25).

Öğrencilere Millî Mücadele ruhunu aşlamak ve o dönemi yaşayanlarla empati kurmalarını sağlamak açısından etkili bir öğretim materyali kullanılabilir. Türk tarihinin önemli bir dönüm noktası olan Millî Mücadele süreci, Anadolu insanının kararlılığını, umutlarını ve inançlarını öğrencilere aktarmak gerekmektedir. Ancak bu şekilde ilgili döneme ve tüm geçmişe saygı duyularak geleceğe güven duygusu oluşturulabilir ve pekiştirilebilir (Altıkulaç, 2014, s. 8-9). Örneğin, tarihte meydana gelmiş bir savaşa katılan bir askerin savaş sırasındaki anı defteri savaş gerçeklerine yönelik bilgi verebilir (Işık, 2008, s. 38). Kurulan ilk meclis hakkındaki soyut bilgiler, belgesel veya senaryo çekimi gibi materyallerle öğrencilere aktarılabilirken, TBMM’nin açılmasını sağlayan anayasal koşulların nasıl açıklanacağı konusunda bir yaklaşım bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda, Mustafa Kemal Paşa ile kolordu kumandanları arasındaki yazışmaların aktarımı da dikkate alınabilir. Ancak, bu tür detaylar göz ardı edilirse, Atatürk İlke ve İnkılâp tarihindeki temellerin gençlere eksik aktarıldığı ve dolayısıyla ilkelerin ve inkılapların değerinin tam olarak anlaşılamayacağı söylenebilir (Şahingöz & Akbaba, 2009, s. 23).

2.3.2. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatırat (Anı) Kullanımının Faydaları

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde hatıratların kullanımının sağlayacağı faydalar şekil 2.5.'da aşağıdaki gibi listelenmiştir,

Geçmişteki insanların duygu ve düşüncelerini anlama fırsatı sunar.	Toplumsal değerlerin öğrenilmesinde ve öğretilmesinde etkilidir.	Dönemin özelliklerinin tamamının görülmesi açısından fayda sağlar.
Öğrencilerin geçmişe olan ilgilerini arttırarak tarih bilincinin oluşmasına yardımcı olur.	Tarihi olayları somutlaştırarak öğrenmeyi destekler.	Tarihin kronolojik olarak öğrenilmesine katkıda bulunur.
Öğrencilerin aktarılan bilgileri analiz etmesini sağlar.	Kalıcı ve uzun süreli öğrenmeyi teşvik eder.	Tarihsel bilgilerin kolay hatırlanmasını sağlar.
Öğrenme sürecinin sıkıcı hale gelmesini önler.	Tarihsel empati becerilerinin gelişiminde etkilidir.	Milli bilinç ve birlik duygusunu aşılar.

Şekil 2.5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatırat (Anı) Kullanımının Faydaları
(Top, 2009, s. 24-39, Çencen, 2010, s. 73, Çelik & Dolanbay, 2021, s. 71).

Tarih dersleri, öğrencilerin tarih bilincini arttırmak ve geçmiş-bugün-gelecek bağlamında çeşitli yöntemlere odaklanmalıdır. Bu doğrultuda T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde hatıratların (anıların) kullanımının öğrencilerin birinci elden kaynaklarla etkileşimde bulunarak “sıkıcı ve ezber ders” algısını ortadan kaldırmada önemli bir rol oynayabileceği çeşitli araştırmalarla desteklenmiştir. Öğrencilerin, hatıratlardan öğrenecekleri bilgilerle tarihsel olaylara, olgulara ve şahsiyetlere karşı ön yargılarının kırılmasına ve objektif bir bakış açısına sahip olmalarına yardımcı olabilir. Bu yaklaşım, öğrencilerin tarihsel süreç içindeki olayları daha derinlemesine anlamalarını ve analiz etmelerini destekleyerek, dersin içeriğini ve kalitesini artırabilir.

2.3.3. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatırat (Anı) Kullanımının Sınırlılıkları

Acun (1998, s. 726-743) yakın dönem tarihçilerinin olayları genellikle yaşadıkları dönemin etkisi altında kalarak objektif olmada zorlandığını belirtmiştir. Bu durum, politik inançların özellikle milliyetçilik gibi duyguların etkisiyle daha belirgin bir hale gelmektedir. Acun aynı zamanda hatıratların önemine değinirken, hatıratların oluşumunda yer alan hataların tarihçiler tarafından fark edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Öğretmenlerin derslerde etkili bir dil kullanması ve derse uygun materyaller seçme becerisine sahip olması önemlidir. Ders kitapları ve içerisindeki edebi ürünler, kültür ve değer aktarımı açısından hayati öneme sahiptir. Ancak, öğretmenlerin ders içeriğini istenilen şekilde aktaramaması durumunda öğrencilerin tam bir öğrenme süreci yaşayamayacağı ifade edilir. Ayrıca, öğretmenlerin dersin içeriğine uygun şekilde ders kitabı dışındaki kaynakları etkili bir şekilde kullanabilmesi gerektiği belirtilir (Kolaç & Özer, 2018, s. 2631, Altıkulaç, 2014, s. 72).

Bir edebi tür olarak hatıratlar, tarih öğretmenleri tarafından ders materyali olarak kullanılacaksa, özelliklerinin iyi bilinmesi ve iyi tahlil edilmesi gerektiği belirtilir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularında hatıratların tarihi gerçeklerle örtüşmesi ve karşıt konulara yer vermemesi önemlidir. Ayrıca, bu tür eserlerin çeşitli amaçlarla yazıldığı belirlenir: ders verme, geçmişten ders çıkarma, tanıklık etme, kaynak olma, toplumsal görevi yerine getirme gibi. Ancak, hatıratların eğitim açısından olumsuzlukları ya da sınırlılıklarının en başında hatırat yazarların aktardıkları bilgileri ve gerçekleri saptırma gibi durumlarla karşılaşılabilirdiğinden hatıratındaki ayrıntıların tarihi açıdan doğrulanması gerekmektedir (Sunay, 2018, s. 34, Çencen, 2010, s. 74). Ancak, bazı dokümanların öznel olabileceği ve öğrencilere yanlış bir tarih algısı verebileceği belirtilirken, öğretmenlerin bu belgeleri dikkatli bir şekilde incelemesi gerektiği vurgulanır (Akbulut, 2019, s. 40, Işık, 2008, s. 38). Bu metinler doğru şekilde verildiğinde öğrencilerin okuma ve anlama düzeyinin yeterliliğine işaret eder (Doğan, 2007, s. 136).

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük incelemelerinde öğretim materyali olarak kullanılacak hatıratlar, güncel bilgiler ve tarihi gerçeklerle uyumlu bir şekilde sunulmalıdır. Türk yazılı kültürünün anı ve hatıra geleneği, Batılılar kadar zengin olmasa da önemli bir birikime sahiptir. Ancak bu alandaki çalışmalar genellikle düzensizlik, tasnif eksikliği, yöntemsizlik ve eğitim materyali olarak yeterince kullanılmaması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Çencen, 2010, s. 74-75).

2.4. İlgili Araştırmalar

İlgili alan yazın incelendiğinde 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kullanılan hatıralara ilişkin yapılan çalışmalardan bazıları şu şekildedir:

2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Boyraz (2020), “Ortaokul 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programlarında ve Ders Kitaplarında Hatırat” adlı çalışmasında 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında hatıratların kullanım durumunu araştırmıştır. Ders kitaplarında hatıratların yeterince yer alıp almadığı ve kullanımında teknik hataların olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda; hatıratların ders kitaplarında yeterince kullanılmadığı ve kullanıldığında da kaynakların doğru belirtilmediği ve ders kitaplarında hatıratların etkili bir şekilde kullanımı konusunda eksikliklerin var olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öztaş (2018) tarafından gerçekleştirilen “Tarih Derslerinde Bir Öğretim Materyali: Edebî Ürünler” adlı çalışma, tarih derslerinde kullanılabilecek edebî türler hakkında bilgi sunmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, öğretim-öğrenme sürecinde kullanılabilecek edebî türler açıklanmış ve bunların tarih derslerindeki rolü ve önemi vurgulanmıştır. Çalışma, tarih öğretmenlerinin sadece ders kitabındaki edebî ürünlerle yetinmemesi gerektiğini ve uygun edebî ürünleri sınıfa dahil ederek interdisipliner bir yaklaşım benimsemeleri gerektiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda, tarih derslerinde edebî ürünlere yer verilmesi önemli görülmektedir. Ayrıca, tarih dersi öğretim programlarındaki kazanımların daha etkili bir şekilde elde edilebilmesi için hangi kazanımların hangi edebî ürünlerle ilişkilendirilebileceğinin tespit edilmesi ve bu edebî ürünlerin ders kitaplarına dahil edilmesi önerilmektedir.

Dönmez, Yazıcı ve Uslu (2015), “Tarih Öğretmenlerine Göre Hatıratların Eğitim-Öğretim Sürecinde Kullanılabilirlik Durumları” adlı çalışmalarında, tarih derslerinde hatıratların eğitimsel bir araç olarak kullanılabilirlik durumlarını ve bu konuda tarih öğretmenlerinin görüşlerini incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, birçok öğretmen hatıratların eğitim-öğretim sürecinde kullanılabileceğini belirtmiştir. Bu durum, öğretmenlerin lisans düzeyinde aldıkları eğitimlerin etkisiyle objektiflik durumlarının belirlenememesi yönündeki olumsuz beklentilerine karşı, öğrenci ihtiyaçları ve öğretim programlarında yer alan hedefler doğrultusunda öğretmenler tarafından kullanılabileceğini göstermektedir.

Altıkulaç (2014), “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatıratların Kullanımının Öğrenme Sürecine Etkisi” isimli çalışmasında, 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde hatıratların öğretim materyali olarak kullanımının öğrencilerin başarı, tutum, değer ve beceri boyutundaki kazanımlarına etkisini incelemiş ve sonuç olarak tarihsel düşünme becerilerinin (tarihsel kavrama-analiz ve yorumlama, tarihsel empati) geliştiğini ortaya koymuştur.

Top (2009), “İlköğretim 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımının Öğrenci Başarı ve Tutumuna Etkisi” isimli çalışmasında, 8.sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin “Ya İstiklal Ya Ölüm!” ve “Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar” ünitelerinde edebi ürünlerle desteklenmiş öğrenme-öğretme süreci ile mevcut programa dayalı yürütülen öğretim arasındaki öğrenci başarı ve tutumunu incelemiştir. Araştırma sonucunda, edebi ürünlerle desteklenmiş öğretim yönteminin, kontrol grubuna kıyasla deney grubunda daha yüksek başarı, tutum ve kalıcılık sağladığını göstermiştir. Ayrıca, bu yöntemin öğrencilerin derse olan ilgisini artırdığı ve temel beceri ve değerlerinin gelişimine olumlu katkı sağladığı vurgulanmıştır.

Işık (2008), “Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Başarılarına Etkisi” isimli çalışmasında, 11.sınıf öğrencileriyle T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde ilgili konuların tarihsel dokümanlarla işlenmesinin, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini geliştirdiğini ve dokümanların öğrenciler tarafından daha etkili bir şekilde kullanıldığını ortaya koymuştur.

Akkuş (2007), tarafından yapılan “Tarih Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi” adlı çalışmada, tarih dersinde edebi eserlerle desteklenen öğrenci merkezli öğrenme-öğretme süreci ile düz anlatım yöntemine dayalı öğretmen merkezli öğrenme-öğretme süreci arasındaki farklılıkları değerlendirmeyi amaçlamıştır. Sosyal bilgiler eğitimi ikinci sınıf lisans öğrencileriyle gerçekleşen çalışmanın sonuçları, edebi eserlerle desteklenen öğrenci merkezli öğretim yönteminin, Osmanlı Tarihi dersinde öğrenci başarısını artırdığını ortaya koymuştur.

2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Formwalt (2002), “Etkili Tarih Öğretimi veya Tarih Dersine Hayat Vermenin Yedi Kuralı” adlı çalışmasında, ikinci kuralın vurguladığı hususları şu şekilde belirtmektedir: İlk olarak, sadece ders kitabı bilgilerine güvenilmemesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Ders kitaplarının sunmuş olduğu bilgilerin yanı sıra, öğrencilerin tarih konusunu daha

derinlemesine anlamalarını sağlayacak olan birincil kaynaklara da başvurulması gerekliliği vurgulanmaktadır. Çalışmada, ders kitaplarında sunulan bilgilerin yanı sıra birincil kaynaklara yönelme, öğrencilerin tarih konularını daha kapsamlı bir şekilde kavramalarına katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Tarih derslerinde öğrencilere birincil kaynakların kullanımının teşvik edilmesi ve bu kaynakların tarih öğretiminde daha etkili bir şekilde nasıl kullanılacağı öğretmesinin önemi üzerinde durulmaktadır.

Guan (2008), “Anılarımızın ve Mirasımızın Oluşumunda Sözlü Tarihler” adlı çalışmasında, anıların ve mirasın oluşumunda sözlü tarihlerin rolünü ele almaktadır. Güncel anlayışın değişmesiyle birlikte, sözlü tarih görüşmelerinin ve kullanımının gözden geçirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Mevcut uygulama, sözlü tarih görüşmelerinde anıların doğru hatırlanmış olduğunu ve bu hatıraların diğer tarihsel kanıtlarla çapraz kontrol edilerek doğrulandığını varsayar. Ancak Guan (2018), anıların zamanla değişebileceği, geçmişten günümüze süzülüp güncel yaşamın etkisiyle şekillendiğini öne sürmüştür. Bu nedenle, sözlü tarih görüşmecilerinin sunduğu anıların, güncel yaşamın etkisiyle aktarıldığını ve açıklamalarının genellikle ahlaki bir seçim olduğuna dikkat çekmiştir. Anıların dinlenirken ya da kaleme alınırken bireyin yaşadıklarına ve sadece iletmek istediklerine odaklandığı belirtilmiştir. Anıların incelenmesi sürecinde farklı kaynaklardan doğrulama yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Nokes (2011), “Gençlerin Tarihçiler Gibi Okumasının Önündeki Engelleri Tanımak ve Gidermek” adlı çalışmasında, gençlerin tarih metinlerini daha etkili bir şekilde anlamalarına yardımcı olmak için öneriler sunmaktadır. Bu öneriler, öğrencilerin tarih metinlerini daha kolay anlamalarına yönelik çeşitli stratejileri içermektedir. Basit metinlerin seçilmesi ve kullanılması, öğrencilere kelime dağarcığının önceden öğretilmesi, birincil kaynakların kullanılması ve bu kaynakların öğrencilerin seviyelerine uygun şekilde uyarlanması gibi yaklaşımlar önerilmektedir. Bu önerilerin, tarih öğretiminde önemli bir rol oynayabileceği vurgulanmaktadır.

Duman (2018), “Akademik Tarih Çalışmalarında Tarih-Anılar İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı çalışmasında, tarih alanında anıların ve hatıratların önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmada, anıların tarih yazımındaki rolü ve önemi incelenmiştir. Anıların, gelecek kuşaklara bilgi aktarımı, toplumsal gerçekleri koruma ve geçmişe dair dersler verme gibi önemli işlevleri bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca, anıların tarih araştırmalarında metodolojik olarak nasıl kullanılabileceği üzerinde durulmuş ve hatıratların tarih çalışmalarına katkısının önemine değinilmiştir. Bu şekilde, hatıratlar (anılar) aracılığıyla

tarih yazımında olayların ve olguların farklı perspektiflerden değerlendirilmesi ve insanın gündelik yaşamına dair ayrıntıların ortaya çıkarılmasını sağlayacağını vurgulamıştır.

Ivanova ve Andreyeva (2019), “Sözlü Tarih: Tarihi Bir Kaynak Olarak Y.G. Balyaev’in Anıları” adlı çalışmada, sözlü tarih çerçevesinde oluşturulan çeşitli kaynak türleri analiz edilmektedir. Bu kaynaklar arasında röportajlar, anketler ve yazılı anılar bulunmaktadır. Çalışma, Yevgeniy Grigorievich Balyaev’in anılarını örnek alarak, bu tür kaynakların Büyük Vatanseverlik Savaşı’nın tarihini araştırmaktadır. Bu bağlamda, sözlü tarih yönteminin tarih araştırmalarında nasıl kullanılabileceği ve bu tür kaynakların sağladığı bilgilerin tarih ve toplum çalışmalarında nasıl değerlendirilebileceği ele alınmaktadır.

Trošt (2019) tarafından gerçekleştirilen “İyi Hatırlamak: Eski Yugoslavya’da Okul Kitaplarındaki Anılar Aracılığıyla Ulusu İnşa Etmek” adlı çalışmada, eski Yugoslavya’nın tarih ders kitaplarındaki neşeli anılarını inceleyerek ulus inşasının nasıl gerçekleştiğini ve bu anıların ulusal kimlik oluşturmadaki işlevini araştırmıştır. Çalışma, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Sırbistan ve Slovenya’da kullanılan toplamda 25 tane ders kitabının içeriğini analiz ederek yeni bir model önermektedir. Çalışmanın sonucunda önerilen modelde, neşeli anılar “sıradan” ve “ateşli” olmak üzere iki kategoriye ayrılmış ayrıca olumsuz anılar da “sıcak” milliyetçilik ve sıradan travma anıları olarak sınıflandırılmıştır. Ders kitaplarındaki anılar, kategorilere ayrılmış ve pasajlar doğrudan alıntılarla verilerek yorumlanmıştır. Bu yöntem, neşeli ve olumsuz anıların sınıflandırılmasını ve ulusal kimlik oluşturmadaki rolünün anlaşılmasını sağlamıştır.

Ho ve Stapleton (2020), “Anılarla Çin ve Dünya Tarihini Öğretmek için Tarihle Yüzleşme Stratejileri” isimli çalışmalarında, anıların Asya tarihini ve kültürünü öğretmede etkili bir araç olduğunu belirtmişlerdir. Anıların, öğrencilerin konuya az bilgiyle yaklaştığı durumlarda faydalı olduğunu vurgulamışlardır. Ancak, anıların kullanımında bazı zorluklar bulunduğunu da ifade etmişlerdir. Anı yazarlarının yaşamlarıyla ilgili seçici bir bakış açısına sahip olmaları, öğretim açısından sorunlar doğurabilir. Bu zorlukları ele almak için üç strateji önerirler. Bunlar: öğrencilere anıları diğer kaynaklarla karşılaştırmalarını istemek, öğrencilere yaratıcı ve eleştirel düşünme fırsatları sağlamak ve öğretim için uygun olan kısa anıları ve alıntıları belirlemektir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) bulunan ünite ve kazanımlarla, hatıratların ilişkilendirilmesini amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2021, s. 37) göre nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde ortaya konmasına yönelik izlendiği bir araştırma türü olarak açıklamışlardır. Bu yöntem çerçevesinde bu çalışmada, doküman incelemesi yapılmıştır.

Doküman incelemesi, tarihçilerin, antropologların ve filologların kullandığı bir yöntem olarak tanımlanır. Nitel çalışmada, bazen doğrudan gözlem ve görüşme yapmanın mümkün olmadığı durumlarda, doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir. İlgili araştırma problemiyle bağlantılı olarak, yazılı ve görsel materyaller çalışmaya dahil edilebilir. Bu bağlamda, doküman incelemesi "araştırılması hedeflenen olgu veya olgularla ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin analizini içerir" (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 189).

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada dokümanların incelenmesi söz konusu olduğundan ve belli bir çalışma grubu olmadığından çalışma grubu kavramı kullanılmayacaktır. Çalışmada kullanılan dokümanları, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretimi için uzman görüşleri (3 tarih öğretmeni, 2 sosyal bilgiler öğretmeni, 5 tarih öğretmeni) ve alan yazın incelenerek tespit edilen 11 hatırat oluşturmaktadır. Uzman görüşleri öğretmen üyeleri ve öğretmenler ile yüz yüze ve /veya mail yolu ile alınmıştır. İlk olarak onların uygun gördükleri hatıratlar belirlenmiş, ardından her bir uzmanın ortak söylediği hatıratlar listelenmiştir. Ayrıca alan yazında (Altıkulaç, 2014; Boyraz, 2020) T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretimi için kullanılmış örnek hatırat isimleri de listeye eklenmiştir. Hazırlanan hatırat listesi son olarak bir kez daha uzmanlara gösterilmiş ve çalışma için 11 hatırata karar verilmiştir.

İncelenen hatıratlar ve ilişkilendirildiği üniteler ve künye bilgileri Tablo 3.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Çalışmada İncelenen Hatıratların Künyeleri

	İncelenen Hatırat (Anı)	Künye
1	Hep Atatürk'ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)	Bozok, S. & Bozok, C.S. (2019). <i>Hep Atatürk'ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)</i> . Atatürk Vakfı Yayınları.
2	Atatürk'ün Yanı Başında	Ulus, M.K. (2021). <i>Atatürk'ün Yanı Başında</i> (5. baskı) İstek Yayınları.
3	Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları	Apak, R. (1988). <i>Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları</i> . Türk Tarih Kurumu Basımevi.
4	Sevr ve Lozan'a Giden Süreç	George, D.L. (2020). <i>Sevr ve Lozan'a Giden Süreç</i> . Hazırlayan, Yavuz, R. İdeal Kültür Yayıncılık.
5	Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler	İnan, A. (2022). <i>Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler</i> (26. baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
6	Türkiye'de Beş Sene	Sanders, L.V. (2018). <i>Türkiye'de Beş Sene</i> (7. baskı) Çeviren, Osmanlı Genelkurmayı Askeri Tarih Encümeni Tercüme Heyeti. Yeditepe Yayınevi.
7	Millî Mücadele Cilt-7	Ünaydın, R.E. (2002). <i>Millî Mücadele Cilt-7</i> . Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
8	Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923	Aralov, S.İ. (2020). <i>Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923</i> (7. baskı) Çeviren, Ediz, H.A. (1967). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
9	Sınıf Arkadaşım Atatürk-1	Cebesoy, A.F. (1997). <i>Sınıf Arkadaşım Atatürk-1</i> . Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
10	Felakete Doğru	Andre. (1932). <i>Felakete Doğru</i> . Çeviren, Babaeskili, H.R. Askeri Matbaa.
11	Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye	Okyar, O. & Seyitdanlıoğlu, M. (2006). <i>Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye</i> (3. baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

3.3. Veri Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada kullanılan dokümanlar, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretimi için uzman görüşü ve alan yazındaki çalışmalar doğrultusunda karar verilen 11 hatırat türündeki edebi eserlerdir. Dokümanların toplanması ve analizinde alan yazında (Yıldırım ve Şimşek, 2021) bahsedilen şu aşamalar takip edilmiştir:

1. Dokümanlara ulaşma, 2. Özgünlüğü (orijinalliği) kontrol etme, 3. Dokümanları anlama, 4. Veriyi analiz etme, 5. Veriyi kullanma.

1. Aşama: Dokümanlara Ulaşma

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) yer alan ünite ve kazanımlar ile belirlenen hatıratlar arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla

tezin kapsamı belirlenmiştir. Bu kapsamın sınırları dahilinde, gerekli materyallerin toplanması için kapsamlı bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Talim Terbiye Kurulu ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi gibi kurumlardan konuyla ilgili eserler temin edilmiş ve erişim sağlanamayan bazı eserler satın alınmıştır. Toplanan bu materyaller, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük öğretimi üzerine yapılmış tez ve makalelerle birlikte taranmıştır; benzer içerik ve nitelikteki çalışmalar bir araya getirilmiştir. Kaynak toplama süreci tamamlandıktan sonra, belirlenen alt problemlere dayalı olarak hatıratlar ve öğretim programında yer alan üniteler ve kazanımlar incelenmiştir. Araştırmada kullanılan hatıratların içerikleri şu şekildedir:

Ali Fuat Cebesoy tarafından 1967 yılında yazılmış olan “*Sınıf Arkadaşım Atatürk-1*” adlı eser hatırat türündedir. Bu eser Hanilçe’nin (2008, s. 151) bibliyografya çalışmasında hatırat (anı) türündeki eserler arasında yer almaktadır. Toplamda 128 sayfa ve 4 bölümden oluşan eser, Mustafa Kemal Atatürk’ün Harp Okulu’nda sınıf arkadaşı olan Ali Fuat Cebesoy’un bakış açısıyla yazılmıştır.

“*Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)*” adlı eser, Salih Bozok ve Cemil S. Bozok tarafından kaleme alınmıştır. Eser, eklerle beraber 3 bölümden ve toplamda 304 sayfadan oluşmaktadır. Eserin birinci bölümü Cemil Bozok’un hatıralarını/anıları kapsar ve Selanik’in işgal yılları, çocukluk dönemi İstanbul’a göç hareketi ve Salih Bozok’un Kurtuluş Savaşı’nda yaşadıklarını aktarmaktadır. İkinci bölüm ise 1910 senesi itibariyle Salih Bozok’un aile hayatını, savaş günlerini, Mustafa Kemal Atatürk ile geçirdiği günleri ve 1941 senesine kadar olan anılarını yazması ile sona ermiştir. Ekler kısmında ise Salih Bozok’un ölümü üzerine yazılanlar, Torun Dr. Salih Bozok ile söyleşilere ve Mustafa Kemal Atatürk ile anı resimlerine yer verilmiştir. Çukurova’nın (1999, s. 329) yayınladığı bibliyografyada, hatırat (anı) türünde yer alan eserler başlığı altında Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar) eseri de yer almaktadır.

“*Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923*” adlı eser, Sovyetler Birliği tarafından 1922 senesinde Türkiye’ye atanan diplomatik temsilcisi Semyon İvanoviç Aralov tarafından sürgün hayatı yıllarında yazılmıştır. Eser, 8 bölümden ve toplamda 259 sayfadan oluşmaktadır. Çukurova’nın (1999, s. 325) yayınladığı bibliyografyada, hatırat (anı) türünde yer alan eserler başlığı altında Aralov’un eseri de yer almaktadır. Aralov’un hatırat türündeki eseri, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkileri, dönemin siyasi ve sosyal atmosferini, kültürel etkileşimleri ve yazarın kişisel deneyimlerini içermektedir.

Alman General Liman von Sanders tarafından kaleme alınan “*Türkiye’de Beş Sene*” adlı eser, Osmanlı Devleti’nin 1. Dünya Savaşı’na katılımıyla beraber 1914-1918 yılları

arasında, bu bölgede görev yapmış olan Liman Paşa'nın deneyimlerini ve gözlemlerini anlatan hatırat türünde bir eserdir. Kitap, 416 sayfadan ve 18 bölümden oluşmaktadır. Ayrıca, eserin sonunda Askeri Tarih Encümeni'nin düşüncelerine dair ek bilgiler bulunmaktadır. Hanılçe'nin (2008, s. 158) bibliyografya çalışmasında bu eser hatırat (anı) türündeki eserler arasında yer almaktadır.

“*Millî Mücadele Cilt-7*” adlı eser, Ruşen Eşref Üneydin'in hatıralarını (anılarını) içeren bir eserdir. Kitap, Necat Birinci ve Nuri Sağlam tarafından hazırlanmıştır. Toplamda 281 sayfadan oluşan kitapta iki ana bölüm bulunmaktadır. Birinci bölüm, “İstiklal Yolunda” başlığını taşır ve İstiklal Mücadelesinin başlangıç süreci, İnönü Muharebeleri ve Cumhuriyet'in ilan edilişi gibi konuları ele almaktadır. İkinci bölüm ise “Acıklı Günler” başlığı altında, Kuvâ-yı Millîye birlikleriyle ilgili bilgiler, Anadolu halkının savaşa bakış açısı, halkın ve ordunun durumu gibi önemli konuları içermektedir. Kitap, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün “Büyük Hitabeye Dair” aktarımlarıyla sona ermektedir.

“*Felakete Doğru*” adlı eser, Kurtuluş Savaşı döneminde Batı Cephesi'nde yaşanan Yunan işgalini bizzat gözlemlemiş olan Prens Andre'nin anılarını içermektedir. Bu eser Hüseyin Rahmi Babaeskili tarafından Türkçeye çevrilmiş ve 1932 senesinde Askeri Matbaa tarafından basılmıştır. Şu anda orijinal eser, Türk Tarih Kurumu'nun e-kitap sisteminde dijital olarak bulunmaktadır. Kitap, 3 ana bölümden oluşmakta olup, toplamda 191 sayfadır. Kitabın Türkçeye çevrildikten sonra 1932'de basılmış olması, eserin günümüz Türkçesiyle anlaşılabilirliğini azaltabilir. Bu nedenle, eserin incelenirken Osmanlıca-Türkçe sözlük kullanmanın faydalı olabileceği önerilmektedir. Çukurova'nın (1999, s. 325) yayınladığı bibliyografyada, hatırat (anı) türünde yer alan eserler başlığı altında Prens Andre'nin eseri de yer almaktadır.

“*Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*” adlı eser, Rahmi Apak tarafından kaleme alınmış, hatırat (anı) türünde bir eserdir. Eserde 5 ana bölüm ve toplamda 282 sayfa bulunmaktadır. Birinci bölüm, Harp Okulu'ndan Balkan Harbi'ne kadar olan dönemi ele alırken, ikinci bölümde Balkan Harbi anlatılmaktadır. Üçüncü bölüm ise 1. Dünya Savaşı'nı, dördüncü bölüm Kurtuluş Savaşı'nı ve beşinci bölüm ise Barış Dönemi Hatıralarını konu almaktadır. Rahmi Apak, on yıllık harbin önemli isimlerinden biri olarak, Babaeskili, asker, diplomat ve milletvekili olarak, genellikle tarafsız bir tutumla döneme dair pek bilinmeyen bilgileri aktarmıştır. “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” eseri, Hanılçe (2008) ve Korbek (2011) tarafından yapılan bibliyografya çalışmalarında hatırat (anı) türündeki eserler arasında yer almaktadır.

“Atatürk’ün Yanı Başında” adlı kitap, Nuri Ulusu tarafından başlatılan ancak vefatının ardından oğlu Mustafa Kemal Ulusu tarafından tamamlanan hatırat (anı) türünde bir eserdir. Kitap 384 sayfa ve 33 bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin içerisinde anlatılan dönemlere ait fotoğraflar bulunmakta ve her bölümle ilgili video içeriğine erişim sağlayan QR kodlar eklenmiştir. Nuri Ulusu, küçük yaşlarda iken babası Hacı Bey ve arkadaşları Bandırma Vapurunda görevliyken Mustafa Kemal Atatürk ile tanışma şansı bulmuş ve Kurtuluş Savaşı’nın bitimiyle on iki sene boyunca Mustafa Kemal Atatürk’ün kütüphaneciliğini yapmıştır. Ülker (2009, s. 171) bu eserin hatırat türünde yazıldığını belirtmiştir. Bu durum, kitabın kişisel deneyimlere ve olaylara dayalı olarak yazıldığını ve hatırat türündeki eserler arasında değerlendirildiğini göstermektedir.

“Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye” adlı eser, Osman Okyar ve Mehmet Seyitdanlıoğlu tarafından kaleme alınmıştır. Kitap, 210 sayfadan oluşmakta ve 3 bölümden meydana gelmektedir. Hatırat (anı) türünde yazılmış olan eserin, 3.bölümü sadece Fethi Okyar’ın anılarını içermektedir. Eser, Serbest Fırka’nın kapatılmasıyla ilgili anıları içerir. Anılar, Fethi Okyar tarafından yazılmış ancak döneminde bir problemle karşılaşmamak için eserin vefatından 50 yıl sonra yazılmasını vasiyet etmiştir. Kitap, Fethi Okyar’ın sağlığında Mustafa Kemal Atatürk’ün yakın çevresinde bulunduğu ve onun isteklerini geri çevirmediği dönemleri de içermektedir. Balkaya (2010, s. 317) bu eserin hatırat (anı) türünde yazıldığını belirtmiştir. Bu, eserin kişisel deneyimlere, anılara ve olaylara dayalı olarak kaleme alındığını ve hatırat türündeki eserler arasında değerlendirildiğini göstermektedir.

“Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” adlı eser, David Lloyd George tarafından kaleme alınmış hatırat türünde bir eserdir. Kitap, Osmanlı Devleti’nin çöküş dönemi ve 1. Dünya Savaşı’nın kaybedilmesiyle ilgili Sevr Antlaşması’nın hazırlık sürecini ve sonrasında Lozan Barış Antlaşması’na geçiş sürecini konu almaktadır. Eser, toplamda 285 sayfadan ve 6 bölümden oluşmaktadır. Eserin toplamda 6 bölümden oluşmaktadır. Kitabın hatırat türünde yazıldığı ve döneme dair önemli bir kaynak olduğu, yazarın kendi yaşadığı olaylara dayanarak yazdığı içeriğiyle öne çıktığını belirtmek önemlidir. Satan ve Dedeoğlu (2023, s. 160), çalışmalarında bu eserin hatırat (anı) türünde olduğuna değinmişlerdir.

“Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” adlı eser, Mustafa Kemal Atatürk’ün en yakınlarından manevi kızı dediği Afet İnan tarafından kaleme alınmıştır. Kitap, 7 ana bölüm, ekler ve Afet İnan’ın albümünden eklenen fotoğraflarla birlikte toplamda 536 sayfadan oluşmaktadır. Bu eser Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatına dair önemli bilgiler sunmayı amaçlamaktadır. Afet İnan’ın çalışması ve Arı İnan’ın yeni baskıya hazırladığı bu

eser, Atatürk'ün en yakın çevresindeki kişilerden biri olan yazarın gözlemleri ve anılarına dayanmaktadır. Afet İnan'ın manevi kızı olması, kitabın Atatürk'ün özel ve güvenilir çevresinden birinin gözünden kaleme alındığını ve bu nedenle özel bir değere sahip olduğunu gösterir. Eser, Atatürk'ün hayatı, liderliği ve kişiliği hakkında detaylı bir içeriğe sahiptir ve Türk tarihindeki önemli bir kişiliği daha yakından tanımak isteyenler için kaynak olarak kabul edilebilir.

2. Aşama: Özgünlüğü (Orijinalliği) Kontrol Etme

Araştırmada belirlenen 11 hatırat, farklı uzman görüşleri ve alan yazında ilgili hatırat hakkında verilen bilgiler doğrultusunda orijinal olarak kabul edilmesi için yeterli kabul edilmiştir.

3. Aşama: Dokümanları Anlama

Araştırmada kullanılan hatıratlar araştırmacı tarafından ilk okumaları yapıldıktan sonra akış, kronoloji, dil ve anlatım yönünden tespit edilen bir anlaşılma durumunda tarih eğitimcisi bir öğretim üyesi ile görüşme yapılarak, anlaşılma hususları üzerinden geçilmiştir. Araştırmacı ayrıca hatıratlar ile ilgili alan yazındaki araştırmaları da okuyarak hatıratın yazarını, dönemi ve hatıratı geçen olayları daha iyi anlamaya çalışmıştır. Okumalar yapılırken araştırmacı, aktarılan olayların gerçekliğini farklı kaynaklardan çapraz okuma yaparak doğruluğunu kontrol etmiştir.

4. Aşama: Veriyi Analiz Etme

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda (MEB,2018) yer alan üniteler ve kazanımlarla, hatıratların ilişkilendirildiği bu araştırmada, toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminin amacı, “elde edilen bulguları düzenli bir şekilde yorumlayarak okuyucuya sunmaktır” (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 244).

Bu araştırmada veriler, üç uzmanla birlikte analiz edilmiştir. Bu uzmanlardan birisi tarih bölümünde doktora yapan bir araştırmacıdır. Diğer uzmanlardan biri sosyal bilgiler eğitiminde doktorasını bitirmiş, diğeri ise sosyal bilgiler eğitiminde doktora yapan araştırmacıdır. Verilerin analizinde araştırmacı ile birlikte eş zamanlı / ayrı olarak eserleri okuyan tarih bölümü doktora öğrencisi olan araştırmacı, hatıratlarda kazanımlara uygun pasajları tespit etmişler, iki araştırmacının hem fikir oldukları pasajlar alınmış, görüş ayrılıkları olan pasajlarda fikir birliğine varılan pasajlar verilere dahil edilmiş, fikir birliği olmayanlar ise çalışmaya dahil edilmemiştir. Hatıratlarda çalışmaya alınacak pasajların

tespitinden sonra diğerk iki araştırmacı da kazanım ve hatıratıta geçen pasajın uyumunu eş zamanlı olarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda uzmanların sonuçları karşılaştırılmış ve görüş birliğı sağlanana kadar okuma- karşılaştırma devam etmiştir.

5. Aşama: Veriyi Kullanma

Doküman incelemesinin son aşamada, analizler neticesinde bulgulara ulaşılmış ve bulgular belirlenen kazanımlar çerçevesinde ilgili kaynağa direkt sayfa numarası ile atıf verilerek, doğrudan alıntılarla desteklenerek sunulmuştur.

3.4. Çalışmada Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada geçerlik ve güvenirlik kapsamında ilk olarak dokümanların orijinallikleri ve hatırat türünde olup olmadığı, farklı uzmanların (akademisyen ve ğretmen) görüşlerine sunulmuş ve alan yazından kontrol edilmiştir. Araştırmada ayrıca dokümanların objektif olarak incelenmesine dikkat edilmiş, inceleme aşamasında iki araştırmacı eş zamanlı / ayrı incelemeler yapmış notlar almışlardır. İki araştırmacının ilgili hatıratı okumalarındaki anlaşma/uyuşma olan pasajlar veri olarak alınmıştır. Her iki araştırmacı da eserlerde aktarılan bilgilere sadık kalmışlar, bilgi aktarımında herhangi bir tahribat yapılmadan, olduğu gibi aktarılmasına ve ayrıntılı betimlemeye dikkat etmişlerdir.

Araştırmanın verileri analiz edilme sürecinde de araştırmacı dışında üç farklı araştırmacı eş zamanlı / ayrı bir biçimde analiz yapmışlardır. Araştırmacıların analizleri konusunda fikir birliğı olduğu için araştırmanın analizi güvenilir kabul edilmiştir. Ayrıca tüm araştırma sürecinin açık, detaylı, tutarlı ve teyit edilebilir olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmada ayrıca herhangi bir çalışma grubundan veri toplanmadığı için etik izin alınmamıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda hatıratlardan (anılardan) elde edilen bulgular tablolar eşliğinde sunulmuştur.

4.1. “Hep Atatürk’ün Yanında... (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.1. Hep Atatürk’ün Yanında... (Baba Oğul Bozoklardan Anılar) Adlı Hatırat ile İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
1.Ünite: Bir Kahraman Doğuyor	“İTA.8.1.1. Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.”	25	1
	“İTA.8.1.2. Mustafa Kemal’in çocukluk ve öğrenim hayatından hareketle onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	16-17, 241	2
	“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.”	32, 148-149, 153, 170, 248-249	5
2.Ünite: Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	39, 45, 55	3
	“İTA.8.2.3. Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanması ve uygulanması karşısında Osmanlı yönetiminin, Mustafa Kemal’in ve halkın tutumunu analiz eder.”	57	1
	“İTA.8.2.5. Milli Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder.”	72, 83	2
	“İTA.8.2.7. Büyük Millet Meclisine karşı ayaklanmalar ile ayaklanmaların bastırılması için alınan tedbirleri analiz eder.”	87-88	1
3.Ünite: Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Döneminde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	98, 107	2
	“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	114, 119, 193, 194, 199-200	5
7.Ünite: Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası	“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	252-255	2
Toplam			24

Tablo 4.1. incelendiğinde; “Hep Atatürk’ün Yanında... (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)” adlı hatırat (Bknz. Ek 8) ile Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde 3 kazanım, Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde 4 kazanım, Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! ünitesinde 2 kazanım, Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası ünitesinde 1 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünitelerde ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 24 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.1.1. Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.” kazanımı ile sayfa 25’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ben beş altı yaşları arasında kardeşim de iki üç, yaşlarında iken Balkan Harbi başlıyor. Daha dün denecek yakın bir tarihe kadar Osmanlı İmparatorluğu’nun boyunduruğu altında yaşayan Balkan Devletleri ülkemizin içinde bulunduğu her bakımdan zayıf durumunu fırsat bilerek Rumeli’ne saldırıyorlar. Bir kısmının arkasında Rusya, bir başka kısmının arkasında İtilaf Devletleri bulunuyor ve bunları destekliyorlar. Türkiye ise çeşitli dertlerin içinde adeta perişan bir durumda. Ordu siyasete karışmış, bu yüzden disiplini kalmamış, lider konumundaki generaller de yeteneksiz. Siviller ise, İttihatçılık, İtilafçılık kavgasına kapılmışlar, birbirlerini yiyorlar. Harbin daha ilk gününden itibaren beceriksizlikler, hatta ihanetler birbirini kovalıyor. İmparatorluğun en gelişmiş parçası koca Rumeli’nin güzel şehirleri arka arkaya düşman eline geçiyor. Selanik de nerde ise düşmek üzere. Hükümet, Sultan Hamit’i İstanbul’a göndermeyi kararlaştırıyor.”

Cemil Bozok’un kendi çocukluk dönemi ile alakalı aktardığı bu kısım Osmanlı Devleti’nin Balkan Harbi sırasındaki siyasi ve sosyal durumunu yansıtmaktadır. Avrupa’daki gelişmelerin de etkisiyle Osmanlı Devleti’nin içeride ve dışarıda birçok sorunla karşı karşıya olduğu ve bu durumdan etkilendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin askerî açıdan etkin bir direniş gösteremediğini ve iç problemlerin birlik ve beraberliği zedelediğini gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.2. Mustafa Kemal’in çocukluk ve öğrenim hayatından hareketle onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 16-17’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Babam bu şekilde iki evin bir oğlu olarak büyümüş ve o zaman çok rağbette olan Selanik Askeri Rüştiyesine girmiş. Burada Atatürk ve dayımla arkadaşlıkları ilerlemiş. Babamın, Atatürk ile esasen üçüncü kuşaktan akrabalıkları da vardır. Atatürk’ün dedeleri olan Hacı İslam Ağa ile Hacı Salih Ağa, babamın da dedeleri. Atatürk’ün annesi Zübeyde Hanım’a ailece Hanım Hala derdik. Bu üç arkadaşın arasında çocukluktan başlayan dostluk, daha doğrusu büyük sevgi, ölümle birbirlerinden ayrıluncaya kadar sürmüştür. Dünya tarihinin büyük insanları arasına giren ATATÜRK, bu iki arkadaşına karşı içtenliğini hiçbir zaman yitirmemiş; onlarla, çocukluk günlerinde olduğu gibi şakalaşmış ve kendilerine en gizli şeylerini söylemekten çekinmemiştir. Babamla dayım kadar kendisine yakın ve onun tarafından bu kadar sevgi ve güven duyulmuş başka kimseler gösterebileceğini sanmıyorum.”

Cemil Bozok'un babasından dinlediği ve kaleme aldığı bu anılar, Atatürk'ün çocukluk arkadaşlarıyla şakalaşması ve en gizli şeylerini paylaşması Atatürk'ün samimi ve güvenilir bir kişi olduğunu göstermektedir. Bu durum, Atatürk'ün insanlar arasında bağ kurma yeteneği ve insanlara olan yakınlığıyla ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda, Atatürk'ün güçlü bir lider ve iletişim kabiliyetine sahip olduğunu da göstermektedir. Çocukluk dönemindeki yaşamı ve eğitimi, onun karakterinin oluşmasında etkili olmuştur. Aktarılan bu kısım, Mustafa Kemal Atatürk'ün kişilik özelliklerine ve liderlik niteliklerinin oluşumuna değindiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.2. Mustafa Kemal'in çocukluk ve öğrenim hayatından hareketle onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 241'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Atatürk benim her şeyimi verendir. En önemlisi resmi hayatımda ve karşılaştığım olayların hepsinde başarılı olmak için Atatürk çok emek vermiştir. Fakat kendisi silinmiş, daima bütün başarı ve onurunu bana vermiştir. Tabii bütün bunlar meydana çıkmıştır. Savaşta da böyle yapmıştır. Sonra özel hayatımda servetim olmamakla beraber (ve buna karşı düşünce hiçbir zaman benim aklımdan geçmedi) ama özel hayatımda bu memlekette en rahat adamın hayatını ben geçirdim. Bunu bana Atatürk sağladı. Kendisi bir dilim ekmek yerse bana yarısını yedirmekten zevk alır.”

Salih Bozok'un ifade ettiği bu duygular, Atatürk'ün kişisel özelliklerinin yanı sıra, sadakat ve cömertlik gibi değerlerini de yansıtmaktadır. Çocukluk arkadaşı olarak Atatürk'ün kişiliğiyle beraber onun adalet ve paylaşma değerlerine de değinmiştir. Atatürk'ün sadece Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesinde değil, aynı zamanda kişisel ilişkilerinde de nasıl bir etki bıraktığını gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal'in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 32'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Hiç unutmam bir gün eve gelirken, yanımdaki arsada eğitim sonrası dinlenen Yunan askerlerinden bir grup, babamın eski kalpağından çevrilme başlığını aldılar ve aralarında birbirlerine atarak beni dakikalarca koşuşturdular. Altı yaşında olmama rağmen bu olay benim taze yüreğimde kin ve nefret duyguları uyandırmaktan geri kalmadı.”

Cemil Bozok'un anlattığı bu çocukluk anısı, Atatürk'ün kişilik özelliklerinin oluşumuyla bağlantılı olarak değerlendirilebilir. Atatürk, gençliğinden itibaren zorlu dönemlerde mücadele etmiş, adaleti ve eşitliği savunmuş bir lider olarak bilinmektedir. Çocukluğunda yaşadığı benzer tecrübeleri, kin ve nefret yerine bir fırsata dönüştürerek, daha sonraki yaşamında adaleti ve eşitliği savunan bir lider olarak hareket ettiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 148-149’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Şüphe yok ki Türk İnkılabının bayrağını taşıyan Atatürk, o inkılabın ruhunu, prensiplerini nefsinde, işlerinde, geçmişinde ve bütün hayatında taşıyor. Bu itibarla Atatürk’ün hayatı ve onun daha genç bir subay iken yaptığı uğraşlarla ilgili en küçük ayrıntıların, inkılap tarihi noktasında büyük bir önemi vardır... İnkılabımızın bir rastlantıdan veya koşulların gereğinden değil, yıllardan beri düşünülerek varılan karardan doğmuştur.”

Salih Bozok, Atatürk’ün Türk İnkılabının bayrağını taşıyan ve inkılap ruhunu temsil eden bir lider olarak büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmiş ve genç bir subayken yaptığı uğraşların, Türk İnkılabının ruhunu ve ilkelerini taşıdığını belirtmiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 153’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

““Ordu İttihat ve terakki cemiyeti ile olan ilişkisini kesecek.” Yazık ki, Mustafa Kemal Bey’in bu mücadeledeki samimiyetini Merkez-i Umumi anlamamıştı. Mustafa Kemal’in vücudu, Cemiyet’in varlığı için zararlı görülüyordu. Onu yok etmenin çaresini aradılar. Aleyhinde suikast düzenlediler. Ve ona kurşun atıldılar. Bereket versin ki bütün bu canice saldırılar başarılı olamadı. Çünkü, talih, Türk milletinin kurtuluş ve devrim tarihinde ona büyük roller saklamıştı. Onun yaşaması alın yazısı gereği idi. Çünkü yaradılış, birkaç yıl sonra uçuruma giden memleketi kurtarmaya O’nu görevlendirmişti. Onun için o alçak kurşunlar boşa gitti...”

Salih Bozok’un aktardığı bu kısımda, Atatürk’ün İttihat ve Terakki Cemiyeti ile olan ilişkisinin kesildiğini ve ona karşı suikast düzenlediğini aktarmaktadır. Bu durum, Atatürk’ün mücadelecisi ve bağımsızlık için samimi bir şekilde çabaladığını göstermektedir. Cemiyete karşı durması da Atatürk’ün bağımsızlık mücadelesindeki kararlılığını ve cesaretini vurgulamış, hayatta kalmasının yazgısı gerektiğini ve Türk milletinin kurtuluşu ve inkılaplar sürecinde önemli bir rol oynaması gerektiğini ortaya koyduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 170’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Balkan Savaşı üzerine Abdülhamit’le birlikte ve Lorley vapuruyla Selanik’ten İstanbul’a geldikten pek az zaman sonra Mustafa Kemal ile Nuri Bey de Derne’den İstanbul’a gelmişlerdi. Mustafa Kemal Bey’le dönüşünde ilk defa olarak Babiali’de Meserret kıraathanesinde görüştüğüm zaman gözleri yaşla dolu olduğu halde bana: “Selanik’i o güzel memleketimizi nasıl bıraktın? Düşmana niçin teslim ettiniz de buraya geldiniz?” demişti.”

Salih Bozok’un aktardığı bu kısım, Mustafa Kemal Atatürk’ün vatan sevgisine ve vataniyle olan duygusal bağlarına vurgu yapmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk’ün daha önceden Selanik’i terk etmek zorunda kalması ve diğer kalanların da bölgeyi terk etmesi

ardından duyduğu üzüntü ve düşmanın eline geçmesine ilişkin rahatsızlık duyması, O'nun vatanına olan bağlılığını ve ülkesine duyduğu özlemi yansıtmaktadır. Vatan savunmasındaki kararlılığı ve Türk milletine olan bağlılığını vurgulayan bu anı ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 248-249’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Atatürk’ün gizli tarafı yoktu. O’nun bütün yaptığı işler, Türk milletinin bilgisindedir. Özel yaşamı gibi açtı... Atatürk dayanışmaya büyük önem verirdi. Zihninde tasarlayıp uygulamaya karar verdiği meseleler üzerinde herkesin ayrı ayrı düşüncesini sorup fikrini almak adeti idi. O’nun bazı işler etrafında kanaatları kendisince hiçbir kıymeti olmayan kimselerle görüştüğünü çok görmüşümdür. Hatta bir defasında dayanamayıp neşeli bulunduğu bir zamanını seçerek “Paşam.” demiştim. “Şu fikir danıştıkların içinde bazen öyleleri var ki şaşıyorum. Bunların düşüncelerine nasıl olsa sonunda katılmayacaksın. Kararını önceden vermiş olduğun da belli. O halde ne diye bunları birer birer çağırıp söyletirsin?” Atatürk yüzüme alaycı bir edayla bakıp şu cevabı vermişti: “Bazen hiç umulmadık adamdan ben pek çok şeyler öğrenmişimdir. Hiçbir görüşü sıradan görmemek lazımdır. Neticede kendi fikrimi uygulayacak bile olsam, herkesi ayrı ayrı dinlemekten zevk duyarım.” Mustafa Kemal bu alışkanlığını yaşamının sonuna kadar değiştirmede.”

Salih Bozok, Mustafa Kemal Atatürk’ün gizli bir tarafının olmadığını ve her yaptığı her işin Türk milleti tarafından bilindiğine değinmiştir. Ayrıca dayanışmaya önem verdiği, karar vermeye çalıştığı konularla ilgili herkesin fikrini aldığı ve görüşleri sıradan görmemekte olduğunu söylemiştir. O’nun bu alışkanlığı açık fikirli ve öğrenmeye istekli bir kişi olduğunu göstermektedir. Askerlik hayatında ve kişisel özelliklerindeki açık fikirlilik, dayanışma ve öğrenmeye istekli oluşu Mustafa Kemal Atatürk’ün, Türk milletine olan bağlılığına ve liderlik yeteneğine değindiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 39’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Balkan Harbi aleyhimize bitmiş, bir süre sonra da Cihan Harbi’ne (Birinci Dünya Savaşı’na) girmiştik. Ve böylece memleket yine karanlık bir geleceğin eşiğine gelmiş bulunuyordu. Çok geçmeden Çanakkale savaşları başladı. İstanbul’da yiyecek sıkıntısı çekiliyordu. Mısır ve süpürge tohumu karışımı bir undan ekmek yeniliyordu. Ordu personeline az da olsa yiyecek verildiğinden pek o kadar sıkıntı çekmiyorduk. Ülkenin aydın gençlerinden başka henüz bıyıkları terlememiş lise son sınıf öğrencileri bile askere alınıyor, Çanakkale cephesine gönderiliyordu.

... O tarihlerde “Şehbal” adında resimli, iyi kağıtlı bir dergi çıkardı. Onun son sayfaları şehit subayların resimlerine ayrılmıştı ve “Yaşayan ölümler” başlığını taşıyordu. Annemle Cağaloğlu’nda Sarayın Dış Doktoru Mehmet Rifat Bey’in muayenehanesine gittikçe bu dergiyi karıştırır, vatan içinde yaşamlarını feda etmiş bu genç insanların resimlerine hüznle bakardım. Gün geçtikçe, yaşayan ölümler o kadar çoğalıyordu ki, onlara ayrılmış sayfalara sığabilmeleri için resimleri ufaltılıyordu.”

Metinde, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı dönemindeki durumu ve içinde bulunduğu zorluklar açıkça belirtilmiştir. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin savaşlarla zayıflamış olduğunu ve içsel sıkıntılarla karşı karşıya olduğunu gösterir. Ayrıca, İstanbul'da yiyecek sıkıntısı yaşandığı ve halkın çaresizlik içinde olduğu vurgulanmaktadır. Bunlar, Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve askeri zorluklarla mücadele ettiğini gösterir. Son olarak, metinde “Şehbal” dergisinde şehit subayların yer verilmesi, savaşın insanlık üzerindeki ağır etkilerini vurgular. Bu durum da Osmanlı Devleti'nin savaşın yıkıcı etkilerine maruz kaldığını gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 45'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Birinci Dünya Savaşı'nın ağırlığı memleketin üzerine çöktükçe çöküyor genel bir hoşnutsuzluk ve yoksulluk İstanbul'da da kendisini belli ediyordu. Şekersizlikten uyuz hastalığına tutulmayan, sabunsuzluktan da bitlenmeyen parmakla gösterilecek kadar azdı. Her ikisi de bulaşıcı olduklarından korunmak pek güçtü. Özellikle bitin vücuda getirdiği “tifüs” genellikle cephedelerdeki ordularda yıkımlar yapıyor, yalnız erler değil, kumandanları bile bu hastalıktan can veriyorlardı. Kız kardeşimle ben de uyuzla tutulduk. Sanıyorum, bana okuldaki çocuklardan, kardeşime de benden geçmiştir. Annemin uğraşmaları ve ilaçlar sayesinde bu dertten kolay kurtulduk. Fakat kendisi küçük, yaptığı işler büyük bu bit denilen yaratık yalnız Anadolu'yu değil, o günlerde İstanbul'u da kaplamaya başlamış, insandan insana atlayarak üreyip gidiyordu.”

Metinde, Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti üzerindeki ağırlığı ve bu durumun İstanbul'da da hissedildiği ifade edilmektedir. Genel bir hoşnutsuzluk ve yoksulluğun yaşandığı belirtilmektedir. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılarla boğuştuğunu ve halkın yaşam standartlarının düştüğünü gösterir. Ayrıca, metindeki sağlık sorunları da Osmanlı Devleti'nin savaşın etkileriyle mücadele ettiğini gösterir. Şekersizlik ve sabunsuzluk gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması, insanların sağlık sorunlarıyla mücadele etmesini zorlaştırmıştır. Uyuz hastalığı ve bitlenme gibi bulaşıcı hastalıkların yayılması da Osmanlı Devleti'nin sağlık altyapısının yetersiz olduğunu ve bu tür hastalıkların ciddi sonuçlara yol açtığını gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 55'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Hollanda'da Lahey Elçiliği Askeri Ateşeliğinde bulunan dayım Nuri Conker bize yardım amacıyla bir büyük sandık satılık eşya gönderdi. Neler yoktu bu sandık içinde? Savaşın son günleriydi. Değil böyle Avrupa eşyası, o zaman pek az olan yerli ürünleri bile bulmak büyük bir nimetti. O güne kadar böyle işlerle hiç uğraşmayan annem, bu eşyanın en iyi satıcısı oldu. Onun yardımcısı da bendim. Dedemin oturduğu, Fatih taraflarındaki ahabplarına bu eşyayı

götürdüğü zaman, kendisine ben eşlik ediyordum. Kapış kapış satılıyordu. Aksi bir rastlantı, o günlerde tramvaylar greve girdi. Köprüye kadar vapurla gidiyor, oradan Fatih'e yaya yürüyorduk. Dönüş de aynı şekilde oluyordu. Bu her ikimiz için de yorucuydu. Fakat ailemizin geçimi için paraya ihtiyaç olduğundan seve seve taban tepip duruyorduk. Gerek memleket gerekse ailevi bakımdan öyle günler yaşıyorduk ki, yarın ne olacağımız belli değildi."

Metin, Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı toplumunu ekonomik olarak nasıl etkilediğini ve savaşın sona ermesiyle yaşanan güçlükleri göstermektedir. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki ekonomik zorlukları ve yoksulluğu anlatılmaktadır. Savaşın son günlerinde, savaş koşullarının etkisiyle Avrupa eşyalarının bulunmasının bile büyük bir nimet olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, yerli ürünlerin bile nadir olduğu belirtilmektedir, bu da Osmanlı'nın savaşın ekonomik etkileriyle boğuştuğunu gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.2.3. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması ve uygulanması karşısında Osmanlı yönetiminin, Mustafa Kemal'in ve halkın tutumunu analiz eder." kazanımı ile sayfa 57'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"Fatih Sultan Mehmet'in ele geçirdiği günden bu yana yüzyıllar boyu düşman yüzü görmeyen bu tarihî şehrin sokakları düşman askerlerinin çizmeleri altında çiğnenecek, masmavi denizinin duru sularında gemileri demir atacaklardı. Bu ne acıydı, ya rabbim!"

Bu metin, İstanbul'un tarihi önemini ve değerini vurgulayarak, İstanbul'un tarih boyunca düşman işgalinden kaçınmış olduğunu ifade etmektedir. Ancak, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte Osmanlı toprakları düşman işgaline uğramış bu durum Osmanlı yönetimi, Mustafa Kemal ve halk arasında nasıl bir tepki ve tutum oluştuğunu analiz etmemizi sağlar. Metinde ifade edilen duygusal söylemler, Osmanlı toplumunu yaşadığı acıyı ve hayal kırıklığını gösterir. İstanbul'un tarihi önemine rağmen düşman işgaline uğraması, Osmanlı toplumunda büyük bir üzüntü ve çaresizlik duygusuna neden olduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.2.5. Millî Mücadele'nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal'in yaptığı çalışmaları analiz eder." kazanımı ile sayfa 72'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"...Fahrettin Ağabey, beni annemden teslim aldıktan sonra, gemiye çıkardı. Birinci mevki salonuna götürdü. Burada bir masa etrafında oturmuş akrabasından bir beye tanıttı. O da Ankara'ya gidiyormuş. O sıralarda en emin yol, İnebolu'ya vapurla, oradan da yaylı araba ile Kastamonu ve Çankırı'yı geçerek Ankara'ya varmak. İşte, bizim de yolumuz bu olacaktı."

Eserde aktarılan bu kısımda Ankara'ya ulaşmanın en emin yolunun İnebolu'ya vapurla, ardından yaylı bir araba ile Kastamonu ve Çankırı'yı geçmek olduğu belirtilmektedir. Bu yol güzergahı, Millî Mücadele döneminde Türk halkının Anadolu'ya geçerek mücadele

için hazırlık yapmak üzere kullandığı güzergahlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, Mustafa Kemal'in Millî Mücadele'nin hazırlık döneminde yaptığı çalışmalar arasında Anadolu'ya geçiş ve mücadele için stratejik noktalara ulaşımı sağlama çabaları önemlidir. İstanbul'dan Ankara'ya gidecek olan kişilerin bu güzergahı kullanması, Millî Mücadele'nin yayılmasına ve Anadolu'da mücadele için birliklerin oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Bu yol ayrıca, Millî Mücadele'nin sembolik önemini taşıyan "İstiklal Yolu" olarak da adlandırılmaktadır. Bu yol, Millî Mücadele'nin başladığı dönemde Ankara'nın başkent olarak seçilmesi ve bağımsızlık mücadelesinin yürütüldüğü yer olması nedeniyle önem kazanmıştır. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.2.5. Millî Mücadele'nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal'in yaptığı çalışmaları analiz eder." kazanımı ile sayfa 83'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"... O günlerde Çanakkale savaşlarının Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal Paşa'sı, altı yüz yıllık Osmanlı Devleti'ne başkaldırmış ve başkenti İstanbul ile birçok yerleri çeşitli düşmanların elinde bulunan Türkiye'nin yıllardan beri devam eden savaşlardan bezmiş, yoksullaşmış insanların tümünü "Ya istiklâl ya ölüm" parolasıyla harekete getirmeye çalışıyordu. Sivas ve Erzurum kongrelerinden sonra şimdi de Ankara'da topladığı Millet Meclisi'yle yeniden bir devlet ve ordu kurma çabası gösteriliyordu. Bütün bunlar birçokları için "macera" idi. Fakat o, Büyük Adam ve ona inanarak çevresinde yer alan ve gittikçe bir çığ gibi çoğalan insanlar için bir ölüm-kalım savaşından başka bir şey değildi."

Metinde, Mustafa Kemal Paşa'nın Çanakkale savaşlarındaki rolü ve sonrasındaki çabaları vurgulanmaktadır. Sivas ve Erzurum kongrelerinden sonra Ankara'da toplanan Millet Meclisi ile yeniden bir devlet ve ordu kurma çabası içinde olduğu belirtilmektedir. Mustafa Kemal'in, bu kongreler ve meclis toplantıları aracılığıyla millî iradeyi temsil eden bir yapı kurma çabası, Millî Mücadele'nin hazırlık dönemindeki çalışmalarının bir parçasıdır. Bu, Mustafa Kemal'in liderliğindeki mücadelenin ne kadar ciddi ve hayati bir öneme sahip olduğunu gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.2.7. Büyük Millet Meclisine karşı ayaklanmalar ile ayaklanmaların bastırılması için alınan tedbirleri analiz eder." kazanımı ile sayfa 87-88'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"...O sıralarda Ankara'ya Mustafa Sagir adında bir Hintli geldi. Hindistan Müslümanlarının, İstiklâl Mücadelesi yapan Ankara hükümetine para yardımında bulunmaya hazır olduklarını bildiriyordu. Daha İnebolu'ya ayak basar basmaz Millî Emniyet (M.A.H.) örgütü tarafından şüphe ile karşılanan bu adam sıkı bir şekilde izlenir. Mustafa Kemal Paşa tarafından da kabul edilen Mustafa Sagir'in zaman zaman Hindistan'a yazdığı mektuplar Millî Emniyet tarafından açılır. Kağıtların yarısından fazlasının boş bırakılması dikkati çeker. Bunların bir amaca dayandığı kanısına varılır. Kimyagerlerden fikir alınır. Bunların başında gelen bizim Sultani'nin kimya hocası Avnî Refik Bey, bu yarım bırakılmış mektupları kimyevi maddelerle

işleme tabi tutar. Kağıtların boş kalmış yerlerinde inci gibi dizilmiş yazılar meydana çıkar. İngiliz casusu buralarda neler yazmamış? Babam yaver Muzaffer Bey' e bunları anlatırken, merakla dinledim. Baştan aşağı Paşa'dan bahsediyordu. İkametgâhını anlatıyor, yanındaki çalışma arkadaşları ve personeli teker teker adlarıyla belirtiyor. Paşa'nın karargâhtan çıkışlarını, ne şekilde korunduğunu, gidiş geliş saatlerini, otomobillerinin markalarını ve bunların durumlarını, hızlarını ve farlarının kuvvet derecelerine kadar ayrıntılı biçimde belirtiyordu. Amacı, Paşa'ya öldürme girişiminde bulunmak. Fakat ne şekilde? Bu yargılamasında da açıklığa kavuşmadı. Hakimiyet-i Milliye gazetesinde okumuştum: İstiklal Mahkemesine verilen bu ünlü İngiliz casusu yargılanması sırasında korkusuz ve kaba bir tavırla, "Siz bana bir şey yapamazsınız. Benim arkamda İngiltere vardır." demiş. İki gün sonra, Karaoğlan caddesinin dört yol ağzında idamı sırasında yanılmış olduğunu herhalde anlamıştır. O gün, birçokları gibi ben de okula gitmeden önce onun darağacında sallanan cesedini seyretmiştim. Hayatımda ilk kez böyle hoş olmayan bir görüntü karşısında bulunuyordum. İrkilmiştim. Ankara'da daha sonraları ulusal davaya ihanet edenlerin, devrimlere karşı gelenlerin yalnız mahkemelerini dinlemekle kalmamış asılmalarına da tanık olmuşumdur."

Metinde, İngiliz casusu olan Mustafa Sagir'in, Mustafa Kemal Paşa ve Ankara'daki çalışmaları hakkında bilgi toplamak için çeşitli yöntemler kullandığı belirtilmektedir. Ayrıca, İngiliz casusun idam edilmesi ve bu olayın toplum üzerindeki etkileri de vurgulanmaktadır. Casusun idamıyla, Millî Mücadele'nin karşısındaki düşmanların bastırılması ve halkın millî mücadeleye olan desteğinin arttırılması amaçlandığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar." kazanımı ile sayfa 98'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"...Yalnızdım. Her zaman olduğu gibi, babam Paşa ile yukarıdaydı. Bana yemeğimi getiren mutfak askeri, Paşa'nın her zamankinden fazla konukları olacağını söylemişti. Bir anda silâh sesleriyle yerimden fırladım. Acaba basılmış mıydık? Bir yaylım ateşidir gidiyordu ve istasyonun peronlarından geliyordu. Perdenin kenarından o tarafa bir göz attım. Ne göreyim? Kırk kişilik vagonlardan kurulu bir askerî katar, Eskişehir yönünde ilerliyordu. Kapıları açık bu vagonları dolduran Mehmetçikler havaya ateş ediyorlardı. Büyük bir coşkunluk içinde sanki cepheye değil, bir düğüne gider gibiydiler. Bu ne büyük bir iman ve ne sonsuz bir vatan sevgisiydi! O günden sonra, bu coşkulu cepheye gidiş adeta bir gelenek halini aldı. Cepheye her giden Birlik, istasyondan ayrılırken şarkı söyler ve havaya topluca ateş ederdi."

Bu metin, Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri anlamamıza imkân tanır. Askerlerin coşkulu bir şekilde cepheye gitmeleri, Millî Mücadele'nin Batı Cephesi'nde yaşanan gelişmelerin bir yansımasıdır. Bu coşkulu hareketlilik, Türk ordusunun moralinin yüksek olduğunu ve vatan sevgisinin güçlü olduğunu gösterir. Askerlerin coşkulu bir şekilde cepheye gitmeleri, Türk ordusunun birlik ve beraberlik içinde olduğunu ve ulusal bağımsızlık mücadelesine kararlılıkla katıldığını yansıttığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 107’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“İnönü savaşları sonrası, Çankaya’da Paşa’nın etrafında yaşayanlar ve onların çoluk çocuğu arasında, kader birliği etmiş insanların samimiyeti vardı. Paşa’nın yarattığı Kuva-yi Milliye ruhu bütün benliklerini sarmıştı. Maddî imkansızlıklar içinde bulunmalarına karşın kendilerini ruhsal bir zenginliğin sınırsızlığı içinde görüyorlardı. Ve her geçen günün onları bir parça daha büyük kurtuluş gününe yaklaştırdığı inancı içinde idiler. Bu inanış, yalnız onlarda kalmıyor, büyük bir hızla Ankara’ya, memleketin diğer kısımlarına da yayılıyordu. Bilhassa, Sakarya Zaferinden sonra da en yüksek noktasına varıyordu.”

Metinde anlatılan bu kısımda, Mustafa Kemal Paşa’nın liderliğinde oluşturulan Kuva-yi Milliye ruhunu, insanların maddi imkansızlıklarına rağmen ulusal zenginlik içinde olduklarını hissettirdiğini aktarmaktadır. Bu ruh, insanlara her geçen gün bir parça daha büyük kurtuluş gününe yaklaştıkları inancını vermiştir. Özellikle, Sakarya Zaferi’nin ardından bu inanç en yüksek noktasına ulaşmıştır. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 114’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

““Özgürlük ve Bağımsızlık tutkusuyla coşan bir toplumun ne harikalar yaratabileceğini Büyük Fransız İhtilali kanıtlamıştır.” diyen Paşa, İhtilalden sonra, Fransız topraklarını çiğnemeye gelen büyük düşman ordularına karşı milli bir heyecan ile karşı koyan ve karşı bir saldırı ile Belçika’yı bile topraklarına katan ve daha sonra Avusturya’ya karşı da zaferler kazanan Fransızları övdükten sonra: “Zaferin sevinç ve felsefesini İzmir’in işgali üzerine, aynı heyecan ile çarpan kalplerden oluşmuş Milli Ordumuzun nelere gücünün yeteceğini kolayca tahmin edebilirler...Efendiler, bizim ayaklanma ve savaşımız Fransız ulusunu o kahramanca harekete yönlendiren nedenlerden daha az mantıki değildir.” diyordu.”

Eserde aktarılan bu kısımda, Mustafa Kemal’in Büyük Fransız İhtilali’ni örnek göstererek özgürlük ve bağımsızlık tutkusunun ne kadar güçlü olduğunu vurguladığı aktarırken, Mustafa Kemal’in, Türk ulusunu Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz gibi önemli zaferlere yönlendiren milli heyecanı ve özgürlük arzusunu vurgulamaktadır. Onun liderliği altında, Türk ulusu benzer bir coşku ve kararlılıkla milli bağımsızlık mücadelesine yönlendirilmiştir. Bu nedenle metinde yer alan bu ifadelerin ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 119’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Nihayet öğleden önce Ankara’ya varıldı... Mareşal üniformasını giymiş olan Paşa, önce vagonun penceresinde görüldü, alkış ve var ol sesleri, mızıkayı bastırıyor, istasyonda yankılar yapıyordu. Biraz sonra Paşa trenden inerek gülümseyerek ön sıradakilerin ellerini sıkmaya başladı. Bu protokol işini bitirdikten sonra da askerî kıt’anın önünden geçerek istasyon dışına çıktı. Biz de arkasından yürüyorduk. Daha istasyon önünde birkaç kurban kesildi. Paşa, yere serilmiş halıların üzerinde yavaş adımlarla yürüyor, Meclis önüne kadar sağlı, sollu dizilmiş halkı selamlıyordu. Bu arada durmadan kurbanlar kesiliyor “yaşa, var ol!” haykırırları, kalabalığın önünde yürümekte olan dervişlerin okuduğu ilahi seslerine karışıyordu. Bir coşku ki, anlatılması olanaksız. İnsan ancak böyle bir manzaranın içinde bulunduğu zaman, bunun anlam ve coşkusu anlayabilir.

Türk Milleti o gün, ne kadar sevinse yeri ydi. Çünkü dört seneye yakın bir zamandır her bugünü, zafer gününü bekliyordu.”

Eserde aktarılan bu pasajda, Mustafa Kemal’in Ankara’ya varışı ve halk tarafından büyük bir sevgi ve coşkuyla karşılanması anlatılmaktadır. Bununla birlikte Mustafa Kemal’in Ankara’ya varışı, Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında onun liderliğinin önemine işaret eder. Halkın büyük bir coşku ve sevinçle onu karşılaması, onun liderliğinin ve mücadelesinin halk nezdindeki önemini gösterir. Bu coşku ve sevinç, Türk milletinin Millî Mücadele sürecindeki kararlılığını ve Mustafa Kemal’e duyduğu güveni yansıtır. Dolayısıyla metinde yer alan bu kısımlar, Türk milletinin zafer gününü bekleyerek, Mustafa Kemal’in liderliğindeki başarılarına duyduğu sevinç ve coşkuyu vurgulayarak ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 193’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Afyon taarruzundan 15 gün önce Gazi M. Kemâl Paşa ile taarruza hazırlık emrini vermek ve komutanlarla bizzat görüşmek üzere Akşehir’de bulunan Batı Cephesi’ne gitmiştik. Trenden Biçer istasyonunda inerek otomobille Sivrihisar üzerinden Akşehir’e gidiyoruz. Trenden inip otomobile bindiğimiz zaman M. Kemâl Paşa derin bir nefes aldılar. Kendilerine, “Rahatsız mısınız Paşam?” dedim. “Değilim” dediler. “O halde bir şey düşünüyorsunuz galiba?” deyince şunu söylediler:

“Düşündüğümü uygulayacak zamana sahip olursam dünyanın gözlerini kamaştıracak bir askerî görünüm meydana gelecektir.” Paşa’nın bu cevabı üzerine önemli kararlar ve önemli olaylar arifesinde olduğumuzu anladım. Nitekim Akşehir’e varışımızın ertesi günü İsmet Paşa’nın karargâhında bütün komutanlar toplanarak 15 gün sonra Afyon cephesine saldırı kararı verildiğini öğrendim.”

Salih Bozok’un anlattığı bu anıda, Mustafa Kemal’in Afyon taarruzu için hazırlıklarını yapmak üzere Batı Cephesi’ne gitmek üzere tola çıktığı ve bu süreçte komutanlarla görüşmeler yaptığı anlatılmaktadır. Mustafa Kemal’in taarruz öncesindeki hazırlık sürecinde komutanlarla bir araya gelerek stratejileri görüşmesi ve önemli kararlar alması, Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında onun liderliğinin

ve kararlılığının önemini vurgular. O, düşüncelerini ve planlarını uygulayacak zamana sahip olduğunda dünya çapında etkileyici askeri başarılar elde edebileceğini ifade ederken, bu sözler aynı zamanda onun liderlik yeteneği ve stratejik görüşlerine dair bir işarettir. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 194’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ordumuz muzaffer olarak İzmir’e doğru yürüyüşüne devam ederken biz de orduyu çok yakından takip ediyorduk. Nif kasabası yakınlarında bir köyün önünden geçerken (Nif’in adı şimdi Mustafa Kemâl Paşa olmuştur.) köylüler de yolun kenarına çıkmışlar, gelen askerleri seyrediyorlardı...Yolun açılmasını beklerken Paşa tabakasından çıkardığı sigarasını yakmak için gözündeki toz gözlüklerini alınının üzerine kaldırdığı zaman, köylülerin arasında bulunan orta yaşlı bir adam, dikkati çekecek kadar bir hal ve durumda otomobile doğru gelmeye ve Paşa’nın yüzüne dikkatle bakmaya başladı...Otomobilin yanına yaklaştı ve elini cebine soktu. Bir kartpostal çıkardı. Evvelâ karta, sonra da Paşa’nın yüzüne baktı. Birkaç defa aynı şeyi yaptıktan sonra titrek bir sesle yolun kenarındaki köylülere hitaben, “Arkadaşlar, Mustafa Kemâl Paşa’dır!” dedi ve parmağı ile de evvelâ kartı sonra da Paşa’yı göstererek “Bu, sensin!” dedi. O zaman gösterdiği karta baktım. Paşa’nın fotoğrafı olduğunu görünce şaşırdım. Çünkü, kartı nereden bulup sakladığını bilmiyordum. Köylüler Mustafa Kemâl Paşa olduğunu anlayınca otomobile adeta hücum eder gibi koştular. Ve kimisi neredeyse ayağının tozunu yüzünü gözüne sürüyor, kimisi pelerininin yakasını öpüyor, kimisi de ayaklarına kapanarak hicirlerle ağlıyordu. Bu manzara ve köylülerin bu hali beni de ağlatmıştı. Bin zorlukla oradan kurtularak yolumuza devam edebildik.”

Salih Bozok’un anlattığı bu anı, Mustafa Kemal’in liderliğindeki ordunun muzaffer olarak ilerlediği bir dönemde, halkın Mustafa Kemal’e olan derin sevgisi ve bağlılığı, onun liderlik ve stratejik önemini vurgular. Bir köylünün Mustafa Kemal’i tanınması ve ona karşı duyduğu derin saygıyı ifade etmesi, halkın liderlerine olan güven ve sevgisini yansıtır. Köylülerin Mustafa Kemal’in gördüklerinde gösterdiği duygusal tepkiler, onun halk nezdindeki önemini ve etkisini gösterir. Onun sadece askeri deha değil, aynı zamanda halkın gönlünde yer edinen bir lider olarak nasıl önemli bir rol oynadığını gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 199-200’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...O gün düşmandan esir olarak alınmış olan dört fırka (tümen) komutanını General Kâzım Orbay M. Kemâl Paşa’nın huzuruna getirdi. Atatürk bu komutanlarla 5-10 dakika kadar görüşmüştü. Esir fırka komutanlarından birisi Paşa’nın yanlarından çıktıktan sonra bize Türkçe olarak kiminle görüştiklerini sordu. Mustafa Kemâl Paşa olduğunu söylediğimiz zaman hayretler içinde kaldı. Ve ne zaman oraya geldiğini anlamak istedi. Dün bizzat savaşı

kendisinin idare ettiğini anlattık. Buna karşı şu cevabı verdi: **“Zafer kazanmak sizin hakkınızdır. Çünkü, bizim Başkomutan Hacıanesti İzmir’den idare etmek istedi ve oradan ayrılmadı.”** dedi... Başkomutanlık muharebesinde Yunanlıların Başkumandanı tayin edilmiş olan Trikopis de esir edilerek Uşak’ta Başkomutan M. Kemâl Paşa’nın huzuruna getirilmişti... Atatürk, Trikopis’e Afyon savaşında niçin yedek kuvvetlerini kullanamadıklarını sordu. Trikopis, Diyonis’i göstererek kendini emrini dinlemediğini söyledi. Diyonis de o zaman başkomutan olan Hacıanesti’den emir beklediğini anlattı. Vaktiyle neden geri çekilemedikleri sorusuna karşı da düzgün yolların bulunmamasını neden olarak gösterdi. İki telsizleri varmış. **“Birisi savaştan önce bozularak İzmir’e onarım için gönderilmişti. Öbürlerini de etkili topçunuz tahrip etti.”** dedi. Trikopis’in bu cevabı üzerine Paşa kendisine şunu söyledi: **“Vicdanınıza karşı görevinizi yaptığınıza inanıyorsanız içiniz rahat olabilirsiniz. En büyük komutanların bile esir oldukları tarihlerde yazılıdır. Meselâ size Napolyon’u gösterebilirim.”** dediler. Trikopis, **“Beni yaverlerim dahi yalnız bırakarak yanımdan kaçtılar. Ben intihar etmeliydim.”** deyince, M. Kemâl Paşa, İsmet Paşa’ya hitaben, **“Komutanlar (Yunanlı) yorgundur. Kendilerinin dinlenmelerini sağlayınız.”** deyip ayağa kalktılar. İsmet Paşa ile Yunan komutanları da ayağa kalkarak Atatürk’ü başlarıyla selâmladılar. Atatürk birer birer ellerini sıkarken Trikopis’e: **“Bizim misafirlerimizsiniz, her şekilde emin ve rahatabilirsiniz. Bir arzunuz olursa bize bildiriniz.”**

Bu metin, Büyük Taarruz sırasında esir alınan Yunan komutanlarının Mustafa Kemal ile görüşmelerini anlatarak, Mustafa Kemal’in, savaş sırasında bile insanlık ve düşman askerlerine gösterdiği saygıyı, nezaketi, onun liderlik ve stratejik yeteneklerine dair önemli ipucu sunar. Mustafa Kemal’in, savaşın sona ermesiyle dahi düşman askerlerine karşı nezaketi ve insancıl yaklaşımını koruduğu görülmektedir. Bu durum, onun askeri başarılarının yanı sıra aynı zamanda insanlık ve liderlik vasıflarını da vurguladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile 252’deki kısım ilişkilendirilmiştir.

““Efendim beni bir gece rüyamda korkunç bir öküz kovalamıştı. Alabildiğine kaçıyordum. Fakat öküz bana gitgide yaklaştı. Biraz sonra da bir yarın dibine sıkıştırarak boynuzları ile tartaklamaya başladı. Bir yandan haykırıyor, bir yandan da yatağımı kirletmişim. Gözümlü açtığım zaman her tarafım sıırılsıklamdı.” Ben daha rüyamı bitirmeden Atatürk gülmeye başladı. Bu onun son gülüşü idi, son gülüşü. O günden sonra, O’nun hatta tebessüm bile ettiğini görmek kısmet olmadı.”

Atatürk’ün ölümü, sadece Türkiye’de değil, tüm dünyada büyük bir yankı uyandırdı ve onun fikir ve eserlerinin evrensel değeri hakkında birçok değerlendirme yapıldı. Bu metin, Atatürk’ün ölümünün ardından yaşanan bir anıyı aktararak, onun kişiliğinin ve etkisinin ne kadar derin olduğunu göstermekte ve onun yokluğunun nasıl bir etki yarattığını belirttiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile 255’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

““Çok güçsüzüm Salih... Büsbütün başka bir adam oldum. Şu ellerimin haline bak.” Bana doğru uzattığı o güzel eller şimdi deri ile kemikten ibaretti. Parmakları o kadar titriyordu ki, sigarayı tutamayarak yorganın üzerine düşürdü. Hemen alıp attım. O hâlâ kesik kesik tekrar ediyordu: “Ben büsbütün başka bir adam oldum. Hiç hafızam kalmadı, değiştim Salih. Artık o eski adam değilim.”

Salih Bozok’un, Mustafa Kemal ile arasında geçen bu konuşma, Mustafa Kemal’in vefatının Salih Bozok üzerinde büyük bir etki bıraktığını göstermektedir. Bu anı, Atatürk’ün Türkiye’deki insanlar üzerindeki derin etkisini ve onun ölümünün ardından yaşanan duygusal karmaşayı yansıtmaya bakımından önemlidir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

4.2. “Atatürk’ün Yanı Başında” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.2. Atatürk’ün Yanı Başında Adlı Hatırat ile İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
1.Ünite: Bir Kahraman Doğuyor	“İTA.8.1.2. Mustafa Kemal’in çocukluk ve öğrenim hayatından hareketle onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	277-278	2
2.Ünite: Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	274	1
4.Ünite: Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye	“İTA.8.4.1. Çağdaşlaşan Türkiye’nin temeli olan Atatürk ilkelerini açıklar.”	138-139	1
	“İTA.8.4.3. Hukuk alanında meydana gelen gelişmelerin toplumsal hayata yansımalarını kavrar.”	77	1
	“İTA.8.4.4. Eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapları ve gelişmeleri kavrar.”	51, 62, 74-75	3
	“İTA.8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	153	1
	“İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.”	30, 58, 79-80	3
	“İTA.8.4.9. Atatürk ilke ve inkılaplarını oluşturan temel esasları kavrar.”	177	1

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
5.Ünite: Demokratikleşme Çabaları	“İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi’ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.”	140-141	1
7.Ünite: Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası	“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	206-207, 225, 358	3
	“İTA.8.7.3. Atatürk’ün İkinci Dünya Savaşı öncesi tespitleri ve girişimleri Türkiye’nin savaşta izlediği denge siyaseti ile ilişkilendirilir.”	225-226	1
	“İTA.8.7.5. Türkiye’de çok partili siyasi hayata geçişi hızlandıran gelişmeleri, demokrasinin gerekleri açısından analiz eder.”	142-143	1
Toplam			19

Tablo 4.2. incelendiğinde; Atatürk’ün Yanı Başında adlı hatırat (Bknz. Ek 9) ile Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde 1 kazanım, Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde 1 kazanım, Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde 6 kazanım, Demokratikleşme Çabaları ünitesinde 1 kazanım, Atatürk’ün Ölümü ve sonrası ünitesinde 3 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünitelerle ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 19 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.1.2. Mustafa Kemal’in çocukluk ve öğrenim hayatından hareketle onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 277-278’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Bir gün yine sofradalar. Bir misafirimiz Paşa’ya hitaben, “Paşam kim bilir çocukluğunuzda nasıl zeki, akıllı, müstesna bir kişiliğiniz vardı. Kim bilir ne güzel de hatıralarınız vardır,” deyince masada bulunan Nuri Conker’e dönerek, “Nuri, Nuri sen anlat da dinlesinler,” dedi.

Nuri bey hafifçe gülümseyerek ve her zamanki şakacılığı ile sözlerine başladı. “Güzel günlerdi, bütün çocuklar gibi beraberce tarlalarda karga çobanlığı yapardık,” deyiverince, soruyu soran misafir bin pişman bir vaziyet almış, bunun üzerine Atatürk, “Ben de sizler gibi insanım, lütfen beni insanüstü ve doğüstü görmeyin. Hepiniz gibi benim de dünyaya gelmemde tek fevkaladelik vardır, o da Türk olarak dünyaya gelmemdir,” diye cevaplamıştı. O zaten her zaman ve her yerde Türklüğünden övünçle bahseder ve de onunla gururlanırdı.”

Bu pasaj, Nuri Conker’in Atatürk’ün çocukluk dönemi hakkında kesitler paylaşması ve Atatürk’ün mütevazı kişiliğini vurgulamasıyla ilgilidir. Atatürk, misafirlerin onu doğüstü bir varlık gibi görmemesini ve Türk olarak dünyaya gelmesinin dışında diğer insanlardan farklı bir özelliğinin olmadığını belirtir. Bu durum, Atatürk’ün çocukluk ve öğrenim

hayatının, onun mütevazî, sıradan bir insan olarak düşünülmesine Türklüğüyle gurur duymasına nasıl katkı sağladığını gösterir. Bu pasaj, Atatürk'ün çocukluk ve gençlik dönemlerinden hareketle kişilik özelliklerinin nasıl şekillendiğine dair önemli ipuçları sunar. Dolayısıyla, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde, Atatürk'ün çocukluk ve öğrenim hayatından elde edilen bu tür çıkarımlar, onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında derinlemesine anlayış sağlamaya yardımcı olabileceğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 274'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Atatürk tıraşından sonra öyle fazla abartılı parfüm ve koku da kullanmaz, sevmezdi. Daha ziyade kolonya kullanırdı. En çok kullandığı kolonya da Hasan Şevki adlı kolonyaydı.

Bu kolonyanın Atatürk'le ilgili önemli hatırası da şudur: Atatürk Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale'de Anafartalar Grup komutanıyken Hasan Şevki isminde bir emir eri varmış. Daha sonra savaş bitiyor, Hasan Şevki kolonyacı oluyor. İşte Atatürk bu eski emir erinin kolonyasını kullanarak, onu unutmadığını, ona vefasını gösteriyor. Tabii bu arada kolonyanın çok güzel olduğunu da özellikle vurgulamak isterim. Eğer güzel olmasa ve beğenmeseydi belki ara sıra uğrar alırdı ama pek devamlı kullanmazdı.”

Atatürk'ün Çanakkale Savaşı'nda Anafartalar Grup komutanı olduğu dönemde bir emir eri olan Hasan Şevki'nin kolonya üreticisi olması ve Atatürk'ün bu kolonyayı tercih etmesi, Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti üzerindeki etkilerini anlamak için önemli olabilir. Bu durum, savaş sırasında kurulan kişisel bağların ve vefanın, savaş sonrası dönemde de ettiğini ve Atatürk'ün savaş sırasında tanıştığı insanlarla olan ilişkilerini sürdürdüğünü gösterir. Dolayısıyla, Atatürk'ün tercih ettiği bu kolonya ve onun arkasındaki hikâye, Birinci Dünya Savaşı dönemindeki Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çeşitli çıkarımlar yapmamıza olanak sağlar. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde bu tür detaylar, tarihi olayların ve dönemin atmosferinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.1. Çağdaşlaşan Türkiye'nin temeli olan Atatürk ilkelerini açıklar.” kazanımı ile sayfa 138-139'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Yine Dolmabahçe Sarayı'nda bulunduğumuz günlerden bir gün, eski Harem Dairesi, yeni hususi dairesindeki sofrada, Sultan Hamit devrinden kalma saray hizmetlilerinden bekçi, elli senelik emektar Boyatlı Ahmet Ağa ile sofraya şefimiz İbrahim Bey'i sofrasına davet eden Atatürk, adı geçenleri karşı karşıya alarak sofraya oturmalarını emir buyurdular.

Ahmet Ağa, Atatürk'ün tüm ısrarlarına rağmen sofraya oturmuyor, el pençe divan duruyor ve zavallının bacakları tir tir titriyordu. İsrar edilince sandalyenin ucuna yavaşça ilişti, şef İbrahim Bey de karşısına oturdu.

Atatürk Ahmet Ağa'ya, "Sizler buralara çıkabilir, bu sofralarda oturabilir miydiniz?" sorusuna Ahmet Ağa, "Paşam nerede?" Biz buralara çıkamazdık, ömrümüz bodrum katında geçirdi. Ancak yemek tepsilerini taşıyanlar buralara çıkar ve haremağalarının bağırırları arasında yemek tepsilerini odalara dağıtırlardı. Şimdi o kişilerden sağ kalan ve halen sarayda bekçi olarak çalışan Nevşehirli Abdurrahman Ağa vardır," dedi.

Eserde aktarılan bu pasaj, Osmanlı Devleti'nde toplumsal tabakalaşmanın her alanda var olduğuna fakat yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti içerisinde sınıf ayrımı olmaksızın herkesin eşit olduğunu göstermektedir. Mustafa Kemal Atatürk'te bu yeniliklerin kalıcı olabilmesi için ilk önce kendi yakınındaki insanlardan başlayarak bazı uygulamalara başlamıştır. Atatürk ilkeleri içerisinde olan Halkçılık da temelinde din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın herkesin toplumda eşit olduğunu vurguladığı için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.4.3. Hukuk alanında meydana gelen gelişmelerin toplumsal hayata yansımalarını kavrar." kazanımı ile sayfa 77'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"Yoğun çalışma günlerinden bir gün kütüphanede çalışıyordu.

Meşgul olduğu Bayönder adlı piyesin yazımını kontrol ediyordu, o kadar ki tek tek okuyor, gerekli tashihleri yapıyor, okuyor, tekrar okuyordu. Bir ara bana seslendi: "Bay ne demektir, biliyor musun? Dur, bekle, cevabını ben vereyim. Saygıya, hürmete layık olan insan, erkek demektir; bayan da, aynı saygı ve hürmete layık olan kadın demektir. Bundan böyle artık erkeklere bay, kadınlarımıza bayan diye hitap edeceğiz." O sırada içeri giren ve konuşmayı dinleyen sofr şefimiz İbrahim söz istedi ve "Peki kadınlara bayan dediğimizde hem madam hem matmazel mi olacak? Matmazele de ayrı bir hitap daha iyi olmaz mı Paşam?" deyince, "İbrahim, belki haklısın ama bir kadını evlenmeden önce ve sonrasında iki ayrı insan saymak bence çağdışı bir olaydır. Bugünkü medeniyette bu düşünülemez," dedi ve eline kalemi alarak, "Genelde erkek için bay, kadın için bayan denecek. Artık bey, beyim, efendi, kadın, hanım yok," dedi.

Mustafa Kemal Atatürk Türk toplumunu kadın-erkek ayırt etmeksizin her zaman eşit görmüş ve bununla alakalı çalışmalarından bazılarına da eserde aktarılan kısımda da değinilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla da beraber hukuksal anlamda değişikliğe gidilmiş şer'i hukuk devlet ve toplum kademesinde yürürlükten kaldırılmıştır. Kadınların aile içerisinde de yaşamlarını daha da kolaylaştırabilmek için Türk Medeni Kanunu yayınlamış, Türk toplumu aile yaşantısında da kadın-erkek eşit konuma getirilmiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.4.4. Eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapları ve gelişmeleri analiz eder." kazanımı ile sayfa 51'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"İlk İstanbul seyahatine giderken istediği kitaplar o kadar fazlaydı ki, karton kutular buldurup kütüphaneye getirtmişim, tam içine kitapları doldurmak üzereyken Atatürk kütüphaneye geldi ve ne yaptığımı sordu. "Karton kutular aldurdum, istediğiniz kitapları onların içine koydurup özel trene naklettireceğim," deyince "Dur biraz bekle," dedi. Kitap adedine şöyle bir

baktıktan sonra kütüphaneden çıktı, odasına gitti. Biraz sonra, bir baktım iki tane cephane sandığı Muhafız Alayı erleri getirip kütüphaneye koyuverdiler, gittiler. Ne olduğunu anlamadan bakıp dururken Atatürk içeri geldi, benim şaşkın şaşkın baktığımı görünce, “Ne o Nuri oğlum, şaşırдың değil mi? Şaşıрма şaşıрма, savaşta bunlarla cephane taşıdık, sen o zamanlar çocuktun, bilemezsin, bu sandıklar benim için çok önemlidir. Şimdi o savaş bitti, yeni bir savaşımız başlıyor. O da kültür ve sanat savaşımızdır ve savaş okumakla, kitapla olur. İşte şimdi cephane taşıdığımız o sandıklara kitaplarımı koy, bu sandıklarla taşısın, cephanenin yerini artık kitaplar alsın!” dedi.”

Mustafa Kemal Atatürk, bir toplumun gelişebilmesi için önceliğin eğitim olduğunu her zaman vurgulamıştır. Kütahya-Eskişehir Savaşları yaşanırken Maarif Kongresi’ni toplaması da buna örnek oluşturmaktadır. Ülke düşman işgalindeyken kurtuluş silahtı fakat düşman ülkeden atıldıktan sonra yeni mücadele edilecek şey cahillikti. Cahilliği ortadan kaldırabilmek için kitapla direnişi başlamıştı. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.4. Eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapları ve gelişmeleri kavrar.”
kazanımı ile sayfa 62’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Çankaya’da, Dolmabahçe’de yemek sofrasında bilhassa dilcileri, tarihçileri çağırırdı. Samih Rifat, İbrahim Necmi (Dilmen), Ahmet Cevad (Emre), Hasan Reşid, Sadri Maksudi (Arsal) bunlar arasında idi. Ayrıca Şemseddin Sami’nin Lügat’i ile Lügat-i Naci elinden hiç düşmezdi.

İşte bu dil bilginleriyle Türk dilinin ana köklerini araştırarak dilimize yerleşmiş olan Arapça, Farsça kelimelerden kurtulma çaresi arıyor ve bu kelimelerin karşısı öz Türkçe kelimeleri buldurmaya çalışıyordu. Günlerce bu bilginlerle çalışmalar meyvelerini vermeye başlamıştı.

Örneğin, teşrinievvel, teşrinisani, kanunuevvel, kanunusani ayları yerine sırasıyla ekim, kasım, aralık ve ocak ayları isimleri bulunmuştur.”

Mustafa Kemal Atatürk, Türk dilini yabancı dillerin etkisinden uzaklaştırabilmek, Türkçeyi bilim dili yapmak ve dünya dilleri arasına sokmak için eserde de aktarıldığı gibi sürekli bilim insanlarıyla bir araya gelip istişarelerde bulunmuş, onların çalışmalarını takip etmiş, kendisi de birçok yeniliğin öncüsü olmuştur. Bu yenilikler planlanırken ya da düşünülürken geçmişten uzaklaşılmanın, yeni çalışmalarla birleştirilmiştir. Kendisi de bu çalışmalara birçok katkı da bulunmuştur. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.4. Eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapları ve gelişmeleri kavrar.”
kazanımı ile sayfa 74-75’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Atatürk’ün Arapça kökenli kelimelere karşı müthiş alerjisi vardı. Arapça harfleri, eski hukuki terimleri hiç kullanmak ve kullandırmak istemezdi. O kadar ki, kendi adı Kemal’i bile Arapça kökenli olduğu için değiştirmeyi düşünmüştü. Bu konuda kütüphanede oldukça kafa yorduşuna bizzat şahit olmuştumdur. “Kemal mi? Kamal mı?” diye kendi kendine konuşur, sorardı. Hatta bir ara Kamal adını kullanarak kendine az miktarda kart dahi bastırmış ama pek kullanmamıştı. 1934’teki yasayla aldığı Atatürk soyadının başına sadece “K” harfini

koymuş, “K.Atatürk” olarak imzalarını atarak bu probleme de çare bulmuştu. Bazen de “G.M.K.”yi kullanırdı.”

Eserde, Mustafa Kemal Atatürk bir yenilik yapılacaksa ilk olarak kendisi öncü olmuş, ardından çevresi itibariyle toplumu adapte etmek için uğraştığına değinilmiştir. Öyle ki Kemal adını öğrenim çağında matematik öğretmeninin vermesi ve sonrasında dilde sadeleşme ve öze dönüş çabalarında kendi ismini bile sorgulayıp harf inkılabını bu yönde şekillendirmeye çalışmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Türk toplumunun dilde de öncü olabilmesi ve çağdaşlaşması için yoğun çaba sarf etmiş, harf inkılabı doğrultusunda Millet Mekteplerini ve Türk Dil Kurumu’nu kurmuştur. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 153’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Halkının ve askerlerinin yiyeceklerini, iâşesini temin edemeyen milletlerin bir zafer kazanmaları kesinlikle mümkün değildir.”

Eserde, Mustafa Kemal Atatürk’ün söylediği bu söz, devlet, askerinin ve halkının ihtiyaçlarına cevap veremiyorsa toplum huzurunda, savaşta ve dış politikada kendini gösterecek bir güce sahip olmadığını aktarıyor olabilir. İç problemler dış problemlere dönüşüp dünya barışının sağlanmasında birçok problemi beraberinde getirir ve bu doğrultuda 1929 Dünya Ekonomik buhranında dünya ekonomisi ciddi anlamda olumsuz etkilenmiş, ekonomik anlamda güçlü devletler bile birçok zorlukla karşı karşıya gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin ekonomisinin temelini tarım oluştururken etkilenen devletlerarasında olmuş politikalarını bu yönde güncelleyip, birçok başarıya da imza atmıştır. Aktarılan bu söz doğrultusunda yaşanan olumsuzluklara karşı devlet ve toplum arasında sağlanan ekonomik güç başarıyı beraberinde getirmiştir, bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 30’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bu ülke hepimizin ama esas siz gençlerin. Mücadeleden yılmak yok, tamam mı?”

Mustafa Kemal Atatürk’ün Türkiye Cumhuriyeti’nin sürekliliğini sağlayacak olan Türk gençlerine güveni sonsuzdu. Onlara aklın ve bilimin ışığında, ulusal değerlerine bağlı kalmaları konusunda sürekli telkinlerde bulunurdu. Türk gençlerinin gelişebilmesi için okullar, üniversiteler, spor ve sanatla alakalı kurum ve kuruluşların açılmasında öncü olmuştur. Eserde aktarılan bu kısımda da bu inanç ve telkine değinilmiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 58’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Benim yakinen ve bizzat şahit olduğum olay ise Vakıf adlı gazete yazdığı yazılardır. Bu yazıları “Asım Us” adı ve imzasıyla yazmış ve gazetede yayımlanmıştır. Bu gazetede yazdığı yazılarda biraz önce değindiğim Hatay meselesi üzerinde çok durmuş ve Fransız hükümetinin davranışlarını çok sert ifadelerle tenkit etmiştir.”

Mustafa Kemal Atatürk, çocukluk yıllarından itibaren, düşüncelerini dile getirmekten hiçbir zaman çekinmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin lideri sıfatı ile öznel düşüncelerini dile getirmesi o dönemin şartlarında devletin ve toplumun iç ve dış politikada sorunlar yaşamasına sebebiyet verebilirdi. Bunun önüne geçilebilmesi güvenli bir şekilde fikirlerin, tartışmaların ortaya çıkarılması için kendini gizleyerek fikirlerini bu şekilde aktarmış olabilir. Lider olduğu kadar halkının da özgürce fikirlerini tartışacak ortamı yaratması onun çok yönlülüğünün göstergesi olduğu için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 79-80’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bir gece her zamanki misafirler ile birlikte Afet Hanım’ın da olduğu sofrada, aynı durumda hazır beklerken aniden “Yaz bakalım Nuri, Serlevha Olarak Gerilla” diye emir buyurdular.

Ben söylediklerini aceleyle ama dikkatlice yazıyor, daha sonra kendileri de yazılanları okuyarak devam ediyorlardı. Bir hayli uzun olan konuyu yazmaktan parmaklarım adeta uyuşmuş, tebeşir tutamaz hale gelmişim ki, vazifemin bittiği ve istirahat etmek üzere gidebileceğimi emir buyurdular.

Sofranın sağ tarafında oturan Kazım Özalp Paşa’nın Atatürk’e hitaben, “Paşam, saat tuttum, tam dört saat çocuğa yazı yazdırdınız,” sözlerine Paşa’nın “Onlar benim ülkemizin çocukları, yorulmazlar,” cevabının büyük mutluluğu ile salonu terk ettim. Devam ettirse sabaha kadar da yazardım. Çünkü o benim Atatürkümdü.”

“Atatürk her ikisini de yanındaki tüm arkadaşlarına, misafirlere göstererek, “İşte mutlakiyet idaresi ile bugünkü cumhuriyet idaresindeki farkları, somut örnekleri gördünüz mü?” diyerek, her ikisine de yemek sonrasına kadar iltifatlarını sürdürdüler ve sonrasında da yerlerine uğurladılar.”

Eserde Nuri Ulusu’nun aktardığı bu pasaj Mustafa Kemal Atatürk ve Türk gençliğinin karşılıklı olarak çalışmasının en güzel örneklerinden biridir. Bir taraftan dört saat yazı yazdıran bir lider diğer taraftan da yorgunluğunu dile getirmeden dört saat yazı yazan bir genç... Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti’ni Türk gençlerine emanet etmiş ve kendisi sağ iken de bu gençler asla yorulmamıştır. Eserde aktarılanlar aynı zamanda Türk topraklarının bu zorlu mücadelesinin meyvelerini verdiğinin de göstergesidir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.9. Atatürk ilke ve inkılaplarını oluşturan temel esasları kavrar.” kazanımı ile sayfa 177’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“24 Ekim 1922’de United Press muhabiri aracılığı ile tüm dünyaya Türkiye’nin her medeni millet gibi hür ve bağımsız yaşamaya kararlı olduğunu duyurmuştur. 27 Ekim’de ise iç kamuoyuna seslenerek, “İleri bir millet olarak medeniyet alanı üzerinde yaşayacağız. İlim ve fen nerede ise orada olacağız. Çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz öğretimin sırrı ne olursa olsun, onlara, Türk milletine, Türk devletine, TBMM’ye düşman olanlarla mücadeleyi öğreteceğiz.”

Eserde aktarılan bu pasajda Mustafa Kemal Atatürk, milli egemenlik ve milli bağımsızlık ilkesi doğrultusunda Türk tarihinin araştırılıp, Türk gençliğinin bu bilinç doğrultusunda yetiştirilip, milli değerlerini koruyup geleceklerini ona göre şekillendirmeleri için dünya ve Türk basınında açıklamalarda bulunmuştur. Yurtta sulh cihanda sulh anlayışı doğrultusunda genç nesilleri yetiştirmeyi amaçladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi’ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.” kazanımı ile sayfa 140-141’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Hasan Rıza Bey’e, bu anarşik olayları ve yobazlık faaliyetlerini aksettiren ihbarların ve mektupların çokça geldiği günlerdeydik.

Bir gün kütüphanede çalışırken Hasan Rıza Bey geldi ve Atatürk’e yine bazı yoğun şikâyet ve olayları içeren yazılar getirdi, okudu.

Atatürk fena halde sinirlendi ve “Yahu şaşarım zavallı aklına bu adamın. Etrafındaki bu adamlarla bu işlerin yürümeyeceğini görmüyor mu? Verdiğimiz imkân ve şartları anlaşılan odur ki iyi kullanamıyorlar. Neyse bekleyelim bakalım,” dedikten sonra Hasan Rıza Bey, olayların pek beklemeye tahammülü olmadığı anlamına gelecek bir beyanda bulundu. Bunun üzerine Atatürk daha da hiddetlenerek, “O zaman bunların yaptığı iş tam bir anarşidir, biraz daha bekleyelim bakalım. Ben Fethi Bey’le konuşacağım, ona yardımcı olacağım, belki o zaman bu irtica ve anarşi olaylarını bertaraf edebiliriz. Ha, o da olmadı, fırkanın başına ben geçer hallederim ama önce bunlarla beraberce mücadele etmemiz gerekir,” diye sözünü bitirmek istedi. Ancak Hasan Rıza Bey işin vahametine istinaden sözlerine devamla, “Paşam bunların amacı bence iktidarı ele geçirmek, bu sebeple acil davranmak gerekir,” diye devam etti... Hasan Rıza Bey fevkalade telaşlanarak, “Paşam bunların niyetleri belli, maksatları inkılapları, laikliği yok etmek, bunlara iktidarı nasıl teslim edersiniz?” deyince bu sefer o sakin hali birdenbire ortadan kayboldu, hışımla ayağa kalktı ve sert bir ifadeyle, “Ha, işte böyle bir şeye tevessül etmeye kalkışılırsa o zaman beni, seni, hepimizi karşılarında bulurlar ve biz, hepimiz onların hakkından geliriz, bundan senin ve hiç kimsenin asla ve asla şüphesi, endişesi olmasın!” diyerek konuşmaya son verdi.”

Nuri Ulusu’nun aktardığı bu pasajda, Atatürk’ün çevresindeki olaylar ve şikayetler hakkında Hasan Rıza Bey ile yaptığı bir konuşma anlatılmaktadır. Atatürk, çevresindeki anarşik olaylar ve yobazlık faaliyetleri hakkında bilgilendirilirken, durumu değerlendirir ve nasıl müdahale edilmesi gerektiğine dair görüşlerini paylaşmaktadır. Bununla birlikte, olayların ciddiyetini fark ederek durumu yakından takip etmekte ve gerekli önemleri almayı

düşünmektedir. Atatürk, sorunları tespit etmek, çözüm yollarını tartışmak ve gerekli önlemleri almak için danışmanlarıyla görüşmekte ve demokratik bir yaklaşımla sorunları ele almaktadır. Ayrıca, devlete zarar verecek olan her olumsuz girişimlere de herkesin tepki vereceğine inanarak, bu tür olayların karşısında durulacağına dair güvenini de vurgulamıştır. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 140-206-207’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Atatürk medrese intibai verdiğiinden Etnografya Müzesi’ni hiç ama hiç sevmeydi. Hatta ve hatta otomobille önünden geçtiklerinde, “Yahu yeni bir Ankara şehri kuruyoruz, bu modern inşaatlar arasında adeta bir medrese yapılmış,” derdi. Hakikaten üstü kurşun kaplamalı bu medreseye benzeyen müzenin bir aralar yıktırılmasını dahi düşünmüş ve hatta arkadaşları arasında bu konuyu tartışmaya da açmıştı. Ama sonra bu düşüncesini tatbikata koyamadı.

Tesadüfe bakın ki, Atatürk’ün naaşı böyle sevmediği, hatta yıktırmayı düşündüğü bu müzeye nakledildi.

Nedense on beş sene de başka bir yere nakli düşünülmeyen burada bırakıldı. Ben bu Etnografya’yı hiç sevmediğini çok iyi bildiğimden içimde Paşamın hep kemiklerinin sızladığını hissedirdim.

Neyse, on beş sene sonra naaşı Demokrat Parti iktidara gelince yakın arkadaşı, o zamanın Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes’i yaptırdıkları Anıtkabir’e konmuştu. Benim de içim çok rahat etmişti. Zaman buldukça Ankara’ya gider ve Paşamı Anıtkabir’de ziyaret eder, duamı okurdum.”

Bu pasaj, Atatürk’ün ölümünden sonra onun hatırasının nasıl değerlendirildiğine ve mirasının nasıl korunduğuna dair önemli ipuçları içerir. Atatürk’ün naaşının başlangıçta Etnografya Müzesi’ne nakledilmesi, onun sevmediği hatta yıktırmayı düşündüğü bir mekânda bulunmasına neden olmuştur. Ancak, zamanla Atatürk’ün naaşının daha uygun bir yerde olması ve korunması için Anıtkabir’in inşa edilmesi ve naaşın buraya taşınması kararı alınmıştır. Bu durum, Atatürk’ün ölümünden sonra Türkiye’de ve uluslararası alanda onun değerinin nasıl anlaşıldığına dair bir perspektif sunduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 225’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Atatürk o sıralar çok hasta olduğundan doktoru Neşet Ömer Bey hep Savarona’da yanındaydı. O gün de yine gerekli talimatları verdi. Bir süre gerekli ağırlamalar yapıldıktan sonra baş başa görüştüler, sohbet ettiler. O sıralar Avrupa’da, Balkanlar’da durum karışıktı. O konular hakkındaki konuşmalardan sonra kral yattan ayrılırken kendisini geçiren Tevfik

Rüşti Aras Bey'e, "Atatürk'ü iyi görmedim ama ona iyi bakınız; hem size, hem de bize belki daha da çok lazım olacak," demiş.

Sonradan yanında giden yetkililerin anlattıklarına göre kral, Atatürk'ün bu son günlerindeki hastalığına, görünüşüne fevkalade üzülmüş ve onlara "Galiba dünya bu büyük lideri kaybetmek üzere" diye ayrıca üzüntülerini ifade etmişti."

Bu pasaj, Atatürk'ün son günlerindeki durumunu ve ona duyulan saygıyı yansıtmaktadır. Kralın Atatürk'ün hastalığına ve görünümüne duyduğu üzüntü, Atatürk'ün uluslararası alandaki saygınlığının ve etkisinin bir göstergesidir. Onun liderliği ve kişiliği, sadece Türkiye'de değil, dünya çapında takdir edilmiş ve tanınmıştır. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.7.1. Atatürk'ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur." kazanımı ile sayfa 358'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"10 Kasım 1938 saat 9'u 5 geçte Atatürk'üm son nefesini veriyordu... "Atatürk öldü!" der denmez, oda kapısının önünde nöbet tutan genç bir teğmen şöyle bir başını havaya kaldırdı ve küt diye koca vücuduyla kalıp gibi yere düştü. Bayılmıştı.

Bir tarih göç etmişti. Biz ne yapacaktık?"

Bu pasaj, Türkiye'deki genel atmosferin Atatürk'ün ölümüyle nasıl değiştiğini ve ona duyulan derin sevgi ve saygının nasıl bir ifade bulduğunu göstermektedir. Genç teğmenin bayılması, Atatürk'ün ölüm haberinin duyulmasının insanlar üzerindeki etkisini simgelemektedir. Türkiye'de Atatürk'ün sevilmesi ve ona duyulan saygı, sadece siyasi lider olarak değil, aynı zamanda ulusal bir simge ve kurtarıcı olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, Atatürk'ün ölümünün Türk toplumu üzerinde derin bir etki yarattığı ve onun sevgi ve saygıyla anıldığını gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.7.3. Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı öncesi tespitleri ve girişimleri Türkiye'nin savaşta izlediği denge siyaseti ile ilişkilendirilir." kazanımı ile sayfa 225-226'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"...Kralı yolcu ettikten sonra, Tevfik Rüşti Bey kralın bu sözlerini Atatürk'e anlattığında onun cevaben, "Kral Efendi, tehlikeyi görüyor görmesine de, akli hâlâ sefada, almış kızı seyahatte, bak getiremedi. Görün bakın, yakında bunlar Çeklerle, Balkan Antlaşması'nı doğru dürüst götürememenin cezasını çeceklerdir. Akıllarını başlarına almazlarsa Hitler bunları ezer geçer," dedi.

...Çankaya'da bir yemekte "Ben belki bunları görebilecek kadar yaşayacak değilim ama aramızda onların sonunu görebilecekler olacaktır. Bu ülkeler bir defa bu yola girdiler mi bir daha geri dönemezler. Halkı ve gençliği sürekli olarak heyecan içinde tutmak için durmadan

silahlanmak, sağı sola tehditler savurarak ayakta kalmak zorundadırlar. Bu işim sonucu ise savaştır. Ben bu savaşın sonunda ne faşizmin ne de nazizmin ayakta kalabilmesine olanak görüyorum,” diyerek ileri görüşünü açıklamıştır.”

Bu pasajda, Atatürk’ün, Avrupa’da yaşanan siyasi gelişmeleri ve potansiyel tehlikeleri öngörme yeteneğine sahip olduğu vurgulanmaktadır. Atatürk, Almanya’nın güçlenmesi ve komşu ülkelerle ilişkilerde yaşanan gerginlikler konusunda dikkat çekerken, Atatürk’ün İkinci Dünya Savaşı öncesi dönemdeki tespitlerini ve Türkiye’nin savaş öncesi dengeli politikasını incelemeyi içerir. Bununla birlikte, Türkiye’nin savaşın olası sonuçlarından kaçınmak için dengeli bir politika izlemesi gerektiğini belirtirken, aynı zamanda komşu ülkelerin nasıl bir akıbetle karşılaşabileceğini öngörmektedir. Bu, Atatürk’ün uluslararası ilişkilerdeki uzmanlığını ve stratejik görüşlerini gösterirken, İkinci Dünya Savaşı öncesi Türkiye’nin politikasını anlamamıza yardımcı olduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.5. Türkiye’de çok partili siyasi hayata geçişi hızlandıran gelişmeleri, demokrasinin gerekleri açısından analiz eder.” kazanımı ile sayfa 142-143’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Binanın bir cephesi tarafına cumhurbaşkanlığı, bir tarafına da başbakanlık dairelerinin eklenmesi lazım. Hatta Meclis, zaman zaman gece gündüz çalışabilir. Benim ve başbakanımın gece gündüz burada bulunmamız gerekebilir, bu bakımdan birer küçük daire yapılması iyi olur,” dedikten sonra keyiflendi, kahvesini söyledi ve ilave etti. “Bir önemli husus da şudur; bu büyük toplantı salonundan başka, iki veya üç hatta dört tane daha toplantı salonu ilave edelim. Çünkü ileride bir gün bizim memleketimizde demokrasi tam anlamıyla öylesine gelişecek ve demokrasi idaresi öylesine yerleşecektir ki, çok sayıda, çeşitli partiler kurulacaktır. İşte bu yeni kurulacak partiler, aralarındaki grup toplantılarını, halk görüşmelerini bu kendilerine ait olan salonlarda yapacaklardır. Onlara şimdiden bu geniş ve rahat çalışma imkânlarını hazırlamak bizim görevimiz olmalıdır,” diye talimatını bitirince hazır bulunanlar, ağızları bir karış açık Atatürk’ün bu sözlerini biraz şaşkınlıkla, biraz hayretle, biraz da hayranlıkla dinlediler.”

Bu pasaj, Atatürk’ün Türkiye’de çok partili siyasi hayata geçişi planladığı ve demokrasinin gereklerini öngördüğü bir döneme işaret etmektedir. Atatürk, Türkiye’nin demokratikleşme sürecinde önemli bir rol oynamış ve çok partili sisteme geçişi hızlandırmak için gerekli adımları atmıştır. Atatürk’ün, çok partili siyasi sistemin getireceği değişikliklere ve ihtiyaçlara dair görüşleri, bu kazanımın özünü oluşturur. Çok partili siyasi hayata geçiş sürecinde meclis, hükümet ve siyasi partiler arasındaki ilişkilerin nasıl düzenleneceği konusunda öngörülerde bulunması, Türkiye’nin demokratikleşme sürecini anlamamıza ve değerlendirmemize yardımcı olur. Bu nedenle ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

4.3. “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.3. Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
1.Ünite: Bir Kahraman Doğuyor	“İTA.8.1.1. Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.”	7, 11, 12, 13, 14, 49, 64	7
2.Ünite: Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	99, 99-100, 113-114, 119-120	4
3.Ünite: Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	190, 191, 194-195, 202, 204, 207-208, 212, 216, 222, 225-226, 227	11
	“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	241, 248-249, 259, 276-277	4
Toplam			26

Tablo 4.3. incelendiğinde; Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları adlı hatırat (Bknz. Ek 10) ile Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde 1 kazanım, Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde 1 kazanım, Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! ünitesinde 2 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünitelerde ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 26 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.1.1. Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.” kazanımı ile sayfa 7’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Müslümanlar yani Türkler ile Müslüman olmayan Yahudiler, Rumlar ve Ermeniler ayrı alemlerde yaşarlardı. Bu azınlıklar Kaleiçi denilen, sokakları ve evleri nispeten muntazam ve temiz bir mahallede, oldukça ileri bir hayat sürüyorlardı. Alipaşa denilen kapalı çarşıda bütün dükkanlar onlar tarafından tutulmuştu. Türklerin büyük arazi sahiplerinden gayrisi geri bir

hayat sürdüklerinin ve Türk olmayanlara bakılınca geriliklerinin farkında bile değillerdi. Şehirde Türklerin elinde kalan sanatlar çubukçuluk (sigara ağızlığı) misk sabunculuğu, helvacılık, mutfaklık, saraçlık gibi Avrupa mamulleri önünde hergün biraz daha ölen işler idi.”

Rahmi Apak’ın aktardığı bu pasajda, Türkler ile Müslüman olmayan azınlıklar arasındaki toplumsal ve ekonomik farklılıkların yanı sıra, azınlıkların şehirdeki ticari ve sosyal yaşamdaki etkisi üzerinde durulmaktadır. Bu durumlar, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerindeki siyasi ve sosyal yapının anlaşılmasına katkı sağlar. Osmanlı toplumunun Avrupa’daki modernleşme sürecinden etkileniş biçimi ve bu etkilerin toplum üzerindeki görünür sonuçlarına dair bilgiler bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu pasaj, Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavramaya yönelik olduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.1. Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.” kazanımı ile sayfa 11’deki kısım ilişkilendirilmiştir.

“Evvelce Abdülaziz’in tahtan indiği saltanat darbesinde Harp Okulu da rol oynamış olduğunda, Abdülhamit Harp Okulu’nu sıkı kontrol altında bulundururdu. Mesela; öğrencilerin ellerine verilen silahlar mekanizmalara sökülmüş, namluları kavallaştırılmış ve süngüsüz Martin Hanri tüfekleridir. Halbuki o zaman Türk Ordusu yeni savaştan çıkmış ve Almanya’dan satın alınmış mavzer silahları ile teçhiz edilmiştir. Öğrenciler tüfeklerin, cephanelerin yüzünü bile görmezler. Tek bir fişek atmazlar, atış talimleri yapılmaz ve böylece bir tüfeğin nasıl patladığını hiç işitmemiş olarak kıtalara askerleri yetiştirmek ve icabında düşmanla boğuşmak için gönderilirler. Ata binme taliminin piyadelere, dersane sıraları üzerine binilerek gösterildiği de olurdu (furusiyet denilen binicilik).”

Rahmi Apak, Harp Okulu’nun içinde bulunduğu durumu, dönemin Osmanlı ordusunun ve eğitim sisteminin genel durumunu aktarmaktadır. Osmanlı ordusunun teknolojik ve eğitimsel geri kalmışlığına işaret edilmekte ve Avrupa’daki modern silahlarla donatılmış ordularla karşılaştırılmaktadır. Harp Okulu’nun öğrencilerine verilen tüfeklerin durumu ve askeri eğitimlerin yetersizliği, Osmanlı’nın askeri alanda yaşadığı geri kalmışlığın bir göstergesi olarak ele alınabilir. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.1. Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.” kazanımı ile sayfa 12’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Okul programlarında moral gıda verecek bir şey yoktu. Hatta harp tarihi bile okutulmazdı. Vatan, millet sözlerini ifade etmek yasaktı. Herkes Müslüman idi, Türkler dahi zikredilmezdi. Okul idaresi tarafından meccanen öğrencilere dağıtılmış olan Fransızca’dan Türkçe’ye

Şemsettin Sami Lügat'ında patrie kelimesinin karşılığı olan vatan sözü yazılmış olduğu bir ajan tarafından saraya jurnal edilmiş ve birgün kitap dolapları karıştırılarak bu kıymetli lügat toplatılarak kaldırılmıştı.

Harp Okulu'na bağlı bir de Zadegan sınıfı vardı. Okulun talimhaneye bakan kısmı bunlara ayrılmıştı. Bunlar büyük rütbeli paşaların oğulları olup hemen hepsinin rütbeleri vardı. Daha anasının karnında kendilerine üstteğmen, sünnet oldukları zaman yüzbaşı ve Harp Okulu'na girince de binbaşılık rütbesi verilmiş olan bu zadegan yani sözüm ona asilzadeler okula gelip kendilerinden daha küçük rütbeli öğretmenlerden ders öğrenmeye tenezzül ederlerdi.”

Bu pasajda, Osmanlı eğitim sisteminin kısıtlamaları ve öğrencilere verilen eğitimin niteliği incelenmektedir. Okul programlarında vatanseverlik ve milliyetçilik duygularını besleyecek unsurların eksikliği, Osmanlı toplumunda milliyetçilik fikrinin baskı altında olduğunu göstermektedir. Ayrıca, dönemin eğitim sisteminde Fransız kültürünün etkisinin görülmesi, Osmanlı'nın Batı ile olan ilişkilerini ve etkileşimini yansıtmaktadır. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.1. Avrupa'daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti'nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.” kazanımı ile sayfa 13'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Biz ikinci moral gıdamızı da vatan şairi Namık Kemal'den aldık. Karakterlerimizi yaratmak hususunda onun şiirleri ve yazıları, Muhammed'in dövizlerinden daha tesirli oldu ve subaylık hayatımızda onun bütün eserlerini gizli gizli ve yutarcasına okuduk. Ezberledik. Diyebilirim ki, Namık Kemal yeni bir nesil yaratmıştır. Sonra, Namık Kemal'in yaydığı Osmanlılık ve hürriyet aşkını İttihatçılar ve Ziya Gökalp Türkçülük sevgisine çevirtti.

...Hiç unutmam, Harp Okulu'nda öğrenci iken, bir cuma günü Galata rıhtımında dolaşarak Tophane'ye doğru gidiyordum. Rıhtıma yanaşmış olan büyük bir seyyah vapuru kalkmak üzereydi. Birçok seyyahlar ellerinde paketlerle vapura dönmekte idiler. Vapurun kış güvertesinde çoğu kadın bir grup halka olmuş, ortalarında yaşlıca bir adam çarşıdan aldığı kalıpsız ve kıpkırmızı bir fesi kulaklarına kadar geçirmiş, çırpınarak ve horoz gibi öterek kadınları güldürüyordu. Fes o zaman bizim milli serpuşumuz idi. Bu serpuşu, Türk vatanında bir alay vasıtası yapmak terbiyesizlik idi. Türk Polisi bir ecnebi vapuruna kara sularımızda dahi giremezdi.”

Bu pasajda, Namık Kemal'in eserlerinin Osmanlı gençliği üzerindeki etkisi ve milliyetçilik duygularını güçlendirmedeki rolü vurgulanmaktadır. Namık Kemal'in eserlerinin Osmanlı gençliğinde milli bir kimlik oluşturma sürecinde önemli rol oynadığı ve milliyetçilik duygularını güçlendirdiği belirtilmektedir. Ayrıca, pasajda fesi giyen yaşlı adamın deniz kenarında Türk milli sembollerini alaya alması ve Türk polisinin ecnebi vapuruna girememesi gibi detaylar, Osmanlı toplumunda milli kimliğin ve milliyetçilik duygularının nasıl şekillendiğine dair ipuçları sunar. Dolayısıyla bu pasaj dönemin Osmanlı toplumunun Avrupa'daki modernleşme sürecine verdiği tepkileri ve bu sürecin Osmanlı toplumundaki

milliyetçilik duygularını nasıl etkilediğini anlamak açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.1. Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.” kazanımı ile sayfa 14’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Beyoğlu’nda dükkân ve mağazaların tabelaları Fransızca idi. Ancak bazılarının altında küçük harflerle, adeta bir lütuf kabilinden Türkçesi de bulunurdu. Demiryollarında, tramvaylarda çalışan memurların büyükleri ecnebi, küçükleri de Rum veya Ermeni idi (İstanbul-Edirne), (Edirne-Dedeağaç), (Dedeağaç-Selanik) ve diğer Rumeli demiryollarında istasyon şefi, tren şefi ve kondüktör olarak tek bir Türk’e rastlanmazdı. Türk olmayan bu memurlar ise Türk yolculara her türlü eziyet ve hakareti esirgemezlerdi. Demiryollarında resmi dil Fransızca idi. Tren kalkacağı zaman kondüktörler komplo! Veya fertik!! diye bağırırlardı. İşte, kendi öz yurdumuzda gördüğümüz bu aşağılık manzara yüreğimizi yakıyordu.”

Bu pasaj, Osmanlı toplumunda etnik ve dilsel ayrımcılığın nasıl bir sorun olduğunu ve Avrupa etkisinin Osmanlı’nın günlük yaşamına nasıl yansıdığını göstermektedir. Beyoğlu’nda Fransızca tabelaların yaygınlığı, demiryollarında Türk olmayanların hakimiyeti ve resmi dilin Fransızca olması gibi detaylar, Osmanlı’nın Avrupa etkisi altında kendi içinde yaşadığı dönüşümü gösterir. Dolayısıyla Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumu anlamak için, dönemin Osmanlı toplumunda Avrupa etkisinin nasıl bir dönüşüm yarattığını ve bu dönüşümün toplumun siyasi ve sosyal yapısını etkilediğini anlamak açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.1. Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.” kazanımı ile sayfa 49’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Şimdi açık söyleyeyim, eğer bu orduların başına tam salahiyetle üç dört Alman generali veyahut bu kıratte Türk subayları tayin edilse idi, biz Balkan harbini ne Bulgar cephesinde ne de Sırp ve Yunan cephesinde kaybetmezdik. Türk Ordusunda harp mefhumunu bilen kumandan yok gibi idi. 1878 yılından beri Osmanlı Ordusu savaşı unutmuştu. Sultan Hamid orduyu öldürmüştü. Dört beş yıl içinde ölü canlanamamıştı. Alayları taburları, hatta tümenleri ve daha yukarı birlikleri sevk ve idare edebilecek binbaşı, albay ve general yok gibi idi. Yoksa silah bakımından düşmanlardan üstün ve sayı bakımından ise pek aşağı değildik. Redif Tümenlerinin savaş kabiliyeti ve disiplin ve intizamı pek geri idi.”

Bu pasajda, Osmanlı Ordusu’nun 1878’den beri savaşı unutmuş olduğu, askeri yönetimde yetersizliklerin olduğu ve ordunun savaş mefhumunu bilen komutanlardan yoksun olduğu ifade edilmektedir. Bu durum, Osmanlı’nın askeri alanda gerilemiş olduğunu ve Avrupa güçlerine karşı yetersiz kaldığını göstermektedir. Ayrıca pasajda, Osmanlı

Ordusu'nun Balkan Savaşları'ndaki başarısızlığının sebepleri üzerinde durulmaktadır. Alman veya Türk subaylarının atanması gerektiği ve ordunun disiplin ve savaş kabiliyetinin düşük olduğu vurgulanmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki gelişmelere adapte olamamasının ve askeri alandaki zayıflığının yansımalarını kavramak açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.1. Avrupa'daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti'nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.” kazanımı ile sayfa 64-65'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Bunlar, harbin zaruretleri idi ve harp de insanlar için bir zaruret idi. Memleketimiz bir müdafaa harbi yapıyordu, kimsenin toprağını elinden almak için barışçıl memleketlere saldırmamıştık. Hergün, benim gibi ne kadar Türk, düşman silahları ile öldürülüyor, kötürüm ediliyordu. Benim de bunların arasında bulunmaklığım bir tesadüften başka bir şey değildi. Dünyanın zevkini tatmadan daha yirmi beş yaşında belki en müthiş işkenceler altında can verecektim. Bundan da bir üzüntü duymuyordum.

Şimdi, 68 yaşında, o günkü durumumu analiz ediyorum. Biz, ne kadar bencillik bilmeyen bir nesil imişiz. Başkasının rahatını, zenginliğini kıskanmak bilmediğimiz gibi, başkası yaşadığı halde bizim ölmekliğimizden de şikayetçi değildik. Demek ki bizim o zamanki nesil böyle imiş. Tevekkül yani fatalizm beğenilir bir doktrin değildir. Fakat vatan ve millet müdafaası gibi yüksek ülkülerde insan için bir kuvvet kaynağı oluyor.”

Rahmi Apak'ın aktardığı bu pasajda, Osmanlı döneminde yaşanan mücadelelerin ve savaşların insanları nasıl etkilediği ve Türk milletinin vatan ve millet sevgisinin ne denli güçlü olduğu aktarılmaktadır. Bu değerler, Türk milletinin tarih boyunca gösterdiği direniş ve mücadele ruhunun bir yansımasıdır. Dolayısıyla bu pasaj, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde Türk milletinin temel değerlerini ve ruhunu anlamak, aktarmak için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 99'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bir gün Bekir Sami Bey ile bir taburun mutfağını yani açıkta kaynayan kazanlarını görmeye gittik. Evvelce bu tabur için altı kazan kaynarmış, şimdi sekiz kazan kaynıyordu. Kumandan, emrinin tatbik edildiğini gördükten sonra hayvanlarımıza bindik, köyden çıkarken iki askerin bir duvar kenarında çömeldiğini gördük. Askerler, kumandanı görünce, ayağa kalkıp selamladılar. Bekir Sami Bey bunlara: “Çocuklar, nasıl karnınız doyuyor mu?” diye sorunca birisi: “Eh, efendim...” tarzında şüpheli bir cevap vermesi üzerine Bekir Sami Bey: “Ulen, neye eh efendim diyorsun, ekmek ve yemek eskisinden fazla verilmiyor mu?” dedi. Mehmetçik, hiç kekelemeden, gülümseyerek: “Efendim, yemeğe doyum olur mu?” demesin mi. İşte Anadolu yaylasının bu kavgacı ve metanetli mehmetçiği, onu aç bırakmayınız, o harbin her türlü tehlikelerine ve yorgunluklarına karşı, seve seve tahammül eder.”*

Rahmi Apak'ın aktardığı bu pasajda, savaş sırasında Mehmetçiklerin karşılaştığı zorlukları ve Anadolu halkının direniş ve dayanışma ruhunu göstererek Osmanlı Devleti'nin savaşın etkileri altında nasıl olduğunu anlamamıza yardımcı olur. Mehmetçiklerin yaşadığı açlık, yorgunluk ve zorluklar, Osmanlı Devleti'nin savaş sırasında içinde bulunduğu durumu yansıtır. Ancak, bu pasaj aynı zamanda Anadolu halkının direniş ve dayanışma ruhunu da ortaya koyar, bu da Osmanlı Devleti'nin savaşın etkilerine karşı nasıl mücadele ettiğini gösterir. Dolayısıyla bu pasaj, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki durumu hakkında çıkarımlarda bulunmaya yardımcı olacağından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 99-100'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bir gün, bulunduğum köyün sokağında oturan on beş yaşlarında kadar bir köylü çocuğu gördüm. Şu çocukla biraz yarenlik edeyim dedim:

- Bana bak oğlum senin adın ne?
- Adım Ahmet.
- Sen hangi millettesin? (Ermeni olmasından şüphe ediyordum).
- Osmanliyem...
- Osmanlı ne demek, sen Türk değil misin?
- Hayır, ben Türk değilim, Osmanliyem.
- Peki, sen hangi dilden konuşursun, Ermenice mi, yoksa Türkçe mi?
- Türkçe konuşurem.
- Mademki Türkçe konuşuyorsun o halde sen Türksün.
- Hayır efendim ben Türk değilim.
- Ulen, sen de Türksün, ben de Türküm.
- Efendi, sen Türksen Türk ol, bana ne? Ben Türk değilim.
- Ulen Padişah dahi Türktür.
- Efendi, günaha girme, Padişah Türk olamaz.

Meğerse, bu havalide Türk demek kızılbaş demek imiş. Bütün Azeri Türkleri ve Kars ve Ardahan ve Tiflis Türkleri Şii mezhebinden olduklarından Sünni olanlara Osmanlı denirmiş.”

Bu pasajda, Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bölgelerindeki etnik ve dini gruplar arasındaki ilişkilerin karmaşıklığı ve bu grupların kendi kimliklerini nasıl algıladığına dair yaşanmış bir olay aktarılmaktadır. Bu, Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal bölünmelerini ve dini/etnik ayrılıklarını anlamamıza yardımcı olur. Dolayısıyla, bu pasaj, Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı sırasındaki toplumsal yapısını ve çeşitliliğini

anlamak ve çıkarımlarda bulunmayı amaçladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 113-114’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ruslar tekrar Malazgirt üzerine çekildiler. Biz de çok kayıp vermiştik. Kovalamaya takatimiz yoktu fakat, Kop’a tekrar girdik. Tümen Emir Subayı Abidin, hemen Rus emir subayının odasına zarf toplamaya gitmiş, fakat bu defa masanın üzerinde bırakılmış ve içinde bir mektup bulunan bir zarf getirdi. Mektup, kufi yazı ve Azeri şivesi ile şöyle yazılmıştı:

“Ey Müslüman ve Türk kardeşler, Rus’un kuvveti kırılmıştır. Bilhassa Girmanya cephesinde çok kırgına uğramıştır, fakat Rus’un bir taktikası vardır. Her yerde kuvvetlerini zayıf bırakır, bir yere toplar ve oradan saldırır. Eğer siz de bütün cepheden birden taarruza kalkarsanız onu yenersiniz. İnşallah Kars’ta görüşürüz...”

Bu mektup imzasız idi ve Süleymanof’un emir subayının masası üzerinde bulunmuştu. Pek belli ki, bunu Süleymanof yazmış veyahut yazdırmıştı.”

Bu pasajda Süleymanof’un, Osmanlı ordusuna gizli bir mektup ileterek Rus kuvvetlerinin zayıf olduğunu ve Osmanlı’nın birleşik bir taarruzla Rusları yenebileceğini bildirdiği öngörülmüyor. Bu eylem, savaş sırasında Osmanlı İmparatorluğu’nun stratejik durumunu etkileyen önemli bir faktördür. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde, savaşlar sırasında yardımcı olan yabancı kişilerin varlığının ve bunların sadece düşman olmadığının da önemi vurgulanmalıdır. Süleymanof’un davranışı, savaş sırasında düşman olarak görülen bir ülkeden gelen bir subayın bile, stratejik hedefler doğrultusunda dostça bir şekilde hareket edebileceğini gösterir. Bu, savaşın karmaşıklığını ve uluslararası ilişkilerin dinamiklerini anlamamıza katkı sağladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 119-120’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Karargâha geldim. Çadırların kazıkları kakılıyor ve kuruluyor. Hayvanımdan inmek üzere iken iki askerin, topallayan bir kızı, iki taraftan kollarından tutarak bana doğru getirdiklerini gördüm. Topallayan kız, Erzurum şivesi ile: “Aman ağam, ben yandım...” dedi ve yere düştü. Ne olmuştu? Kızı tutan erlerden birisi bir kağıt uzattı. İleri karakola memur bir bölüğümüzün yüzbaşısı gönderiyor. Bunlar, tertibat almak için ilerlerken Murat suyunun hemen kenarında bir topluluğun üstüne uğramışlar. Askerlerimizi gören erkekler kaçmaya başlamış, bizimkiler üzerlerine ateş etmişler. İkisini vurmuşlar, diğer üçü kaçmaya muvaffak olmuş. Fakat aralarındaki iki kızdan donları çıkarılmış olan birisi, askerlerimizi görünce hemen kendisini suya atmış ve boğulmuş. Vay zavallı yavrular, bunlar civardaki bir Türk köyünden imişler. Bu beş namussuz Rus ve Ermeni döküntüleri tarafından saatlerce kirletilmişler, kurtarılıp getirilen kızcağızın topallaması da bu kirletme yüzünden imiş. Kendini suya atan kız, bu şerefsizliğe tahammül edememiş. Kendi milletdaşlarından utanmış ve ölümü tercih etmiş.”

Bu pasajda, savaşın insanlar üzerindeki travmatik etkileri ve savaşın barbarlığını gösteren bir olay anlatılmaktadır. Osmanlı askerlerinin, Rus ve Ermeni düşmanlar tarafından işlenen vahşetin tanığı olmaları, savaşın ne denli acımasız olduğunu ve sivil halkın savaşın en masum kurbanları olduğunu göstermektedir. Bu olay, savaş sırasında yaşanan insanlık dışı olayları ve Osmanlı'nın savaşın acı gerçekleriyle yüzleştiğini gösterir. Aynı zamanda, savaşın sadece askeri bir çatışma olmadığını, aynı zamanda sivil halkın da büyük ölçüde etkilendiğini ve acı çektiğini vurgular. Bu bağlamda, öğrencilere savaşın insanlık üzerindeki etkilerini ve Osmanlı'nın savaşın karmaşıklığıyla nasıl başa çıkmaya çalıştığını anlatmak için önemli bir örnek teşkil ettiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 190'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Türk'ü tekrar silaha sarılmaya mecbur eden başlıca iki faktörden, birisi 1919 Mayıs'ının 15'inci günü Yunan Ordularının İzmir'e çıkarılması, ikincisi de yerli Hristiyanların, memleketi işgal eden düşman askerlerinden yüz bularak Türklerin mallarına, canlarına, şeref ve namuslarına saldırmak suretiyle yaptıkları şımarıklıklar olmuştur. Bu halde, şöylece bir iddiada bulunulabilir. Eğer, galip işgal orduları, girdikleri yerlerde ve bilhassa İstanbul'da Türk halkına karşı medeni tarafsız ve öç alma gütmeyen bir tavır takınsalardı, yerli Hristiyanların şımarıklıklarına müsaade etmeselerdi ve nihayet araya Yunan Ordusunu sokmasalardı, bu bezgin halkı tekrar silaha sarıltmak işi pek güç olurdu.”

Rahmi Apak'ın hatıratındaki bu kısım, özellikle İzmir'in Yunan orduları tarafından işgal edilmesi ve yerli Hristiyanların Türklere yönelik saldırılarını, Türk halkının silaha sarılmasında etkili olduğunu aktarmaktadır. Apak'ın ifadeleri, işgalcilerin medeni olmayan davranışlarının ve yerli işbirlikçilerin eylemlerinin milli direnişi kışkırttığını vurgular. Bu durum, millî mücadelenin zorunlu bir tepki olduğunu ve halkın savunma pozisyonuna geçmesinin nedenlerinden birini açıkladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 191'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Esirlikten döndükten sonra subaylıktan çekilerek İstanbul'da iş tutmuş olan yüzlerce ve binlerce subay, İngilizlerin ve yerli Hristiyanların kendilerine yaptıkları tecavüz, gasp ve hakaretlere dayanamayarak akın akın Anadolu'ya geçtiler, silahlarını tekrar kuşandılar ve arkadaşlarından binlerce vatan evladını tekrar kavga meydanlarına sürüklediler.”

Rahmi Apak'ın hatıratındaki bu bölüm, İstanbul'da iş tutmuş subayların, İngilizlerin ve yerli Hristiyanların kendilerine yönelik zulümleri ve hakaretleri nedeniyle Anadolu'ya geçerek tekrar silaha sarılmalarını anlatır. Bu durum, işgalcilerin ve işbirlikçilerin Türk milletine karşı uyguladığı baskıların milli direnişi tetiklediğini gösterir. Subayların ve diğer

vatanseverlerin Anadolu'ya dönerek silaha sarılması, milli mücadeledeki direnişin güçlenmesine ve kurtuluş mücadelesine katkı sağlamıştır. Bu yönüyle Apak'ın hatıratı Millî Mücadele'nin Batı Cephesindeki gelişmeleri anlatması bakımından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 194-195'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Anzavur'u vuran Çerkez Ethem, Bolu isyanını bastırmak üzere Bursa'dan geçerek gidecek. Bu geçişte onun ve maiyetindeki çete reislerinin takındıkları küstah tavrı unutamam. Hükümet konağının önünden geçerken, Ethem'in kardeşi Yüzbaşı Teyfik, kendisine selam vermediği için, Bursa'nın Merkez Kumandanlığını yapan süvari Binbaşısı Eşref'i sokakta tevkif ederek sürükleye götürüp hapsetti. Bir sırasında, bu hareketin, davaya sadık subaylar arasında teessür uyandırdığını, çete reislerinden Hafız Hüseyin denilen zata söyledim. Hemen sert bir çehre ile: “Kim imiş o teessür duyanlar? Onların hepsini hemen kurşuna dizeriz” diye cevap vermesin mi? Herif nerede ise beni de öldürecek. Çetecilerin muvazzaf subaylar hakkındaki zihniyetlerini o zaman ilk defa öğrenmiş oldum. Fakat her şeye tahammül gerekti. O gün için, iç isyanları ancak bu başı bozuklar tepeleyebiliyorlardı.”

Rahmi Apak'ın hatıratındaki bu pasaj, Çerkez Ethem gibi çete liderlerinin ve onların taraftarlarının, Millî Mücadeleye sadık olan subaylara karşı nasıl bir tutum sergilediğini gösterir. Ethem'in kardeşine selam verilmemesi nedeniyle süvari Binbaşısı Eşref'in tutuklanması ve üzüntü duyan subaylara karşı gösterilen sert tavır, çete reislerinin ne kadar acımasız ve zorba olduklarını ortaya koyar. Ayrıca, çete reislerinin muvazzaf subaylara karşı gösterdiği bu tavır, iç isyanların bastırılmasında başı bozukların ne kadar etkili olduğunu ve Millî Mücadeledeki iç dinamikleri anlamak için önemli olduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 202'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Herkeste bir batıl itikat vardır, ya da ben de bazı şeylere inanırım. Bu subay, kendi tabur kumandanının bir raporunu bana getirmeye memur edilmiş. Benim muharebe idare yerim yarım metre kadar yükseklikte bir taşın arkası. Onu görüyorum. Ateş altında sıçrayarak bana doğru yaklaşıyor. On adım koşuyor, yere yatıyor. Tekrar kalkıp koşuyor ve yere yatıyor, fakat her defasında yattığı yere bir Yunan güllesi düşüyor. Sanki Yunan topçusu bu tek adamı, ateşi ile adım adım takip ediyor. Ölüm, bu genç subayı kovalıyor. Nihayet nefes nefese yanıma geldi. Benim taşımın gerisine yatarak tabur kumandanının yazılı raporunu elime tutuşturdu, fakat aynı zamanda iki Yunan topu benim, şimdiye kadar rahat rahat saklandığım yeri öyle şiddetli bir ateş altına aldı ki, patlayan güllerin sesinden kulaklarımın zırları patlıyor. Bereket versin taş çok kalın, bizim ikimizi ve yanımdaki iki emirerini, hem şarapnellerden ve hem de güllerden koruyabiliyor. Biraz sonra ateş kesilince teğmene: “Oğlum, buraya geldin, Yunan topçu ateşini de birlikte getirdin, hayli buradan uzaklaş, ben de rahat edeyim. Bu Yunanlılar sana büyük saygı gösteriyorlar. Her gittiğin yerde top atışları ile seni şenlendiriyorlar” diye şaka ederek tabur kumandanına da ağızdan verilecek cevabı kendisine söyledim.”

“Zavallı genç teğmen, onun kara büyük gözleri, kara kaşları, asil yüzü, ince ve zarif endamı hiç hatırımdan silinmez. Yanımdan ayrıldıktan on dakika sonra başından yediği bir kurşun ile yere serilmiş. Onu, Kızılbaş Duma Köyünün güneybatısındaki taşlıklar arasında, şirin vücudunun üstüne on beş kürek toprak atarak bıraktık. Mukadderat. Bu mukadderat sözünü Atatürk de pek çok defa söylemiştir. Mukadderat, ezelin yazdığı bir fermanıdır. Bu ezelin mahiyeti ne olursa olsun. Ona bazıları Allah demişler, bazıları da bir ad takamamışlardır.”

Rahmi Apak’ın hatıratındaki bu bölüm, bir genç teğmenin savaş alanındaki tecrübelerini ve ölümle yüzleşmesini anlatırken, insanın kaderine olan inancını ve savaşın acı gerçeklerini yansıtır. Teğmenin ölümü, savaşın acımasızlığını vurgular. Savaşın insanları nasıl etkilediğini ve onların inançlarını nasıl şekillendirdiğini anlamak için önemli bir kesittir. Ayrıca, Atatürk’ün “mukadderat” kavramına olan inancı da Türk milletinin Millî Mücadeledeki kararlılığını ve inancını yansıtır. Bu yönleriyle, Millî Mücadelenin insani boyutunu ve savaşın derin etkilerini aktarmak için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 204’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ufak tefek yanlışlıklar veya kabahatler yapmış olan bazı kasabalardan ve köylerden böyle kollektif para cezası tahsil etmek misalleri İstiklâl Savaşı’nda çok görülmüştür. Bir defa bir çete reisi böyle cezalanacak bir kasabaya gitmiş. Günlerden Cuma imiş. Cuma ezanı okununcaya kadar 10.000 lira toplanıp verilmediği taktirde kasabanın yakılacağını ilan etmiş. Halk korkudan keselerinin ağzını açmışlar. Herkes haline göre veriyor. Fakat çoğunluk fakir, ezana beş dakika kalmış, para tamamlanamamış çete reisi maruf zalimlerden ve dediğini yapar takımından. Koca kasaba yanıp kül olacak. Bir çare düşünmüşler, müezzini çağırmışlar: “Sen Cuma ezanını bir saat sonra oku” demişler. Böylece kazanılan zamanda parayı tamamlamışlar.”

Rahmi Apak’ın hatıratında aktarılan bu bölüm, çete liderlerinin kasaba ve köylere yaptıkları baskınları ve para cezalarıyla halkı sindirme çabalarını gösterir. Kasaba halkının korku ve zorlama altında para vermek zorunda kalması, çete liderlerinin halk üzerindeki baskısının bir örneğidir. Bu örnek, Millî Mücadele’nin zorlu koşullarında halkın nasıl birlik içinde mücadele ettiğini ve zorbalığa karşı direniş gösterdiğini ortaya koyduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 207-208’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Şöyle bir propaganda var. Türk askerleri, köylüden arpanın kilosunu beş kuruşa satın aldıkları halde, Yunan kıtaları yedi kuruştan alıyormuş. Evet bu doğrudur. Hatta, görüyorsunuz her gün arpa yüklü arabalar bizim bölgeden kalkıp İnegöl’den geçerek Dimboz’daki Yunan birliklerine arpa götürüyorlar. Köylü kazansın diye biz buna mâni dahi olmuyoruz. Güya geçende, tarlaları çiğnememek için kenar çizgilerinden teker teker birbiri ardından yürüyen bir Yunan süvari bölüğüne Türk topçusu ateş açtığı halde, tarlaları çiğnememek için Yunan askerleri dağılmamış aynı nizamda yürümüş. Ne büyük intizam ve

adalet duygusu imiş. Gafiller, şimdi sıkışık zamanda, Türk köylüsünü darıltmamak için düşmanın yaptığı bu dikkate inanıyor musunuz? Çoğunuz, Bulgaristan'dan geldiniz. Düşmanlar bu kadar adaletli iseler, niye cennet gibi memleketleri bırakıp Türk bayrağının altına koşunuz? Yarın barış olur ve Yunanlılar bu memlekette kalacak olurlarsa, sizi rahat bırakacaklarını mı sanıyorsunuz? Fakat, nereye göç edebilirsiniz? Yunan Ordusunu bu memleketten kovmasak, düşmanlar vatanın diğer kısımlarını bize bırakacaklarını mı sanıyorsunuz? Sizden sonra yaşayacak olan evlatlarınızı düşman çizmeleri ile ezilmekte olan bir memlekette mi bırakacaksınız? Biz, çünkü Yunan Kopili'nin bayrağı altında yaşayacak namussuzlar mıyız?"

"Arkadaşlar; Türkiye, yalnız İzmir, Balıkesir ve Bursa vilayetlerinden ibaret değildir. Arkada çok geniş Anadolu topraklarında on milyondan fazla arslan var. Ordumuz, hergün kuvvetlenmekte ve hazırlanmaktadır. Biz Yunanlıyı bu memleketten kovacağız, buna inanıyoruz."

Rahmi Apak'ın hatıratındaki bu pasaj, Yunan işgalinin getirdiği zorluklarla başa çıkmaya çalışan halkın ve askerlerin karşılaştığı propagandalara ve zorbalıklara odaklanır. Propagandadaki yanlış bilgilerin ve halkı korkutma amaçlı hikayelerin nasıl kullanıldığını gösterir. Ayrıca, bu bölüm halkı milli mücadeleye katılmaya teşvik etmek ve vatansever duyguları canlandırmak için yapılan çabaları da yansıtır. Anadolu'nun geniş topraklarındaki birlik ve dayanışma ruhu vurgulanarak, Türk milletinin vatanına sahip çıkma kararlılığı ve inancı yansıtılır. Bu açıdan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar." kazanımı ile sayfa 212'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"Gediz Muharebesi'nden sonra, çetelerin ve çeteciliğin yarattığı kötü ruh üzerinde, aklı eren herkesi bir düşünce aldı. Bir taraftan, çeteciler de Muvazzaf Ordunun artık modası geçmiş olduğu, mecburi askerlik sisteminin iflas eylediği, muvazzaf kınaların kavga ve dövüş kabiliyetlerinin noksanlığı hakkında propagandalara giriştiler ve Gediz kavgasını buna başlıca delil olarak gösterdiler. Bilhassa, beş altı ay önce birçok merkezlerde teşkilat yapmış olan Yeşil Ordu Partisi bu propagandayı destekliyordu. Ethem ve kardeşleri Yeşil Orducu idiler."

"Bu Yeşil Orduya, daha Bursa'da iken, ne olduğunu bilmeden ben de girmiştım. Kafkasya'da bulunan Enver Paşa'nın kurduğu ve Bolşeviklerin desteklediği bir teşebbüs olduğu fikrinde idim. Açık konuşuyorum. Benim, Millî Mücadele davamızın yüzde yüz muvaffak olacağı hakkında kanaatim yoktu. Fakat yüzde otuz bile olsa, mademki başka kurtuluş çaresi yoktu, bu mücadeleyi yapmak gerekti. Bu tıpkı yüzde yüz ölüme mahkûm olan bir hastanın yüzde yirmi bir kurtuluş ihtimali ile operasyon masasına yatmaya razı olması gibi bir şeydi. Sonuna kadar dövüşecektik. Düşman, bütün Anadolu'yu istila edecek olursa ve bütün vuruşmalarda ölmeyip sağ kalacak olursak Kafkaslara kadar çekile çekile çarpışacaktık. Türk Müslüman efsanesindeki KIZIL ELMA belki de bu idi. Oralara kadar çekildikten sonra ise Yeşil Ordu ile iş birliği etmek zaruri olacaktı. İtiraf edeyim ki bu bizim için geride bir destek ve kuvvet idi. Yalnız benim değil, fakat birçoklarının."

Rahmi Apak'ın hatıratındaki bu pasaj, çeteciliğin ve çetelerin yarattığı kötü ruhun, halk ve askerler arasında nasıl bir düşünce değişikliğine yol açtığını açıklar. Yeşil Ordu gibi çetelerin, Muvazzaf Ordunun yeteneksiz olduğu ve milli mücadelenin başarısız olduğu

propagandalarını nasıl yaydığını ve desteklediğini gösterir. Bu durum, milli mücadelenin iç dinamiklerini ve çatışmalarını anlamak için önemlidir. Apak'ın kişisel açıklamaları, milli mücadeleye olan inancın zorluklarla ve belirsizliklerle dolu olduğunu ve çetelerin de mücadelede belirleyici bir rol oynadığını gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 216'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Eğer çeteciliğin ilgasına karar verilerek çetecilik kaldırılmamış olsaydı, Muntazam Ordu kurulamazdı. Muntazam Ordu kurulamayınca da muntazam Yunan Ordusu yenilemez, Anadolu ve Rumeli düşmanlardan temizlenemez, Türk Vatanı kurtulamazdı. Büyük sorumluluklar taşıyan bu karara varan o zamanki kumandanları herkes tanımalıdır. Bu hareketi düşünen Atatürk başta, İsmet ve Refet Paşalar olmak üzere ve diğer büyük ve küçük kumandanlarımız ile birlikte bu işi başardı. Eğer muvaffak olunmasaydı, yukarıda söylediğim gibi ne şimdi biz vardık ve ne de Türk Vatanı.”

Rahmi Apak'ın hatıratındaki bu pasaj, çeteciliğin kaldırılması kararının, düzenli bir ordu olan Muntazam Ordu'nun kurulmasını mümkün kıldığını ve bu sayede Yunan ordusunun yenilmesi ve Anadolu'nun düşmandan temizlenmesi gibi önemli başarıların elde edilmesini sağladığını vurgular. Bu durum, milli mücadelenin başarısında çeteciliğin sonlandırılmasının ve düzenli bir orduya dönüşümün kritik önemini açıkça ortaya koyar. Ayrıca, Atatürk ve diğer komutanların bu kararı alarak ve uygulayarak Türk vatanının kurtuluşunda önemli bir rol oynadıkları vurgulanır. Bu açıdan, Batı Cephesi'nde milli mücadelenin başarısının arkasındaki stratejik kararların ve liderlerin rolünün anlanması açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 222'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“İnegöl'e dönünce bana şöyle, zevkli bir hikâye anlattılar. Bölüğün erleri arasına dağılmış olan bu saylavlar, giyim, kuşam mükemmelliği, silah ve cephanе bolluğu bakımından Mehmetçiklerin dikkatini çektiğinden, muharebe esnasında mehmetçiklerden birisi, mebuslardan birisine: “Hemşeri siz kimsiniz, nerelisiniz, nereden geldiniz?” diye sormuş. Saylav arkadaşımız da: “Hemşeri biz gönüllü geldik, biz mebusuz” demiş. Bu sözden bir şey anlamayan mehmetçik: “Ya, siz hangi mahpustan çıktınız?” diye tekrarlamış.”

“Kırk yıldan, 1876'dan beri kullanılan bu mebus kelimesinin manasını halk öğrenememiş demek.”

Rahmi Apak'ın hatıratındaki bu pasaj, savaş sırasında ordudaki gönüllülerin ve mebusların nasıl karşılandığını ve algılandığını gösterir. “Mebus” teriminin halk arasında yanlış anlaşılmasını ve mebusların aslında gönüllü olarak savaşa katılan milletvekilleri olduğunu vurgular. Bu, milli mücadele sırasında toplumun geniş kesimlerinin savaşa

katılımını ve mebusların rolünü anlamak için önemli bir örnektir. Ayrıca, milli mücadele dönemindeki toplumsal algıları ve terimlerin anlamları vurgulanarak, dönemin sosyal ve kültürel dinamiklerini anlamak için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 225-226’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bu kıymetli topçular yalnız bu tepeye düşman ayağını bastırmamak muvaffakiyetini göstermekle kalmamışlar, bir taraftan da geriye çekilen piyadeleri toplayarak intizam altına almaya çalışmaktadırlar. Denilebilir ki, İkinci İnönü Muharebesi’nin bir numaralı şampiyonu topçularımız ve iki numaralı şampiyonu da muharebenin sağ kanadına yeni yetişen 1’inci Tümen mensup 3’üncü Piyade Alayının ve Tümenin diğer kuvvetlerinin, bu boşalmış sırtları tekrar ele geçirmek için üç gün üç gece yaptıkları karşı saldırı ile Birinci Tümen olmuştur. Mesela; bu 3’üncü Alayın Üçüncü taburunun subaylarının dörtte üçü ve bölük kumandanlarının ise hepsi bu karşı saldırılarda şehit düşmüşlerdir. Bu yüzden, bu sırtların birisine Kanlı Tepe, diğerine de Üç Şehitler adı verilmiştir.”

Rahmi Apak’ın hatıratındaki bu pasaj, İkinci İnönü Muharebesi’nde topçuların ve piyadelerin gösterdiği kahramanlık ve fedakârlıkları anlatır. Topçuların düşmanın ayağını bu tepeye bastırmamasıyla birlikte, piyadelerin geri çekilenleri toplayarak tekrar intizam altına almak için üç gün üç gece süren karşı saldırılarını vurgular. Bu durum, milli mücadeledeki askeri birliklerin fedakârlığını ve özverisini yansıtırken, aynı zamanda mücadelede yaşanan sert çatışmaların ve kayıpların boyutunu da gösterir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 227’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Siması hala gözlerimin önünde. Sarı saçlı, ak yüzlü bir çocuk. Bir evin içinden çıkan (herhalde kendi evi olacak) bir Yunan askerini kovalıyor. Elinde bir balta. Yunan erinden daha hızlı koşuyor. Ona yetişti... Yunan eri cansız yere yuvarlandı. Kaçan Yunanlı, arkasına dönüp silahını veya süngüsünü kullansaydı, bu çocuğu kolayca öldürebilirdi. Diğer bazı sokaklarda da İnegöllü kadınların, bu kaçan parakende Yunan askerlerinin başlarına pencerelerden testi ve saksı attıklarını öğrendim. Altı ay önce, Yunanlılarda iş birliği yapmak temayülleri gösteren ve bu yüzden fena not alan İnegöllüler bugün hamiyet ve vatanseverliğin yüksek misallerini verdiler. Altı ay önce, onları menfi harekete sürükleyen sebep, çetecilere karşı olan nefretleriydi.”

Rahmi Apak’ın hatıratındaki bu pasaj, İnegöl’deki yerel halkın vatanseverlik ve direniş ruhunu gösterir. Sarı saçlı, ak yüzlü bir çocuğun Yunan askerini kovalayarak öldürmesi, halkın işgalcilere karşı gösterdiği kararlılık ve cesaretin bir örneğidir. Ayrıca, İnegöllü kadınların da kaçan Yunan askerlerine karşı pencerelerden testi ve saksı atarak direniş gösterdiğini belirtir. Bu, halkın çetecilere karşı olan nefretinin, işgalcilere karşı birleşik bir direnişe dönüştüğünü gösterir. İnegöllülerin altı ay önce işgalcilerle iş birliği

yapmaya eğilimli olmalarından, milli mücadele sürecinde vatanseverlik ve direniş ruhuyla dönüşmesine kadar olan dönüşüm vurgulanır. Bu, yerel halkın milli mücadeledeki rolünü ve direnişin toplumun her kesimine nasıl yayıldığını aktarması açısından önem teşkil ettiği için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 241’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Biz bu kavgaya, Başkumandanın şu parolası ile girdik: “Hiçbir kıta, üst kumandanından emir almadıkça geriye çekilmeyecektir. Kanatları çevrilse, her taraftan sarılsa dahi emirsiz, mevziini terkeden bir birliğin kumandanı üst kumandan tarafından derhal öldürülecektir”. İş çok ciddi. Sakarya Zaferi’ni sağlayan amillerin başında gelen bu şiddet tedbiridir. Bolşevik Ruslar da İkinci Cihan Savaşı’nda böyle yaptılar. Alman taarruzunun daha ilk safhalarında Hitler için bir sürpriz olan ve onu hayal kırıklığına uğratan Rus mukavemetinin sırrı budur.”

Rahmi Apak’ın hatıratındaki bu pasaj, Mustafa Kemal’in askeri stratejisini ve liderlik tarzını vurgular. Başkumandanın belirlediği sert tedbirlerden biri olan emirsiz geri çekilmeme kuralı, ordunun disiplinini korumak ve morali yüksek tutmak için kritik bir öneme sahiptir. Bu tedbir, Sakarya Meydan Savaşı’nda ordunun kenetlenmiş bir şekilde savaşmasını sağlamış ve düşmanın ilerleyişini durdurarak zaferin elde edilmesine katkı sağlamıştır. Apak’ın hatıratında bu tedbirin, Sakarya Zaferi’nin en önemli faktörlerinden biri olduğu vurgulanır. Ayrıca bu sert tedbirin Bolşevik Ruslar tarafından da uygulandığını ve 2. Dünya Savaşı’nda Alman taarruzunu durdurmak için benzer bir disiplinle hareket ettikleri aktarılır. Bu durum, Mustafa Kemal’in liderlik tarzının ve stratejisinin, tarihsel olarak başarıyla test edildiğini ve Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında kritik bir rol oynadığını gösterir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 248-249’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Aradan otuz üç yıl geçti. Sebep olduğum katliam için azap duyarım. Bunda benim suçum var mı? Pala Süleyman, tümen kumandanın hücum emrini dinlemedi, alayını böyle bir felaketten kurtardı. Ben asker olarak, emre itaat ettim. Bu itaatim, bu tepeyi zaptederek ordumuzun sol kanadında beliren tehlikeyi gidermek, meydan muharebesinin kazanılmasına vesile olmak gibi yüksek bir amaç da güdüyordu. Binaenaleyh itaatım, körükörüne bir itaat değildi. Yunan Ordusunun bu sağ kanadı, tekmil ordumuzun sol kanadını tehdit ediyordu. Bu tehdidi önlemek lazımdı. Alayımızın bu gece hücumunun, bu akıtılan kanların boşa gitmemiş olduğunu ertesi günler anladım ve üzüntüm biraz hafıfladı. Çünkü Prens Andrea’nın kumandası altındaki II’nci Yunan Kolordusu yılgınlığa uğramıştı. Bir adım daha ileriye atamadı ve birkaç gün sonra da geriye çekildi.”

Rahmi Apak'ın hatıratındaki bu pasaj, anlatımındaki duygu yoğunluğu ve içsel çatışmalar, yaşadığı deneyimin derin etkisini yansıtıyor olabilir. Kendisini emre itaatten dolayı duyduğu azap ve sorumluluk duygusu, bir askerin karar alırken yaşadığı iç çatışmaları ve vicdan muhasebesini yansıtıyor olabilir. Aynı zamanda, stratejik düşünce ile kararlılık arasındaki dengeyi bulmak, liderlikte önemli bir unsurdur ve Apak'ın bu deneyimi, liderlik ve stratejik düşünce konularında derinlemesine bir anlayışa sahip olduğunu gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. *Sakarya Meydan Savaşı'nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz'un başarılı olmasında Mustafa Kemal'in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.*” kazanımı ile sayfa 248-259'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Yunan Ordusu neden bizi yenemedi? Bu husustaki şahsi düşüncelerim şunlardır:

-Sakarya'da, asıl muharebeyi yapan kuvvetlerin işgal ettikleri arazinin genişliği 40 kilometreden fazla değildi. Binaenaleyh ordunun başında bulunan en büyük kumandan gerek telefon irtibatı ve gerekse gözleri ile görmek suretiyle kavga alanındaki durumu her gün değil, her saat öğreniyor, başımızdan ayrılmıyor ve tedbirlerini derhal alıyordu. Bir yerde vukubulan bir çekilme veya çöküntüyü mesafesi uzak olmayan ihtiyat kuvvetlerle kapayabiliyordu.

-Evvelce de işaret ettiğim veçhile, üstün kumandanlıktan emir ve müsaade alınmadıkça, ne kadar sıkışık durumda bulunurlarsa bulunulsun, kıtaların mevzilerini terk ederek geri çekilmesi en büyük cezayı mucip olacağının ilan edilmesi.

-Bu şiddetli tedbir korkusuna ek olarak da büyük küçük her kıta kumandanının ve her erin kafasında, burada kaybedilecek savaşın Anadolu davasının ne netice olarak Türkiye'nin varlığını yok edeceğinin yerleşmiş olması.

-Her meselede olduğu gibi askerlikte dahi, ön görüşlerinde tam isabet sahibi olan Atatürk'ün yüksek sevk-i idaresi ve gerek kendisinin ve gerekse yardımcılarının daima başımızda bulunmaları.

-Son olarak da korkaklık göstererek kolordusunu en nazik bir zamanda geriye çeken Yunan Prensi Andrea'nın bu hareketi ile bize yardım etmiş olması.”

Rahmi Apak'ın hatıratındaki bu pasaj, Sakarya Meydan Savaşı'nın kazanılmasında etkili olan faktörlerin özellikle Mustafa Kemal'in liderliğinin önemini ön plana çıkarmaktadır. Savaşın kazanılmasında belirleyici olan unsurlar arasında, sürekli olarak sahadaki durumu kontrol etme ve hızlı kararlar alma yeteneği, kumandanlara sadakat ve disiplin, Anadolu'nun kaderinin bu savaşla belirleneceğine olan inanç, Mustafa Kemal'in stratejik görüşü ve liderliği, düşmanın hataları yer almaktadır. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, Sakarya Meydan Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasında kritik bir rol oynamıştır. Mustafa Kemal'in liderliği, ordunun moral ve motivasyonunu yüksek tutmuş ve ordunun başarısında belirleyici olmuştur.

Ayrıca, düşman hataları da Türk ordusuna avantaj sağlamış ve savaşın seyrini etkilemiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 276-277’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Eşimin valizlerini alarak dışarıya çıkmak üzere vapurun çıkma iskelesi yanında sağlık muayenesinin bitmesini beklerken on iki yaşlarında bir gemi tayfası da, dışarıya çıkmak üzere aynı yere geldi. Yeni muço elbiselerini giymişti. Fırsattan istifade ederek biraz gevezelik ettim. Vapur Mısır’dan dönüyormuş ve Pire ve İstanbul’a uğrayarak gelmiş. Vapur muçosuna: “Pire mi daha güzel, yoksa İstanbul mu?” dedim. Cevap olarak: “İstanbul ölü bir liman, Pire’de hareket ve faaliyet daha fazla” dedi. Sonra, benim Moskova’daki Türkiye Büyükelçiliğine mensup olduğumu öğrenince: “Biz, sizden Kars ile Ardahan’ı geri alacağız. Biz Breslitovsk Antlaşması’nı olduğu gibi Kars Antlaşması’nı da bozacağız” dedi. Daha 1924 yılında, on iki yaşındaki Rus çocuğuna verilen siyasi terbiyeye şaşıtm. Kendisine: “Kars ve Ardahan Türk şehirleridir. Halkın yüzde sekseni Rus değildir. Bu bölgeyi Rus çarları, emperyalist emellerle bizden aldılar. Siz Bolşevikler ise, Çarların yaptıkları haksızlığı onarmak için bu memleketi sahiplerine yani Türklere iade ettiniz. Biz bunu böyle biliyoruz. Siz aynı düşüncede değil misiniz? Dedim. Cevap olarak: “Hayır hayır, o zaman zayıf durumumuzdan istifade ettiniz. Bolşevikler, çarların elde ettiklerini feda edecek kadar ... değildirler” dedi.

Demek ki, daha o zaman, yani bizimle sıkı dostluk münasebetleri halinde iken bile Rus gençliğine bu fikirler telkin edilmeye başlanmıştır.”

Rahmi Apak’ın hatıralarında aktarılan bu pasajda, tayfanın Türkiye’nin doğu illerini geri alacaklarını söylemesi üzerine Türkiye’nin toprak bütünlüğünü ve ulusal hakları savunulmuştur. Bu diyalog, Türkiye’nin ulusal mücadelesi ve toprak bütünlüğüne yönelik dış tehditlere karşı duyarlılığı vurgular. Apak’ın aktardığına göre, Rus çocuğunun Türkiye’nin topraklarını geri alacaklarını iddia etmesi, Türkiye’nin ulusal haklarını savunan bir duruş sergilemesine ve dış müdahalelere karşı güçlü bir tutum sergilemesine neden olmuştur. Bu olay, Türk ulusal kimliğinin güçlendirilmesi ve toprak bütünlüğünün korunması açısından önemlidir. Kars Antlaşması ile ilişkilendirilen bu metin ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

4.4. “Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.4. Sevr ve Lozan’a Giden Süreç Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
2.Ünite: Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	30, 45, 226	3
	“İTA.8.2.5. Millî Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder.”	230, 231	2
3.Ünite: Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	270	1
	“İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması’nın sağladığı kazanımları analiz eder.”	216	1
6.Ünite: Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası	“İTA.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.”	70-71, 83, 184, 204	4
Toplam			11

Tablo 4.4. incelendiğinde; Sevr ve Lozan’a Giden Süreç adlı hatırat (Bknz. Ek 11) ile Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde 2 kazanım, Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesinde 2 kazanım, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesinde 1 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünitelerde ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 11 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 30’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Kayıtlar ve kalıntılar göstermiştir ki, yüzyıllar boyunca dünyadaki en gelişmiş medeniyetler bir zamanlar, bu çökmüş imparatorluğa ait olan geniş topraklarda hüküm sürmüştü. Eski zamana ait zenginlik ve debdebesine yönelik zayıf bir anıyı hatırlamak için neredeyse her köşesi baştan aşağıya yeniden restore edilmek ve inşa edilmek zorundaydı.”

David Lloyd George’un hatıralarında geçen bu pasaj, Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşünün etkilerini ve sonrasında yaşanan toprak kayıplarını işaret etmektedir. Osmanlı’nın

çöküşüyle birlikte, bir zamanlar imparatorluğa ait olan geniş toprakların, yeni kurulan uluslar tarafından paylaşıldığı ve bu toprakların birçok bölgesinin yeniden yapılandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ifadeler, Osmanlı'nın çöküşü ve sonrasında yaşanan toprak kayıplarının, tarihi ve siyasi olarak nasıl bir değişime yol açtığının anlaşılması bakımından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 45'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ancak Hüseyin'in 1917 Temmuz'unda ünlü Arabistanlı Lawrence ile yaptığı konuşma göstermektedir ki, onun bu bölgelere atıfta bulunmamasının nedeni çok daha büyük hedefleri olmasındandır. Kaldı ki kendisi bu aşamada şu ifadeleri kullanmıştır:

“Şansımız varsa, Türkleri İstanbul ve Erzurum'a kadar kovalarız, öyleyse neden sadece Beyrut, Halep ve Hail'den bahsedelim ki?”

Bu ifadelerde aslında, Mekke'den Kuzey Afrika'ya, İspanyol Yarımadası'ndan Pireneler boyuna kadar İslam'ın sancağını taşıyan ve Loire Vadisi'nde Peygamberin inancı için savaşan eski Arap ruhunun ışıltısı vardır.”

David Lloyd George'un hatıralarında geçen bu ifadeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü sırasında bölgedeki farklı güçlerin stratejilerini ve hedeflerini açıklar. Bu pasaj, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş sürecindeki dış etkenleri ve stratejileri anlamamıza yardımcı olur. Hüseyin'in Lawrence ile yaptığı konuşmada dile getirdiği hedefler, Osmanlı İmparatorluğu'nun Arap bölgelerindeki hakimiyetinin zayıflamasını ve bölgedeki diğer güçlerin stratejik hedeflerini yansıtır. Bu ifadeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne ve sonrasında bölgedeki dengelerin nasıl değiştiğine dair bilgiler sunduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 226'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“O sırada, geniş çapta tanınmayan birisi olan Mustafa Kemal, Müttefikler tarafından, Gelibolu'da sivrilen genç bir Türk subayı olarak biliniyordu. Anafartalar Cephesi'nde İngilizlerin etkisiz ve acemi saldırısının kontrol edilmesi ve büyük savaşta Çanakkale'yi geçme umudunun yok edilmesi ve büyük savaşta Çanakkale'yi geçme umudunun yok olması Mustafa Kemal'in dakik ve cesur liderliği sayesinde. Bitmiş, tükenmiş Türk Ordularını yeniden organize etmesi esnasında Anadolu'daki faaliyetleri konusunda hiçbir bilgi edilmemişti. Bizim askeri istihbaratımız bu konuda etkili olamamıştı. Onun dehşet verici bir güç topladığına dair bizim ilk duyum alışımız Londra'daki konseye, 30.000 sıradan askerin olduğu Türk birliklerinden oluşan bir orduyla Maraş'ta Fransızlara ağır bir darbe indirdiği haberi ulaştığı zamandı.”

Bu pasaj, Mustafa Kemal'in Çanakkale Savaşı'ndaki rolüne ve daha sonraki Anadolu'daki faaliyetlerine odaklanarak, Birinci Dünya Savaşı döneminde Osmanlı

Devleti'nin durumuna dair çıkarımlarda bulunulmasını sağlar. Mustafa Kemal'in Gelibolu'daki liderliği, İngilizlerin etkisiz ve acemi saldırısının kontrol edilmesi ve Çanakkale'nin geçilmesinin engellenmesinde kritik bir rol oynamıştır. Bu, Osmanlı'nın savunma pozisyonunu güçlendirmiş ve savaşın seyrini değiştirmiştir. Ancak, o dönemde Anadolu'da Mustafa Kemal'in faaliyetlerine dair çok az bilgiye sahiptirler ve kendisinin potansiyelini tam olarak anlayamamışlardır. Ancak, Londra'daki konseye ulaşan haberler, Mustafa Kemal'in Maraş'ta Fransızlara karşı etkili bir direniş örgütlediğini ve Türk birliklerinden oluşan bir orduyu başarıyla yönettiğini göstermiştir. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.5. Millî Mücadele'nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal'in yaptığı çalışmaları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 230'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Kemal -sözde- Sultan'ın bir subayıydı. Yakın zamanda Veziri Azam Damat Ferit tarafından Erzurum Valiliğine atanmıştı. Türkiye Hükümeti bu nedenle onun faaliyetlerinden sorumlu tutulmalıdır. Fakat konu hakkında Müttefik temsilcileri tarafından yapılan daha ileri soruşturmalar Kemal'in sadece kendisinin değil, aynı zamanda hükümetin de efendisi olduğunu gösterdi.”

Bu pasajda, Mustafa Kemal'in sözde Sultan'ın bir subayı olarak nitelendirilmesi ve Erzurum Valiliği gibi önemli bir göreve atanması vurgulanmaktadır. Bu, onun Millî Mücadele dönemindeki önemli rolünü ve çalışmalarını anlamamızı sağlar. Ayrıca, Mustafa Kemal'in sadece kendisinin değil, aynı zamanda hükümetin de efendisi olduğu ifadesi, onun Millî Mücadele sürecindeki liderlik pozisyonunu ve otoritesini vurgular. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.5. Millî Mücadele'nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal'in yaptığı çalışmaları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 231'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

Müttefikler'in kontrolünün uzağında Anadolu'nun tepelerinde İngiliz Ordusu'nu dört yıl uğraştıran Türk Ordusu'nun kalanlarını bir araya getiren cesur bir isyancı, iyi bir asker ve doğuştan bir liderle uğraşmak zorundaydık. Yanlış yönetim sonucu ülkenin son parçalanmasına direnç gösterme konusunda onun kararlılığından esinlenen gönüllüler ona doğru akın etti. Kemal, askeri kahramanlığı geçmişte Arapları ve Yunan İmparatorluğu'nu tuzla buz eden muazzam ordularını Avrupa'nın merkezine yürüten, üç kıtada çok büyük topraklar fetheden ve muazzam fetihlerinin sınırlarının ötesindeki bölgelerde korku estiren yönetici sınıfın gururunu uyandırdı. Bu korkutucu milliyetçi hareketin karşısında Müttefikler'in Türkiye'nin parçalanması tasarılarına neden ara vermedikleri sorulabilir.”

Pasajda, Mustafa Kemal'in Anadolu'daki direniş hareketini yönetirken gösterdiği cesaret, liderlik ve askeri yetenekler vurgulanmaktadır. Ayrıca, onun yanlış yönetim sonucu ülkenin parçalanmasına karşı direnişte liderlik ettiği ve gönüllülerin ona doğru akın ettiği

belirtilmektedir. Bu, Mustafa Kemal'in Millî Mücadele öncesinde ve sırasında yaptığı çalışmaları anlamamızı sağlar. Pasaj ayrıca, Mustafa Kemal'in askeri geçmiş ve başarılarına vurgu yapar. Onun geçmişte Arapları ve Yunanları yenerek elde ettiği zaferler, Avrupa'da büyük bir üne sahip olan ve üç kıtada geniş topraklar fetheden bir lider olarak görülmesine neden olmuştur. Bu liderlik nitelikleri ve başarılar, Mustafa Kemal'in Millî Mücadele'deki rolünü ve hareketin ulusal mücadele için güçlü bir liderliğe olan ihtiyacını vurguladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı'nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz'un başarılı olmasında Mustafa Kemal'in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 270'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ordusunun geride kalan acınası kısmı parçalandı. Ona saldırıldığında, yeni subaylar ilk kaçan kişiler oldular. Subaylar ve adamları paldır küldür, adeta bir sürü gibi kaçıştılar ve arkalarında silahlar, mühimmat ve ekipman bıraktılar. O kadar hızlı kaçtılar ki, peşlerinden gelen Türk birlikleri onları İzmir'de Müttefikler'in savaş gemisinin koruması altında yola çıkmadan önce yakalayamadılar.”

Bu pasaj, Türk ordusunun başarısı ve Yunanların yenilgisi bağlamında Mustafa Kemal'in liderliğinin ve ordunun disiplinli hareket etmesinin önemini vurgulamaktadır. Yunan ordusunun geri çekilmesi ve kaçması karşısında Türk ordusunun disiplinli bir şekilde ilerlemesi ve takip stratejisi izlemesi anlatılmaktadır. Bu durum, Türk ordusunun zaferini ve Yunanların yenilgisini açıkça göstermektedir. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması'nın sağladığı kazanımları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 216'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Türklerin doğasının değişeceğini beklemek aşırı iyimserlikti. Yine de İstanbul herhangi bir başkentten farklıydı. Örneğin; Paris, bariz bir biçimde Fransız ve Londra İngiliz, Roma İtalyan'dı. Fakat İstanbul, Türk değildi ve nüfusun çoğunluğu da Türklerden oluşmuyordu. Üstelik hükümet merkezi oradan kaldırılrsa, İstanbul'daki Türk nüfusu büyük ölçüde azalırdı. Şehrin hemen çevresindeki halk Rum'du. Bu nedenle, Sultan'ı İstanbul'da tutarak, Müttefikler'in problemlerinin çoğunu çözdüğü ilkelerden uzaklaşıyoruz ve yabancı bir halkı yöneten yabancı bir monarşiyi tutuyor oluyoruz. İstanbul'da Sultan, Batılı güçler arasındaki tartışmaların, kıskançlıkların ve entrikaların daimî bir kaynağı olacaktı. Onun orada kalmasının bize Anadolu üzerinde hakimiyet vereceği söyleniyordu. Buna kendisi de inanmıyordu. Türkler, onun tarafından yayımlanan herhangi bir bildirinin dış egemenler tarafından dikte edildiğini ve en sonunda da onları yok saydığını biliyorlardı. Türkleri İstanbul'da bırakmanın problemin çözülmesi anlamına gelmeyeceği, aksine sadece yeni bir sıkıntının başlangıcı olacağından korkuyordu.”

Bu pasaj, Lozan Antlaşması'nın sağladığı kazanımları analiz etme bağlamında, İstanbul'un statüsü üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Antlaşma sürecinde İstanbul'un

Türk nüfusunun azalacağı ve şehrin çoğunlukla Rum nüfusu tarafından oluşturulduğu endişesi dile getirilmektedir. Bu, Lozan Antlaşması'nın tartışma konularından biri olan İstanbul'un uluslararası kontrol altında olup olmaması konusunda yaşanan görüş ayrılıklarını yansıtmaktadır. Pasajda ayrıca, Sultan'ın İstanbul'da kalmasının Anadolu üzerindeki hakimiyeti temsil etmediği ve Türkler arasında güvensizlik ve tepkiye neden olduğu vurgulanmaktadır. Türklerin, Sultan'ın yayımladığı bildirilerin dış güçler tarafından dikte edildiğini ve kendi çıkarlarını temsil etmediğini düşündükleri belirtilmektedir. Bu bağlamda, pasaj Lozan Antlaşması'nın İstanbul'un statüsü üzerindeki etkilerini ve Türklerin ulusal egemenliklerine duyduğu endişeleri analiz etmesi açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 70-71'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Birkaç gün sonra, zamanının Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, Avam Kamarası'nda, Fransa'nın Suriye'ye olan özel ilgisini fark ettiğini ifade etmişti. Ama kılıcsız elimiz, savaşta yenilmemiş olsa da yine de bu savaşın ve düşmanlarınızın kurbanı olan ölülerimize işaret edecek. Yüz binlerce savaşımız yoktu fakat yaklaşık dört yüz bin ölü sayabiliriz. Şehirleri işgal etmedik ya da demir yollarını kesmedik, fakat aramızdan pek çokları, isimsiz kahramanlar, alaydaki yoldaşları gibi basit ve inzivada olanlar sizin Çanakkale'de, Makedonya'da ve Batı Cephesi'ndeki askerlerinizle aynı dava için öldüler.”

Paris Barış Konferansı 1. Dünya Savaşı'nda yenilen devletlerle yapılacak olan barış antlaşmalarını görüşmek için toplanmıştı. Suriye, Osmanlı Devleti'nin dağılması ile yönetim bakımından boş kalan bir topraktı. İngiltere, Fransa gibi dünya diplomasisinde önde gelen devletler bu topraklardaki çıkarlarını gözetmekteydi. David Lloyd George'un alacağı kararlar İngiltere'nin sömürge topraklarını daha fazla genişletmesine imkân sağlayacaktı ve bu konuda Fransa ile iş birliği yapması kendilerine fayda sağlayacaktı. Eserde aktarılan “şehirleri işgal etmedik, demiryollarını kesmedik” söylemleri öznel yorumlardır. Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'nın bitiminde imzaladığı Mondros Ateşkes Antlaşması ile Osmanlı toprakları tamamiyle işgallere açık hale gelmiş, demiryolları ve telgraf hatları tahrip edilmiş, orduları dağıtılmıştır. Açıkça sömürge stratejisinin uygulandığı Osmanlı topraklarında birçok Osmanlı askeri şehit edilmiştir. Bu sebeple hiçbir devlet bu topraklarda aynı amaçlarla savaşmamıştır. Eserde aktarılan bu bilgiler Atatürk dönemindeki Türk dış politikasını karşılaştırmalı bir şekilde aktardığı için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 83'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Mr. Balfour, bu önerilerin barışın oluşmasını geciktirebileceğini düşündüğünü dile getirdi.

Başkan Wilson bunun öyle olmayacağını söyledi. Barış konusunda, Türkiye'ye söylenmesi gereken tek şeyin onun hiçbir şey elde edemeyeceğiydi.

Mr. Lloyd George, Türk toprakları üzerinde nerelerin manda olacağını Türklerin bilmeye hakkı olduğunu söyledi.

Başkan Wilson, Türklerin topraklarının ne kadarının Türk kalacağını bilmeleri gerektiğinin daha doğru olduğunu söyledi.”

8 Ocak 1918 yılında yayınlanan Wilson ilkeleri görünürde dünya barışının sağlanması için önemli ilkeleri barındırmaktaydı. Osmanlı Devleti, toplantılara henüz katılmadan Batılı devletler böl-parçala-yönet politikası ile Osmanlı Devleti'ne bağlı olan toprakları nasıl paylaşacakları konusunda tartışmalar yaşamaktaydı. İngiltere bölge içlerinde sömürge politikası ile hareket etmeyi düşünürken Wilson, yayınlacağı bildirilerle dolaylı yoldan bölgedeki işgalleri meşrulaştırmayı hedefliyordu. Osmanlı Devleti de yayınlanan bildirilerden “dünya barışı için bir cemiyet kurulmalıdır”, “yenen devletler, yenilen devletlerden toprak ya da savaş tazminatı almayacaktır” maddelerine güvenerek destek sağlamıştır. Eserde aktarılan bu kısımda aslında Osmanlı Devleti'nin Wilson Prensipleri yayınlanırken ve peşine Paris Barış Konferansı toplanırken zorunlu kabulleniş içerisinde olduğuna değinilmiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İT.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 184'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Sevr Antlaşması'ndaki büyük toprak imtiyazlarının Yunanistan'a uyduğu doğrudur. Fakat bu anlaşmanın uygulanmasında problem çıktığında, Fransa ve İtalya hemen Yunanistan'ı feda ettiler. Dahası İngiliz halkı da kendilerine kar elde etmeye çalıştıkları büyük mücadelede kararsız ve güvenilmez görünen bir ulus için artık hiçbir şevk duymuyordu.”

Yunanistan ve İtalya arasındaki ilk anlaşmazlıklar Paris Barış Konferansı'na dayanmaktaydı. 1. Dünya Savaşı'nın başlangıcında İtilaf Devletleri İtalya'yı yanlarına çekmek için Ege bölgesini vadetmiş sonrasında İngiliz destekli Yunanistan, Paris Barış Konferansı'na katılırken Wilson ilkelerinin “her ulus kendi çok olduğu yerde devlet kuracak” maddesi ile bölgeden hak talep etmiş ve bu bölge Yunanlara verilmişti. Eserde aktarılan bu kısımda İtalya için Ege Adaları önem arz ederken, Yunanlar tarafından da Megalo İdea'yı gerçekleştirmek için iyi bir fırsat olarak görüldüğü söylenebilir. Fransa ise bu süreçte Suriye bölgesinde rekabet halinde olduğu için Ege bölgesindeki nüfuzunu kırmak istemiyordu. İngiltere, bu karmaşanın içerisinde maddi olarak Yunanistan'a destek sağlarken Türk ordusu gün geçtikçe güçleniyor ve vatan müdafaası için çabaları artıyordu. İç politikada ve dış politikada kendini kanıtlamaya başlayan Türk milleti İngiltere tarafından bakıldığında

Yunanistan için planlamaların boşa çıktığının göstergesi olabilir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk Dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 204’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Fakat nüfusu azaltılan ve şevki kaçan bir halkın kalıntısı olan Ermenistan, bir yanda Türklere ve diğer tarafta Bolşeviklere tek başına karşı duramazdı. Bu nedenle, Ermenistan dağlarındaki bu rahatsız edilmiş Hristiyan topluluğunun korunmasını insanlık adına üstlenecek bir manda gücü bulmamız önemliydi.”

Eserde aktarılan bu pasajda 1914 Ermeni meselesine değinilmiştir. Metin içerisinde Türkler tarafından eziyet edildiği öne sürülen Ermenilere destek sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Doğu Anadolu bölgesinde Rus destekli Ermeniler, bölgede bağımsız bir devlet kurmayı hedeflemiş bununla beraber İngiltere, Fransa, ABD gibi devletler destekçi olmuşlardır. Osmanlı Devleti bu bölgede çıkan isyanlara karşılık topraklarını korumak için gerekli girişimlerde bulunmuş ve “millet-i sadıka” olarak adlandırılan Ermenileri kontrollü ve güvenli bir şekilde Tehcir Kanunu ile bölgeden uzaklaştırmıştır. Batılı devletler tarafından kıyım olarak adlandırılan bu kontrollü göç hareketi bölgenin huzuru için gerçekleştirilmiştir. Sevr Barış Antlaşması’nda bağımsız bir Ermeni Devleti kurulacağını garanti vermiş ve Lozan Barış Antlaşması ile bu planlar gerçekleştirilmemiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

4.5. “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.5. Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
1.Ünite: Bir Kahraman Doğuyor	“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.”	61, 62-63, 66-67, 87-88	4
2.Ünite: Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	216-217	1
3.Ünite: Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	“İTA.8.3.1. Millî Mücadele Dönemi’nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	150	1
	“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	147, 156-157	2
	“İTA.8.3.3. Millî Mücadele’nin zor bir döneminde Maarif Kongresi yapan Atatürk’ün, millî ve çağdaş eğitime verdiği önemi kavrar.”	152	1
	“İTA.8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.”	148	1
	“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	133	1
	“İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması’nın sağladığı kazanımları analiz eder.”	210	1
4.Ünite: Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye	“İTA.8.4.2. Siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	224-225	1
	“İTA.8.4.4. Eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapları ve gelişmeleri kavrar.”	136	1
	“İTA.8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	343-344	1
	“İTA.8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	232-233, 408	2
	“İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.”	443	1
	“İTA.8.4.9. Atatürk ilke ve inkılaplarını oluşturan temel esasları kavrar.”	98-99	1
7.Ünite: Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası	“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	20-21, 27-28, 29, 33	4
	“İTA.8.7.2. Atatürk’ün Türk Milleti’ne bıraktığı eserlerinden örnekler verir.”	144, 427	2
	“İTA.8.7.3. Atatürk’ün İkinci Dünya Savaşı öncesi tespitleri ve girişimleri Türkiye’nin savaşta izlediği denge siyaseti ile ilişkilendirilir.”	21	1
Toplam			26

Tablo 4.5. incelendiğinde; Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler hatıratıyla (Bknz. Ek 12) Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde 1 kazanım, Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde 1 kazanım, Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesinde 6 kazanım, Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde 6 kazanım, Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası ünitesinde 3 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünitelerde ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 26 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal'in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 61'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bir gün Mustafa Kemal, arkadaşı Müfit'le beraber Kuneytara doğusunda bir Çerkez köyüne gidiyor. Köylü bu gelenleri ilk önce iyi görmüyor, iyi karşılamıyor, bunları da soygunculardan sanıyor. Buna rağmen Mustafa Kemal ve Müfit'i usulen evlerine kabul ediyorlar. Mustafa Kemal bir müddet bu köylülerle görüşüyor ve çok geçmeden onlar Mustafa Kemal'den hoşlanıyorlar. Ona söz veriyorlar: “Siz” diyorlar, “ne dersiniz yaparız, fakat devlet adına şimdiye kadar kafamızı ezen idarenin emrettiğini yapmayız.”

Bu pasaj, Mustafa Kemal'in kişilik özelliklerini ve liderlik tarzını yansıtmaktadır. Köylülerin önce Mustafa Kemal ve arkadaşını olumsuz bir şekilde karşılamalarına rağmen, Mustafa Kemal'in samimi ve etkili iletişimi sayesinde onların güvenini kazanması dikkat çekicidir. Köylüler, ona güvenlerini ifade ederek, devlet adına zorlayıcı idarenin dayattıklarını değil, Mustafa Kemal'in önerilerini kabul etmeye hazır olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum, Mustafa Kemal'in liderlik yeteneklerini ve kişisel çekiciliğini vurgular. O, insanlarla empati kurabilen, onların güvenini kazanabilen ve etkili iletişim kurabilen bir lider olarak tasvir edilir. Bu özellikler, onun askeri hayatı boyunca ve sonraki siyasi kariyerindeki başarılarına da katkıda bulunmuştur. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal'in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 62-63'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Mustafa Kemal söylüyor: “Bir hedefe, bir emele yürüyeceğiz, Birbirini tanımayan kuvvetleriz. Bu hedefte bu emelde beraber kalacak mıyız?” Hep birden, “Evet” diyorlar. Bu “evet” sözü bir mühür ve imzadan daha yüksek bir namus sözü olarak alınmıştır.

Müfit, Mustafa Kemal'in yanına gelerek şunları söylüyor:

“Bütün bu seyahatte çok para kazanılmış, benim hisseme oldukça altın isabet etmiş. Dün akşam bu altınları bana getirdiler, vermek istediler, ben tereddüt ettim. Bu tereddüdün sebebini soranlara: “Çünkü bu, bizim alışmadığımız şeydir; arkadaşım Mustafa Kemal bunu terviç ediyor [destekliyor] mu?” diye sorduğum zaman bana: “Mustafa Kemal'e senin aldığının birkaç misli verilecektir” dediler; ben de “Müsaade buyurunuz, bir kere kendisine sorayım” cevabını verdim.”

Müfit'in bu sözlerini dinleyen Mustafa Kemal, arkadaşının bir hataya düşmüş olmasından ürkererek, “Sakin, paraları almış olmayasın?” diyor ve Müfit'in derhal, “Hayır almadım” diye

cevap vermedi üzerine ona şu sözleri söylüyor: “Müfit sen bugünün adamı mı olmak istiyorsun, yoksa yarının adamı mı?”

Müfit, zaten önerilen parayı kabul etmemiş olmasının verdiği bir gururla ve pek samimi bir ifade ile, “Elbette yarının adamı olmak isterim” diyor. Mustafa Kemal kendisini takdir ediyor ve “Elbette alamazsın; ben almadım be alamam” diyor.”

Bu pasaj, Mustafa Kemal’in dürüstlük, namus ve ilke sahibi bir lider olarak portresini çizer. Müfit’in para teklifini Mustafa Kemal’e sorma isteği, onun arkadaşının dürüstlüğüne ve Mustafa Kemal’in liderlik prensiplerine olan saygısına işaret eder. Mustafa Kemal’in, Müfit’in para teklifini duyduğunda hemen onu sorgulaması ve bu konuda dürüst olup olmadığını sorması, onun kararlılığını ve doğruluğunu vurgular. Müfit’in dürüstlüğüne öğrenince, Mustafa Kemal’in ona olan saygısı artar ve gelecekte de dürüstlük ilkesine bağlı kalması gerektiğini vurgular. Bu, Mustafa Kemal’in kişilik özelliklerini, liderlik tarzını ve etik değerlerini yansıttığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 66-67’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Aradan günler geçiyor. Bir gece Mustafa Kemal, Müfit ve Lütfi Tüccar Mustafa’nın evine gidiyorlar. Şam’ın çıkmaz karanlık bir sokağında, bir evin kapısını çalıyorlar. Tüccar Mustafa elinde bir lamba ile kapıyı açıyor, “Buyurunuz” diyor. Şam’da dünya karanlıktır; bu ev de karanlıktır. O gece, yalnız, Doktor veya Tüccar Mustafa’nın elindeki lamba ışık vermektedir. Toplantı Doktor veya Tüccar Mustafa’nın evinin bir odasında oluyor.

-İhtilal yapmalı, inkılap yapmalı.

Bunu söyleyen Doktor veya Tüccar Mustafa’dır; devam ediyor, “Ben Tıbbiyenin son sınıfında iken bu emeli takip ettiğim için, evvela Mehterhane’de yattım, sonra sürüldüm. Çok kıymetli arkadaşlarımız vardır, inkılabı yapmalıyız.”

Müfit ayağa kalkarak bağılıyor, “Behemehal [mutlaka] yapmalıyız.”

Bu kadar ciddiyet ve kesinlik karşısında Lütfi bey, “Ben,” diyor, “çoluk çocuk sahibiyim, size tabi olurum fakat benden bir şey beklemeyiniz.” O dakikaya kadar arkadaşlarını sadece dinleyen Mustafa Kemal, “O halde,” diyor, “siz buradan derhal gidiniz; bizim bundan sonra konuşacağımız şeyleri sizin dinlemeniz caiz değildir. ” O gittikten sonra, orada kalanlar devrimden, devrim yolunda ölmekten söz ediyorlar. Mustafa Kemal, “Mesele ölmekte değil, ölmeden idealimizi yaratmak, yapmak ve yerleştirmektedir” diyor.”

Bu pasajda, Mustafa Kemal’in liderlik tarzı, kararlılığı ve vizyonu vurgulanmaktadır. Mustafa Kemal, arkadaşlarıyla bir araya geldiğinde, devrim yapma ve idealize ettikleri değişiklikleri gerçekleştirme konusundaki kararlılığını ortaya koyar. Diğer arkadaşları da bu hedefe destek vermektedir. Mustafa Kemal’in, Lütfi Bey’in tereddüt etmesi üzerine kararlı bir tavır sergileyerek onu toplantıdan çıkarması, liderlik yeteneklerini ve hedeflerine olan bağlılığını gösterir. Mustafa Kemal, idealinin gerçekleşmesi için ölmenin değil, idealin hayata

geçirilmesi ve yerleştirilmesi gerektiğini vurgular. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 87-88’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Trablusgarp isyanını söndürmek için oraya gitmiş olan Mustafa Kemal, görevini bitirip tekrar Makedonya’ya döneceği sırada Bingazi’de bulunan bir doktordan şu anlamda gizli bir mektup almıştı: “Buraya uğramadan gitme!” Bu doktor sonraları Büyük Millet Meclisi’nde milletvekili olan Doktor Mustafa Şevket’tir.

Mustafa Kemal, bu daveti kabul etti...

Salonda konuşuluyordu. Bir aralık Bingazi Polis Komiseri Hüseyin bey (sonradan Büyük Millet Meclisi’nde Elazığ milletvekili olmuştur) telaşla salona girdi ve heyecanlı bir sesle,

“Şeyh Mansur Hazretleri teşrif ediyorlar” dedi.

Komiser Efendi bu sözü söyledikten sonra kapının yanında divan durur [mühim bir kişi karşısında ellerini kavuşturup durur] gibi bir durum aldı. Beş dakika sonra salondan içeri heybetli bir şeyh efendi girdi.

Artık Mustafa Kemal kimle karşılaşmış olduğunu biliyordu. Şeyh Efendi salona girip birkaç adım ilerledi; fakat Mustafa Kemal yerinden kııldamamıştı. Hatta oturmak için ona yer bile göstermedi ve derhal, “Şeyh Mansur... Sen hiç sıkılmaz mısın? Buradaki devlet teşkilatını kendi hüküm ve iradene ram edebileceğini zannederek birtakım cüretkarlıklarda bulunuyorsun, bu küstahlığın derecesini takdir etmiyor musun? Ben sana haddini bildireceğim!” dedi.

Bingazi’de devlet otoritesine boyun eğdirmiş olan Şeyh Mansur, Mustafa Kemal’in bu sözleri karşısında salondan çıktı gitti. Mustafa Kemal’in, bu hiç umulmayan davranışı oradaki polis ve jandarmayı şaşırmıştı.”

Bu pasajda, Şeyh Mansur’un, Bingazi’deki devlet otoritesine meydan okuyan davranışlarına karşı Mustafa Kemal’in kararlı tutumu, onun liderlik özelliklerini yansıtır. Kendisine yapılan saygısızlığı hoş görmeyen ve hemen harekete geçen Mustafa Kemal, Bingazi’deki düzensizliği düzelterek kararlı bir lider olarak hareket eder. Mustafa Kemal’in, Şeyh Mansur’a karşı takındığı sert tavır, onun otoriter ve kararlı bir lider olduğunu gösterir. Hiç beklenmeyen bir durum karşısında bile soğukkanlılığını koruyan ve gerektiğinde sert önlemler alabilen bir lider profili çizildiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 216-217’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“1935 yılında Türk Tarih Kurumu üyeleriyle tarihi bir gezi düzenlemiştim. Düzenlenen programımızda ilk uğradığımız yer Anafartalar ve Conkbayırı olmuştı.

Yirmi yıl sonra bir savaş alanında dolaşmanın heyecanını duyuyordum. Toprağa basarken aziz şehitlerimizi rahatsız etmekten korkar gibiydim. Hakikaten, ayaklarımıza ilişen boş kovanlar, bir mermi parçası veya ayakkabılar içinde insan kemiklerine rastlamamak mümkün değildi.

Bu topraklarda kanlarını döken vatan savunucularının gönüllerde yaşayan anılarına saygı ve ruhlarının şad olması için dualarla ayrılırken, mütevazı Mehmetçik Anıtı karşısında yükselen yabancı anıtlara da hayranlıkla bakmışım.

Bu seyahat dönüşü Atatürk'e duygularımı anlatırken, bizim de orada niçin büyük bir anıt yapmadığımızı sordum. O, bana şu cevabı vermişti: 'Evet doğru, biz de Mehmetçikimizi anmak için büyük, çok büyük abideler yapmalıyız, fakat bu bir zaman ve imkân meselesidir. Ancak seni tatmin etmek için söylemeliyim ki, bu toprakların Türk hudutları içinde kalmasıyla, Mehmetçik en büyük abideyi bizzat kurmuştur.'

Afet İnan'ın hatıralarında yer alan bu olay, savaşın etkilerinin uzun süre devam ettiğini ve savaş alanlarının yıllar sonra bile insanların duygusal ve fiziksel olarak etkilendiği yerler olduğunu gösterir. Bu deneyim, savaşın izlerinin ve şehitlerin hatıralarının hala canlı olduğunu ve Türk hudutları içindeki toprakların kutsal bir şekilde korunduğunu vurgular. Bu, Osmanlı'nın savaş sonrası durumu ve savaşın etkileri hakkında bilgiler aktardığı için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.3.1. Millî Mücadele Dönemi'nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar." kazanımı ile sayfa 150'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"İstiklal Savaşımızda, ulusun bütün bireyleri, davayı benimsedikten ve Ankara'ya tabi olduktan sonra, kendilerine düşen görevi, en büyük vatan aşkı ve cesaretle yapmışlardır. Şu olayı o zaman İnebolu'da ilkokul öğretmeni olan bir kişiden dinledim:

İnebolu limanına, Anadolu'ya sevk edilmek üzere cephaneye geliyor. Bir müddet sonra cephanenin orada olduğunu haber alarak, limana gelen düşman harp gemisi kumandanı, bu cephaneler kendilerine teslim edilmediği takdirde, şehri bombardıman edeceğini bildiriyor. Bu ölüm ve kalım durumu karşısında kalan halk, her ne pahasına olursa olsun, cepheye gönderilecek olan bu cephaneyi, düşmana teslim etmemeye karar veriyor ve emin bir yere taşımaya başlıyor. Hatta ilkokul öğretmeni ve öğrencileri bu taşıma işine en büyük ölçüde katılıyorlar.

İşte bütün bir ulusu çocuklarına varıncaya kadar seferber eden ruh haleti, vatan tehlikesinin büyük olarak hissedilmesi ve buna karşı görev yapmak kaygısının egemen oluşudur."

Afet İnan'ın anlattığı bu olay, İnebolu halkının, düşmanın tehditleri karşısında vatanları için gösterdikleri fedakârlık ve cesareti vurgular. Anadolu'da ulusun vatanseverlik ve direniş ruhunun nasıl canlandığı ve herkesin vatan için bir araya gelerek nasıl mücadele ettiğini gösterir. İnebolu halkının cephaneyi düşmana teslim etmeme kararı, milli mücadelenin önemli bir parçası olan vatan savunması ve direnişinin bir örneğidir. Bu nedenle ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 147’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Şimdi Sakarya Savaşı’ndan önceki askeri tarihimizi hatırlayalım. Kütahya-Eskişehir savaşları esnasında ordumuz büyük bir çekilme hareketi yapmıştır (25 Temmuz 1921). Bu çekilmeyi askerlik yönünden zorunlu kılan sebepler vardır. Bir kere ordumuz toplu bir halde bulunacak; takviye tanzimi ve düzenlemesi için vakit kazanılmış olacak; düşman ordusu ile bizim aramızda büyük bir mesafe kalacak. Buna karşılık, düşman kuvvetleri çekilen ordumuzu izlerken üslerinden uzaklaşacaklar ve tahmin etmedikleri birçok zorluklarla karşılaşacaklar.

Atatürk, bu çekilme hareketi için şöyle derdi:

“Eğer ben askeri hayatımda, Suriye ricat hareketinin bir kısmını idare etmemiş olsaydım, belki de geri çekilme hareketini yapmaya bu kadar katıyyetle cesaret edemezdim.””

Afet İnan’ın aktardığı bu çekilme stratejisi, düşmanı izlemek ve onun üslerinden uzaklaşmasını sağlamak gibi belirli amaçlar doğrultusunda planlanmıştır. Bu anlatı, ordunun bu stratejiyi nasıl uyguladığını ve bu stratejinin Atatürk’ün askeri deneyimlerinden kaynaklandığını açıklar. Atatürk’ün Suriye’deki deneyimlerinin, geri çekilme stratejisini uygulamada nasıl etkili olduğunu anlamak, Millî Mücadele’nin Batı Cephesi’ndeki askeri taktiklerin ve stratejilerin anlaşılmasına yardımcı olduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 156-157’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Çerkez Ethem kuvvetlerinin tarihi evreleri bilinir. Bir gün bu kuvvetler Ankara İstasyonu civarında, tam teçhizatlı ve hepsi de atlarına binmiş olarak, toplu bulunuyorlar. Atatürk ve İnönü oraya geliyorlar.

Atatürk, “Bu kuvvetleri teftiş edelim” diyor. İkisi yan yana yaya olarak, bu atlıların önünden geçiyorlar. Bu kuvvetlerin hepsi ar üstünde oldukları gibi, kafaları da yukarıdadır. Asi, ordu disiplinine itaat etmeyen ruh, yüzlerinden okunuyor. Atatürk ve İnönü teftişi bitiriyorlar. İnönü Atatürk’e soruyor, “Hangimiz kuvvetli?” Atatürk cevap veriyor: “Biz!”

Bu pasajda, Atatürk ve İnönü’nün Çerkez Ethem kuvvetlerini teftiş etmeleri anlatılmaktadır. Atatürk’ün ve İnönü’nün bu teftiş sırasında gözlemlediği asi ruh ve ordu disiplinine itaatsizlik, Millî Mücadele’nin Batı Cephesi’nde yaşanan askeri ve liderlik dinamiklerinin bir yansımasıdır. Atatürk’ün “Biz!” cevabı, liderlik gücü ve kararlılığıyla ilgili bir mesaj taşır. Mustafa Kemal’in liderliği altında, Türk ordusunun birlik ve disiplini sağlanarak başarıya ulaştığına dair bir işaret olarak görülebilir. Bu nedenle ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.3. Millî Mücadele’nin zor bir döneminde Maarif Kongresi yapan Atatürk’ün, millî ve çağdaş eğitime verdiği önemi kavrar.” kazanımı ile sayfa 152’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Atatürk, bütün hareketlerini, bilgiye, ilke dayatırdı. O aynı zamanda en büyük sosyolog ve psikolog idi. Ulusunu tarihi ile biliyordu, halini iyice anlamıştı ve geleceği buna göre hazırlıyordu. 15 Temmuz 1921... Ankara’da Maarif Kongresi toplanıyor. Mustafa Kemal şu gerçeği belirtiyor:

Asırların mahmul [yüzyılların yüklenmiş] olduğu derin bir ihmâl-i idarenin [yönetimdeki derin bir ihmâlin] bünye-i devlette [devlet bünyesinde] vücuda getirdiği yaraları tedavi için, masruf olacak [sarf olacak] himmetlerin [emeğin] en büyüğünü, hiç şüphesiz irfan [bilim] yolunda ibraz etmemiz lazımdır [göstermemiz gereklidir].”

Atatürk’ün, 15 Temmuz 1921’de Ankara’da toplanan Maarif Kongresi’nde ifade ettiği sözlerde, devletin yönetimindeki derin ihmallerin, ulusun yaralarını açtığını ve bu yaraları tedavi etmek için en büyük çabanın bilgi ve irfan yoluyla sarf edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu, Millî Mücadele’nin zorlu koşullarında bile eğitimin ve bilgiye dayalı bir yönetimin önemini anlatır. Atatürk’ün, millî ve çağdaş eğitimi ön plana çıkaran bu sözleri, Türkiye’nin modernleşme ve ilerleme yolundaki kararlılığını ve eğitimin bu süreçteki merkezi rolünü yansıtır. Bu nedenle pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Milliye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 148’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Antalya’nın Elmalı kazasındayız. İlkokulu yeni bitirmiştik. Babam ve amcam memurluklarından alınıp ordu hizmetine çağırılmışlardır. Her evde bu, “2 numaralı emir” icapları yapılıyor. O kadar heves ve süratle ki, yapılan bu eşyaları, biz çocuklar cepheye götürsek, sanki zafer daha çabuk kazanılabilecektir. İçimizde öyle bir manevi kuvvet havası esiyordu ki, her an zafer müjdesini büyük bir inançla beklerdik.”

Tekalif-i Milliye Emirleri, Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının en önemli örneklerinden biridir. Bu emirler, Türk halkının, millî savunma çabalarına katkıda bulunmak için evde üretim yapma ve askeri ihtiyaçları karşılama konusunda bir araya gelmesini sağlamıştır. Pasajda, çocukların aileleriyle birlikte cepheye eşya götürmek için hevesli bir şekilde çalıştıkları ve zafer için büyük bir inançla bekledikleri anlatılmaktadır. Bu durum, Türk milletinin Tekalif-i Milliye Emirleri’ne nasıl uyum sağladığını ve millî birlik ruhunu nasıl gösterdiğini yansıtmaktadır. Bu nedenle pasajın ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 133’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Başkomandan Mustafa Kemal, Sakarya Meydan Muharebesi ile Büyük Taarruz arasındaki zamanda, İslam tarihi okumaktadır. Her vesile ile rastladığı kimselere bu tarihten sualler sormakta ve kamuoyunu hazırlamaktadır.

Büyük Taarruz neticesinde askeri zafer tamamlanmış ve ülke düşman kuşatmasından kurtarılmıştır. Büyük Millet Meclisi’nde, 1 Kasım 1922’de çok önemli bir mesele üzerinde çetin müzakereler cereyan etmektedir. Çünkü zafer kazanan Büyük Millet Meclisi Hükümeti yanında, ihaneti sabit olan İstanbul Hükümeti de, Barış Konferansı’na çağrılıyor. Atatürk karar veriyor: “Saltanat hilafetten ayrılacak. Bu suretle, Osmanlı hanedanından devlet reisi olan zat, yalnız din reisi yani halife olarak kalacak.” Gazi Mustafa Kemal’in savaş esnasında okuduğu İslam tarihinin manası şimdi anlaşılacaktır.

Bu meselede Meclis’teki durum, çok karışıktır ve fikirler henüz istenildiği kadar olgun değildir. Heyecanlı ve tarihi bir oturum olan bu toplantıda, bilimsel kanıtlar istenmektedir. Atatürk bu vesile ile tarihten büyük ilham almıştır. Oradaki beyanatı, hilafetin tam tarihini anlatır. Halifeliğin kökenini, görevlerini, Osmanlı İmparatorluğu’nda devlet başkanlığı ile birleşmesini...”

Pasajda, Mustafa Kemal’in savaş esnasında İslam tarihi okuduğu ve bu bilgileri kamuoyuna hazırlamak için kullandığı belirtilmektedir. Büyük Taarruz’un ardından, Büyük Millet Meclisi’nde alınması gereken önemli bir karar olduğu ve Mustafa Kemal’in hilafet konusundaki görüşlerini açıkladığı ifade edilmektedir. Saltanat ile hilafetin ayrılması gerektiği yönündeki kararı, Türkiye’nin iç ve dış siyasetinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Mustafa Kemal’in tarihten aldığı ilham ve bilimsel kanıtlara dayanan argümanları, bu kararın meşruiyetini güçlendirmiştir.

“İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması’nın sağladığı kazanımları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 210’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Türkler bakımından, tarihin kaydettiği en büyük hata ve yararlanan devletler tarafından en büyük yarar kaynağı ve en kıymetli emperyalizm ananesi olan kapitülasyonlar, işte böylece Lozan’da kaldırıldı. Hatta denebilir ki tarihte Lozan Antlaşması kapitülasyon sisteminin kaldırılmasının bir sembolü görevini görecektir.”

Bu pasaj, Lozan Barış Antlaşması’nın Türkler açısından önemli bir dönüm noktası olduğunu vurgulamaktadır. Antlaşmanın, tarihte Türk milleti için önemli bir hatanın düzeltilmesi ve yabancı devletlerin Türkiye üzerindeki haklarına sona erdirilmesi anlamına geldiğini belirtmektedir. Lozan Barış Antlaşması’nın Türkiye’nin ulusal egemenliğini yeniden tesis etme ve kapitülasyonların kaldırılmasını anlamak ve değerlendirmek açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.2. Siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 224-225’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Tarih, okuduklarıdır, doğru. Fakat ben sana bilmediğin bir şeyi anlatayım. Tarihi hadiselerin cereyanı sırasında, bazen fizyolojik arızalar mühim rol oynarlar. Tabiat ya mani olur veyahut yardım eder” diye söze başladı. “On yıl önce bugün Cumhuriyet’i ilan etmek lazımdı. Hadiselerin seyri [olayların gidişi] bunu icap ettiriyordu. Fırka’da (Parti’de) ve Meclis’te münakaşalar cereyan ederken bildiğin gibi beni davet ettiler. O heyecanlı celselerde söz söylemek benim aradığım işti. Uzun söz söyleyemedim, cumhurbaşkanı seçildiğim zaman söylediğim nutuk en kısa beyanatlarımdan biridir. Neden? Çünkü dışlerimi yeni çektiymiştim, yeni yapılan dışlerim tecrübe devresinde idi. Söz söylemeğe başladığım vakit ıslık gibi bir ses çıkıyor veyahut da ağzımdan düşüyordu. Bu sırada yapılacak hiçbir çare yoktu. Bu tabii hadise, siyasi hayatımın en mühim safhasına, böylece bir mani teşkil etti. Kim bilir, uzun söylemediğim belki de isabetli olmuştur” diye de ilave etti.”

Afet İnan’ın hatıralarında geçen bu pasaj, Mustafa Kemal’in Cumhuriyet’in ilanı sırasındaki deneyimlerini ve bu deneyimlerin siyasi süreçteki rolünü anlatmaktadır. Aynı zamanda Mustafa Kemal’in zor bir durumda olmasına rağmen çaba sarf ettiği ve hedeflerine ulaşmak için engelleri aşmaya çalıştığı açıkça görülmektedir. Dışlerinin çekilmiş olması ve yeni yapılan dışlerinin tecrübe devresinde olması gibi fiziksel bir engel onu söz söyleme konusunda kısıtlasa da yine de Cumhuriyet’in ilanı gibi önemli bir olayda konuşmalar yapmaya çalışmıştır. Bu durum, Mustafa Kemal’in kararlılığını ve azmini vurgular; çünkü fiziksel zorluklara rağmen önemli siyasi görevlerini yerine getirmek için çaba göstermiştir. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.4. Eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapları ve gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 136’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Atatürk, tarih bilgisine çok kuvvetli olarak sahip bulunuyordu. Hayatının her devresinde tarih okumuştur. Tarihin yeni keşifleriyle de derinden ilgilenmiş ve Türk Tarihi bilimine yepyeni bir yol açmıştır. İstiklal Savaşımız sıralarında ise türlü fırsatlarda söylediği sözlerde tarih, bazen ulusal bir heyecan kaynağı oluyor, bazen de, tarihi bilimsel bir konu olarak eline aldığı anda, en büyük yetki ve açıklıkla konuşuyor. Tarih, yasalaştırmak istediği meseleler için dayanak noktası oluyor. Tarihten deliller getirerek, ikna edici örnekler veriyor, neticelerini gösteriyor. Bozulmuş kurumları yıkarken, onların tarihte geçirmiş oldukları evrelerin bilinmesiyle, ömürlerinin tamam olduğuna inanıyor.”

Bu pasajda, Atatürk’ün tarih bilgisine olan güçlü vurgusu ve hayatının her döneminde tarih okumasıyla ilgili bilgi verilmektedir. Ayrıca, İstiklal Savaşı sırasında tarih bilgisini ulusal bir heyecan kaynağı olarak kullandığı ve tarihi hem duygusal hem de bilimsel bir bakış açısıyla ele aldığı belirtilmektedir. Atatürk’ün tarih üzerinden yaptığı çıkarımların, yasal değişiklikler ve kurumsal yenilikler için dayanak noktası olduğu ve tarihten deliller getirerek ikna edici örnekler verdiği vurgulanmaktadır. Atatürk’ün tarih bilgisini kullanarak yaptığı

analizler ve aldığı kararlar, Türkiye’de eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapların temelini oluşturmuştur. Tarih bilgisini kullanarak ulusal bilinç oluşturma ve modern Türkiye’nin kuruluşunda tarihi bir referans olarak kullanma çabaları, Türkiye’nin eğitim ve kültür alanındaki gelişimini etkilemiştir. Bu nedenle pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 343-344’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Memleketimizde cehil [cehalet] varsa umumdur, yalnız kadınlarımıza eğil, erkeklerimize de şamildir [kapsar]. ... Binaenaleyh, kadınlarımız hatta erkeklerden daha çok münevver [aydın], daha çok feyizli daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar. ...

Eğer kadınlarımız, ... faziletin icap ettirdiği tavr-ı hareketle içimizde bulunur, milletin ilim, sanat hareketlerine iştirak ederse bu hali emin olunuz milletin en mutaassıbı dahi takdirden men’i nefis edemez [kaçınamaz].”

Bu pasaj, kadınların eğitim ve bilgi düzeyinin toplumun ilerlemesindeki önemine vurgu yapmaktadır. Atatürk, kadınların erkeklerle eşit derecede aydın ve bilgili olmaları gerektiğini savunarak, toplumun ilerlemesinde kadınların rolünü önemsemektedir. Onlara sağlanacak eğitim ve bilgi ile kadınların toplumsal hayata aktif katılımının sağlanması gerektiğini ifade eder. Çünkü Atatürk’ün kadınların toplumdaki rolüne ve eğitimine verdiği önem, Türkiye’de toplumsal alanda yapılan inkılapların temelini oluşturmuştur. Kadınların eğitime ve toplumsal hayata katılımına yönelik yapılan reformlar, toplumun modernleşmesine ve ilerlemesine katkı sağlamıştır. Bu nedenle, kadınların eğitim ve bilgi düzeyinin artırılması, toplumsal alanda gerçekleşen önemli inkılaplardan biri olarak kabul edilir. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 232-233’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Fabrika direktörünün rehberliğinde yürüyoruz... Pamuk, işleyen makinelerde türlü şekiller alıyor; iplikler, binlerce makaralar üzerinde kümeleşiyordu... Makaralar çözülerek tezgahlarda yer almış, büyük bir salonda tezgahların bulunduğu yerde her makinenin başında duran bir işçi “Marş” emrini bekliyordu.

Direktör, Atatürk’e hitap ederek, “İşlemek için emrinizi bekliyorlar” dedi.

Büyük yerden gelen emir, 480 makineyi birden gürültülü bir faaliyete koydu. Bunun üzerine Atatürk şöyle konuştu: “İşte halka refah verecek sesler!”

Her makine, işçisinin kumandasıyla işliyordu. Kumaşlar dokunuyor, yıkanıyor, renkleniyor, nihayet kimyanın modern tekniğine ulaşıyor ve renk renk çiçeklerle bezeniyordu. Kırmızı, mavi; gözü okşayan her renk bu basmalarda yer alıyordu.

Burada aynı zamanda yeni bir şey öğrendik. Anadolu'nun her yöresinin bir renk seçişi varmış. Onun için Türk sanatkarı, Türk zevklerine hitap etmeye mecburdur gerek renklerinde gerekse çiçeklerinin seçilişinde... En nihayet basmaların top haline konduğu dairede gezme işi bitti. Herkes bu eser karşısında memnun ve neşeli idi, çünkü ülke, ulus için, onun zevki için ve nihayet pek kaçınılmaz bir ihtiyacı için, işleyen bir eser kazanmıştı.”

Bu pasaj, Türkiye'deki ekonomik gelişmelerin bir yansıması olarak sanayi ve üretim alanındaki ilerlemeleri anlatmaktadır. Fabrikadaki işleyen makinelerin ve üretim sürecinin Atatürk'ün refah ve ilerleme hedeflerini desteklediğini göstermektedir. Aynı zamanda, Türk sanatkarlarının yerel zevklere hitap etmek için çalıştığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda pasaj, Türkiye'nin ekonomik olarak kalkınma sürecinde sanayi ve üretim alanındaki ilerlemeleri ve yerel kültürün üretimdeki yansımalarını açıkça göstermektedir. Bu nedenle metnin ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 408'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Kılıç kullanan kol yorulur, nihayet kılıcı kınına koyar... Lakin sapan kullanan kol, gün geçtikçe daha ziyade kuvvetlenir ve daha çok kuvvetlendikçe, daha çok toprağa malik ve sahip olur.”

Bu pasajda, ekonomik olarak kuvvetlenmenin ve gelişmenin önemi vurgulanmaktadır. “Kılıç kullanan kol yorulur” metaforu, savaşarak elde edilen kazanımların geçici olduğunu ve kolayca tükenebileceğini ifade ederken, “sapan kullanan kol” metaforu ise daha uzun vadeli ve sürdürülebilir bir güç kazanmanın altını çizmektedir. Ekonomik faaliyetler ve üretim, uzun vadede bir toplumun gücünü artırabilir ve sürdürülebilir refahın sağlanmasına katkıda bulunabilir. Dolayısıyla bu pasaj, ekonomik kalkınma ve güçlenme sürecindeki stratejik yaklaşımları anlamak için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.8. Cumhuriyet'in sağladığı kazanımları ve Atatürk'ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 443'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bir içtimai heyet aynı gayeye bütün kadınları ve erkekleri ile beraber yürümezse, terakki [ilerlemesine], temeddün etmesine [uygarlaşmasına] fenni imkân ve ilmi ihtimal yoktur. O halde Türk milleti olarak hepimiz, kadın ve erkek medeniyet yolunda ilerlemek için azimli olduğumuzu hep beraber tekrar edebiliriz. Medeniyet alanında muvaffak olmak için ise, evvela dürüst, emniyetli ve Cumhuriyet'imizi yaşatan demokratik bir idare içinde yaşamamız gerekiyor.”

Bu pasajda, Türk milletinin medeniyet yolunda ilerlemek için bir araya gelmesinin önemi vurgulanmaktadır. Kadın ve erkeklerin birlikte toplumun ilerlemesi için çalışması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, Cumhuriyet'in demokratik bir idare olduğu ve bu idarenin temelinde dürüstlük ve emniyetin bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu ifadeler, Cumhuriyet'in

sağladığı kazanımları ve Atatürk'ün Türk milleti için belirlediği hedefleri anlamak için önemlidir. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.9. Atatürk ilke ve inkılaplarını oluşturan temel esasları kavrar.” kazanımı ile sayfa 98-99'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Mustafa Kemal'in arkadaşlarından biri soruyor:

- Bundan sonrası ne olacak?

Mustafa Kemal, duraksamadan,

- Bundan sonra ne olacağını, yapacağımız İnkılap gösterecektir diye başladığı sözlerine daha kati ifade ile söyle devam etti: Evet inkılap yapacağız. Bugüne kader yapılan inkılap, kafi sayılmaz. Fazlasını yapacağız. Memleketi bin bir akılsızın eline ve keyfine bırakamayız. Bu adamların yerine, birkaç kafa ile iktifa edebilirim: Mesela Kazım Köprülü'yi (Özalp) Harbiye nazırı yapacağım. Nuri'yi (Conker) kumandan ve idare şefi yaparım, Fethi'yi (Okyar) yeni inkılapçı Türkiye'nin mümessili sıfatıyla Avrupa'ya gönderirim...

Sofrada hazır bulunan, öteki arkadaşları derhal soruyorlar:

- Ya bizleri efendim?

Mustafa Kemal şu yanıtı veriyor:

- Sizler de göstereceğiniz değer ve faaliyet nispetinde birer vazife alırsınız.

Sofradaki arkadaşlarından Nuri (Conker), Mustafa Kemal'in geleceği kucaklayan bu sözlerine, ahenkli bir kahkaha ile gülüyordu. Mustafa Kemal, sakinleşmesini bekledikten sonra ona sordu:

- Niçin gülüyorsun?

Arkadaşı Nuri cevaben:

- Seni düşünüyordum da, onun için... Bütün bu işlerin içinde sen ne olacaksın?

Mustafa Kemal, bu soruya açıkça yanıt vermeden, yalnız şu genel cümle ile karşılık vermiştir:

- Ben mi? Ben de sizleri o makamlara koyabilen olacağım.

Bu pasajda, Mustafa Kemal'in ilerlemeye dair kararlılığını ve inkılap yapma isteği vurgulanmaktadır. Kendisinin ve arkadaşlarının üzerine düşen görevleri belirlerken, her birinin değer ve faaliyetlerine göre vazife alacağını ifade etmektedir. Mustafa Kemal'in liderliğinde yapılacak inkılaplar için herkesin katkı sağlayacağına dair bir inanç olduğu aktarılmaktadır. Gelecekte yapılacak inkılapların ülkenin gelişimi için yeterli olmadığı ifade edilmekte ve daha fazlasının yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.1. Atatürk'ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 20-21'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

Bir gün Başbakan Celal Bayar, kendisine ikinci 5 yıllık iktisadi program için açıklamalarda bulunmak üzere gelmişti. Dr. Neşet Ömer İrdelp beni bularak:

“Atatürk biraz fazla yoruldu, yanına giderseniz de izahatın bir kısmını başka bir zamana bıraktırabilerseniz” diye rica etti.

Odaya girdiğim zaman, Atatürk yatağında oturuyor, Celal Bayar da anlatıyordu. Atatürk bana, “Otur sende dinle” dedi. Bir müddet sonra, doktorun önerisini yerine getirmek için araya girmek istediğim zaman, karşımda hasta bir Atatürk kalmamıştı. O, tamamen ülke işlerine kafasını vermiş, maddi ıstırabını unutmuş bir halde:

“Biliyorum doktorlar yine istirahat tavsiye etmişler” dedikten sonra sert olarak, “Memleketin en mühim ve esaslı işlerini konuşuyoruz, bunlar beni yormuyor, bilakis hayat veriyor. Bunları otur da sonuna kadar sen de dinle” dedi.”

Afet İnan’ın aktardığı bu pasaj Mustafa Kemal Atatürk’ün hasta yatağında dahi Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu olarak Türk milletine hizmet ettiğinin, memleketin daha iyi olabilmesi için yapılan çalışmaları bizzat takip etmeye çalıştığının göstergesidir. Son günlerinde bile hastalığının arkasına sığınmamış, ömrünün yarısından fazlasını memleket meselelerine ayırmış, dünya ekonomisinde tam bağımsızlığı hedeflemiş ve arkasında bırakacağı devleti daha da sağlamlaştırabilmek için çabaladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 27-28’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Ancak, yine o akşam ileri sürülen bir fikrin kendisini çok mütehassis ettiğini, bu gün gibi hatırlıyorum: Ülkenin bütün sınır boylarından getirilecek toprak üzerinde yatmak. Recep Peker, hararetle bu fikrin sembolik savunmasını yapmıştı. Atatürk, böyle bir fikrin uygulanmasından ancak fani (ölümlü) vücudu için haz ve gurur duyacağını belirtirken bana bakarak, “Bunu unutma” demişti. Bu itibarla O, Ankara’da, yurdun özellikle sınırlarındaki savaş alanlarından ve her taraftan, gelen toprak üzerinde yatmaktadır.”

Eserde Afet İnan’ın aktardığı bu pasaj Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatı boyunca ülkenin birlik ve beraberliğinin sağlanması için uğraşlarının en güzel yansımasıdır. Girdiği savaşlar, kazandığı zaferler, milli bağımsızlık için çabalarının tek hedefi bağımsız bir devleti inşa etmek içindi. Yurdun her bir karış toprağını tek tek savunan, farklı her coğrafyayı barış çerçevesinde ortak vatanda birleştiren Mustafa Kemal Atatürk, geleceğimizi de ortak tarihte birleştirmemizi istemiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 29’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“... Fakat son hastalık günlerinde hasret çektiği yer, bir çam ormanlığı olmuştur. Bunu ifade etmesine vesile olan da yukarıda konusu geçen kendisine hediye edilmiş olan ormanlık ve çayırılık bir manzara tablosudur.”

“Ona yattığı yerden uzun uzun bakar ve yanına girdiğim zaman, “Bana memleketimizin ormanlık güzel yerlerinden tanıdıklarını anlat, oralara gidelim, ağaçlar altında dolaşabileyim, basit bir hayata kavuşalım, arzum yeşillik ve ağaçlık fakat yaz kış yeşil duran ağaçlar arasında olmaktır” diyen ıstırap dolu, hasta sesi hala kulaklarımda akisler yapıyor.”

Mustafa Kemal Atatürk, ağaçlara ve doğaya düşkündü. Genellikle eserlerde denizi çok sevdiğine değinilse de doğa onun için önemliydi. Yalova’daki yazlık köşkünün tadilatında köşke zarar verdiği söylenen ağacı kestirmemiş, onun yerine köşkü kızakla taşıttığını her yerde okuruz. Yine Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda Orman Haftası’nın oluşturulması, Köy Enstitüleri ile tarıma daha fazla önem verilmesi için faaliyetlerde bulunmuştur. Son günlerinde de İstanbul’da hasta yatağında Ankara’ya gidip orada ormanlarda gezme hayali ile gözlerini sonsuz yolculuğa kapatmıştır. Sağlığında “yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesi ile hareket eden Mustafa Kemal Atatürk, vefatının ardından da birçok devlet tarafından gönderilen ağaçlar ile Anıtkabir’de sonsuz yolculuğuna uğurlanmıştır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.1. Atatürk’ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 33’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Anıtın etrafı plan gereğince ağaçlandırılıyor. Yabancı ülkelerden Türk dostlarının burayı yeşillendirmek için gönderdikleri ağaç fidanları, Türkiye’ye ve onun kurtarıcısına karşı asıl birer jest olmuştur... Bu fikir, Atatürk’ün “cihanda sulh” prensibine ne kadar da uygundur.”

Mustafa Kemal Atatürk adına yurt dışından ağaçların getirilmesi, ulu bir önder olarak hatırasının tüm dünyada ve uluslararası düzeyde dostluk ilişkilerinin vurgulandığı önemli bir faaliyettir. Bu faaliyet ulu önder Mustafa Kemal Atatürk’ün ve Türk toplumunun saygı ve sevgisinin tüm dünyada paylaşıldığının ve yaşatıldığının göstergesidir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.2. Atatürk’ün Türk Milleti’ne bıraktığı eserlerinden örnekler verir.” kazanımı ile sayfa 144’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ben 1919 senesinde Samsun’a çıktığım gün elimde, maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran, yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu milli kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım.”

Eserde aktarılan Mustafa Kemal Atatürk’ün bu sözleri, O’nun Türk milletinin içinden doğan bir alev parçasının olduğunun göstergesidir. Var olanı sorgulayan, bireylere ve bozuk düzene karşı olan, Türk milletinin bir araya gelmesiyle bu toprakların bağımsızlığı için

çabalayacağını çok önceden sezen bir lider... İlk önce kendisine ardından bu millete güvenmesiyle birçok başarılar imza atmıştır. Kendisi için bir hayat kurmamış, hayatı alev parçasının büyümesiyle Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.2. Atatürk’ün Türk Milleti’ne bıraktığı eserlerinden örnekler verir.” kazanımı ile sayfa 427’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Sınırlarını, en son Türk nesillerinin kanlarıyla yoğurup çizdiği bu Türk vatanında, o vatan kavramını anlamlandırdı.

O, 1930 senesindeki bir ölüm haberi karşısında, yurt toprağı için bana şu cümleleri yazdırmıştı:

“Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen, Türk milletini ebedi hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın. Türk toprağı! Sen, seni seven Türk milletinin mezarlığı değilsin. Türk milleti için yaratıcılığını göster.”

Eserde aktarılan bu pasajda Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk toprağına olan sevgisi ve bağlılığı ifade edilmiştir. Türk milletinin vatanperverliği Türk toprağına bağlılığı ile özdeşleşmiştir ve Türk toplumunun gelişebilmesi için hem fikir olarak hem de gerçek hayatta bir şeyleri üretmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.7.3. Atatürk’ün İkinci Dünya Savaşı öncesi tespitleri ve girişimleri Türkiye’nin savaşta izlediği denge siyaseti ile ilişkilendirilir.” kazanımı ile sayfa 21’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Dünyanın bir harbe doğru gittiği bu devirde, bizim iktisaden çok daha kuvvetli olmamız lazımdır diyordu.

Atatürk o gün, bütün bu hükümet planlarının tamamen yapılmış olduğunu görür gibi, sevinç içinde idi. Nitekim o gün Atatürk’ün tahlil ettiği, geleceğin siyasi ve askeri olayları, ölümünden sonraki yıllarda gerçekleşmiştir.”

2. Dünya Savaşı başlamadan önce Türk hükümeti, ithalat ve ihracatı denetim altına almış, tarım ve sanayi alanına daha fazla yatırımda bulunmuş ve ülke ekonomisinde iç istikrarın sağlanması için çalışmalarda bulunmuştur. Mustafa Kemal Atatürk’ün bıraktığı fikriyat doğrultusunda savaşa girmemiş, milli bağımsızlığı ve milli egemenliği korumayı hedeflemiştir. “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesi ile ülkeyi zora sokacak hamlelerde bulunmamış, tarafsız politika benimsenmiştir. Eserde de Mustafa Kemal Atatürk’ün bu beklentileri aktarıldığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

4.6. “Türkiye’de Beş Sene” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.6. Türkiye’de Beş Sene Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
2.Ünite: Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	“İTA.8.2.1. Birinci Dünya Savaşı’nın sebeplerini ve savaşın başlamasına yol açan gelişmeleri kavrar.”	55	1
	“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	59-60, 74, 94, 107-108, 187, 225, 305	7
	“İTA.8.2.3. Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanması ve uygulanması karşısında Osmanlı yönetiminin, Mustafa Kemal’in ve halkın tutumunu analiz eder.”	368	1
4.Ünite: Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye	“İTA.8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	140	1
Toplam			10

Tablo 4.6. incelendiğinde; Türkiye’de Beş Sene adlı hatırat (Bknz. Ek 13) ile Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde 3 kazanım, Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde 1 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünitelerde ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 10 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.2.1. Birinci Dünya Savaşı’nın sebeplerini ve savaşın başlamasına yol açan gelişmeleri kavrar.” Kazanımı ile sayfa 55’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Gerçekte ise kıymete sahip Türkler, daima ağır başlı ve uzak görüşlü olup derin duygularını gürültülü gösterilerle dışa vurmayanlardı.”

Eserde aktarılan bu pasajda Liman Von Sanders, Osmanlı Devleti’nin 1. Dünya Savaşı sürecinde bir kaosun, kıyametin içerisindeyken sessizliğini, ağırbaşlılığını koruduğunu aktarmıştır. Gerek kültür gerek toplumun yapısından kaynaklı olarak Türkler olayların başlangıcında hemen harekete geçmektense sükûnetlerini korumayı seçmişlerdir. Savaşın başlangıcında tarafsızlığını koruyan Osmanlı Devleti; savaşın gelişiminde Goben ve Breslau

adlı iki Alman gemisinin Osmanlı Devleti'ne sığınması ve sonrasında Ruslara ait olan Sivastapool ve Odessia Limanlarını bombalaması üzerine savaşa girmiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 107-108'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“İlk askeri başarısını Trablusgarp'ta kazanmış olan Mustafa Kemal Bey, sorumluluk almasını seven görevine bağlı bir komutan karakterine sahipti. Kendisi 25 Nisan sabahı, 19. Tümen ile kendi kararıyla muharebeye müdahale ederek düşmanı sahile kadar sürmüştü ve bundan sonra üç ay durmaksızın, kırılmaz bir dirençle şiddetli taarruzlara başarıyla karşı koymuştu. Kararlılık ve çalışkanlığına tamamen güvenebilirdim.”

Bu pasaj, Mustafa Kemal'in askeri liderlik özelliklerini ve Trablusgarp'taki başarısını vurgulamaktadır. Liman Von Sanders, Mustafa Kemal'in sorumluluk alması, görevine bağlılığı, kararlılığı ve çalışkanlığına olan güvenini dile getirmiştir. Bu, Birinci Dünya Savaşı döneminde Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunmamıza yardımcı olabilir. Özellikle, Mustafa Kemal'in Trablusgarp'ta gösterdiği liderlik ve başarı, Osmanlı ordusunun o dönemdeki durumu hakkında değerlendirmelerde bulunmamıza olanak tanır. Onun başarılı stratejileri, kararlılığı ve mücadele azmi, Osmanlı Devleti'nin savunma ve taarruz yeteneklerini anlamamıza katkı sağlayabilir. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 59-60'taki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Pek çok düşman kazanmış ve hakkında pek çok söz söylenmiş olan İsmail Hakkı Paşa iktidardaki İttihat ve Terakki'nin belli başlı şahsiyetlerinden biriydi. Yüzünün profili Moğol tipini andırdığından zeki ve cevval gözleriyle kurnaz bir Çin tacirini hatırlatıyordu. Dış görünüşünde büyük bir çekingenlik olmakla beraber bütün şahsiyetinden, eğilmez bir iradeye sahip olduğu anlaşıyordu. Yemen'de savaşta bir bacağı kaybeden -bundan dolayı bacağı takmaydı- İsmail Hakkı Paşa, Araplar tarafından “Karabiber” lakabıyla anılıyordu. Bu zat, Osmanlı Devleti gibi geniş bir coğrafyaya sahip, hudutları arasındaki bağlantı ve ulaşımı tamamıyla yetersiz bir memleketin en uzak sınırında savaşmakta olan orduları besleyip giydirmekle yükümlüydü.”

Osmanlı Devleti'nin dağılma dönemi itibariyle devleti eski düzenine getirmek için birçok çalışma yapılmış, teşkilatlar oluşturulmuştur. Devleti yok etmek isteyenlerin yanında vatanını kurtarmak için mücadeleye girişen halkın yanında askerler de büyük rol oynamıştır. Bu süreçte doğru stratejinin yanında birlik ve beraberlik içinde olmak asıl kurtuluşun anahtarıdır. Liman Von Sanders'in de değindiği gibi bu kahramanlardan biri de İsmail Hakkı Paşa'dır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 74’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Müttefik filosu başarısızlık üzerine geri çekilmeye ve Boğaz’ı geçme teşebbüsünden vazgeçmeye mecbur oldu. 18 Mart Çanakkale Mevki-i Müstahkemi ve Boğaz Komutanlığı için bir şan ve şeref günüdür ve böyle de kalacaktır! Dünya Savaşı esnasında Müttefikler, Çanakkale deniz yolu üzerinden geçmek teşebbüsünü bir daha tekrar etmemişlerdir.”

Liman Von Sanders’in aktardığı bu pasaj, Türk literatüründe önemli bir başarı olarak kaleme alınırken aynı şekilde Alman kaynaklarında da üstün bir zafer olarak anlatılmaktadır. Osmanlı ordusu birçok cephede kayıplar verirken Çanakkale’de gösterdiği bu başarılı müdafaa Türk topraklarının geçilmez olduğunu bir kez daha kanıtladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 94’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Az çok ihtiyaca yetecek kadar bile kum torbası tedarik edilemiyordu. Bazen de İstanbul’dan birkaç bin kum torbası gelince, küçük rütbeli birlik komutanlarının, çoğunlukla tamamen yırtılmış asker elbiselerini yamamak için bunları kullanmaları tehlikesi baş gösteriyordu. Bütün bu güçlüklerle karşı koyma imkânını; sadece Anadolu neferinin direnme azmî, tahammülü ve kanaatkarlığı sağlayabilmiştir.”

Liman Von Sanders, bu sözlerinde Türklerin perişan ve zorluk içinde olmasına rağmen söz konusu vatan olunca aç ya da tok, yaralı veya hasta olmaları farketmeksizin vatanın kurtuluşu için canla başla mücadeleye giriştiğini ve durum bu haldeyken savaşın nasıl zorluklar içinde kazanıldığını aktardığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 187’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Tehcîre yol açan sebepler her yerde fazlasıyla mevcuttu, çünkü Ermeniler sınırı geçip Türk topraklarını işgal eden Ruslarla iş birliği etmişler ve Müslüman ahaliye karşı çeşitli mezalimde bulunmuşlardı.”

Günümüzde hala çözülemeyen bir problem olan Ermeni meselesinin çıkış noktasında Rus askerlerinin Ermenilere arka plandan destek verdiği Liman Von Sanders tarafından aktarılmıştır. Eserde Birinci Dünya Savaşı’nda Müslüman Türklerin Rus destekli Ermenilerden eziyet gördüğü belirtilmiş, bu da Türklere karşı günümüzde taraflı bir tutum sergileyen Avrupalı devletlerin aktardıklarının aksine, Osmanlı Devleti’nde ordu içerisinde Alman Askeri Misyon Başkanlığı görevini yapmış Liman Von Sanders’in Ermenilerin, Müslüman Türkler üzerindeki eziyetlerini dile getirmiştir. Bu da Ermeni meselesinde

Türklerin lehine kanıt niteliği taşımaktadır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 225’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Türk askeri ve özellikle Anadolu askeri, mükemmel bir cevherdir. Güzel bir şekilde ihtimam gösterilip yeterli derecede yiyecek sağlanarak iyi bir talim ve terbiye verildiğinde ve sakin ve emniyetli bir şekilde idare edildiğinde bu askerlerle büyük işler başarmak mümkündür.”

Liman Von Sanders, eserinin başlangıç sayfalarında da Türk askerinin yokluklar içerisinde büyük başarılarla imza attığını aktarmıştı. Hatıratın bu kısmında ise önceki cümlelerini yinelemiş ve eğer gereken imkanlar sağlandığı taktirde Türk askerinin eğitilerek ülkesine daha iyi katkılar sağlayacağını ve ordular içerisinde kendini göstereceğini belirtmiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 305’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Türk askerleri, İngiliz ölüleriyle esirlerinin çizme ve potinlerinin tabanları altına taşlık ve dağlık arazide ses çıkarmadan hareket edebilmek için keçeden yapılma bir tabanın çivilenmiş olduğunu gıpta ve hasetle seyrediyorlardı. Kendilerinin ayakları ise çoğunlukla yırtık paçavralarla sarılmış, en iyi durumda olanları ham çarıkları bağ ipleri ile bağlamış bir haldeydiler. Subayların da çoğunlukla başka bir ayakkabısı yoktu.”

Eserde aktarılan bu pasajda Müttefik ordularının o dönemin şartlarına göre gelişmiş teçhizatlarla birlikte Türk topraklarına saldırırken Osmanlı askerinin ise ne kadar geri kaldığını aktarmaktadır. Öyle ki bir zamanlar 3 kıtaya hükmeden Osmanlı ordusunun son dönemlerde Batı’dan ne kadar geri kaldığını göstermektedir. Türk askeri bu yokluk içerisinde vatan savunması için dişi ve tırnağıyla direnmiş, düşman işgalini durdurabilmek için vatan şuuruyla hareket etmiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.3. Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanması ve uygulanması karşısında Osmanlı yönetiminin, Mustafa Kemal’in ve halkın tutumunu analiz eder.” kazanımı ile sayfa 368’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ordular Grubu’nun emir ve komutasını Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin birçok meşhur muharebede liyakat ve ehliyetini ispat eden ellerine devretmek mecburiyetinde kaldığım şuanda; emir ve komutam altında Osmanlı İmparatorluğu’nun menfaati uğrunda ifa ettikleri hizmetlerden dolayı bütün subay, memur ve erlere kalptan teşekkürlerimi sunarım... Bu olayların hatıraları bana: Osmanlı İmparatorluğu’nun, cesur evlatlarına dayanarak geleceğe sağlam bir güven ve emniyetle bakabilecekleri kanaatini veriyor.”

Eserde, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerindeki durumu ve Mustafa Kemal’in liderliğinin önemi vurgulanmaktadır. Liman Von Sanders, Mustafa Kemal’in cesaretli

liderliğini ve hizmetlerini övmekte ve Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceği hakkında umutlu bir bakış açısı sunduğunu belirtmektedir. Mustafa Kemal'in liderliği ve ordusunun gösterdiği liyakat, Osmanlı İmparatorluğu'nun Mondros Mütarekesi sonrasındaki durumunu analiz etmek için önemli bir göstergedir. Von Sanders'in ifadeleri, Mustafa Kemal'in askeri yeteneklerinin ve halk arasındaki desteğinin Mondros Mütarekesi sonrası ortaya çıkan belirsizlik ve çalkantılı dönemde Osmanlı'nın geleceği için umut verici bir unsur olduğunu göstermektedir. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 140'taki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Türk Genele Karargahı'nın Personel Şubesi inanılmaz derecede düzensizdi. Burada bazen aylarca aranan bir subayın hangi birlikte olduğunu tespit etmek mümkün olamıyordu. Çoktan şehid olmuş olan bir subayın başka bir yere tayin edildiği bile görülmüştü. Türkiye'de her ailenin bir soyadı olmadığı için çok defa isimler birbirine karıştığından, bu durum tekrarların yaşanmasına ve düzensizliğin artmasına sebep oluyordu.”

Bu pasaj, Osmanlı askerlerinin ve genel olarak toplumun soyadı sistemi gibi modernleşme çabalarının eksikliğine işaret etmektedir. Liman Von Sanders, karargahtaki düzensizliği ve isim karışıklıklarının bu duruma katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Soyadı kanunu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki modernleşme hareketlerinden biri olarak önemlidir. Atatürk döneminde, soyadı kanunu çıkarılarak her vatandaşa sabit bir soyadı verilmesi sağlanmıştır. Bu, kişilerin kimliklerini daha net bir şekilde belirlemelerini ve idari işlemlerde kolaylık sağlamıştır. Ayrıca bu adım, toplumda düzeni artırmış ve kayıtların tutulmasını kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla, bu pasaj, Türkiye'de yapılan toplumsal inkılapları anlamak ve soyadı kanunun önemini kavramak için önemlidir. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

4.7. “Millî Mücadele Cilt-7” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.7. Millî Mücadele Cilt-7 Adlı Hatıratla İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
2.Ünite: Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur”	205-206	1
	“İTA.8.2.5. Millî Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder”	149, 163	2
3.Ünite: Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	“İTA.8.3.1. Millî Mücadele Dönemi’nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	15, 49	2
	“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	16, 26, 27, 60, 275, 277	6
	“İTA.8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.”	22, 215	2
	“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	32, 47, 114, 254, 269, 273	6
	“İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması’nın sağladığı kazanımları analiz eder.”	84, 85	2
	“İTA.8.3.7. Millî Mücadele Dönemi’nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına kanıtlar gösterir.”	92-93, 100	2
4.Ünite: Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye	“İTA.8.4.2. Siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	104, 106	2
	“İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.”	119-120	2
Toplam			27

Tablo 4.7. incelendiğinde; Millî Mücadele Cilt-7 adlı hatırat (Bknz. Ek 14) ile Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde 2 kazanım, Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! ünitesinde 6 kazanım, Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde 2 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünite ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 27 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 205-206’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ruhumda, hiç ayrılmak istemeyen bir kurgunluk sindi. Bu günlerde bütün kalemler olanca kuvvetlerini, bizden kuvvet, hayat uman, kendinden başka dostu olmayan şu milletin emellerine ve ümitlerine hasretseler!... Memlekete karşı bugün en küçük bir lakaytlık göstermek bile cezası en ağır olacak bir günahdır. Bu Ermeni meselesi de milli meselelerden biridir. Bunu gayet açık yürekle düşünmek, kabahatlerimizi söylemek kabahatlerini anlatmak, haklarını teslim etmek, hakkımızı istemek lazımdır. Her muharrir, her mütefekkir bununla meşgul olmalı, müşahedelerini, tahassüslerini, muhakemelerini büyük bir cesaret ve bir bitaraflıkla yazmalı... Bunu ben vicdanım için, ihmal götürmez bir milli vazife biliyorum. Ve yazacağım...”

Bu pasaj, Ruşen Eşref Ünaydın’ın Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu durumla ilgili düşüncelerini ve duygularını yansıtmaktadır. Ünaydın, Ermeni meselesini milli bir mesele olarak görerek, bu konunun önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca, kalemlerin milletin umutlarına ve emellerine odaklanması gerektiğini ve her yazarın bu konuda cesurca yazması gerektiğini ifade etmektedir. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.5. Millî Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 149’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Alalâde yaratılışa olmayan kimseler, insana çok düşünceler veriyor. İlk şerefini ordularımızın haysiyeti mevzubahis olan sahalarda kazanmış bu adam, millet fikri uğruna rütbelerinden, nişanlarından, rahatından vazgeçti. Böyle kasabalarda sadece yaşıyor, çalışıyor, didiniyor. Bugün bu isim ve bu şahıs şark meselesinde her milletin zihnini iştiğal ediyor. Kendisini böyle iş başında ta yakından görebilmek, bütün fikirlerini ve hislerini bizzat kendi ağzından işitmek, seyahat yorgunluğunu unutturuyordu.”

Bu pasaj, Ruşen Eşref Ünaydın’ın Mustafa Kemal’in kişiliği ve çalışmaları hakkındaki gözlemlerini yansıtmaktadır. Ünaydın, Mustafa Kemal’in sıradan bir yaratılışa sahip olmadığını, onun milletin menfaati için rütbelerinden ve konforundan vazgeçtiğini belirtmektedir. Ayrıca, Mustafa Kemal’in çalışmalarının sadece kasabalarda yaşamak ve çalışmakla sınırlı olmadığını, aynı zamanda şark meselesi gibi ulusal ve uluslararası konularda da etkili olduğunu ifade etmektedir. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.5. Millî Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 163’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Anadolu’nun hayli yerlerinden geçtik... İşlenmemişti. Yolları, köyleri haraptı?... Çuval giyen kadınlar gördük ki kıyafetlerinde cinslerinin zarafetinden eser yoktu. Belinden aşağısı çıplak, şiş karınlı, sıska çocuklar gördük. Havuç sağları kemiriyorlardı. Peştemal eskilerini sarınmış

kız çocukları, sabah ayazlarında titreyordu. Bu maddi ve manevi sefalet, ideresizlikten, usul bilmemekten, bakımsızlıktan ileri geldi. Hiç şüphe yok... Bunları azaltmak, toprağımızın membalarından istifade etmek için gayet büyük bir servete, usule müstenit sebatkar bir sa'ya muhtacız.''

Bu pasaj, Ruşen Eşref Ünaydın'ın Millî Mücadele döneminde Anadolu'da yaşanan maddi ve manevi sefaleti gözlemlediği ve bu sefaletin nedenlerini açıkladığı bir anektod olarak görülebilir. Ünaydın, Anadolu'nun birçok yerinde gördüğü yoksulluk ve bakımsızlık durumlarını detaylı bir şekilde aktarmaktadır. Bu gözlemler, Mustafa Kemal'in Millî Mücadele'nin hazırlık döneminde yaptığı çalışmaların arka planını ve aciliyetini vurgulamaktadır. Ünaydın'ın betimlediği maddi ve manevi sefalet, Millî Mücadelenin gerekliliğini ve Anadolu'nun kurtuluşu için yapılması gerekenleri ön plana çıkarmaktadır.

"İTA.8.3.1. Millî Mücadele Dönemi'nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar." kazanımı ile sayfa 15'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"Ankara'da ilk sabah boru sesinden uyandım. Bu ses benim için bir sıla sesidir; bir hasreti söyler!... İstanbul'da aylardan beri saygısız gaydalar ve yaygaralı fanfarlar; Bursa'da, Edirne'de, İzmir'de, Adana'da yabancı ve yaraşksız adımlarla gösteri havaları işittikçe kendilerini kendi içlerinde bir eski hatıra gibi anmaya mecbur kalan Türkler, yalnız o talihsizler benim bu sestten neler anladığımı daha iyi sezebilirler!..."

Ruşen Eşref Ünaydın'ın bu anısı, Millî Mücadele döneminde yaşanan olayları ve Türk halkının duygularını yansıtmaktadır. Ankara'da sabahın ilk ışıklarında duyulan boru sesi, bir sıla sesi olarak nitelenmekte yani uzakta olanı hatırlatmaktadır. Bu ses, İstanbul'daki gaydalar ve gösteri havaları gibi lüks ve gürültülü yaşamların aksine, Anadolu'nun içinden gelen bir ses olarak algılanmıştır. Bu durum, Türklerin Millî Mücadele ruhunu ve vatan sevgisini simgelemektedir. Dolayısıyla, Ünaydın'ın bu anısı, Doğu ve Güney Cephelerinde yaşanan gelişmelerin yanı sıra, Türk halkının millî kimliğini, bağımsızlık arzusunu ve vatan sevgisini anlaması açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

"İTA.8.3.1. Millî Mücadele Dönemi'nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar." kazanımı ile sayfa 49'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

"Etrafında İsmetler, Refetler, Kazım Karabekirler, Fevziler gibi her biri bir ordu sağlamlığında kudretli ve namuslu kumandanlardan, her biri bir ateş parçası subaylardan halesi olan inanınız bu mülkün ışığıdır... Ve bu son zafer dünyaya gösterdi ki Anadolu'da Yunan istilasını küstah bir hayaldir. Hakikat olan Türk varlığıdır..."

Ruşen Eşref Ünaydın'ın bu anısında, İsmet İnönü, Refet Bele, Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak gibi güçlü ve namuslu komutanların, Türk ordusunun başarısında önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır. Bu komutanlar, ulusal bağımsızlık mücadelesinin liderleri olarak, Anadolu'nun çeşitli cephelerinde işgallere karşı direnişin öncüleri olmuşlardır. Hatıratı da

vurgulandığı gibi Türk varlığı gerçekliktir ve zafer, bu istilaların boş bir hayal olduğunu kanıtlamıştır. Bu nedenle, Millî Mücadele'nin başarıları ve Türk ulusunun birlik ve direniş ruhunu anlamak için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 16'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Rengini atalarının içinden alan bu bayrak az kaldı bizim günümüzde kararacaktı. Eski Şehsuvarların kavukları üstüne, bir kızıl gül gibi, cenkten cenge gezdikten sonra torunlarının başına bir yas çevresi gibi düşecekti. Fakat o sabah karşısında hamt olsun bir avuç Türk'ün gülbanki arasında ezasız endişesiz, yeniden eskisi gibi doğuverdi. “İnönü'nün ertesinde bana, “Mohaç”takinden taze ve şanlı göründü.”

“Avrupa'nın ortasında zaferlerin hırslı rüzgarında uçarken belki daha geçici idi. Fakat şimdi yaylalarımızda bir avuç büyük mazlumun direnmesinden doğan istiklal borası içinde daha diri duruyor. Mohaç'ta geçirdiği demler cihana giden bir uzun zafer yolunun sonu idi. Fakat, İnönü'de, cihanın artık bitmiş sandığı bir yolun başlangıcı oldu.”

“...Ya Rabbi! Alnımızdan çıkan bir damla kan gibi başlarımızın üstünde bu güne kadar şanla gezdirdiğimiz bayrağı sandık diplerinde saklamaya mahkûm edilecek Türk nesilleri dünyanın, muhakkak, en talihsiz çocukları olacaktır! Fakat içimizden dökülen bu kan bir daha içimize tıklılabilir mi? Biz bayraklarını başlarının altında saklayanlardan değiliz. Daima başlarımız bayraklarımızın altında kalacaktır!...”

Bu pasajda, Anadolu'nun kurtuluş mücadelesinde Türk bayrağının önemi vurgulanırken, İnönü Meydan Muharebesi'nin ardından yaşanan duygular anlatılmaktadır. Ünaydın, Türk milletinin mücadele azmini ve vatan sevgisini bayrak üzerinden ifade etmiştir. İnönü'deki zafer, Mohaç Savaşı'ndaki zaferin devamı olarak görülürken, Batı Cephesi'nde yaşanan direnişin, Türk ulusunun bağımsızlık ve onur mücadelesindeki önemini vurgular. Anadolu'nun dört bir yanından gelen mazlumların direnişi, Türk milletinin varoluş mücadelesindeki kararlılığını ve dayanışmasını simgeler. Bu hatırat (anı), Batı Cephesi'nde yaşanan gelişmelerin Türk ulusunun bağımsızlık ve onur mücadelesindeki kararlılığının anlanması açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 26'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“İşte kesin muharebeyi bu manevî kuvvet kazanacaktır. Türk'teki bu kuvvet iki salla Rumeli hisarını aşan, karada gemi yürüten Amsterdam'daki yüce ağaçlara ismini hakkeden, Sengotar'dan aşağı atının karnında kayan Türk günlerinden, Plevne, Şıpka, Çatalca ve Çanakkale'den bu ölmez manevî kuvvet şaheserlerinden kalma ananevî mirastır. Onun için gayet mühim ve mukaddesdir.

Fıtrat değişir sanma, bu kan yine o kandır!”

Ünaydın, Türk milletinin manevi gücünün kesin zaferi sağlayacağına inanmaktadır. Bu manevi güç, tarihi başarılar ve direnişlerle beslenen bir miras olarak görülmüştür.

Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki zaferler ve direnişler, Türk milletinin karakteristik özelliklerini ve direniş ruhunu temsil eder. Plevne, Şıpka, Çatalca ve Çanakkale gibi tarihi zaferler, Türk milletinin cesaretini, vatan sevgisini ve kararlılığını simgelemektedir. Bu manevi güç, zamanla değişmeyen bir özelliğe sahiptir ve Türk milletinin damarlarında dolaşan kan gibi sürekli olarak varlığını sürdürür. Bu nedenle, Batı Cephesi'nde yaşanan gelişmelerin Türk milletinin direniş ruhunu ve bağımsızlık mücadelesini aktarması açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 27'daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Demek ki istediğimiz meşrudur. Bunun içindir ki dal budak saldı, yemiş vermeye başladı. İstedimizin yürüyüp gerçekleşmeğe başlaması ırsî ve lâhutî olan manevi kuvvetimizi artıracaktır. Zira biz fatihlik, istilacılık oynamıyoruz; filân kumandana, filân devre şeref ve nişan kazandırmak için dövüşmüyoruz; bir siyasî zümreye ortaklık etmek gibi diplomatik düşünceler ile at oynatmıyoruz... Yalnız toprağımızın, canımızın, kültürümüzün, dilimizin, dinimizin düşman ayakları altında çiğnenmesine dayanamadığımız için varlığımızı koruyoruz!”

Ruşen Eşref Ünaydın bu hatıratında (anısında), Türk milletinin mücadelesinin meşru ve haklı olduğunu vurgulamıştır. Bu meşruiyet, Türk milletinin varlığını korumak için ortaya konan çabaların temelini oluşturur. İstiklal mücadelesinin hedefinin sadece fetih ve istila olmadığını, sadece bir komutanın veya bir grubun şeref ve nişan kazanması için olmadığını belirtir. Aksine, Türk milleti, topraklarının, kültürünün, dilinin, dininin ve canlarının düşmanlar tarafından çiğnenmesine dayanamadığı için varlığını korumaktadır. Bu ifadeler, Batı Cephesi'nde yaşanan gelişmeler ve Türk milletinin haklı mücadelesini aktardığı için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 60'taki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ne mutludur ki, bu genç millet ordusu o günlerde iki başarı birden elde etti: Bir yandan dış saldırganlığa sed çekti; bir yandan da iç kuvvet ve haysiyetini kemiren Ethem çetesini darmadağın etti.

Millî hareketin, batı baskına karşı bu ilk kazancı, yeni yaşayışımızın ilk konağıdır. Falih Rıfkı'nın dediği gibi: “Sakarya, milliyet fikrinin zaferi” ise İnönü o zaferin temelidir.”

Ruşen Eşref Ünaydın bu anısında, Türk milletinin genç ordusunun o dönemde elde ettiği başarıları vurgulamaktadır. Batı Cephesi'nde Türk ordusu hem dış saldırılara karşı direnmiş hem de içerideki bölücü faaliyetlere karşı mücadele etmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi ve İnönü Meydan Muharebeleri gibi önemli zaferler, millî hareketin zaferleridir ve Türk milletinin milliyetçi fikrini temsil edebilir. Bu zaferler, Türk ulusunun, birlik ve

beraberliği ile millî onur ve bağımsızlık mücadelesinin sembolüdür. Bu hatırat (anı), Batı Cephesi'nde yaşanan gelişmeleri ve millî mücadeledeki başarıları aktarması açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 275'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Fakat o kedi... Engin ıstırapların humma ve cinneti gözlerine vurmuş o kedi... Bir harap duvarın dibindeki ufacık oyuya sinmişti. Bıyıkları yanmış, yüzü sıkılan bir limon gibi, bir kuru ayva gibi pörsülmüştü. Kıvrak vücuduna yeisin bezgin ve ürkek takallüsleri ârız olmuştu. Bizim kavgalarımızla hiç alakası olmayan bu mahlûğu feci hepsinden uzun işkencesinden çıkarmağa çalıştım. Fakat ne yapsam beyhude! Benî beşer hakkında yeni esrarlı malûmata vakıf olmuş gibiydi. Küçücük dimağı ve cam gibi gözleri anlamıştı ki yeryüzünün en feci mahlûkları gövdesi ayakta duranlardır. O kadar sarıh bir tikslenmeyle gerilere kaçtı ve öyle ümitsiz bir inilti çıkardı ki... İnsanlar mı? Sizlere gelmek mi!... diyen nefretli bir söz söylüyor sandım.”

“-Fakat bu muhakemen bize ait değil... Sana süt veren, ciğer veren Türklerdi. Sinsi tırnaklarınla bizim iplikli minderlerimizi örselerdin. Vücudunun rehavetkâr gerinmelerini Türk kucaklarına ibzal ederdin. Tüylerini okşayan onların merhametli, himayekâr elleriydi. Seni bu hale, sahiplerinle beraber, evleri ve yiyecekleriyle beraber Yunanlılar koydu! dedim.”

Ruşen Eşref Ünaydın bu anısı, bir kedinin yaşadığı zorluklar ve acılar, insanların yaşadığı ıstıraplarla bir benzetme olarak kullanılmış olabilir. Bu benzetme, savaşın ve işgalin yarattığı acıların her canlıyı etkilediğini ve toplumun tüm kesimlerini derinden etkilediğini vurgular. Ünaydın, kediye kurtarmaya çalışırken, onun acı çektiğini ve insanların yarattığı korku ve endişeden etkilendiğini anlar. Bu, Batı Cephesi'nde yaşanan savaşın ve işgalin sadece insanları değil, çevredeki hayvanları ve doğayı da nasıl etkilediğini gösterir. Ayrıca, kediye kurtarma çabası, Türk milletinin insanlık ve merhamet değerlerine vurgu yapar. İnsanların zor zamanlarda bile merhametlerini ve yardımseverliklerini koruduklarını göstermesi açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 277'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Hepsi ne ise ne fakat mezarlardan ne istediler... Ne biçim aletler kullandılar ki eski Türklerin mermer kavuklarını, yok olmuş hatunların taş çiçeklerini bile biçtiler!... Türk toprağından an'aneyi, hatırayı da söküp atmak dilediler!... İleriki köyde ateşe verdikleri mezarlık, o simsiyah toprak ve taşlarıyla zulüm işkencesini bu kadar aşikâr duyurmuyordu...”

Ruşen Eşref Ünaydın'ın bu anısında, işgalci güçlerin Türk toprağında gerçekleştirdiği zulüm ve tahribatın acı bir örneğini aktarmıştır. İşgalci güçler, sadece insanlara değil, Türk kültür ve tarihine de saldırarak, mirası yok etmeye çalışmışlardır. Mezarlık ve anıtların tahrip edilmesi, Türk milletinin tarihi ve kültürel kimliğine yapılan bir saldırı olarak değerlendirilebilir. Bu durum işgalcilerin Türk milletinin geçmişini ve kimliğini silmeye

çalıştığını ve toprağından sökmeye çalıştığını gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 22’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Her mahlûkata ve her memlekete cinsine ve yaradılışına göre hasılatlar dağıtan tabiat ve iklim, bizi sonsuz cesurlukla mı cihazlandırdı? Dünya üstümüze çökse bile yılmamak bizim payımızdır. Napoleon’un “Türk kırılır fakat eğilmez” sözü ne kadar doğru olduğunu, söylendiğinden yüz şu kadar yıl sonra, Anadolu’da bir defa daha gösterdi. İstanbul’da “ezip bitirdik” sanıyorlardı. Ankara’da gördüler ki yine tammışız!... Bu saldırış o dinç varlığadır...”

Eserde aktarılan bu pasajda, Türk milletinin kararlılık ve direniş ruhu vurgulanırken, Tekalif-i Millîye Emirleri’nin millî birlik ve dayanışma içinde Türk milletinin vatan savunmasına katkı sağladığı görülür. Ünaydın’ın ifadesinde, Türk milletinin yılmazlığı ve direnci, Napoleon’un sözü ile desteklenmiştir. Tekalif-i Millîye Emirleri, Türk milletinin millî birlik ve dayanışma içinde, vatan savunması için bir araya gelmesini sağladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 215’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

““Ah şu seferberlik böyle perişan etmeyeydi!” diyorlardı. Anadolu bu “seferberlik” kelimesiyle bin şey hulâsa ediyor... Her şehir ve her köy “seferberlik” diyor. Ve bundan evlât kaybetmek, hayvanları telef olmak, kârına kesat gelmek, zahiresi çürümek, salgın hastalıklarına giriftar olmak, mukadderatını meçhuliyetlere atmak gibi bir sürü mana kastediyor...”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın bu anısı, Türk milletinin seferberlik çağrısına nasıl cevap verdiği ve bu çağrının ne anlama geldiğini vurgulamaktadır. “Seferberlik” kelimesi, Türk milleti için birçok anlamı içermekte ve herkes için farklı bir anlam taşımaktadır. Herkesin bu çağrıya farklı şekillerde yanıt vermesi, millî birlik ve dayanışmanın önemini gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 32’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Onun saati yalnız birdir o da cephedir... Günü ve geceyi o saat bildirir. O, “yat” dediği zaman yatar; o “kalk” dediği zaman kalkar. Onun için çalışır, son kağınsı, son davarı, son meteliği, son damla kanı yalnız onun içindir... Hepimiz vatanınız; ta ki vatan hepimizin olsun!... Dün kendisine millet tarafından baş kumandanlık verilen Mustafa Kemal, bugün her

zamandan ziyade Türk azmini, Türk imanını şahsında topluyor. O, milletin hizmetindedir; millet de onun hizmetindedir. O biziz, biz oyuz! O milleti, millet de onu Çanakkale günlerinden, Erzurum, Sivas ve Ankara günlerinden tanıyor. Hepimiz bir yolu gözlüyoruz. Hepimiz bir gayeyi güdüyoruz: Bire kadar savaş... Yeryüzünde bir tek Türk kalsa da hepimizin cesedi üstünde onun vatan bayrağını havada tutması ve “Bağımsızım” diye bağırması hepimizin sesini, hepimizin istediği dünyaya duyuracaktır. Dünya Türk sesine bu Türk sözüne muhakkak kulak asacaktır...”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın bu anısında, Mustafa Kemal’in liderliğindeki Türk milletinin vatanseverlik ve bağımsızlık mücadelesi vurgulanırken, Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz’daki başarının ardındaki nedenleri açıklamaktadır. Metinde, Mustafa Kemal’in savaş saatinin yalnızca cephede olduğu vurgulanır ve Türk milletinin lideri olarak görevini layıkıyla yerine getirdiğini belirtir. Mustafa Kemal’in millete liderlik ettiği ve milletin de onunla birlikte olduğu vurgusu, millî birlik ve dayanışmanın önemini ortaya koyar. Dolayısıyla, Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz’un kazanılmasında Mustafa Kemal’in rolünü anlamak için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 47’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Siz, iki defa, böyle büyük manası olan iki kutsal şehrin önünde cenk ettiniz ve şan kazandınız: Bu millet, en büyük tehlike günlerini Çanakkale arkasındaki İstanbul’la Sakarya gerisindeki Ankara da duydu... Birinde, devletin namusunu kurtardınız. Bu sefer de milletin emelini ve istiklâlini kurtardınız. Onun için diyorum ki, Çanakkale ve Sakarya sizi her neslin başları üstünde tutacak iki kanattır...”

“Çanakkale’de dayanmayaydınız, Türk devleti, bir çelik tufanı altında darmadağın olacak, boğulup gidecekti. İstanbul’un ebedi, kubbeleri başımıza yıkılacaktı!...”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın bu anısında, Mustafa Kemal’in liderliğindeki Türk milletinin Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz’daki zaferleri vurgulanırken, bu zaferlerin Türk milletinin kaderini belirlediği ve geleceğini şekillendirdiği ifade edilmiştir. Çanakkale Savaşı’nda olduğu gibi, Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz’da da Türk milleti büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalmıştır. Mustafa Kemal’in liderliğindeki Türk ordusu, bu tehlikelere karşı cesurca mücadele etmiş ve zafer kazanmıştır. Çanakkale ve Sakarya, Türk milletinin tarihi dönüm noktalarıdır ve bu zaferler, Türk milletinin varlığını ve bağımsızlığını korumasına yardımcı olduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 114’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“... Bunlar bugün yeni Türk tarihinin şanıdır, malıdır. Fakat ne etmeli ki Sakarya başlamadan evvel o muharebenin en nazik ve mühim olacağı noktayı keşif ve teftiş sırasında, akşamın alaca karanlığında, dalgınlıktan atın yelesini yakalayım derken boşluğu tuttu, düştü. Böğründe bir kemiği kırıldı. Onu Çankaya’nın ıssız, تنها ve o zaman daha kaldırımsız, fena halde sarsıntılı yollarından o eski otomobilinin içinde köşküne çıkardıkları gözümün önüne geliyor... “Böyle ölüm dirim gününde benim kemiğimin sözü mü olur? Yarın gideceğim” diyor. Ve ertesi günü otomobile kucakta biniyor, otomobilden koltuklarında yardımcılarla iniyor...”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın bu anısında, Mustafa Kemal’in Sakarya Meydan Savaşı öncesinde yaşadığı bir olay anlatılarak liderliği ve kararlılığı vurgulanır. Mustafa Kemal’in atın yelesini yakalarken düşüp yaralanması, O’nun da insani yönünü gösterir. Bu olay O’nun fedakarlığını ortaya koyar. Çankaya’da yaşadığı zorlu süreç, kararlılığını ve azmini daha da artırır. Yaralanmasına rağmen liderlik sorumluluğunu üstlenerek otomobile binmesi ve mücadeleye devam etmesi, onun vatanseverlik ve bağımsızlık mücadelesine olan bağlılığını ve kararlılığını gösterir. Bu olay, Sakarya Meydan Savaşı’nın ve Büyük Taarruz’un kazanılmasında Mustafa Kemal’in liderlik yönünü daha da ön plana çıkarır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 254’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Gazi Mustafa Kemal Paşayı daime kuvvetleri kuvvetinden üstün sayılan çetin varlıklarla didişmekten haz duyar cidalci bir kudret olarak tanıdım. Harbiyeden neş’etiyle beraber Sultan Hamid istibdadına karşı mücadele, Otuz bir Mart isyanına karşı Hareket Ordusuna iştirak, Trablus’ta İtalyan tecavüzüne mukabele, Çanakkale’de İngiliz, Muş ve Bitlis’te Çar gururunu kırışı... Bir zamanlar her hükümet adamının saydığı Alman nüfuzuna karşı duran, Mütarekeden sonra içli dışlı bir sürü düşman kuvvetine karşı millî hareketi ikame ve idame...”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın anlattığı bu anıda, Mustafa Kemal’in çetin ve güçlü varlıklarla mücadele etme yeteneği ve cesareti vurgulanarak liderliğinin önemi belirtilir. Geçmişteki çeşitli mücadelelerde gösterdiği kararlılık ve cesaret, O’nun Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz’daki liderlik rolünü daha da önemli kılar. Çeşitli dönemlerde farklı düşman güçlerine karşı gösterdiği direniş ve mücadele, Türk milletinin bağımsızlık ve özgürlük mücadelesindeki kararlılığını simgeler. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 269’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Anadolu dağlarında Yunan sergüzeştinin nasıl tarumar olduğunu işte bu kısa muhavere, sade kelimeler halinde dehşetle tecessüm ettiriyordu. Bu, Yunan için bir “rûz-ı ceza” idi. İzmir’de silahsız Türk zabitlerinin kalpaklarını bunlar yırtmıştılar. Kucağı çocuklu kadınları süngüleyip rıhtımdan denize atanlar bunlardı. Kaç gündür kademe kademe içlerinden geçtiğim simsiyah topraklar, deşilmiş ölü gözlerini andırır kapısız, damsız, penceresiz kulübe duvarları bunların eseri... Köy harmanlarına ateş verdirenler bunlar, Türk köylülerine kendi vatanlarına karşı zorla siper kazdıranlar bunlar... Türk davalarını, mandalarını sürüp götüren kıt’aları bunlar idare ediyordu. İstanbul Rumları bunların yüzünden şımardılar, tramvaylarda “Ankara’ya bilet” istedilerdi. Bunların teşvikiyledir ki minareler ve kubbeler şehri sokaklarında “Venizelos-Ayasofya” şarkıları söyleniyordu.”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın anlattığı bu anısı, Yunan işgali altındaki Anadolu’nun acı gerçekleri ve Türk halkının yaşadığı zulümler vurgulanarak, Mustafa Kemal’in liderliğindeki millî mücadelenin ne kadar hayati bir öneme sahip olduğu anlatılır. Yunan işgalinin, Türk topraklarına ve halkına verdiği zararlar detaylı bir şekilde anlatılarak, işgalin vahşetini ve Türk milletinin direnişini gösterir. Ünaydın’ın ifadesinde, Yunan işgal kuvvetlerinin Türk köylülerine ve şehirlerine yaptığı zulümler ve tahribatlar, millî mücadelenin önemini ve vatanseverlik duygusunun ne kadar güçlü olduğunu vurgular. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 273’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Arkamızdan:

-Yaşasın Türkler, diye bağırıyorlar. Ve içlerinden biri:

Yürüyelim, ecdadımız bu yollardan yürüdü,

Bu toprakta nice arslan kemikleri çürüdü.

Şarkısını okudu. Bu mısralar hâlâ ezberlerinde mi?

Ukubet günlerinde Yunan serdarlarıyla geleydi de Türk Asyâ-yı suğrâsının yabancıya ne girdap olduğunu şu çocuğun ağzından ve şu pencerenin renginden göreydi, duyaydı. Her kurtulmuş şehirde, köyde bu çocukların enkaz ve ziyandan, kıtal ve yağmadan daha kuvvetli taze sevinçleri ruhlara raşeler veriyor.”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın anlattığı bu anısı, Türk halkının millî mücadele ruhunu ve vatanseverliğini yansıtan bir atmosfer olarak betimlenir. İşgal altındaki topraklarda yaşayan Türklerin içten gelen sevgi ve bağlılık duyguları, millî mücadele ruhunu güçlendirmiş ve direnişi desteklemiştir. Çocuğun söylediği dizeler, Türk milletinin tarihine olan derin bağlılığını ve geçmişine olan saygısını ifade ederken, Türklerin tarihleri boyunca yaşadıkları zorluklara rağmen asla pes etmeyen ve direnişlerini sürdüren bir millet olduğunu vurgular. Bu duygu dolu anlatımlar, Mustafa Kemal’in liderliğindeki millî mücadele hareketinin önemini

ve Türk halkının bu mücadeleye olan inancını yansıttığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması’nın sağladığı kazanımları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 84’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Daha bu sabah mı dün mü bir gazete: Biri, başı sarıklı; yüzü koca sakallı, beli yatağanlı, kuşaklı, bacakları şalvarlı, öteki de Bekir Sami Beyin kıyafetinde iki resim basmıştı. Birinin altında: “Dağdan bu türlü adamlar incek sanıyorduk”; ikincisinin altında da: “O ise ki, karşımıza, Bond Street’in camekânlarından fırlamış sanılacak centilmenler çıktı” diye şerh vermişti... Şimdi de dünkü vahşileri en an’anevî İngiliz sarayında medenîlerle birlikte çay içmeğe çağırıyorlar. “Zehî tahavvül!” ...”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın anlattığı bu anısı, Türklerin millî mücadelede gösterdikleri direniş ve kararlılık sonucunda elde ettikleri başarılar, uluslararası alanda da dikkate değer bir etki yarattığının göstergesidir. Gazete haberindeki ifadeler, Türk delegasyonunun görüşmeler sırasında gösterdiği üstün yetenek ve diplomasi becerilerine vurgu yapar. Türkiye’nin uluslararası alanda hak ettiği saygı ve itibarı yeniden kazandığına işaret eder. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması’nın sağladığı kazanımları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 85’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bütün bu şeyler arasında Mustafa Kemal Paşayı anladım. Bu toplantıya onun uzaktaki varlığı hakimdi. Zira onun mukaddes karar ve sebatı değil midir ki halifesinin sarayı önüne Yunan bayrağı dikilmiş bir dağınık Türkiye’den, şu dakikada kendisine adeta muhabbet ilan edilen bir dinç memleket çıkardı. Bu günleri, o, ta Sivas Kongresi zamanından görmüş ve bana söylemişti...”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın bu anısı, Mustafa Kemal’in kararlılığı ve liderliği, Lozan Antlaşması’nın sonuçları üzerinde belirleyici bir rol oynadığına dair bilgiler sunar. Mustafa Kemal’in Sivas Kongresi’nden itibaren gösterdiği azim ve kararlılığın, Türkiye’nin Lozan görüşmelerinde elde ettiği başarıların temelini oluşturduğu vurgulanır. Lozan Antlaşması’nda Türkiye’nin çıkarlarının başarıyla savunulması ve uluslararası alanda saygınlığın yeniden kazanılması, Mustafa Kemal’in liderliğinin ve kararlılığının bir yansıması olduğundan ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.7. Millî Mücadele Dönemi’nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına kanıtlar gösterir.” kazanımı ile sayfa 92-93’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“-Zafer! Seni Türkler kadar özleyen var mıdır? Kevserini herkesten daha kana kana tattıktan sonra yıllardır, asırlardır hasretine onlar tutuldular!. Sitemini onlar çektiler!... Sen bir sılaydın; ve önünde ifritler dimdikti!... Demek artık vuslat var; didar var!...”

“-Yürü Türk, yürü!... Ejdere afet kesilen kargın dünyalara rahmettir!... Vatanın gönül okşar dağları, pınarlar uğrağı bağları, kağrı ve çingirak sesli yolları, ezan sesli minareleri ve çevre çevre kubbeleri gözünde ve içinde birer yaddı!... Şimdi de kanından bir aynaya aksetsin. Kendini onda görsün, bilsin ki, yalnız senindir!...”

“Kulağımda böyle sedalar var: Ordu kükrüyor ki: Vatan geliyor... Vatan haykırıyor ki: Ordu geliyor!”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın anlattığı bu anıda, zaferin Türkler tarafından özlenen bir kavram olduğu belirtilirken, vatan sevgisi ve milletin birlik ruhu ön plana çıkmıştır. Bu duygular, o dönemin siyasi ve sosyal atmosferinin bir yansıması olarak görülebilir. Ayrıca, metindeki betimlemeler ve duygusal anlatım, o dönemdeki millî duyguların sanat ve edebiyata nasıl yansıdığını gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.7. Millî Mücadele Dönemi’nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına kanıtlar gösterir.” kazanımı ile sayfa 100’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Kendisini bir daha görelim diye yağmur altında hâlâ bekleyen mahşer gibi halkın bitmez tükenmez alkışları arasında şehrin öbür ucundaki evine doğru yola çıktı.

Fakat, nihayete yakın bir zafer tâkının altında mevkibini bir an durdurdular. Musevî çocuklarının İbranice ilâhileri arasında Musevî cemaatleri bembeyaz bir koç kesti. Ve Musevî kızları ikinci bir demet çiçek verdi.

... Gazi, böylece, şehrin Çekirge kenarındaki Yağcızade Cemal Bey köşküne girdi. Bursa’nın misafiri oldu. Yirmi dört saatten beridir, Bursa üçüncü kuruluş kahramanlarının da diyarı olmuştur.”

Ruşen Eşref Ünaydın’ın bu anısında, Gazi Mustafa Kemal’in zaferin yaklaştığı bir dönemde Bursa’ya gelişini anlatmaktadır. Bu, sadece bir askeri zaferin değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşümün ve millî birliğin sembolüdür. Musevî cemaatinin gösterdiği saygı ve ev sahipliği, dönemin sosyal ve kültürel çeşitliliğine, hoşgörüsüne işaret eder. Aynı zamanda Mustafa Kemal’in halk arasında büyük bir sevgi ve saygıyla karşılanması, millî mücadelenin toplumun geniş kesimlerinde nasıl destek gördüğünü gösterir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.2. Siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 104’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Çapraşık akıntılar birden düz yön aldı. İş ortaya konmuştu. Altı yüz yıl sürmüş, ömrünü artık tamamlamış bir devir, birkaç saate kadar bu salonda tarihe karışıp gidecekti. Yeni bir isimle yeni bir devir, yakın doğu topraklarında, yaratılıştan beri ilk defadır tecelli edecek, yeni bir mana, muzaffer halk Türkiye’si için yeni bir devlet sistemi, Türk devrinin yeni bir çağı da maddi bir gerçeğin kanunu olarak birkaç saate kadar bu salonun içinden çıkıp yüz bir pare top atımı ile memleketin bütün ufuklarına bu gece ilan edilecek, yaşamaya başlayacaktı...”

Bu pasaj, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmesine ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yerini yeni bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin almasına odaklanmaktadır. Ruşen Eşref Üneydin, bu önemli tarihi anı canlı bir dille anlatarak, eski düzenin sona erdiğini ve yeni bir devrin başladığını vurgulamaktadır. Eski düzenin sona ermesi ve yeni bir devletin kurulması gibi önemli siyasi gelişmeleri bu pasajda kavramak mümkündür. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.2. Siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 106'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Gazi Mustafa Kemal, oy birliği ile ilk Türk Cumhurbaşkanı olmuştu... Dakikalarca süren ve dinleyicilerin dahi iştirak ettiği bir alkış, bir “Yaşa! Var ol!” diye yükselen bir kutlayış tufanı arasında kürsüye yavaş yavaş, büyük bir sükunla geldi. Verilen kararın millete ne kadar çok yararlı olduğunu belirtir kısa bir demeçte bulundu. Arkadaşlarının kendi şahsı hakkında gösterdiği itimada teşekkür etti. Ve Türk Cumhuriyetinin her işte başarılı olacağına söz verdi... Ve rahmet sağanağı gibi sürekli alkışlar arasında kürsüden ağır ağır indi...”

Bu pasaj, Gazi Mustafa Kemal'in Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçilmesi ve bu önemli olayın toplum üzerindeki etkilerini anlatmaktadır. Türk milletinin büyük bir coşkuyla karşıladığı bu kararın ardından Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'in başarılı olacağına dair söz verdiği belirtilmektedir. Siyasi alanda önemli bir gelişme olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve ilk Cumhurbaşkanı'nın seçilmesini vurgulamaktadır. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.8. Cumhuriyet'in sağladığı kazanımları ve Atatürk'ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 119-120'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Yok, zehirlemek istediğiniz pınar, Türkiye'nin abıhayat kaynağı idi! Bir milletin sevgisi çok büyüktür. O sevgidir Mustafa Kemal'i koruyan... Milletin yüreğidir onun üstüne titreyen... Böyle bir eser yetiştirmek için bir milletin kaç yüzyıl yoğurulması lazım geldiğini halkın o tanrısal şuurudur sezen... Onun için köhne taşlar ve tahtlar gasp edici saldırganlar gibi sinsi ve canice tasarılar, sonunda gelip böyle Mustafa Kemal'in ayağı altına düşecektir. Zira o, milletin içinden çıkan, her rütbesini milletine beğendirdiği bir işin, milletten ona verilmiş bir hediyesi gibi üzerinde taşıyan bir emanettir. Bir halk çocuğudur. Ülküsü onundur ve onun içindir.”

Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk milleti tarafından nasıl bir sevgi ve saygıyla anıldığını ve onun Cumhuriyet'in kuruluşundaki rolünü vurgulamaktadır. Atatürk'ün milletin sevgisiyle korunduğu ve onun milletin içinden çıkan bir lider olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, Atatürk'ün halkın çocuğu olduğu ve onun ülküsünün Türk milleti için olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

4.8. “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.8. Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923 Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
2.Ünite: Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	“İTA.8.2.4. Kuvâ-yı Millîye’nin oluşum sürecini ve sonrasında meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	26, 42	2
	“İTA.8.2.5. Millî Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder.”	69,123	2
	“İTA.8.2.7. Büyük Millet Meclisine karşı ayaklanmalar ile ayaklanmaların bastırılması için alınan tedbirleri analiz eder.”	122	1
	“İTA.8.2.6. Misakımillî’nin kabulünü ve Büyük Millet Meclisinin açılışını vatanın bütünlüğü esası ile “ulusal egemenlik” ve “tam bağımsızlık” ilkeleri ile ilişkilendirir.”	123	1
	“İTA.8.2.3. Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanması ve uygulanması karşısında Osmanlı yönetiminin, Mustafa Kemal’in ve halkın tutumunu analiz eder.”	11	1
3.Ünite: Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	“İTA.8.3.2. Milli Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	28-29, 57, 61	3
	“İTA.8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.”	135	1
	“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	94, 101	2
4.Ünite: Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye	“İTA.8.4.3. Hukuk alanında meydana gelen gelişmelerin toplumsal hayata yansımalarını kavrar.”	125	1
	“İTA.8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	161, 222	2
	“İTA.8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	124, 158	2
	“İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.”	37	1
6.Ünite: Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası	“İTA.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.”	212-213	2
Toplam			21

Tablo 4.8. incelendiğinde; Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları adlı hatırat (Bknz. Ek 15) ile Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde 5 kazanım, Millî Bir

Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesinde 3 kazanım, Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde 4 kazanım, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesinde 1 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünitelerde ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 21 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.2.4. Kuvâ-yı Millîye’nin oluşum sürecini ve sonrasında meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 26’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Anadolu’daki Milli Kurtuluş Savaşı’nın ilk ayları, milli çete birliklerinin ortaya çıkışıyla dikkat çekmektedir. Bu çeteler henüz düzenli bir ordu değildiler. Askeri bilgileri yoktu, ama bilinçliydi, savaş moralleri yüksekti. Bunlar kıyasıyla savaşıyor, düşmana başarılı darbeler indiriyorlardı. Padişah ajanları, dinin ve halifenin korunması sloganıyla Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde ayaklanmalar düzenlediler; bunlar eski ordunun kalıntılarıyla bir ordu kurmuşlardı. Ama köylülerin kurdukları çeteler, bu padişah ordusunu bozguna uğrattılar ve gerici ayaklanmaları bastırdılar. Mustafa Kemal Paşa ile ona bağlı dostları İsmet ve Fevzi Paşalar ve ötekileri bu çeteleri birleştirip düzenli bir ordu kurdular.”

İzmir’in işgal edilmesi, Türk milleti için bir dönüm noktası olmuştur. Bugüne kadar düşmanın sadece bölgeyi işgal ettiğini düşünen halk artık bunun bir işgal değil, ilhak olduğunu anlamış ve bölgesel olarak örgütlenmeye başlamıştır. Sadece kendi bölgelerini savunan Kuva-yı Milliye birlikleri düşmanı durduramamış fakat yavaşlatmıştır. Eserin bu bölümünde Kuva-yı Milliye birliklerine karşı Osmanlı Hükümeti tarafından oluşturulan Kuva-yı İnzibatiye birliklerine de değinilmiştir. İşgalin hızlanması ve Anadolu’nun kontrollü bir şekilde tek elden yönetilmesi için dağınık halde bulunan Kuva-yı Milliye birlikleri Mustafa Kemal önderliğinde düzenli bir ordu haline getirilmiştir. Aralov’un aktardığı bu bilgiler objektif olarak Kuva-yı Milliye birliklerinden düzenli orduya geçiş sürecini göstermektedir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.4. Kuvâ-yı Millîye’nin oluşum sürecini ve sonrasında meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 42’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Buralarda çeşitli insanlar dolaşıyor. Bizi Mustafa Kemal Paşa’ya karşı ayaklandırmak istiyorlar... Diyorlar ki; Halifeyi, ehl-i müslimi savunmak gerekiyormuş... Meclis’e daha çok zenginleri seçiyorlar... Bizim köylülerden kimsecikler orada görülüyor.”

Aralov’un köylülerle konuşmalarından aktardığı bu pasaj Anadolu içlerinde milli varlığa düşman cemiyetlerin oluşum safhalarını göstermektedir. Özellikle toplum içerisinde sınıfsal ayrım düşüncesinin oluşturulup milli varlığa düşman cemiyetlerden Sulh ve Selamet-i Osmaniye Cemiyeti ve Teali-i İslam Cemiyeti’nden bahsedilmiş olabilir. Bu cemiyetlerin kuruluş amacına bakıldığında ülkenin kurtuluşunu “padişaha ve halifenin emirlerine bağlı kalmakla” ve “kurtuluşun ancak halifelik ve saltanat kurumlarını güçlendirmekle mümkün olacağını” savunmuşlardır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.5. Millî Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 69’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Halide Edip, bir toplum örgütü olan “Türk Ocakları’na üye seçilmiş ilk Türk kadınıydı. Kendisi pedagojik çalışmaları olan yetenekli bir yazardı. Birinci Dünya Savaşı’nda hemşirelik yapmıştı. Politik görüşleri bakımından, Jön Türklerin partisi İttihat Terakki’nin liderlerine, özellikle Cemal Paşa ile Talat Paşa’ya yakındı. Milliyetçi fanatizme, Ermeni kırımına aktif olarak karşı koymuştu. Daha ilk gününden beri Türkiye’nin bağımsızlığı için yapılan mücadeleye katılmış, emperyalizme karşı olan görüşlerini açıkça savunmuştu. Yabancı istilacılara ve padişah idaresine karşı yaptığı şiddetli mücadeleden ötürü, İngilizlerin ısrarıyla, padişah mahkemesi tarafından ölüm cezasına çaptırılmıştı. İstanbul’dan Anadolu’ya kaçmak zorunda kaldı. Orada gönüllü olarak Mustafa Kemal’in ordusuna katıldı. Ve Yunanlılara karşı savaştı.”

Aralov’un eserinde aktardığı bu pasaj, Millî Mücadele döneminde Halide Edip Adıvar’ın milliyetçi bir tutuma sahip olduğunun ve Anadolu halkının bağımsızlığı için mücadele ettiğinin göstergesidir. Aynı zamanda Halide Edip’in Anadolu’ya kaçıp Mustafa Kemal Atatürk’ün ordusuna gönüllü olarak katılması ve Yunanlara karşı savaşması, milli mücadeleye olan katkılarını ortaya koymaktadır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.5. Millî Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder.” ve *“İTA.8.2.6. Misak-ı Milli’nin kabulünü ve Büyük Millet Meclisi’nin açılışını vatanın bütünlüğü esası ile “ulusal egemenlik” ve “tam bağımsızlık” ilkeleri ile ilişkilendirir.”* kazanımları ile sayfa 123’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Zehir, ağı henüz dağılmadı. Bunun panzehiri bütün halkın uyanması, aktif bir hale gelmesidir... Halkın Mondros Mütarekesi’ne, Sevr Antlaşması’na, padişahın ihanetine cevabı, uyanışının başlangıcı oldu. Sabır bardağı taşıtı. Bizim Sivas ve Erzurum Kongrelerimiz, Mondros’a, Sevr’e ve İtilaf Devletlerinin başka hareketlerine verilen cevaplardır. Çağrımız bütün Anadolu’yu dolaştı, hatta İstanbul’a kadar ulaştı. Türk kamuoyu, halk, Misak-ı Milli’yi yarattı...”

Mustafa Kemal Paşa’nın Aralov’a aktardığı bu sözleri Türkiye’nin ulusal uyanışının bir örneğidir. Osmanlı Devleti’ni dünya üzerinde yok sayan bu anlaşmalara karşılık Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele’nin başarıya ulaşmasında Erzurum ve Sivas Kongrelerinin önemini tekrardan vurgulamış, İtilaf Devletleri’ne karşı ulusal egemenliğin ve tam bağımsızlığın halk sayesinde kazanıldığını belirtmiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.7. Büyük Millet Meclisi’ne karşı ayaklanmalar ile ayaklanmaların bastırılması için alınan tedbirleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 122’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“İngiliz hükümeti Yunan ordusuna, Anadolu’nun şu ya da bu bölgesini işgal emri veriyordu. Her yanda çeteler kuruluyordu. Bunların en büyüğü Çerkez Anzavur çetesi idi. İngiltere, Rusya’da başarısızlığa uğrayan yöntemleri burada, bizde uygulamak istiyordu.”

Mustafa Kemal Paşa bu sözleri Aralov’un Türkiye’de göreve başlamadan önceki zamanda gerçekleştiğini ve BMM’ye karşı çıkarılan ayaklanmaların içerisinde İngilizlerin desteği ile Osmanlı Hükümeti tarafından Ahmet Anzavur ayaklanması çıkarıldığına değinmiş; bu ayaklanmanın sonucunda Anadolu halkı BMM’nin yanında yer aldığını ve mücadele ettiğini belirtmiştir. Osmanlı Hükümeti’nin İngilizlerle iş birliği içerisinde olması ve Türk halkının hangi zorluklarla baş ettiklerini aktarmaktadır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.3. Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanması ve uygulanması karşısında Osmanlı yönetiminin, Mustafa Kemal’in ve halkın tutumunu analiz eder.” kazanımı ile sayfa 11’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Padişah hükümetinin ihanetine; Türkiye’nin birçok bölgesinin Fransızlar, İtalyanlar, İngilizler ve Yunanlılar tarafından işgal edilmesine; padişah taraftarlarının birçok bölgede körükledikleri gerici isyanlara rağmen, dört yıllık bir savaşın bitkin bir hale getirdiği Türk halkı, özgürlüğünü ve bağımsızlığını korumak için istilacılara ve kendisini ezen yerli derebeylerine karşı baş kaldırdı.”

Çünkü Mondros Mütarekesi’ne karşı halkın tepkisi, padişah ve padişaha bağlı hükümetin tavrı ele alınmaktadır. Bu alıntı direkt Aralov’un mütarekeye ve Osmanlı Hükümetine karşı izlenimini ortaya koymaktadır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 28-29’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

*“O, istilacılara karşı bir kurtuluş savaşı yapıyor. Emperyalistlerin gururunu kıracağına, padişahı da yordakçılarıyla birlikte silip süpüreceğine inanıyorum. Halkın ona inandığını söylüyorlar. Ona yardım etmek, yani Türk halkına yardım etmek gerekiyor. İşte, sizin işiniz budur. Türk hükümetine, Türk halkına saygı gösteriniz. Büyüklük taslamayınız. Onların işlerine karışmayınız...
...Bilirsiniz ki, güvensizlik yavaş geçer. Bunun için de sabırlı, dikkatli, ihtiyatlı bir çalışma gerekmektedir. Eski Çarlık Rusyası ile Sovyet Rusya arasındaki ayrımı, sözle değil işle göstermek ve anlatmak gerekmektedir. Bu bizim ödevimizdir. Siz de bir elçi olarak, Sovyet Rusya’nın, Türkiye’nin işlerine karışmamak politikasının, halklarımız arasında samimi bir dostluğun savunucusu olmak zorundasınız.”*

Bu pasaj, Millî Mücadele döneminde Sovyet Rusya’nın, Türkiye’nin iç işlerine karışmama politikasını ve Türk halkına saygı gösterme çağrısını içermektedir. Mustafa Kemal’in liderliğindeki milli mücadele hareketine destek verilmesi gerektiği vurgulanmakta ve Türk halkının bağımsızlık mücadelesine olan inancı dile getirilmektedir. Ayrıca,

Türkiye'nin dış ilişkilerinde dikkatli ve ihtiyatlı bir politika izlemesi gerektiği belirtilmektedir. Dolayısıyla, dönemin uluslararası ilişkilerini, özellikle de Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye yaklaşımını anlamak için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 57'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Türk halkının milli kurtuluş çabaları, daha çok kendiliğinden, çeteler kurmak biçiminde ortaya çıkmaktaydı. Pek çok köylü Mustafa Kemal'in kurmuş olduğu orduya seve seve, gönüllü olarak katılmaktaydı.”

Aralov, Türk halkının milli kurtuluş çabalarının öncelikle kendiliğinden ve bağımsız çeteler şeklinde ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu durum, halkın bağımsızlık ve özgürlük mücadelesine olan inancını ve kararlılığını göstermektedir. Ayrıca, Mustafa Kemal'in önderliğinde kurulan ordunun, halk tarafından seve seve ve gönüllü olarak desteklendiği vurgulanmaktadır. Bu, Türk halkının milli mücadeleye olan katılımının gücünü ve kararlılığını yansıtmaktadır. Türk halkının milli mücadeleye olan katkısı, Türk ulusunun birlik ve beraberlik içindeki kararlılığını ve bağımsızlık tutkusunu gösterdiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 61'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Yunan ordusunun yenilgisinden sonra Büyük Millet Meclisi temsilcileri Londra Konferansı'na çağrılınca, halk bunu Türk milletinin büyük bir başarısı olarak değerlendirdi. Bu olay, Türkiye'nin her yanında, Mustafa Kemal politikasının kesin başarısının bir belirtisi olarak kabul edildi. Mustafa Kemal Paşa'nın idaresi altında halkın, Yunanlılara ve İngilizlere öldürücü bir darbe indirdiği, ağızdan ağıza yurdun her yanına yayılıyordu.”

Pasajda belirtildiği gibi, Yunan ordusunun yenilgisi ve Büyük Millet Meclisi temsilcilerinin Londra Konferansı'na çağırılması, Türk milleti tarafından büyük bir başarı olarak kabul edilmiştir. Bu olay, Mustafa Kemal'in politikasının kesin bir başarısı olarak görülmüş ve halk arasında geniş bir memnuniyet ve coşkuyla karşılanmıştır. Yunanlılara ve İngilizlere karşı elde edilen zafer, Türk halkı arasında büyük bir gurur ve özgüven duygusu yaratmıştır. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.” kazanımı ile sayfa 135'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Erlerin eşleri, kızları, kız kardeşleri, cepheye erzak, cephane, silah taşıyorlardı. Taarruzdan önce Temmuz ve Ağustos aylarında bütün Anadolu’yu miting dalgaları sarmıştı. Bu mitinglerde halk, elinden gelen her şeyle; elbiseyle, erzakla, cephane taşımak için taşıtlarıyla orduyu yardıma çağırıyordu.”

Aralov’un belirttikleri, Anadolu halkının Millî Mücadele’ye olan katılımını ve desteklerini açıkça göstermektedir. Kadınlar da erkeklerle birlikte cepheye erzak, cephane ve silah taşımak için çaba göstermişlerdir. Bu, Türk milletinin birlik ve beraberlik içindeki kararlılığını ve direniş ruhunu gösteren önemli bir örnektir. Ayrıca, yurdun dört bir yanında düzenlenen mitinglerde halkın orduya yardım çağrısına olumlu yanıt verdiği ve ellerinden gelen her şeyi yapmaya hazır oldukları belirtilmektedir. Bu, Türk milletinin vatanseverlik duygusuyla dolu olduğunu ve Millî Mücadele’ye tam destek verdiğini göstermektedir. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 94’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bazı düşman ve zayıf kişiler paniğe kapılarak güya ordumuzun taarruz yeteneğinden yoksun olduğunu, taarruz edemeyeceğini söylüyorlar. Ama biz, Türk ordusunun güçlü olduğunu ve düşmanı yeneceğini biliyoruz. Biz bunu İnönü’de, Sakarya’da gösterdik. Türk ordusunun ilerde özgürlüğümüzü savunmaya yeterli olduğunu göstereceğiz.”

Mustafa Kemal Paşa, yeni Türkiye’nin ulusal örgütlerini güçlendirmek için bütün ülkede, büyük enerji ile çalışıldığını söyledi. Ama İstanbul’da, “Padişah hükümeti ve onun yordakçıları, ahlaksızlıklarıyla, çapulculuklarıyla, milli zenginliği çalmalarıyla ün yapmış insan türünün seyrek rastlanır örnekleridir. Bunlar, kirli işleriyle milleti bölmek ve onu yırtıcı emperyalistlerin dişleri arasına atmak istiyorlar.” bunlar Mustafa Kemal’in kendi sözleridir.”

Aralov’un aktardıkları, Mustafa Kemal’in ordusunun gücüne olan güvenini ve düşmanı yenme kararlılığını vurgulamaktadır. İnönü ve Sakarya gibi önemli savaşlarda Türk ordusunun gösterdiği başarılar, Mustafa Kemal’in liderliği ve stratejik dehası sayesinde gerçekleşmiştir. Ayrıca pasajda, İstanbul’daki hükümetin ve onun destekçilerinin milli zenginliği çalma ve ülkeyi bölmeye yönelik kirli faaliyetlerine değinilmektedir. Bu durum, Mustafa Kemal’in ulusal örgütleri güçlendirmek için çalışma kararlılığını ve İstanbul hükümetine karşı olan tavırlarını vurgulamaktadır. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 101’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bizim Sovyet geleneklerine göre her diploma sahibine diplomasını verirken birkaç söz söylüyordum. Öğrencilerden birine, “Senin nalladığın at, kahraman devrimci Türk ordusuyla birlikte İstanbul’a ilk giren at olsun!” dileğinde bulundum. Bir başka öğrenciye de, “Güzel nallanmış hızlı atı, İzmir’e giren ilk at olsun!” dileğini tekrarladım. Bu sözlerim herkesin çok hoşuna gitti ve çabucak bütün şehre yayıldı.”

Aralov, diplomayı alan öğrencilere, Türk ordusunun kahramanlığı ve başarılarına atıfta bulunarak dileklerde bulunmuştur. İstanbul’a giren ilk at ve İzmir’e giren ilk at metaforları, Mustafa Kemal’in liderliği altındaki Türk ordusunun zaferlerini simgelemektedir. Bu sözler, Aralov’un o dönemde Sovyet Rusya ile iyi ilişkiler içinde olduğunu ve Türkiye’nin milli mücadelesine destek vermek istediğini göstermektedir. Aralov’un dile getirdiği bu temenniler, Sovyetler Birliği’nin Türkiye’nin bağımsızlık mücadelesine duyduğu sempatiyi ve destek niyetini yansıtmaktadır.

“İTA.8.4.3. Hukuk alanında meydana gelen gelişmelerin toplumsal hayata yansımalarını kavrar.” kazanımı ile sayfa 125’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Mustafa Kemal, Türk kadınının kurtuluşunu ve ona bütün haklarda ve toplum yaşantısında erkeklerle eşitlik isteyen ilerici bir hareketin başındadır. Mesela kendini eşiyle birlikte, hem de eşinin yüzü açık olarak Büyük Millet Meclisi toplantılarına gelmektedir.”

Bu pasaj, Türk kadınının toplumsal ve hukuksal alandaki değişimini ve Mustafa Kemal’in bu alandaki ilerici tutumunu vurgulamaktadır. Mustafa Kemal’in eşiyle birlikte resmi toplantılara katılması, kadınların toplumdaki yerinin ve haklarının önemini vurgulayan bir adımdır. Bu durum, Türk kadınının toplumda daha etkin bir rol üstlenmesine ve eşitlik taleplerinin artmasına katkıda bulunmuştur. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 161’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Millî Mücadelede kadınların yaptığı yardım çok büyüktür. Kadınlarımızın bu çeşit çalışmalarının memlekete büyük yararlar sağlayacağına güvenim var. Son yılların devrim yaşamında, Anadolu kadınının gösterdiği yüksek fedakarlığı şükranla anıyoruz. Dünyanın hiçbir yerinde Anadolu köylü kadınının emeğinden daha yüksek bir emek gösterilemez. Erkekler cephede düşmana karşı savaşırken, kadınlar tarlaları sürüp ektiler. Ülkenin ekmeğini sağladılar. Kadınlar bu savaşta ve bundan önceki savaşlarda büyük bir dol oynamışlardır. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odun kesip getiren, buğdayı pazara götüren fedakâr Anadolu kadınıdır; kucağındaki yavrusuyla, yağmurda, çamurda, soğukta, sıcakta kağnılarla cephenin cephanesini taşıyan hep onlardır. Hepimiz bu kadınlara daima saygı göstermeliyiz. Kadına saygı gösterdiğimiz için onun giyimini değiştirmeliyiz, yüzünü açmalıyız.”

Bu pasaj, Millî Mücadele döneminde Türk kadınlarının önemli rolünü ve toplumsal değişimindeki etkisini vurgulamaktadır. Kadınların mücadeleye katkıları ve fedakarlıkları,

toplumsal yapıda önemli bir değişim ve gelişme göstermiştir. Aralov'un hatıralarındaki bu pasaj, toplumsal alanda yapılan inkılapları kavramak için önemlidir çünkü Türk kadınının savaş zamanlarında ve sonrasında üstlendiği roller, geleneksel cinsiyet rollerinin sorgulanmasına ve değiştirilmesine yol açmıştır. Kadınların mücadeledeki aktif katılımı, onların toplumda daha fazla tanınmasına ve değer görmesine neden olmuş, bu da toplumsal alanda önemli değişimlere yol açmıştır. Dolayısıyla, bu pasaj, toplumsal alanda meydana gelen inkılapları anlamak için önemli bir örnektir. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 222'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Mustafa Kemal Paşa birçok kez bize, Türk halkının kültür düzeyini yükseltmek gerektiğinden söz etmişti. Hacılar, hocalar, şeyhler, emirler vb. arasında çıkarıcılar çoktu. Bunlar halka kör inançlar, yobazlık, yeniliğe düşmanlık aşıyorlardı. Tekkeleri, zaviyeleri, tarikatları, dervişleri kaldırmak gerekiyordu. Nitekim Mustafa Kemal Paşa sonraları bu düşüncelerini hayata geçirdi.”

Bu pasaj, Mustafa Kemal Paşa'nın toplumsal alanda gerçekleştirdiği inkılaplara işaret etmektedir. Aralov'un hatıralarındaki bu ifadeler, Türk halkının kültür düzeyinin yükseltilmesi gerektiği düşüncesini vurgulamaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın bu konudaki düşünceleri, çıkarıcı unsurların halk üzerindeki etkisine ve geri kalmışlığa neden olan unsurlara işaret etmektedir. Onun bu düşünceleri, dini ve kültürel yapıları sorgulama ve modernleşme çabalarıyla örtüşmektedir. Tekkelerin, zaviyelerin, tarikatların ve dervişlerin kaldırılması gerekliliği, Türkiye'deki laik bir düzenin kurulmasına ve dinin devlet işlerinden ayrılmasına yönelik önemli adımlardan biridir. Bu tür kurumların kaldırılması, toplumun dinamiklerine ve kültürel yapısında köklü değişimlere yol açmıştır. Mustafa Kemal'in yönetimi altında gerçekleşen bu reformlar, Türkiye'nin modernleşme sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 124'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bir gün Mustafa Kemal Paşa'ya, Samsun'dan Ankara'ya gelirken yolda rastladığım köylülerden, onların ağır durumundan söz ettim.

“Evet, evet,” dedi Mustafa Kemal, “Orası doğru. BMM'nin ödevi, köylüyü ağır aşar vergisinden kurtarmak, ona başka kolaylıklar sağlamaktır. Ama şu anda biz bunu yapamayız. Birçok zümrelerin kinini üzerimize çekmiş oluruz. Onlar bizde uzaklaşır ve istilacıları kovmak,

halkın kurtuluşunu ve ülkenin bağımsızlığını sağlamak gibi başlıca görevimizi yapmaya engel olurlar. Milli davamızı çözdükten sonra köylü ile uğraşabiliriz.””

Bu pasaj, Mustafa Kemal'in ekonomi politikalarını ve önceliklerini yansıtmaktadır. Aralov'un hatıralarındaki bu sözler, Mustafa Kemal'in ekonomik kalkınma hedefleriyle ulusal bağımsızlık mücadelesini dengeleme çabalarını açıkça ortaya koymaktadır. Mustafa Kemal, köylülerin ağır vergi yükünden kurtarılması gerektiğini kabul ederken, bunun için uygun bir zaman olmadığını ifade etmektedir. Ona göre, öncelikli milli davada ve ulusal kurtuluş mücadelesinde olduğu için, köylüye yönelik ekonomik reformlar ertelenmelidir. Bu reformların gerçekleştirilmesiyle birlikte, halkın kurtuluşunu ve ülkenin bağımsızlığını sağlamak öncelikli hale gelmektedir. Bu yaklaşım, Mustafa Kemal'in önceliklerini ve stratejisini anlamak için önemlidir. Onun, ekonomik kalkınma ve sosyal adalet gibi önemli konuları ulusal bağımsızlık mücadelesiyle bütünleştirmeye çalıştığı görülmektedir. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 158'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Bu akşam, hayatımın en mutlu gecelerinden birisidir. Çünkü bu akşam, halkımızın çoğunluğunu oluşturan çiftçilerimizle bir masa başında bulunmaktayım. Biz bu masa başında onların emeğiyle elde edilmiş bir ekmek yiyoruz. Mutluluğu elde etmek için iki vasıta vardır: Biri silah; öteki de sabandır. Yalnız silahla başarıya ulaşan bir millet, günün birinde sefil ve acınacak bir duruma düşer. Ancak sabanla elde edilen başarılar devamlı ve sağlam olabilir. Silah tutan el yorulur, ama sabanı tutan el, gün geçtikçe güçlenir. Saban daima silahı yenmiştir. Bunun için biz her şeyden önce çiftçilerimizi kalkındırmalıyız. Çünkü rençberler ve çobanlar, halkımızın temel direğini meydana getirmektedir.”

Bu pasaj, Mustafa Kemal'in ekonomi politikalarına ve tarımın önemine vurgu yapmasını yansıtmaktadır. Aralov'un hatıralarındaki bu sözler, Mustafa Kemal'in tarım sektörünü kalkındırma ve çiftçilere destek sağlama vizyonunu yansıtmaktadır. Mustafa Kemal, tarımın önemini vurgulayarak, çiftçilerin ülke ekonomisinin temel direği olduğunu belirtmektedir. Ona göre, mutluluğu ve başarıyı elde etmenin iki önemli aracı vardır: silah ve saban. Ancak silahla elde edilen başarıların kalıcı olmayacağını ve uzun vadede milleti sefil duruma düşüreceğini savunmaktadır. Bunun yerine, sabanla elde edilen başarıların daha devamlı ve sağlam olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, çiftçilerin kalkınması ve tarımın güçlendirilmesi, ülkenin kalkınması ve güçlendirilmesi için temel bir adımdır. Bu sebeple ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.8. Cumhuriyet'in sağladığı kazanımları ve Atatürk'ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.” kazanımı ile sayfa 37'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Mustafa Kemal Paşa güçlü, iradeli bir örgütçü, olağanüstü bir komutan. İnönü ve Sakarya muharebelerinde kendini gösterdi. Akıllı bir devlet adamı, yalnız yabancılara karşı değil, kendi çevresine karşı da büyük diplomat.”

Aralov’un hatıralarındaki bu sözler, Mustafa Kemal’in liderlik yeteneklerini ve kararlılığını öne çıkarır. Onu güçlü, iradeli bir örgütçü ve olağanüstü bir komutan olarak nitelendirir. Ayrıca, İnönü ve Sakarya gibi önemli muharebelerde gösterdiği başarıları vurgular. Bu durum Mustafa Kemal’in savaş stratejileri ve liderlik becerileriyle tanındığını gösterir. Ayrıca Aralov’un ifadesinde, Mustafa Kemal’in sadece askeri başarılarını değil, aynı zamanda akıllı bir devlet adamı olduğunu da vurgular. Onu yalnızca yabancı güçlere karşı değil, aynı zamanda iç politikada da başarılı bir diplomat olarak tanımlar. Bu, Mustafa Kemal’in Cumhuriyet dönemindeki yönetim ve dış politika başarılarını analiz etmeye olanak sağlar. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.”
kazanımı ile sayfa 212-213’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Oysa Türkler konferansa sadece Yunanlıları ve Sultan’ı değil bütün İtilaf Devletlerini de yenmiş olarak gelmişlerdi. Doğru, İsmet Paşa konferansta birçok şey elde etti: Kemalist Türkiye, iki buçuk yıldır mevcut olan Sevr Antlaşması’nı yok etti...”

“Mustafa Kemal’in örgütlediği yeni ordunun zaferine dayanarak Türkiye Lozan’da, etnografik sınırları içinde Türk ulusunun birliğini korumayı, Batılı devletlerin onu soktuğu mali ve ekonomik esaretten kurtulmayı başardı...”

Bu pasaj, Atatürk dönemi Türk dış politikasında yaşanan önemli bir gelişmeyi, yani Lozan Barış Antlaşması’nın sonuçlarını analiz etmeye yardımcı olur. Aralov’un hatıralarındaki bu ifadeler, Türk heyetinin Lozan Konferansı’na sadece Yunanistan ve Osmanlı Sultanı ile değil, aynı zamanda tüm İtilaf Devletleri ile karşı karşıya geldiğini vurgular. Bu, Türk heyetinin Lozan’daki müzakerelerdeki güçlü ve kararlı duruşunu gösterir. Ayrıca, Mustafa Kemal’in örgütlediği yeni ordunun zaferinin, Türkiye’nin Lozan’da elde ettiği başarıları sağlamlaştırdığı belirtilir. Türkiye’nin Lozan Antlaşması’nda etnik sınırlar içinde Türk ulusunun birliğini koruma ve mali, ekonomik bağımsızlığını sağlama konusunda önemli kazanımlar elde ettiği vurgulanır. Bu, Türkiye’nin ulusal çıkarlarını başarıyla savunarak, uluslararası alanda güçlü bir konum elde ettiğini gösterir.

4.9. “Sınıf Arkadaşım Atatürk-1” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.9. Sınıf Arkadaşım Atatürk-1 Adlı Hatırat ile İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
1.Ünite: Bir Kahraman Doğuyor	“İTA.8.1.2. Mustafa Kemal’in çocukluk ve öğrenim hayatından hareketle onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	23, 109	2
	“İTA.8.1.3. Gençlik döneminde Mustafa Kemal’in fikir hayatını etkileyen önemli kişileri ve olayları kavrar.”	45	1
	“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.”	93, 120, 121, 126-127	4
Toplam			7

Tablo 4.9. incelendiğinde; Sınıf Arkadaşım Atatürk-1 adlı hatırat (Bknz. Ek 16) ile Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde 3 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünite ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 7 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.1.2. Mustafa Kemal’in çocukluk ve öğrenim hayatından hareketle onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 23’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Okula başladığım o cuma akşamını hiç unutmam. Mustafa Kemal, önde ben arkada dahiliyeden çıktık. Mektebin esas koridoruna geçerken koluma girdi:

-Önce yatakhaneye çıkalım, size yatacağınız yeri göstereyim. Sonra dershaneye gideriz.

Yatakhane, üst katta Boğaz’a bakan cephenin ortasında idi. Burasını beğendim. Birinci katta cephesi Nişantaşı istikametinde olan dershanemiz ise, önünde zadenin daireleri olduğu için içeriye az ziya nüfuz edebiliyordu. Bu yüzden salona “karanlık dershane” adı verilmişti. Mustafa Kemal:

-Dershanemiz karanlık, fakat bizim yüreğimiz aydınlıktır.” dedi...”

Bu pasaj, Mustafa Kemal’in çocukluk ve öğrenim hayatına ışık tutarak onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunmamıza yardımcı olur. Dershanenin karanlık olması, içeriye az ışık girmesi, öğrencilere fiziksel olarak zorlayıcı olabilecek bir ortamı işaret eder. Bununla birlikte, Mustafa Kemal’in “Dershanemiz karanlık, fakat bizim yüreğimiz aydınlıktır.” şeklindeki ifadesi, içsel aydınlığa ve umuda olan inancını yansıtır. Bu

sözler, onun zorluklar karşısında bile aydınlık bir bakış açısına ve içsel güce sahip olduğunu gösterir. Bu sebeple pasajın, ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.2. Mustafa Kemal’in çocukluk ve öğrenim hayatından hareketle onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 109’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ankara’dan ayrılacağım gün veda ziyaretine gittiğim zaman, babamı fazla heyecanlı buldum. Yüzümden, gözümden öptü. İşte o zaman neden Ankara’da kalmak istediğini ilk defa açıkladı:

-Bu mukaddes mücadelenin zaferle neticelenmesini görmek müyesser olmazsa, beni bu milli idarenin merkezinde bir yere gömersiniz. Bu arzumu Mustafa Kemal’e de söyle. Bir oğlum sen isen, bir oğlum da odur.

Eserde aktarılan bu pasaj Ali Fuat Cebesoy ve babası İsmail Fazıl Paşa arasında geçmektedir. Mustafa Kemal Atatürk’ün eğitim yıllarında ona destek sağlayan insanlar arasında İsmail Fazıl Paşa da bulunmaktadır. Döneminde korgenerallik yapan İsmail Fazıl Paşa, oğlunun yanında Mustafa Kemal’e de askeri tecrübelerini anlatmış, evinde ağırlamış ve onlara destek olmuştur. Yeni kurulacak olan devletin liderleri arasında yetiştirdiği çocukların olması, bu mücadelenin zaferle sonuçlanmasını istediğini, yaşlılığında bile onlara güvendiğini aktarmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün karakterinin oluşmasında yaşadığı şehirlerin, okuduğu okulların, tanıştığı insanların etkisi çok fazla olmuştur, bu insanlardan biri de İsmail Fazıl Paşa olduğu için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.3. Gençlik döneminde Mustafa Kemal’in fikir hayatını etkileyen önemli kişileri ve olayları kavrar.” kazanımı ile sayfa 45’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Birgün üç beş arkadaş, felaketle sonuçlanan 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşına dair konuşuyorduk. Mustafa Kemal, birden teessürle Namık Kemal’in:

Vatanın bağına düşman dayamış hançerini

Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini.

Beytini okumuştun.

Millî mücadele yılları idi. Heyeti Temsiliye, merkezini Ankara’ya taşımak kararını vermişti. 18 Aralık 1919’da arkadaşıyla beraber Sivas’tan ayrılan Mustafa Kemal, 24 Aralık’ta Kırşehir’e gelmişti. Burada Gençler Derneği’nde bir konuşma yapmıştı. Geceleyin şerefine fener alayları tertip eden halka, yukarıdaki mısraları değiştirerek okumuştun:

Vatanın bağına düşman dayasın hançerini

Elbet bulunur kurtaracak bahtı kara maderini.”

Mustafa Kemal Atatürk, Fransız İhtilali’nden sonra ortaya çıkan milliyetçilik fikrinin dünyaya yayılması ve bu fikrin Osmanlı Devleti’ni derinden etkilemesine şahitlik ettiği için eserlerinde bu konulara yer veren Ziya Gökalp ve Mehmet Emin Yurdakul’dan,

vatanseverlikle bilinen Namık Kemal'den, Tevfik Fikret'ten; vatandaşlığı, bilimselliği Montesquieu, Jean Jack Rousseau ve Voltaire'den öğrenmiştir. Öğrenim hayatının başlangıcı itibari ile hep bu yazarların eserlerini okumuş, fikriyatını bu yönde şekillendirmiştir. Eserde de görüldüğü üzere okul yıllarındaki tepkisi, Millî Mücadele döneminde de devam etmiş ve bu düşüncelerini direnişlerinde de okuduğu ve etkilendiği yazarlardan aktardığı kesitlerle söylevlerinde dile getirdiği için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal'in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayda 93'teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Mustafa Kemal ve tayinlerini bekleyen birkaç arkadaşı Sirkeci'de bir pansiyon kiraladılar. Ara sıra bu pansiyonda toplanıyor, memleket meseleleri üzerinde konuşuyorduk. Başlıca konumuz, rejim meselesi idi. Memleketin kurtuluşu için meşruti bir idare kurulması şarttı. Hükümdarı meşruti idareye ancak ordu zorlayabilirdi. Arkadaşlar gidecekleri yerlerde bunu telkin etmeliydiler ve gizli birer teşkilat kurmalıydılar. Bizden evvel Harp Okulu'ndan kıta subayı olarak mezun olan sınıf arkadaşlarımız, oralarda bize vasat hazırlayacaklardı. Kendimizi yalnız hissetmeyecektik. Mustafa Kemal yine tekrar ediyordu:

-Bizim için en müsait iklim Makedonya'dır.”

Eserde aktarılan bu pasajda çocukluğundan itibaren liderlik vasfına sahip olan Mustafa Kemal Atatürk'ün okuduğu okullarda da teşkilatlanma çalışmalarının içinde olduğu aktarılmıştır. Bu faaliyetlerin devamında arkadaşları ile gizli olarak çıkardıkları gazetelerde de düşüncelerini ifade etmekten çekinmemiştir. Mustafa Kemal, devletin içinde bulunduğu zor durumdan kurtarılması için arkadaşları ile Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurmuş, Trablusgarp'a gönderildiğinde bölgenin savunulması için yerli halkı örgütlemiştir. Mustafa Kemal Atatürk, yaşamı boyunca bozulan düzene tepki göstermiş yalnız kalsa da çareler aramaktan yılmamıştır. Liderlik özelliğine vurgu yapılan bu kesitin ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal'in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 120'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ben milletime daha faydalı olabilmek için her şeyi göze alarak buraya geldim. Eğer bana yardım elinizi uzatmazsanız, hayatım ve mesleğim tehlikeye girer. Beni ancak siz kurtarabilirsiniz.”

Eserde aktarılan bu kısımda, Mustafa Kemal Atatürk'ün askerlik görevi içerisinde Şam'dan Selanik'e kaçak yollarla gidip oradaki görüşmelerine dair bilgiler verilmiştir. Söz konusu vatan olunca hiçbir zaman kendisini, unvanını düşünmeyen Mustafa Kemal Atatürk her zaman kararlı bir duruş sergilemiş ve öncü olmuştur. Yardım alırken bile disiplinli, realist

olmaktan çekinmemiş, gözü karalığını ortaya koymuştur. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayda 121’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Millet zulüm ve istibdat altında mahvoluyor, hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve izmihlal vardır. Her terakkinin ve kuruluşun anası hürriyettir. Tarih, bugün biz evlatlarına bazı büyük vazifeler tahmil ediyor. Ben Suriye’de bir cemiyet kurdum. İstibdat ile mücadeleye başladık. Buraya da cemiyetin esaslarını kurmaya geldim. Şimdilik gizli çalışmak ve teşkilatı taazzuv ettirmek zaruridir. Sizden fedakarlıklar bekliyorum. Kahhar bir istibdada karşı ancak ihtilal ile cevap vermek ve köhneleşmiş olan çürük idareyi yıkmak, milleti hakim kılmak, hulasa vatani kurtarmak için sizi vazifeye davet ediyorum.”

Mustafa Kemal Atatürk, doğduğu yer itibari ile çok birçok dini tanımış birçok kültüre şahitlik etmiştir. Yetişme döneminde ve kişiliğinin oluşumunda bulunduğu bölgeler çok katkı sağlamıştır. Doğu ve Batı arasında tampon bölgede bulunan Selanik, Batı’nın yeniliklerinin ilk olarak hissedildiği yer olmuştur. Batı refah içindeyken Osmanlı Devleti’nin birçok zorlukla mücadele etmesi Mustafa Kemal Atatürk’ü her zaman etkilemiştir. Ali Fuat Cebesoy’un eserinde aktardığı bu kısımda Mustafa Kemal Atatürk’ün açık sözlülüğüne, devrimciliğine, vatan ve millet sevgisine değinilmiştir. Değiştirmenin ilk yolunun eğitim ve ardından o dönemin koşullarında askerlik olduğunu gören Mustafa Kemal Atatürk, hangi statü sahibi olursa olsun o unvan altında devletin kurtuluşu ve halk iradesinin gerçekleşebilmesi için çabalamıştır bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.” kazanımı ile sayfa 126-127’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Birgün Makedonyalı yüzbaşı, kıta çavuşlarından birini bölük kumandanlığı odasına çağırttı. Müfrit’le ben de orada idik. Çavuş sağlam yapılı ve yakışıklı bir Türk delikanlısı idi. Yüzbaşı gencin izzeti nefsinin kırarak şekilde azarlamaya başladı. Daha ziyade mensup olduğu ırka hücum ediyordu.

-Sen, diyordu, nasıl olur da necip Arap kavmine mensup Peygamber efendimizin mübarek soyundan gelen bu çocuklara sert davranır, ağır sözler söylersin? Kendini iyi bil. Sen onların ayağına su bile dökemezsin... dayanamadım.

-Yüzbaşı efendi susunuz! Diye bağırdım... Bu erlerin bağlı bulunduğu Arap kavmi birçok bakımdan necip olabilir. Fakat senin de benim de Müfid’in de ve çavuşunda mensup olduğumuz kavmin de büyük ve asil bir millet olduğu asla inkar edilmez bir gerçektir.”

Eserde aktarılan bu pasaj Mustafa Kemal Atatürk tarafından cumhuriyet döneminde Ali Fuat Cebesoy’a anlatılmıştır. Osmanlı Devleti’nin çok uluslu bir yapıda olması ve yıkılış döneminde Batı tarafından küçük görülmesi sonucunda Osmanlı aydınları da kendilerini Batı’dan küçük görmeye başlamışlardır. Bunu ordu içerisinde fark eden Mustafa Kemal,

kendi milletinin vasıfsız olmadığını, birçok başarıları imza atan bir millet olduğunu ve bununla gurur duyulması gerektiği vurgulanmış, Türk milletinin ezilmesine tahammül edemediğini bu başkaldırı ile dile getirmiştir. Milliyetçiliğin ve vatanperverliğin ön plana çıktığı bu kesitin ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

4.10. “Felakete Doğru” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.10. Felakete Doğru Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
3.Ünite: Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	23, 47-48, 72, 78	4
	“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	191-121-125, 138, 188, 191	4
Toplam			8

Tablo 4.10. incelendiğinde; Felakete Doğru adlı hatırat (Bknz. Ek 17) ile Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! ünitesinde 2 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünite ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 8 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 23’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Fakat diğer taraftan da, eğer Türk Ordusu Mustafa Kemal ve İsmet Paşalar gibi büyük bir askeri kudret sahibi olan kumandanlar tarafından sevk ve idare edilmemiş olsaydı Yunan Ordusunun bu gayrimüsaıt vaziyeti Türk ordusunun tamamile imha edilmesini mucip olacak bir manevranın yapılabilmesine müsaıt idi.”

Eserde Türk ordusunun Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet Paşa gibi askeri dehalara sahip olmasaydı Yunan zaferinin gerçekleşebileceğine ve Türk ordusunun mağlup edilebileceğine değinilmiştir. Anadolu’nun her yeri işgal altındayken Batı cephesinde görev başında stratejileri ile başarılarını gösteren İsmet Paşa, Mustafa Kemal Atatürk ve Türk halkı bağımsızlık mücadelesinde başarılı oldukları için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 47-48’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Yalnız ordunun hasıl ettiği bu intibain cepheden aldığı raporlardan doğmuş olduğunu zanneylemem; çünkü biz cephede, düşmanın el’an baki olan muharebe kudretini tasdik ve takdir ediyorduk. Bütün samimiyetimle beyan edebilirim ki, Ordu kumandanlığı, kendilerinin nagihani olarak bir düşman mukabil taarruzu ile karşılaştığını gösteren, 21-Temmuz vakayii gibi vak’aların hadis olabileceğini vaktinden evvel görmemiştir. Eğer bu mukabil taarruz tamamilе muvaffak olmamış ise, bunun sebebini ancak kıt’aların cesaretine ve kumandanların gösterdikleri teşebbüsü zati ruhunda aramalıdır. Şunu da ilave etmeliyim ki, Ordu kumandanlığının bu doğru olmayan nikbinliği bazı fırka kumandanlarının dikkat ve basiretini bazı mertebe azaltmağa sevk etmiş idi; çünkü onlar, son meydan muharebesinin düşman artçılarına karşı değil düşman büyük kısmına karşı kazanılmış olduğuna inanmış idiler.”

Eserde Yunan ordusunun Türk ordusuna karşılık yanlış strateji izlediği ve öngörülü olunmadığı aktarılmıştır. Bu aktarımlar, Yunan ordusunun Türkler hakkında düşündüklerini aynı zamanda kendi içlerinde Türk ordusunun ve kumandanların başarılarını tebrik ettiklerini belirtmektedir. Prens Andre kendi ordusu için de bir özeleştiriye bulunduğu için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 72’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Ordu Başkumandanlığı ne memleketin halini ne de daha mühim bir keyfiyet olan kendi düşmanlarının bilgi ve meharretini yetiyecek kadar nazarı dikkate almamıştı. Düşmanın askeri bir kudreti veyahut sevkulceysi bilgisi olacağı zannedilmiyordu. Fakat gördük ki, düşman hareketin ilk devresinde mağlup edilmemişti ve fena bir surette sarsılmış olmakla beraber harap olmaktan ne suretle içtinap etmek lazım geldiğini bilmiş, binaenaleyh büyük bir askeri kudret sahibi olduğunu göstermiştir.”

Prens Andre Batı cephesinde Türk ordusunu ciddiye almayan Yunan ordusunun, savaşın devamında doğru askeri stratejilerle mağlup olmaktan kurtulup kendilerini kanıtladıklarını aktarmıştır. Öyle ki Türk ordusu Yunanlar gibi başka devletlerden doğrudan askeri destek almamış; ordu ve halk vatan müdafaası için bir arada hareket etmiştir. Bu başarı başkaları tarafından değil toplumun kendi çabaları ile kazanıldığı için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı ile sayfa 78’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Seyitgazi’de, bir Türk tekkesine kalbedilmiş eski bir Bizans manastırı vardır. Bu tekkede büyük bir Türk Jenerali ve evliyası olan Seyitgazi’nin mezarı bulunmaktadır. Bu mezar 10 metre uzunluğundadır. Zira şahıs ne kadar mühim ise mezarı o kadar uzun olur. Birkaç gün sonra Başkumandan Seyitgazi’yi ziyaret eylediği ve mezarın hikayesini öğrendiği vakit şöyle söyledi “O halde benim mezarım 20 metre uzun olacaktır.” Başkumandanın ağzından bu sözü işittiğim vakit bütün ümitlerim mahvoldu.”

Bu pasajda Anadolu’da işgalde bulunan Yunan ordusunun bölgede köyleri ziyaret ederken Seyitgazi örneği ile başkumandanın Türkleri kendilerinden küçük gördüğü ve geçmişteki başarılarını reddettiğine değinilmiştir. Kendi içlerinde fikir olarak bölünen Yunan ordusu Prens Andre’nin de aktardığı gibi bu toprakların hayalperestlikle yönetilemeyeceğini, bu sözlerin bir hayal kırıklığı olduğunu belirttiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 119-121-125’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...çünkü ben düşmanın adet edindiği tabiyeyi biliyordum. Düşman bizi muntazam bir taarruz icra etmeğe mecbur eyledikten sonra ve kendisi tarafından şaşırtıcı derecede cephane sarf edilmek suretile bize ciddi zayıat verdirdikten sonra, daha evvelce hazır olan mevzide oyunu tekrar oynamak için çekiliyordu... Düşman çekilmişti, bu doğrudur, fakat esir ve malzeme itibarile hiçbir zayıat vermeden ve 8 kilometre Şimalde, tekrar tutunmak üzere çekilmiş olup, orada yeni mesai ve daha korkunç zayıat bizi beklemekte idi. Böyle şartlar altında, eğer en sonunda Ankara’ya gidebilseydik halimiz ve vaziyetimiz ne olurdu?... Ordu İkinci Erkanıharbiye reisi Miralay Sarıyanis endişesini saklamamış ve Yüzbaşı Skylakakise açık olarak: “Oyunu kaybettik” demiştir.”

Hatıratın bu pasajında, Mustafa Kemal Atatürk’ün Kütahya-Eskişehir Savaşı’nın kaybedilmesinin ardından savaşın kaderini değiştiren kararı verip, orduyu tekrardan toplamıştır. Ordunun Sakarya Nehri’nin doğusuna çekilmesi, Yunan ordusu tarafından büyük bir hezimet olarak adlandırılmıştır. Yunan kumandanları plansız ilerleyen bu taktiğin Ankara içlerine girildiği taktirde yaşanabilecek zayıatların çok büyük olacağını anlayıp savaşı şimdiden kaybettiklerini dile getirmişlerdir. Mustafa Kemal Atatürk’ün bu doğru stratejisi doğrultusunda Batı cephesinde üst üste galip gelinmiş, bağımsızlık için ilk adımlar atılmaya başladığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 138’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Karşımızda, azim ve teşebbüs ile dolu ve hükümet merkezinin müdafaası için kudreti altındaki bütün vasıtaları kullanmağa karar vermiş bir düşman vardı.”

Eserin bu pasajında Prens Andre, Mustafa Kemal Atatürk’ün merkez olan Ankara’yı savunmak için her şeyi yapmaya, gerekirse varını yoğunu ortaya koymaya hazır olduğu; vatan yoksa milletin olmayacağını savaş anında düşman ordusuna derinden hissettirdiğini aktarmıştır. Bu zafer, Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde, halkın desteği ve askerlerin başarılarıyla elde edildiğinden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı'nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz'un başarılı olmasında Mustafa Kemal'in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 188'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Kalemin bir darbesi ile bütün oyunu kaybediyoruz. “Mümkün olduğu kadar çabuk bir zamanda bir şeyler yapılmalıdır. Ne yapılması icabettiğini bilmeyorum, fakat blöf yapmaktan vazgeçerek vaziyeti hakikatte olduğu gibi karşılamalıyız. Çünkü her şeyden sonra hangisi daha iyi olacak; denize dökülmek mi, yoksa bu vaki olmazdan evvel kendi gönlümüzün rızası ile defolup gitmek mi?...”

Eserin bu pasajında Yunanların, Türk ordusunun böylesine yüce başarısını kabullenemediklerini ve gerçeklere gözlerini kapattıklarına değinilmiştir. Savaşın sonunda Türk topraklarının Türklere ait olduğunu ve bu beklenmeyen başarı karşısında direnemeyeceklerini kâğıt üzerinde reddetmişler fakat Mudanya Ateşkes Antlaşması'nda bu toprakların Türklere ait olduğu bir kez daha kanıtlanmıştır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı'nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz'un başarılı olmasında Mustafa Kemal'in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile sayfa 191'deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Küçük Asya'daki bu son fedakârlık boşuna mıdır? Hayır! Çünkü Yunan askeri tarafından ekilmiş olan tohum günün birinde büyük ve çiçekli bir ağaç halinde açılacaktır.”

Prens Andre, eserini sonlandırırken aktardığı bu cümlelerde Batı cephesinde başarısız olmalarına rağmen günün birinde bu topraklarda tekrardan fikir olarak yeşerip hâkim olacaklarını, yapılan fedakarlıkların karşılıksız kalmayacağını dile getirmiş olabilir. Buna karşılık Mustafa Kemal Atatürk ve Türk halkının başarısıyla kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile bu toprakların her zaman Türk yurdu olarak kalmaya devam edeceğini kanıtlandığından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

4.11. “Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye” İsimli Hatıratın, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 2018 Öğretim Programında Yer Alan Üniteler ve Kazanımlarla İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 4.11. Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye Adlı Hatırat İle İlişkilendirilen Üniteler ve Kazanımlar

Ünite	Kazanım	Sayfa No	f
5.Ünite: Demokratikleşme Çabaları	“İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi’ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.”	102, 104, 109, 116	4
Toplam			4

Tablo 4.11. incelendiğinde; Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye adlı hatırat (Bknz. Ek 18) ile Demokratikleşme Çabaları ünitesinde 1 kazanım ilişkilendirilmiştir. İlgili ünite ve ilişkilendirilen kazanımlarda kullanılabilecek toplamda 4 pasaja rastlanmıştır. Bu pasajlar şu şekildedir:

“İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi’ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.” kazanımı ile sayfa 102’deki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Gazi:

...Memlekette muhalif bir fırka teşkil etmek lazımdır. Böyle bir fırka vücuda gelirse Meclis’te münakaşa daha serbest olur. Mesela, siz böyle bir fırkanın başına geçerseniz bildiklerinizi serbestçe Meclis’te söylersiniz; bu suretle tatbikatta görülen birçok hataların önü alınmış olur dedi”.

Mustafa Kemal Atatürk’ün Fethi Okyar’a ilettiği bu kesit çok partili hayata geçiş çağrısının demokrasi, özgürlük, siyasi genişleme ve modern bir devlet yapısının yaratılmasındaki rolünü şekillendirmiştir. Bu düşünce Türk siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Yapılan reformların sağlam bir zemine oturtulması, bütün toplumu kapsaması ve halkın da istekleri doğrultusunda çok seslilikle beraber değişimlerin yapılması açısından ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi’ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.” kazanımı ile sayfa 104’teki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“...Halbuki ben cumhuriyeti şahsi menfaatim için yapmadım. Hepimiz faniyiz. Ben öldükten sonra arkamda kalacak müessese bir istibdat müessesesidir. Ben ise, millete miras olarak bir istibdat müessesesi bırakmak ve tarihte o surette geçmek istemiyorum... Fikriniz çok parlaktır. Filvaki bugünkü şekli idare lafzen cumhuriyet ise de cumhuriyetten ziyade dictature’e müşabihir. Halbuki cumhuriyeti şahısların hayatına bağlı tutmak tehlikelidir. Cumhuriyeti şahsi idari şeklinden kurtararak gayrişahsi hale koymak hepimiz için bir vecibedir. Bu gayeyi

temin için teşebbüs almanızı bütün kalbimle tekrar takdir ve tebrik ederim ve itikadımca bu teşebbüsünüz şimdiye kadar kazandığınız muvaffakiyetlerin en parlağı olacaktır.”

Eserde aktarılan bu pasajda Mustafa Kemal Atatürk yeni kurulan Türk Devleti’nin, daha önceden Osmanlı Devleti’nde olduğu gibi kişilere, hanedanlara ve monarşiye bağlı kalmaması gerektiğini vurgulamıştır. Yönetim kademesinde halkın sözünün geçerli olduğu, ortak değerler, ilkeler ve demokratik düzen etrafında birleşilmesi gerektiğini savunmuş ve mücadelesini de bu doğrultuda verdiği için ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi’ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.”
kazanımı ile sayfa 109’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Hususiyle, bu mefkure benim idealime tamamen mutabık bulunuyordu. Bütün kalbim vatanda henüz doğmamış olan hürriyet güneşinin hasretiyle sızlamakta idi. Cumhuriyet kelimesi yalnız dudaklarda kalmış ve kalplere girmemişti. Bunun teessüsüne hizmet için elime geçen fırsatı kaçırmak ve en aziz mefkurem olan cumhuriyetçiliğe ve hürriyete karşı bigane kalmak, benim yapamayacağım bir şeydi.”

Eserde aktarılan bu pasajda Fethi Okyar başkanlığını ettiği Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kuruluşu ile alakalı bilgi veriyor olabilir. Mustafa Kemal Atatürk ile silah arkadaşlığı yapan Fethi Okyar; ülkenin demokratik düzene erişebilmesi için Mustafa Kemal Atatürk’ün de yönlendirmesiyle birçok gayrette bulunmuştur. Zıt fikirlerin tartışılması, muhalefetin oluşturulması, devletin denetlenebilmesi ve cumhuriyet rejiminin gerçek anlamda uygulanabilmesi için fikir takımında yer almıştır. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

“İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi’ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.”
kazanımı ile sayfa 116’daki pasaj ilişkilendirilmiştir.

“Gazi, yeni fırka hakkında izahat verirken, “Bu fırkalar benim iki evladım gibi olacak ve ben (İsmet Paşa’ya ve bana hitaben), böylece tabir etmeliğimi müsaade ederseniz, sizin babanız olacağım. Bir baba iki öz evladına nasıl müsavi muamelede bulunuyorsa, ben de aynı veçhile bu iki fırkaya muamele edeceğim. Bundan emin olunuz. Bu teşebbüs memleket için çok hayırlı neticeler verecektir.” demiştir.”

Fethi Okyar’ın aktardığı bu anı, Mustafa Kemal Atatürk’ün çok partili hayatın başlamasındaki içten isteğinin göstergesidir. Demokratik bir toplumda çok sesliliğin ortaya çıkabilmesi ve var olan problemlerin çözüme kavuşturulması için Mustafa Kemal Atatürk, Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası taraftarlarında ikililik yaşanmaması için başlangıçta iki partiye de mesafesini bu sözlerle aktarmıştır. Hem çocukluk hem de silah arkadaşı olan Fethi Okyar’a hep güvenmiş, dış politikada da faaliyet gösterdiği için onun fikirlerini önemsemiştir. Bu yüzden ilgili kazanımı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde kullanılabilecek 11 tane hatırat türünde edebi eser incelenmiştir. Bu eserler, “Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)”, “Atatürk’ün Yanı Başında”, “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları”, “Sevr ve Lozan’a Giden Süreç”, “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler”, “Türkiye’de Beş Sene”, “Millî Mücadele Cilt-7”, “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”, “Sınıf Arkadaşım Atatürk-1”, “Felakete Doğru”, “Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye” olarak belirlenmiştir.

“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)” adlı hatırat, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinde, 4 ünite ve 10 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili üniteler ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 24 pasaja rastlanmıştır. Eserde özellikle “Bir Kahraman Doğuyor”, “Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar” ve “Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası” ünitelerinde daha fazla kazanıma ulaşılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün askerlik hayatıyla ilgili olaylar ve olguların, Salih Bozok ve oğlu Cemil Bozok’un kişisel tanıklıklarıyla ilişkilendirilerek, Atatürk’ün askeri liderlik yetenekleri ve karakter özellikleri hakkında daha detaylı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca, Salih Bozok’un Atatürk’ün son dönemlerindeki yaşantısına dair anıları, öğrenciler için Atatürk’ün düşünce ve mirasının evrensel önemini kavramalarında önemli bir kaynak oluşturabilir. Bu hatıratın, öğrencilere Mustafa Kemal Atatürk’ün askerlik kariyeri, kişilik özellikleri, çocukluk ve eğitim hayatıyla ilgili önemli bilgiler sunduğu söylenebilir. Bu şekilde öğrenciler Atatürk’ün yaşamına ve ideallerine daha yakından tanıklık edebilirler. Aynı zamanda, bu anılar dönemin zorluklarını, sıkıntılarını ve topluma etkilerini anlattığı için öğrencilerin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde dönemin siyasi ve sosyal bağlamını daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir.

“Atatürk’ün Yanı Başında” adlı hatırat, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinde, 5 ünite ve 12 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili üniteler ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 19 pasaja ulaşılmıştır. Eserde özellikle, “Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye” ünitesinde

daha fazla kazanıma ulaşılırken, Nuri Ulusu'nun Cumhuriyet'in erken dönemlerinde Mustafa Kemal Atatürk'ün kütüphanecisi olmasıyla ilgili deneyimlerini ve tanıklıklarını aktarmaktadır. Bu deneyimler, inkılapların kökenleri ve tarihsel gelişimine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Özellikle, hukuk, eğitim ve ekonomi gibi alanlarda bilgi verirken, Atatürk'ün özel kütüphanesinin düzenlenmesinde ve yönetilmesinde Nuri Ulusu'nun önemli bir rol üstlendiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, dönemin ilk yeniliklerine doğrudan tanıklık etmiş ve birçoğunu yazma fırsatı bulmuştur. Bu bağlamda, eser, Cumhuriyet döneminin reformlarına dair birincil kaynak niteliği taşır ve Atatürkçülük ideolojisine yönelik anlatışı derinleştirmeye katkı sağlayabilir.

“Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” adlı hatırat, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinde, 3 ünite ve 4 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili üniteler ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 26 pasaja ulaşılmıştır. Eserde özellikle “Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!” ünitesine ilişkin daha fazla kazanıma ulaşılmıştır. Rahmi Apak'ın Batı Cephesi'ndeki görevi ve bu süreçte yaşadıkları, mücadelenin iç yüzünü ve atmosferini yansıtan önemli bir hatıra olarak öne çıkmaktadır. Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz gibi önemli olayların içerisinde yer alması, dönemin ruhunu ve halkın yaşadığı koşulları anlamamıza katkı sağlamaktadır. Bu eser, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde öğrencilerin öğrendikleri bilginin ötesinde, dönemin atmosferini, insanların duygularını ve yaşadıkları deneyimleri daha derinlemesine anlamalarını sağlayabilir.

“Sevr ve Lozan'a Giden Süreç” adlı hatırat, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinde, 3 ünite ve 5 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili üniteler ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 11 pasaja ulaşılmıştır. Eserde özellikle “Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar” ve “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası” ünitelerinde daha fazla kazanıma ulaşılmıştır. David Lloyd George'un eseri, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki durumunu ve Atatürk döneminde Türk dış politikasını ele almaktadır. Avrupalı devletlerin bakış açılarına dayanarak, Sevr Antlaşması'nın Osmanlı Devleti'nin bölgesel ve küresel konumunu yeniden şekillendirmeyi amaçladığına vurgu yapılmaktadır. Bu eser, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde farklı bakış açılarının gösterilmesi açısından kullanılabilir. Dolayısıyla, öğrencilere tarihi olayların diplomatik boyutlarını anlama, dönemin uluslararası ilişkilerini değerlendirme ve Türk ulusunun bağımsızlık

mücadelesinin dış politika stratejilerini kavrama konusunda önemli bir kaynak olarak kullanılabilir.

“Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” adlı hatırat, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinden, 5 ünite ve 17 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili üniteler ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 26 pasaja ulaşılmıştır. Eserde özellikle, “Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!” ve “Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye” ünitelerinde daha fazla kazanıma ulaşılmıştır. Eserde Millî Mücadele’nin başlangıcı, Güney Cephesi ve Batı Cephesi’nin genel durumları, bu savaşların sonuçları, ilke ve inkılapların aşamaları ele alınmıştır. Eser, Afet İnan tarafından kaleme alınmış olup, Mustafa Kemal Atatürk’ün manevi kızı olmasından dolayı bu savaş süreçlerinin gelişimi ve inkılapların oluşumu hakkında doğrudan bilgi aktarımı sağlamaktadır. Eser ayrıca, öğrencilere Millî Mücadele’nin önemini, Cumhuriyetin kuruluş sürecini ve Atatürk döneminin ilke ve inkılaplarını daha derinlemesine anlama fırsatı sunmaktadır. Bunun yanı sıra ilgili eser öğrencilerin Atatürk’ün yakın çevresinden birinin bakış açısıyla olaylara yaklaşımını, dönemin atmosferini ve iç dinamiklerini daha iyi anlamalarını sağlayabilir. Dolayısıyla, bu hatırat, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğrencilerin tarihi olaylara duygusal bir bağ kurmalarını, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerini ve tarihi olayları farklı perspektiflerden değerlendirmelerini teşvik edebilir.

“Türkiye’de Beş Sene” adlı hatırat, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinden, 2 ünite ve 4 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili üniteler ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 10 pasaja ulaşılmıştır. Eserde özellikle, “Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar” ünitesinde daha fazla ilişkilendirme yapılmıştır. Eserde Birinci Dünya Savaşı’nın başlangıcı, gelişimi ve sonucuna dair bilgiler sunulmuştur. Eser, bir tarihi hatırat olmanın ötesinde, dönemin askeri ve siyasi güçlerini anlama ve çeşitli çıkarımlarda bulunma amacıyla önemli bir kaynaktır. Eserden ayrıca, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerindeki ordu yapısıyla ilgili bilgiler de sağlanmıştır. Kazanım çoğunluğunun ilgili üniteye bulunmasının nedeni, Liman Von Sanders’in Osmanlı Devleti’nde sadece Birinci Dünya Savaşı sırasında yer almasıdır. Diğer dönemlerde bölgede faaliyet göstermemiştir. Bu durum eserin diğer ünitelerle ilişkilendirme yapılmasını engellemiştir. Bu eser, öğrencilere Birinci Dünya Savaşı’nın Osmanlı Devleti üzerindeki etkilerini anlatırken, aynı zamanda Liman Von Sanders’in rolü üzerinden dönemin askeri yapısını da değerlendirme fırsatı sunar. Bu, öğrencilerin tarihi olayları farklı bakış açıları ile anlamlandırmalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olabilir.

“Millî Mücadele Cilt-7” adlı hatırat, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinden, 3 ünite ve 10 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili üniteler ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 27 pasaja ulaşılmıştır. Eserde özellikle, “Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!” ünitesinde daha fazla ilişkilendirme yapılmıştır. Eserde Millî Mücadele döneminde Türk halkının ve Türk askerinin genel durumu hakkında derinlemesine bilgiler sunulmuştur. Bu eser, sadece siyasi olaylara değil, aynı zamanda toplumun sosyal dokusuna odaklanarak dönemin ruhunu ve atmosferini aktarmaktadır. Ayrıca Türk toplumunun içinde bulunduğu ruh hali, hatıratın kaleme alındığı döneme dair önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Bu, sadece o dönemin tarihsel olaylarını değil, aynı zamanda insanların duygularını, motivasyonlarını ve dayanışma ruhunu da anlama fırsatı sağlar. Bu sayede, öğrenciler tarihsel olayları sadece siyasi bir açıdan değil, aynı zamanda toplumsal ve duygusal bir bakış açısıyla da değerlendirme fırsatı bulabilirler.

“Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923” adlı hatırat 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinden, 4 ünite ve 13 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili üniteler ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 21 pasaja ulaşılmıştır. Eserde özellikle, “Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar” ünitesinde daha fazla ilişkilendirme yapılmıştır. Aralov’un hatırat türündeki eseri, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkileri, dönemin siyasi ve sosyal atmosferini, kültürel etkileşimleri ve kişisel deneyimleri aktarmaktadır. Bu eser Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarına dair bilgiler içermektedir. Aralov, bu bilgileri, cephe arkasından, gezilerle ve görevlilerle olan görüşmeleri sonucu kaleme almıştır. Bu eser, öğrencilere dönemin uluslararası ilişkilerini, Türkiye’nin bağımsızlık mücadelesi sürecindeki dış destekleri ve ideolojik etkileşimleri daha detaylı anlama fırsatı sunabilir.

“Sınıf Arkadaşım Atatürk-1” adlı hatırat 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinden, 1 ünite ve 3 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili ünite ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 7 pasaja ulaşılmıştır. Eserde, sadece “Bir Kahraman Doğuyor” ünitesi ile ilişkilendirme yapılmasının temel nedeni, Ali Fuat Cebesoy tarafından 1899-1905 yılları arasındaki dönemin kaleme alınmasıdır. Bu durum diğer ünitelerle ilişkilendirme yapılmasını engellemiştir. Eserde, Mustafa Kemal Atatürk’ün öğrenim, fikir ve askerlik hayatına dair önemli anekdotlar sunulmuştur. Ayrıca, Atatürk’ün çocukluk ve gençlik dönemine ışık tutarak, bilinmeyen

yönlerini aydınlatma çabası gösterilmiştir. Eser, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğrencilere Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatının erken dönemlerine odaklanarak, onun kişisel, eğitimsel ve askeri gelişimini anlama fırsatı sunar. Eserde ayrıca Atatürk'ün çocukluk ve gençlik yıllarına ışık tutan anekdotlar, öğrencilerin onun ilerideki liderlik ve kararlılık özelliklerinin nasıl şekillendiğini anlamalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, Atatürk'ün eğitim hayatı ve fikirleri hakkında verilen bilgiler, onun ileriki yıllarda Millî Mücadele ve Cumhuriyetin kuruluşunda izleyeceği yolu anlama ve değerlendirme imkânı sağlayabilir.

“Felakete Doğru” adlı hatırat 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinden, 1 ünite ve 2 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili ünite ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 8 pasaja ulaşılmıştır. Eserde, sadece “Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!” ünitesi ile ilişkilendirme yapılmasının temel nedeni, Prens Andre'nin İkinci İnönü Savaşı'nda bölgeye gelmesi ve 1922 yılında Yunan ordusundaki düzensizlikler nedeniyle görevinden istifa etmesidir. Bu süreç dışında bölgede bulunmamıştır ve dolayısıyla sadece belirli bir döneme odaklanmıştır. Bu durum diğer ünitelerle ilişkilendirme yapılmasını engellemiştir. Andre, eserinde kendi ordusunun yapısını ve yaşadığı zorlukları detaylı bir şekilde ele almış ve bölgenin coğrafi, kültürel ve sosyal yapısına dair bilgiler sunmuştur. Ayrıca, Türk ordusunun durumuyla ilgili derinlemesine analizler yaparak, savaş stratejilerini ve ekonomik yapıyı değerlendirmiştir. Ayrıca, Prens Andre'nin eseri, öğrencilerin birinci elden tanıklık etme ve tarihi belgeleri nasıl değerlendireceklerini öğrenmelerine yardımcı olabilir. Onların tarihi kaynakları doğru bir şekilde yorumlamalarını sağlayarak, tarihi olayları daha derinlemesine anlamalarını ve çeşitli perspektiflerden değerlendirmelerini sağlayabilir. Bu da öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine ve bilgiyi sorgulama yeteneklerini artırmalarına katkıda bulunabilir.

“Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye” adlı hatırat 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2018 Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) bulunan 7 ünite ve 49 kazanım içerisinden, 1 ünite ve 1 kazanım ile ilişkilendirilmiştir. İlgili ünite ve ilişkilendirilen kazanımlarda toplamda 4 pasaja ulaşılmıştır. Eserde sadece “Demokratikleşme Çabaları” ünitesi ile ilişkilendirme yapılmasının temel nedeni, eserin sadece bir bölümünün hatıra olarak ele alınmasıdır. Fethi Okyar'ın Serbest Fırka'nın kuruluşu ve kapanış süreci detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu durum, diğer ünitelerle ilişkilendirme yapılmasını zorlaştırmıştır. Ancak, eser çok partili hayata geçiş sürecinde ülkenin genel durumunu yansıtmak ve değerlendirme yapılması açısından önemli bir kaynaktır. Ayrıca bu eser, öğrencilere çok

partili hayata geçişin zorluklarını ve bu sürecin Türkiye'nin siyasi ve toplumsal yapısına etkilerini değerlendirme imkânı sağlar. Serbest Fırka'nın kuruluşunun ardındaki siyasi gelişmelerin incelenmesi, öğrencilerin demokratikleşme sürecinin karmaşıklığını anlamalarına yardımcı olur. Öğrenciler, Fethi Okyar'ın Serbest Fırka deneyimi üzerinden, dönemin siyasi liderlerinin stratejilerini, hükümetin ve toplumun tepkilerini ve sonuçlarını değerlendirerek eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Bu çalışmada, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi için uygun olabilecek 11 hatırat türündeki edebi eser incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, incelenen hatıratların T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri kazanımlarıyla ilişkilendirilebildiği ve bu hatıratlardaki pasajların İnkılap Tarihi dersi konularında kullanılabileceği söylenebilir. 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) yer alan 39 kazanımdan 32'sine, incelenen hatıratlar aracılığıyla ulaşılabileceği tespit edilmiştir. Bu araştırma, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde uygun hatıratların seçimi ve bu hatıratların öğretim programındaki kazanımlarla ilişkilendirilmesi konusunda rehberlik edebilir. Ayrıca öğrencilere, tarihi süreçlerin ve şahsiyetlerin derinlemesine anlatıldığı bir kaynak sunulmaktadır.

Bu çalışma, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırmak ve tarih öğretiminde tarafsız bir bakış açısı sunmak amacıyla Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, eserleri doğru ve tarafsız bir şekilde aktarmasının önemine vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte incelenen metinde vurgulanan değerlerin, toplumun ortak paydasında buluşan önemli şahsiyetlerle şekillendiği ve bu değerlerin objektif bir şekilde öğrencilere aktarılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, öğrencilere farklı devletlerin gözünden dönemleri anlamaları için çeşitli kaynakların kullanılmasının gerekliliğine işaret edilmektedir. Her bir eserin kendi içinde taşıdığı değerler ve bakış açıları, öğrencilere tarihi olayların ve şahsiyetlerin çeşitli yönlerini anlama fırsatı sunmaktadır.

Araştırmanın amaç ve sonuçlarına benzer olarak alan yazın incelendiğinde, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde hatıratların (anıların) kullanımıyla ilgili fazla bir araştırma bulunmadığı tespit edilmiştir. Alan yazında hatırat kullanımıyla ilgili çalışmaya benzerlik gösteren çalışmalara baktığımızda ise öncelikle Altıkulaç'ın (2014), "Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Hatıratların Kullanımının Öğrenme Sürecine Etkisi" isimli çalışmasında, 8.sınıf öğrencileriyle T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde hatıratların kullanımının öğrencilerin kavrama, analiz ve yorumlama

yetenekleri ile tarihsel empati becerilerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaştığı görülmüştür. İlgili araştırmada, “Ya İstiklal Ya Ölüm!” ünitesinde “Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)”, “Millî Mücadele Cilt-7” ve “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” gibi hatıratların kullanıldığı görülmüştür.

Bu tez çalışmasında ise, Altıkulaç’ın (2014) bulgularına benzer olarak, hatıratların (anıların) kullanımının ünitelerle ilişkilendirilebileceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda “Hep Atatürk’ün Yanında... (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)”, “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” ve “Millî Mücadele Cilt-7” adlı hatıratlar ve 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) yer alan üniteler ve kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Altıkulaç (2014), ilgili hatıratların T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde kullanımının öğrencilerin tarihsel empati becerilerine katkı sağlayacağını, derslerde kavrama ve analiz yeteneklerini arttırmaya yardımcı olacağını belirtmiştir. “Hep Atatürk’ün Yanında... (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)” adlı hatırat ile Bir Kahraman Doğuyor, Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar, Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! ve Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası üniteleri ilişkilendirilmiştir. “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” adlı hatırat ile Bir Kahraman Doğuyor, Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ve Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! üniteleri ilişkilendirilmiştir. Son olarak “Millî Mücadele Cilt-7” adlı hatırat, Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar, Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! ve Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye üniteleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde hatıratların kullanımının, öğrencilere tarih derslerinde önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

Alan yazında benzer bir başka çalışma da Boyraz’ın (2020), “Ortaokul 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programlarında ve Ders Kitaplarında Hatırat” adlı çalışmasında hatıratların kullanım durumunu incelediği çalışmadır. Bu araştırma sonuçlarına göre, hatıratların ders kitaplarında birinci elden kaynak olarak kullanılmadığı, genellikle ikinci elden kaynaklardan alıntılar yaparak sunulduğu ve bu süreçte kaynakçaların yanlış verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Boyraz’ın (2020) çalışması, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde hatıratların kullanımının eksikliklerini belirlemiştir. Bu sonuçlar hatıratların (anıların) birinci elden kaynak olarak kullanımının, öğrencilerin tarihsel konuları daha derinlemesine anlamalarına ve doğru bilgiye daha kolay ulaşmalarına yardımcı olabileceğini vurgulamaktadır.

Trošt (2019) tarafından gerçekleştirilen “İyiye Hatırlamak: Eski Yugoslavya’da Okul Kitaplarındaki Anılar Aracılığıyla Ulusu İnşa Etmek” adlı çalışma, eski Yugoslavya’nın tarih

ders kitaplarındaki neşeli anıların ulus inşasındaki işlevini ve ulusal kimlik oluşturmadaki önemini araştırmıştır. Bu çalışmanın temel sonuçları, neşeli ve olumsuz anıların kategorilere ayrılarak ve pasajlar üzerinden yorumlanarak, ulusal kimlik oluşturmadaki rolünün daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Trošt'un (2019) çalışması, neşeli anıların genellikle günlük yaşamın olağan yönlerine dayandığını ve bu şekilde ulusal kimliğin günlük yaşamla sıkı bir ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Trošt'un (2019) bulgularına paralel olarak, bu çalışmada incelenen hatıratlarda yalnızca siyasi tarih konusuna odaklanılmamıştır. Bunun yanı sıra, dönemin atmosferinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesi amacıyla, gündelik yaşamı ele alan ve sosyal tarihi de kapsayan hatıratlar da dikkate alınmıştır. Siyasi tarih kadar sosyal tarihin de hatıratlar aracılığıyla incelenmesi, öğrencilerin tarihi olayları ve bu olayların toplum üzerindeki etkilerini daha geniş bir perspektiften değerlendirmelerini sağlamaktadır. Bu bağlamda, hatıratların çeşitlendirilmesi, tarih eğitiminin derinliğini artırmakta ve öğrencilerin geçmişe dair daha zengin bir anlayış geliştirmelerine katkı sağlayabilir.

Top (2009), "İlköğretim 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımının Öğrenci Başarı ve Tutumuna Etkisi" adlı yüksek lisans tezinde, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin "Ya İstiklal Ya Ölüm!" ve "Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar" ünitelerinde edebi ürünlerle desteklenen öğrenme-öğretme sürecinin, mevcut programa dayalı öğretim ile karşılaştırıldığında öğrenci başarısı ve tutumu üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmanın sonuçları, edebi eserlerle desteklenen öğretim yönteminin, kontrol grubuna göre deney grubunda daha yüksek başarı, tutum ve kalıcılık testi puanlarına ulaştığını göstermiştir. Ayrıca, bu yöntemin öğrencilerin derse olan ilgisini artırdığı, zevk almasını sağladığı ve temel beceri ve değerlerinin gelişimine olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaştığı görülmüştür. Top (2009), T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde edebi ürünlerin kullanımının önemini vurgularken bu tez çalışmasında da edebi ürünler arasında yer alan hatıratların (anıların) eğitim sürecinde kullanılabileceği ve ders üniteleri ile ilişkilendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. İlgili araştırmada, "Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar" ünitesinde "Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler" adlı hatırat kullanılmış, bu tez çalışmasında ise Top'un (2009) bulgularına benzer olarak, "Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler" hatıratı, "Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye" ünitesi ve kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Chun (2018), "Ulus Merkezli Tarihlerin Üstesinden Gelmek Mümkün Mü? Tarih Ders Kitaplarında Sömürgecilik ve Savaş Anılarının Yeniden Yazılması" başlıklı çalışmasında, tarih ders kitaplarının her milletin kendi tarihine göre şekillendirildiğini ve ortak bir tarih

anlatısının bulunmadığını ortaya koymuştur. Chun (2018) çalışmasında, tarih ders kitaplarından örnek anı pasajları sunmuş ve bu pasajlar üzerinden değerlendirmeler ve karşılaştırmalar yapmıştır. Bu tez çalışmasında, Chun'un (2018) bulgularına benzer şekilde, farklı milletlerin hatıralarının tarih derslerinde kullanılması önerilmektedir. Bu öneriyle, Chun'un (2018) belirttiği gibi, öğrencilerin farklı milletlerin bakış açılarından olayları değerlendirmesi ve çıkarımlar yapması teşvik edilmekte ve bu sayede olayların daha objektif bir şekilde değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Son olarak Işık (2008), "Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Başarılarına Etkisi" isimli çalışmasında, 11. Sınıf öğrencileriyle T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde tarihsel dokümanların kullanımının etkilerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ilgili konuların tarihsel doküman kullanılarak işlenmesinin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini geliştirdiği ve öğrencilerin dokümanları daha etkili bir şekilde kullandığı tespit edilmiştir. Işık'ın (2008) çalışmasında belirttiği üzere, tarih öğretiminde tarihsel birinci ve ikinci el yazılı dokümanların önemi ortaya konmuştur. Benzer şekilde, bu tez çalışmasında da hatıratlar (anılar) birinci el kaynak olarak kullanılmış ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi üniteleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu bulgu, hatıratların (anıların) ders materyallerinde doğrudan ve etkili bir şekilde kullanılmasının önemini ortaya koymaktadır.

5.2. Öneriler

- Bu çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle çalışmada incelenen hatıratlar (anılar) T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımları için birinci elden kaynak olarak kullanılabilir.
- Farklı hatıratlarla bu çalışmada ulaşılamayan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri kazanımlarının ilişkilendirilmesi yapılabilir.
- Konu ile alakalı yabancılara yazdıkları hatıratlar (anılar) incelenerek T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi üniteleri ile ilişkilendirilebilir.
- Bu çalışmadaki hatıratlar kullanılarak, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik öğrenci başarısı ve derse yönelik tutumu incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2018). Tarihin kaynakları. A. Şimşek (Ed.). *Tarih nasıl yazılır?* içinde (s. 69-91). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Acun, F. (2007). Millî mücadele ve Atatürk dönemi kaynaklarının toplu değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 24(2).
- Acun, F. (1998). Yakın dönem tarihi metodolojisi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14(42), 717-756.
- Adıyaman, C. (2022). Kutadgu Bilig’de hatırat unsurları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 143-154.
- Akar, Ş. K., & Karakoç, İ. K. (2004). Siyasî tarih kaynağı olarak hatırat ve gezi notları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (3), 383-422.
- Akbaba, B. (2008). Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar (Gazi Üniversitesi örneği). *Gazi Akademik Bakış*, (02), 177-197.
- Akbaba, B., Demirtaş, B., Birbudak, T., & Kılcan, B. (2014). Tarih öğretmeni adaylarının Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi öğretimine yönelik görüşleri. *Journal of World of Turks*, 6(2).
- Akbulut, M. (2019). *Birinci elden kaynaklara dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Akhan, O. (2021). Tarihi romanlarla tarih öğretimine örnekler. T. Çetin & Ö. Türksever & A. Gökalp (Ed.). *Pandemi sürecinde eğitim bilimlerinde yeni yönelimler* içinde (s. 386-432). Hiper Yayıncılık.
- Akkuş, N. H. (2022). Hatıratlar ışığında balkan savaşlarında Edirne’nin işgali. *Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-18.
- Akkuş, Z. (2007). *Tarih öğretiminde edebî ürünlerin kullanımının öğrenci başarısına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkuş, Z. (2006). Sosyal bilgiler öğretiminde destanların kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 31-48.
- Alabaş, R. (2007). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenme modeli: Bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Altıkulaç, A. (2014). *Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde hatıratların kullanımının öğrenme sürecine etkisi* (Yayımlanmış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altıkulaç, A., & Akhan, N. E. (2010). 8. sınıf inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde yaratıcı drama yöntemi ve altı şapkalı düşünme tekniğinin kullanılmasının öğrenci başarı ve tutumlarına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 225-247.
- Altıkulaç, A., & Gökkaya, A. K. (2014). Tarih öğretiminde hatıratların kullanımının tarihsel empati becerisine etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 9(1).
- Altıkulaç, A., & Yeşilbursa, E. G. (2014). Tarih araştırmacılarına göre hatıratlarının tarihsel değeri. *Ahmet Şimşek vd. (Ed.). III. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Bildiri Metinleri içinde*, 162-167.
- Altınova, B. (2003). Kavram kargaşası çerçevesinde edebî bir tür olarak "hatıra". *Türkbilig*, (6), 3-12.
- Andre. (1932). *Felakete doğru*. Çeviren, Babaeskili, H.R. Askeri Matbaa.
- Apak, R. (1988). *Yetmişlik bir subayın hatıraları*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Aralov, S.İ. (2020). *Bir Sovyet diplomatının Türkiye anıları 1922-1923* (7. baskı) Çeviren, Ediz, H.A. (1967). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Asiltürk, B. (2009). Edebiyatın kaynağı olarak seyahatnameler. *Electronic Turkish Studies*, 4.
- Aslan, B. (2004). Türkiye’de milli tarih anlayışı bağlamında dünden bugüne İnkılap Tarihi dersleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 81-109.
- Aslan, S. (2012). *8.sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi kavramlarının öğretiminde bulmacaların öğrenci başarısına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ata, B., & Keçe, M. (2014). Öğrencilerin tarih okuryazarlığı düzeylerini etkileyen faktörler: öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma. *Turkish History Education Journal*, 3(2), 1-23.
- Ayan, E. (2010). Alman subaylarının hatıralarına göre Çanakkale’de Mustafa Kemal. *Journal of International Social Research*, 3(11).
- Aysal, N. (2004). Ankara üniversitesi Türk inkılâp tarihi enstitüsü tarihçesi ve gelişim süreci. *Atatürk Yolu Dergisi*, 9(33).
- Aytaş, G. (2006). Edebi türlerden yararlanma. *Milli Eğitim Dergisi*, 34(169).

- Bage, G. (2000). *Tarihi düşünmek 4-14: öğretme, öğrenme, müfredat ve topluluklar*. Routledge.
- Balkaya, İ. S. (2010). Fethi Okyar'ın anıları, Atatürk-Okyar ve çok partili Türkiye. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (10).
- Başkal, Z. (2010). Edebiyat ve tarih öğretiminde bir ortak metin olarak Barbaros hayrettin paşa'nın hatıraları. *EKEV Akademi Dergisi*, 42, 215-222.
- Baykara, T. (1999). Tarih araştırma ve yazma metodu. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 29(2), 663-668.
- Beldağ, A., & Aktaş, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımı: nitel bir çalışma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 953-981. doi: 10.17556.
- Benton, M. (2015). The aesthetics of biography—and what it teaches. *the journal of aesthetic education*, 49(1), 1–19. <https://doi.org/10.5406/jaesteduc.49.1.000>.
- Birinci, A. (1998). Hatırat türünden kaynakların tarihi araştırmalardaki yeri ve değeri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 41, 1-10.
- Bolat, M. (2011). *Tarihçesi, derlenmesi ve diziniyle Atatürk'ün söylev ve demeçleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Bolat, M. (2012). Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum sürecinde Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi dersi'nin yeri ve amaçları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(5 Issue 8), 249-264.
- Boyraz, E. Z. (2020). Ortaokul 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarında ve ders kitaplarında hatırat. *International Journal of Field Education*, 6(1), 164-174.
- Bozok, S. & Bozok, C.S. (2019). *Hep Atatürk'ün yanında (baba oğul Bozoklardan anılar)*. Atatürk Vakfı Yayınları.
- Buttanri, M. (2009). Yeni Türk edebiyatı-tarih ilişkisi bağlamında Türk tiyatro eserlerinde genç Osman vak'ası. *Electronic Turkish Studies*, 4.
- Büyükboyacı, Ş. (2013). Ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinin tarih öğretimine ilişkin görüşleri (Isparta ili örneği). *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2).
- Büyüktuncay, M. (2014). Otobiyografi ve Paul Ricoeur: tarihsel anlatıda zamanın biçimlendirilmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(01), 1-19.

- Canatak, A. (2022). Edebiyat-tarih ilişkisi ve edebî eserin tarihselliği üzerine tartışmalar. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 16-25. doi:10.48066/kusob.963883.
- Cantürk, A. & Yeşiltaş, E. (2022). Sosyal bilgiler dersinde hatırat kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1338-1363. doi: <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2022.22.74506-116252>.
- Carr, E. H. (1993). *Tarih nedir?*, (çev. Misket Gizem Gürtürk). İletişim Yayınları.
- Cebesoy, A.F. (1997). *Sınıf arkadaşım Atatürk-1*. Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Chun, J. (2018). Is it possible to overcome nation-centric histories? Rewriting memories of colonization and war in history textbooks. *Interventions*, 20(4), 567-585.
- Cruse, J. M. (1994). Practicing history: a high school teacher's reflections. *The Journal of American History*, 81(3), 1064–1074. <https://doi.org/10.2307/2081447>.
- Cunningham, D. L. (2004). Empathy without illusions. *Teaching History*, 114, 24–29.
- Çakıcı, N. (2023). Tarih yazımında tarihsel malzemenin analizi ve kullanımı. E. Taşdemir & A. B. Dereli (Ed.) *İletişimsel Bağlamda Nitel Araştırma: Desenler ve Veri Analizi* içinde. Palet Yayınları.
- Çakmak, Z., Akgün, İ. H., & Salur, M. (2021). 8. sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersine ilişkin tezlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi. *Belgi Dergisi*, (22), 825-843. doi: 10.33431/belgi.940240
- Çelepi, M. S. (2018). Milli hatırat türü olarak İslami dönem Türk destanları. *Journal of International Social Research*, 11(61).
- Çelik, M. E., & Dolanbay, H. (2021). 8. sınıf inkılap tarihi ders kitabının edebi eserler açısından değerlendirilmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 69-81.
- Çencen, N. (2010). *11. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde tarih öğretmenlerinin “edebi ürün” kullanımına ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çencen, N., & Berk, N. (2014). Ortaöğretim T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde “şiir kullanımına” ilişkin öğretmen görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 3(1), 1-23.
- Çiçek, N. (2023). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde edebi ürün ve şarkı kullanımına ilişkin değerlendirmeleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çiftarslan, N. (2019). *8. sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinde kanıt temelli öğrenme yaklaşımı ile tarih öğretimi: fenomenolojik bir çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çoruk, A. Ş. (2010). Tanzimat'tan cumhuriyete gündelik hayatın tarihi açısından İstanbul hatıratları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (16), 489-522.
- Çukurova, B. (1999). Millî mücadele anıları üzerine bir bibliyografya denemesi 1. *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23).
- Daşcıoğlu, Y. (2022). *Tarih ve edebiyat ilişkisinde kritik noktalara bir bakış* içinde (s.1-5). Çakmak. S., Göleç, M., Ürkmez, H. & Açar, B.A. (Ed.). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları.
- Dağışan, A. (2019). Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde tarihî günlük kullanımının akademik başarıya etkisi. *Ekev Akademi Dergisi*, (78), 21-44.
- Demir, B. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde tarihsel empatiye dayalı etkinliklerin öğrencilerin tarihsel empati becerilerine ve başarılarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demircioğlu, İ. H., & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Demircioğlu, İ.H. (2014). Tarih nerededir?. Tarih nasıl öğretilir? *Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri* içinde (s. 67-71) Safran, M. (Ed.). Yeni İhsan Yayınevi.
- Demirezen, S. & Akhan, N.E. (2011). İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabındaki görsel öğelerin öğrenmede kalıcılığa etkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 45-68.
- Develioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. (29. Baskı). Aydın.
- Dilek, D., & Soğucaklı-Yapıcı, G. (2005). Öykülerle tarih öğretimi yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18).
- Doğan, N. (2008). *İlköğretim 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde tarihsel kanıt kullanımının etkililiği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, Y. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıtların kullanımı* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, Y. (2016). Hatıratlar (Anılar) ile sosyal bilgiler öğretimi. *Pegem Atıf İndeksi*, 211-235.

- Doğan, Y., & Dinç, E. (2007). *Birinci elden tarih kaynaklarının sosyal bilgiler ve tarih derslerinde internet üzerinden kullanımı: ABD ve İngiltere'den uygulama örnekleri*. ISSN 1301-370X, 195.
- Doğaner, Y. (2005). Yüksek öğretimde Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi dersi öğretiminde karşılaşılan problemler ve yeni yaklaşımlar-Hacettepe üniversitesi örneği. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21(62), 589-612.
- Doğramacıoğlu, H. (2011). Edebî eserde tarihin yeniden yorumlanması bağlamında Oflazoğlu tragediyaları. *Electronic Turkish Studies*, 6(2).
- Doğru, N. (1989). *Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi derslerinin dünü-bugünü-geleceği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Donbay, A. (2011). Edebiyatımızda “mektup” türü ile ilgili başlıca çalışmalar. *Erdem*, (61), 83-102.
- Dönmez, C., & Altıkulaç, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ortaokul T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının öğretiminde tarihsel kaynakların kullanımına yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 923-942.
- Dönmez, C., & Yazıcı, K. (2013). Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında tarihi karakterlerin kullanımını etkileyen faktörler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 243-265.
- Dönmez, C., Yazıcı, K., & Uslu, S. (2015). Tarih öğretmenlerine göre hatıratların eğitim-öğretim sürecinde kullanılabilirlik durumları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 255-270.
- Duman, O. Ö. (2018). An evaluation on history-memoirs relationship in academic history studies. *Asia Minor Studies*, (Special), 176-186.
- Duran, E. & Soyuçok, M. (2020). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin anı yazma beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 45-55.
- Duruel, S.E. (2002). *Sinema tarih ilişkileri ve Türk sinemasında tarihe bakış* (Sanatta Yeterlik Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dündar, Z., & Baysan, S. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde efsanelerin kullanımı. *Electronic Turkish Studies*, 12(18).
- Ebro, E. D. (2022). Kasaysayan: revisiting history among 21st century learners. *The Normal Lights*, 16(1), 142-67.

- Efeoğlu, S. (2023). “Kastamonu’dan derlenen masallar ve max lüthi yöntemine göre bir değerlendirme”. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. (13), 1-27.
- Er-Tuna, Y. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinin bazı tarihsel olaylardan hareketle tarihsel önem kavramına ilişkin algı ve görüşleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Er-Tuna, Y. (2014). Tarih öğretiminde “tarihsel önemin” belirlenmesi ve kullanılması. *Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 195-205) Safran, M. (Ed.). Yeni İhsan Yayınevi.
- Er, H. (2010). *Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında ilköğretim öğrencilerinin “biyografi” kullanımına ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erbilgin, Z. (2019). *Cumhuriyet dönemi anı/hatıra metinlerinden eğitim ve öğretime bakış* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercilasun, A. B. (2003). Başlangıcından Yirminci Yüzyıla. *Türk Dili Tarihi*, Akçağ.
- Eroğlu, T. (2017). Türkü nedir?. *Kesit Akademi Dergisi*, (7), 78-91.
- Erol, K. (2012). Tarih-edebiyat ilişkisi ve tarihî romanların tarih öğretimine katkısı. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(2), 59-70.
- Ezer, F., Ulukaya, Ü., & Kaçar, T. (2016). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik tutumları. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 71-91.
- Formwalt, L. W. (2002). Seven rules for effective history teaching or bringing life to the history class. *OAH Magazine of History*, 17(1), 65–67.
- Gallotta, A. (1996). “Gazavât-ı Hayreddin Paşa”. TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazavat-i-hayreddin-pasa>. (15.05.2022 tarihinde erişilmiştir).
- Geçgel, H. (2003). *Anı/günlük*. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı içinde (s. 184).
- George, D.L. (2020). *Sevr ve Lozan’a Giden Süreç*. Hazırlayan, Yavuz, R. İdeal Kültür Yayıncılık.
- Göçer, G. (2018). Hatıratın tarihsel değeri ve Nedret Gürcan’ın hatıratında Dinar’a dair ayrıntılar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 305-326.

- Göker, M. (2021). *Tarih öğretiminde disiplinlerarası yaklaşım ile edebiyattan yararlanılmasına ilişkin öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Guan, K. C. (2008). Oral Histories in the Making of our Memories and Heritage. *Asian Journal of Social Science*, 36(3-4), 612-628.
- Gül, O. K., & Gez, A. (2021). Sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin sınıf ve web temelli tarihsel birincil kaynakları kullanma durumları. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 79-97.
- Güler, A. (2019). Türkiye Cumhuriyeti tarihinin kaynaklarından biri olarak Atatürk'ün büyük nutku: bir içerik analizi. *19 Mayıs'ın 100. Yıldönümünde Atatürk Ve Türk İstiklâli Uluslararası Sempozyumu*, 18.
- Gümüş, M. (2022). Bâbürnâme'nin edebî tür açısından özellikleri. *Uzbekistan: Language and Culture*, 1(1).
- Güneş, C. (2022). *Tarih kaynağı olarak hâtırat türü: üsâme b. Münkız'ın kitâbü'l-itibar'ı örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş, S. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yöntemiyle tarihsel empati becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlik temelli bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güney, B. G., & Şeker, H. (2012). The Use of History of Science as a Cultural Tool to Promote Students' Empathy with the Culture of Science. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(1), 533-539.
- Gürün, K. (1996). Tarih ve hatırat. *Belleten*, 60(227), 227-232.
- Hali, S. (2013). *Tarih öğretmenlerinin tarih eğitimindeki yeni yaklaşımlara ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi Ankara örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hampl, P., & May, E. T. (Eds.). (2008). *Tell me true: memoir, history, and writing a life*. Minnesota Historical Society.
- Hanılçe, M. (2008). II. meşrutiyet dönemine dair hatırat bibliyografyası denemesi. *Bilig*, 47, 147-166.
- Halaçoğlu, Y. & Aydın, M.A. (1993). "Cevdet Paşa". TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/cevdet-pasa> (11.05.2022 tarihinde erişilmiştir.).
- Ho, J. W., & Stapleton, K. (2020). Strategies for teaching chinese and world history with memoirs. *Education About ASIA*, 25(2).

- Hobsbawn, E. (1998). *Tarih üzerine* (Çev. Akınhay, O.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Işık, H. (2008). *Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine ve başarılarına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Işık, H. (2011). Ortaöğretim tarih derslerinde birinci ve ikinci el kaynaklar ile etkinlik temelli ders işlemenin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine etkisi. *Turkish Studies*, 6, 1.
- İlhan, S. (1989). Atatürk'ün kazandırdığı değerler ve Atatürkçülükten beklentilerimiz. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14(5), 267-276.
- İnan, A. (2022). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler* (26. baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ivanova, T. N., Andreyeva, V. A. (2019). Ustnaya İstoriya: Vospominaniya YEG Belyayeva Kak İstoricheskiy İstoçnik. İn İstoriceskaya Nauka i Obrazovaniye: Proşloye, Nastoyaşeye i Buduşeye. IV. *Smirnovskiye çiteniya*, 82-86.
- Kabapınar, Y. (2005). Uygulama ve değerlendirme ölçütleriyle hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek bir öğretim yöntemi olarak empati. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (9), 119-142.
- Kalaycıoğlu, E. (1985). Bir siyasal değer ve tutum aktarma süreci olarak Atatürk ilkeleri öğretimi ve üniversite. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 51(1-4), 427-444.
- Kalelioğlu, O. (2017). Üniversitelerde, Atatürk ilkeleri ve inkılap dersleri nasıl olmalıdır?. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 183-194.
- Kan, Ç. (2006). Etkili sosyal bilgiler öğretimi arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 537-544.
- Kaplan, M. (1978). *Edebiyatımızın içinden*. Dergah Yayınları.
- Karabağ, Ş.G. (2003). *Öğretilebilir ve bilişsel bir beceri olarak tarihi empati* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kavak, M. (2023). *Ortaokul Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaymakcı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 230-255.
- Kaymakcı, S., & Er, H. (2009). Türk inkılâp tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi üzerine yapılan tezlerin analizi. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 165-180.

- Keskin, İ. (2013). Yapılandırmacı öğretim bakımından arşiv kaynaklarının önemi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(05), 1-29.
- Kızılay, N. (2014). *Arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğretiminin 6.sınıf öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerini geliştirmeye etkisi üzerine bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kolaç, E., & Özer, H. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı ve değer aktarımındaki katkılarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2629-2655.
- Korbek, E. (2011). *Millî mücadele anıları üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Köprülü, M.F. (1980). *Türk edebiyatı tarihi*. Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Köse, M. (2016). Tarih ders kitaplarında kadın hatıratlarının kullanılması. *Tarih Okulu Dergisi*, 9(26) 595-617.
- Köse, M. & Yıldız, A. (2012). Tarih eğitiminde sosyal ve kültürel konuların öğretimi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 81-99.
- Köstüklü, N. (1999). İlk ve orta öğretimde tarih öğretimi problemler ve öneriler. *Erdem*, 14(41), 1-28.
- Kuş, Z., & Çelikkaya, T. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 69-91.
- Kütükoğlu, M. (2011). *Tarih araştırmalarında usûl*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Mandell, N. (2008). Thinking like a historian: a framework for teaching and learning. *OAH Magazine of History*, 22(2), 55-63.
- MEB (2018). *8. sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı*. Ankara.
- Mengi, M. (2016). Seyahatname'nin otobiyografi/sergüzeşt-i evliya bölümleri. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, (5), 87-95.
- Mercan, İ. H. (2003). Türk tarihinin kaynaklarından olan bazı menakıbnâme ve gazavatnameler hakkında. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 107-130.
- Mertol, H. (2009). *Sosyal bilgiler derslerinde çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanma Mustafa Ruhi Şirin örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mills, V. (1995). Fiction, Empathy and Teaching History. *Teaching History*, 81, 7-9.

- Nair, S. M., & Narayanasamy, M. (2017). The effects of utilising the concept maps in teaching history. *International Journal of Instruction*, 10(3), 109-126. doi: <https://doi.org/10.12973/iji.2017.1038a>.
- Nokes, J. D. (2011). Recognizing and Addressing the Barriers to Adolescents' "Reading Like Historians." *The History Teacher*, 44(3), 379-404.
- Okay, M.O. (1997). "Hâtırat". *TDV İslâm Ansiklopedisi*.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/hatirat#1> (10.05.2024 tarihinde erişilmiştir.).
- Okyar, O. & Seyitdanlıoğlu, M. (2006). *Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye* (3. baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oral, M. (2001). Türk inkılâp tarihi enstitüsü (1933). *Atatürk Yolu*, (27-28), 321-333.
- Oruç, Ş., & Ak, M. M. (2023). Teacher opinions on the problems encountered in teaching history subjects in social studies courses. *Journal of Human and Social Sciences*, 6(2), 172-192.
- Öner, M. & Öner, G. (2014). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılâplarını kavrama düzeylerine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(2).
- Özalp, M.T. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve Değerlendirme sürecinde kullandıkları soruların eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özcan, H., & Koştur, H., İ. (2019). Fen bilimleri dersi öğretim programı kazanımlarının özel amaçlar ve alana özgü beceriler bakımından incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(1), 138-151.
- Özen, İ. (2018). Hatıralar ne kadar doğruyu söyler?. *Türk Dili*, 801.
- Özer, H. (2016). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı ve değer aktarımındaki katkılarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztaş, S. (2009). Atatürk dönemi tarih anlayışı ve tarih öğretimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 94-107.
- Öztaş, S. (2018). Tarih derslerinde bir öğretim materyali: Edebî ürünler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (11), 27-41.
- Öztürk, B. (2011). Tanzimat yazarlarına göre hatırat türü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (29), 303-317.

- Özüçetin, Y., & Nadar, S. (2010). Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi dersinin üniversiteler düzeyinde okutulmaya başlanması ve geline süreç. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 466-477.
- Özyer, N. (1993). Edebi tür olarak otobiyografi ve iki örnek. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1).
- Palaz, T., Kılcan, B., & Gülbudak, B. (2019). Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersine ilişkin öğrencilerin görüş ve bilgi düzeyleri: nitel bir araştırma. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(1), 362-377. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i1.1979>.
- Peker, R. (1935). Recep Peker'in inkılab tarihi ders notları. Ankara: Ulus Basımevi.
- Safran, M. (2014). Tarih nerededir?. Tarih nasıl öğretilir? *Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri* içinde (s. 19-22) Safran, M. (Ed.). İstanbul: Yeni İhsan Yayınevi.
- Sanders, L.V. (2018). Türkiye'de Beş Sene (7. baskı) Çeviren, Osmanlı Genelkurmayı Askeri Tarih Encümeni Tercüme Heyeti. Yeditepe Yayınevi.
- Sarıcaoğlu, F. (2008). "Rûznâme". TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ruzname> (30.03.2024).
- Satan, A., & Dedeoğlu, B. (2023). Milli Mücadele'deki Türk zaferini İngilizler nasıl izah ettiler?. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 10(Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 151-167.
- Savich, C. (2008). Improving Critical Thinking Skills in History. *Online Submission*.
- Selanik-Ay, T. (2020). Sosyal bilgiler öğretiminde dijital öyküleme ile efsanelerden yararlanma: nitel bir araştırma. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(4), 1623-1638. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.58249-613142>.
- Sevinç, A. (2018). *5.sınıf sosyal bilgiler dersinde yazılı edebi ürün kullanımına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Seyis, Z. (2021). *Sosyal bilgiler derslerinde edebi ürünler aracılığıyla kadın tarihi öğretimi: materyal tasarımı örnekleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Subaşı, Y. & Çakmak, M. A. (2018). "İki ülkenin sosyal bilgiler ders kitaplarında edebi ürünler" *International Social Sciences Studies Journal*, 4(26). doi: <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.1044>.

- Sunay, C. (2018). *Ortaöğretim inkılap tarihi ve Atatürkçülük derslerinde anıların kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şahbaz, N. K. (2008). Çocuk edebiyatında ihmal edilmiş bir edebî tür: deneme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 189-203.
- Şahingöz, M., & Akbaba, B. (2009). Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi öğretiminde çoklu ortam kullanımının akademik başarı ve tutuma etkisi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 17-37.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Edebiyat. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Menkıbe. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Edebî Eser. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Otobiyografi. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Deneme. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Destan. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Günlük. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Seyahatname. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Söylev. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Şiir. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Atasözü. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Mayıs 8, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Tebliğler Dergisi (1981). 44(2087).

- Tangülü, Z., & Süvari, Ş. (2019). 2005 T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük öğretim programı ile 2018 T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük programının karşılaştırması. *Tarih Okulu Dergisi*, 12(38), 235-254.
- Tekgöz, M. (2005). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde edebiyat temelli öğretim yönteminin öğrencilerin akademik başarısına ve kalıcılığa etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Togan, Z.V. (2019). *Tarihte usul*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Top, M. (2009). *İlköğretim 8. sınıf T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde edebî ürünlerin kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Toynbee, A., & Uysal, A. E. (1963). Tarihin faydası ve değeri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 21(1-2), 93-102.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], (2010). 20.07.2010 tarih ve 75 sayılı karar, https://ttkb.meb.gov.tr/kurulkararlari/fihristler/fihrist_2010.pdf (08.06.2024 tarihinde erişilmiştir.)
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], (2018). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/14104730_2023-43_Temel_Egitim_Ylkokul_Ortaokul.pdf (21.03.2024 tarihinde erişilmiştir.)
- Trošt, T. P. (2019). Remembering the good: Constructing the nation through joyful memories in school textbooks in the former Yugoslavia. *Memory Studies*, 12(1), 27-45. <https://doi.org/10.1177/1750698018811986>
- Turan, R., & Hali, S. (2015). Tarih öğretmenlerinin araç gereç kullanımına dayalı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 59-76.
- Ulus, M.K. (2021). *Atatürk'ün Yanı Başında* (5. baskı) İstek Yayınları.
- Ülker, A. (2009). Atatürk'ün yanı başında, Çankaya köşkü kütüphanecisi Nuri Ulus'un hatıraları. *Tarih Okulu Dergisi*, 2009(1V), 171-174.
- Ünaydın, R.E. (2002). *Millî Mücadele* Cilt-7. Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Yavuz, Y.Ş. (1997). "Havâtır". TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/havahir#1> (11.01.2024 tarihinde erişilmiştir.)
- Yazıcı, H. (1998). "Hikâye". TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hikaye#1> (30.03.2024 tarihinde erişilmiştir.)
- Yazıcı, H. (2009). "Seyahatnâme", TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyahatname#1> (18.01.2024 tarihinde erişilmiştir.)

- Yılar, Ö. (2005). Mit-efsane ve eğitim. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 383-392.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). Nitel araştırma yöntemleri. (12. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, D. (2004). Sözel tarih belgesi: sözel tarih metinler. *Türkbilig*, (8).
- Yıldırım, F. (2014). *8.sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğrenci çalışma kitabı hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2012). Çocuk eğitiminde masalın yeri (Binbir gece masalları örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(25), 299-306.
- Yılmaz, K., & Koca, F. (2012). Tarihsel empati üzerine nitel bir araştırma: Tarih öğretmenlerinin algı, görüş ve deneyimlerinin incelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 11(3).
- Yılmaz, M. S. (2005). İlköğretimde Atatürkçülükle ilgili konular programı (programın yapısı ve diğer ilköğretim programlarıyla uyumluluğu). *İlk ve orta öğretim kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi: mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri* içinde (s. 145-154). Atatürk Araştırma Merkezi.
- Yumru, D. (1999). *Bir anlatı türü olarak anı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, S. (2002). Örtük program. *Eğitim ve Bilim*, 27(126).
- Zin, N. A. M., Jaafar, A., & Yue, W. S. (2009). Digital game-based learning (DGBL) model and development methodology for teaching history. *WSEAS transactions on computers*, 8(2), 322-333.

EKLER

Ek 1. “Bir Kahraman Doğuyor” Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar

1.Ünite: Bir Kahraman Doğuyor	
Kazanımlar	İlişkilendirilen Hatıratlar
“İTA.8.1.1. Avrupa’daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti’nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar.”	“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları”
“İTA.8.1.2. Mustafa Kemal’in çocukluk ve öğrenim hayatından hareketle onun kişilik özelliklerinin oluşumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Atatürk’ün Yanı Başında” “Sınıf Arkadaşım Atatürk-1”
“İTA.8.1.3. Gençlik döneminde Mustafa Kemal’in fikir hayatını etkileyen önemli kişileri ve olayları kavrar.”	“Sınıf Arkadaşım Atatürk-1”
“İTA.8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.”	“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Sınıf Arkadaşım Atatürk-1”

Ek 2. “Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar” Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar

2.Ünite Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	
Kazanımlar	İlişkilendirilen Hatıratlar
“İTA.8.2.1. Birinci Dünya Savaşı’nın sebeplerini ve savaşın başlamasına yol açan gelişmeleri kavrar.”	“Türkiye’de Beş Sene”
“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.”	“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Atatürk’ün Yanı Başında” “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” “Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Türkiye’de Beş Sene” “Millî Mücadele Cilt-7”
“İTA.8.2.3. Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanması ve uygulanması karşısında Osmanlı yönetiminin, Mustafa Kemal’in ve halkın tutumunu analiz eder.”	“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Türkiye’de Beş Sene” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.2.4. Kuvâ-yı Millîye’nin oluşum sürecini ve sonrasında meydana gelen gelişmeleri kavrar”	“Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.2.5. Millî Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder.”	“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” “Millî Mücadele Cilt-7” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.2.6. Misakımillî’nin kabulünü ve Büyük Millet Meclisinin açılışını vatanın bütünlüğü esası ile “ulusal egemenlik” ve “tam bağımsızlık” ilkeleri ile ilişkilendirir.”	“Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.2.7. Büyük Millet Meclisine karşı ayaklanmalar ile ayaklanmaların bastırılması için alınan tedbirleri analiz eder.”	“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.2.8. Mustafa Kemal’in ve Türk milletinin Sevr - Antlaşması’na karşı tepkilerini değerlendirir.”	-

Ek 3. Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar

3.Ünite: Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	
Kazanımlar	İlişkilendirilen Hatıratlar
“İTA.8.3.1. Millî Mücadele Dönemi’nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	“Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Millî Mücadele Cilt-7”
“İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Millî Mücadele Cilt-7” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923” “Felakete Doğru”
“İTA.8.3.3. Millî Mücadele’nin zor bir döneminde Maarif Kongresi yapan Atatürk’ün, millî ve çağdaş eğitime verdiği önemi kavrar.”	“Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler”
“İTA.8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.”	“Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Millî Mücadele Cilt-7” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	“Hep Atatürk’ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları” “Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Millî Mücadele Cilt-7” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923” “Felakete Doğru”
“İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması’nın sağladığı kazanımları analiz eder.”	“Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Millî Mücadele Cilt-7”
“İTA.8.3.7. Millî Mücadele Dönemi’nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına kanıtlar gösterir.”	“Millî Mücadele Cilt-7”

Ek 4. Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar

4.Ünite: Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye	
Kazanımlar	İlişkilendirilen Hatıratlar
“İTA.8.4.1. Çağdaşlaşan Türkiye’nin temeli olan Atatürk ilkelerini açıklar.”	“Atatürk’ün Yanı Başında”
“İTA.8.4.2. Siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	“Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Millî Mücadele Cilt-7”
“İTA.8.4.3. Hukuk alanında meydana gelen gelişmelerin toplumsal hayata yansımalarını kavrar.”	“Atatürk’ün Yanı Başında” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.4.4. Eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapları ve gelişmeleri kavrar.”	“Atatürk’ün Yanı Başında” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler”
“İTA.8.4.5. Toplumsal alanda yapılan inkılapları ve meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	“Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Türkiye’de Beş Sene” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar.”	“Atatürk’ün Yanı Başında” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.4.7. Atatürk Dönemi’nde sağlık alanında yapılan çalışmaları devletin temel görevleri ile ilişkilendirir.”	-
“İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.”	“Atatürk’ün Yanı Başında” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler” “Millî Mücadele Cilt-7” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.4.9. Atatürk ilke ve inkılaplarını oluşturan temel esasları kavrar”	“Atatürk’ün Yanı Başında” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler”

Ek 5. Demokratikleşme Çabaları Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar

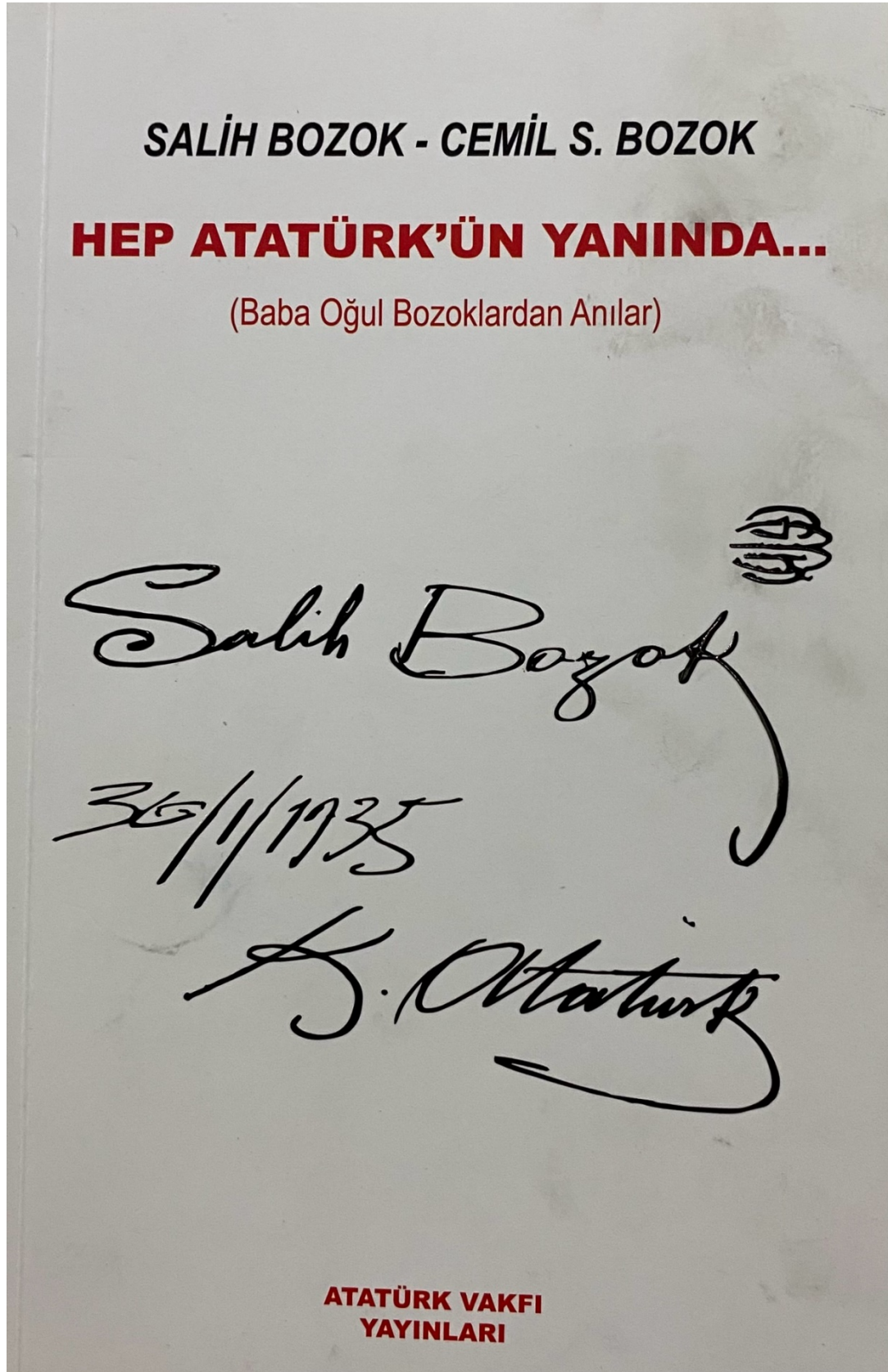
5. Ünite: Demokratikleşme Çabaları	
Kazanımlar	İlişkilendirilen Hatıratlar
“İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi’ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.”	“Atatürk’ün Yanı Başında” “Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye”
“İTA.8.5.2. Mustafa Kemal’e suikast girişimini analiz eder.”	-
“İTA.8.5.3. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye Cumhuriyeti’ne yönelik tehditleri analiz eder.”	-

Ek 6. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar

6.Ünite: Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası	
Kazanımlar	İlişkilendirilen Hatıratlar
“İTA.8.6.1. Atatürk Dönemi Türk dış politikasının temel ilkelerini ve amaçlarını açıklar.”	-
“İTA.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.”	“Sevr ve Lozan’a Giden Süreç” “Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923”
“İTA.8.6.3. Atatürk’ün Hatay’ı ülkemize katmak konusunda yaptıklarına ve bu uğurda gösterdiği özveriye kanıtlar gösterir.”	-

Ek 7. Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası Ünitesi ve Kazanımlarıyla İlişkilendirilen Hatıratlar

7.Ünite Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası	
Kazanımlar	İlişkilendirilen Hatıratlar
“İTA.8.7.1. Atatürk'ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”	“Hep Atatürk'ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar” “Atatürk'ün Yanı Başında” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler”
“İTA.8.7.2. Atatürk'ün Türk Milleti'ne bıraktığı eserlerinden örnekler verir.”	“Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler”
“İTA.8.7.3. Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı öncesi tespitleri ve girişimleri Türkiye'nin savaşta izlediği denge siyaseti ile ilişkilendirilir.”	“Atatürk'ün Yanı Başında” “Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler”
“İTA.8.7.4. İkinci Dünya Savaşı'ndaki gelişmelerin ve bu savaşın sonuçlarının Türkiye'ye etkilerini analiz eder.”	-
“İTA.8.7.5. Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçişi hızlandıran gelişmeleri, demokrasinin gerekleri açısından analiz eder.”	“Atatürk'ün Yanı Başında”

Çankaya Köşkü Kütüphanecisi

Nuri Ulusu'nun Hatıraları

Atatürk'ün Yanı Başında

Mustafa Kemal Ulusu

5. BASKI

İSTEK

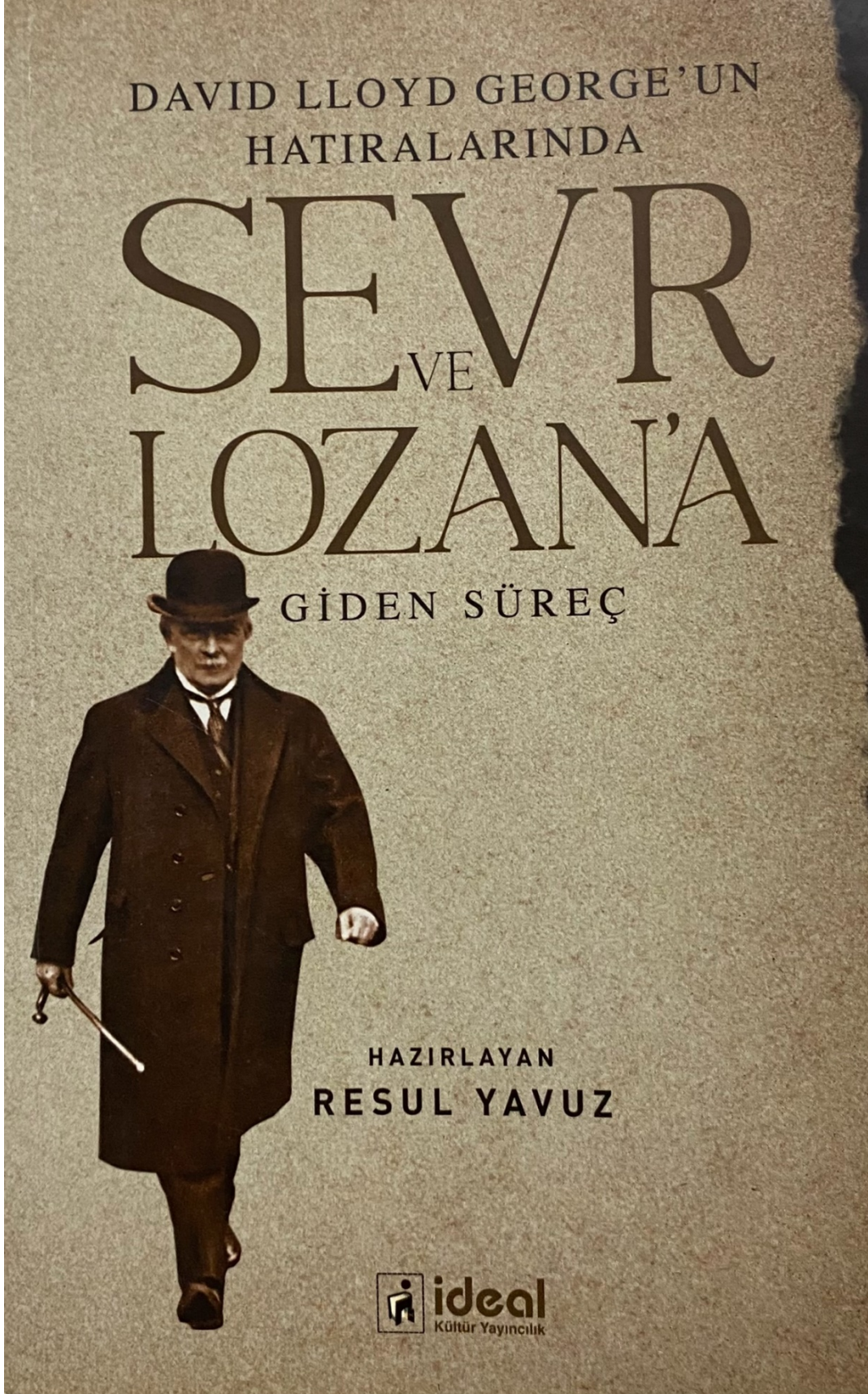
Ek 10. Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
XVI. Dizi — Sa. 51

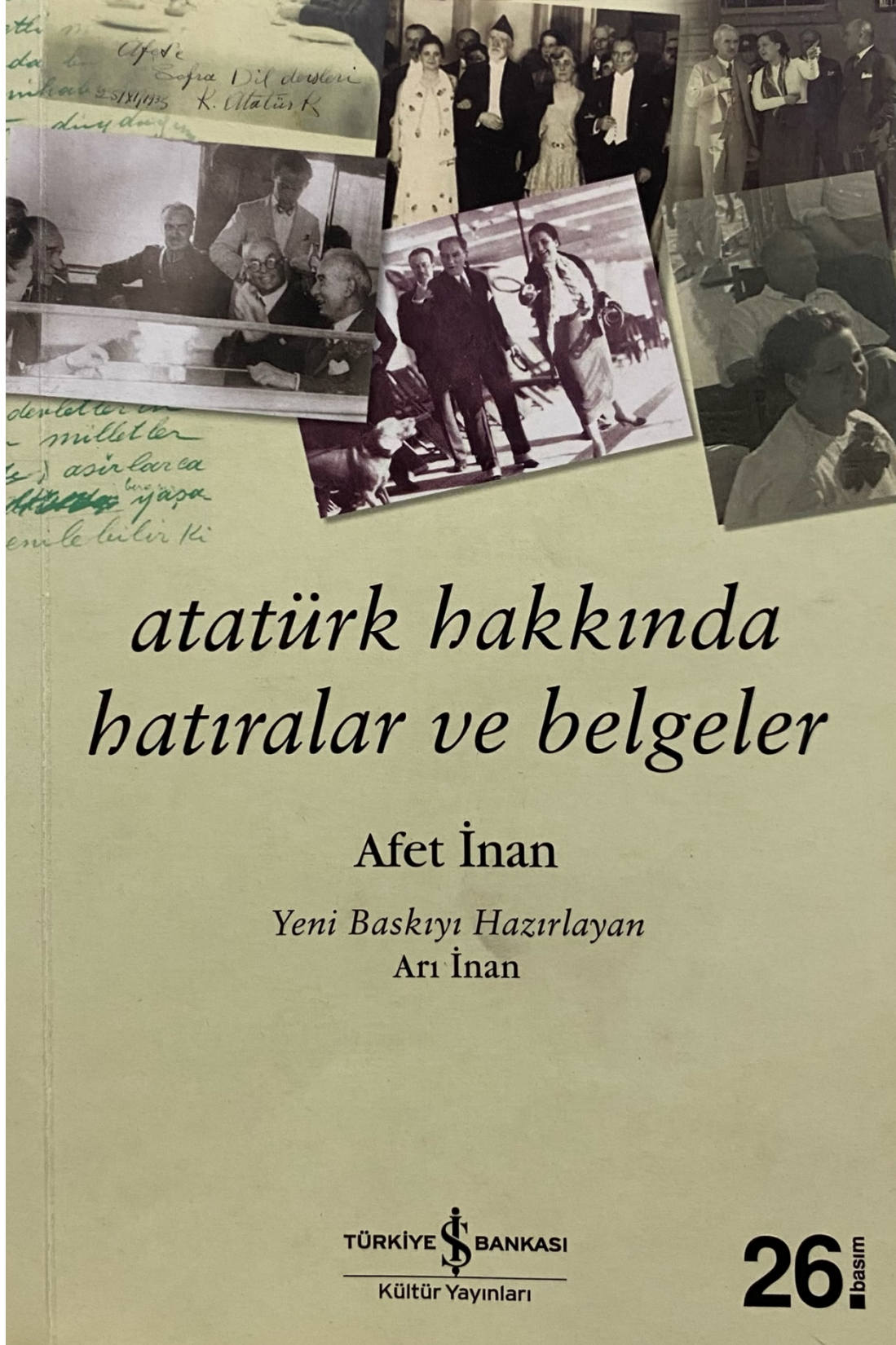
**YETMİŞLİK
BİR SUBAYIN
HATIRALARI**

E. Kur. Alb. RAHİMİ APAK

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA
1988

Ek 12. Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler

Liman von
Sanders

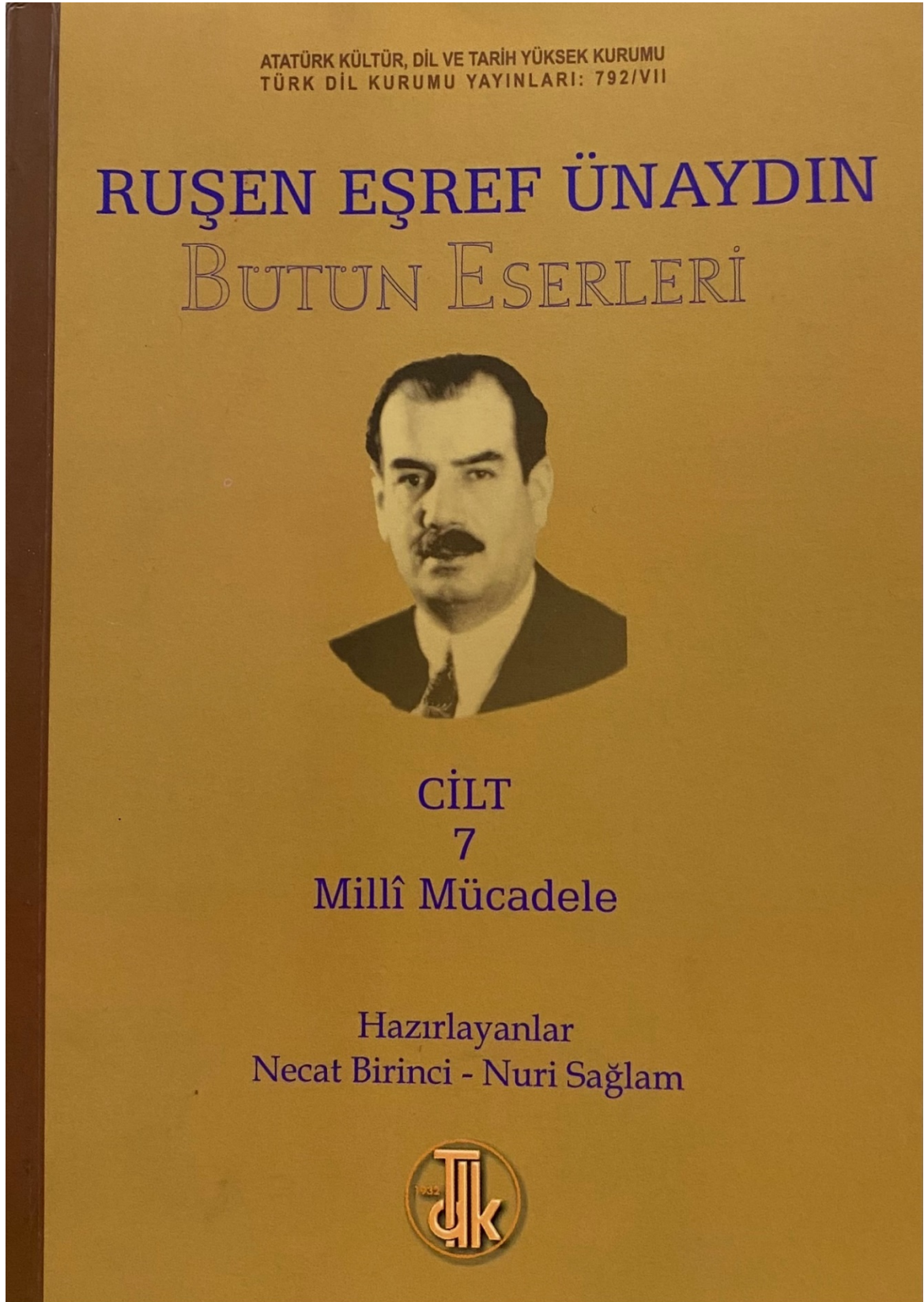
YEDİTEPE

TÜRKİYE’DE BEŞ SENE

Bir Alman Paşasının Çanakkale ve Filistin Hatıraları
Askeri Tarih Encümeninin Cevaplarına

Hazırlayan:
Muzaffer ALBAYRAK

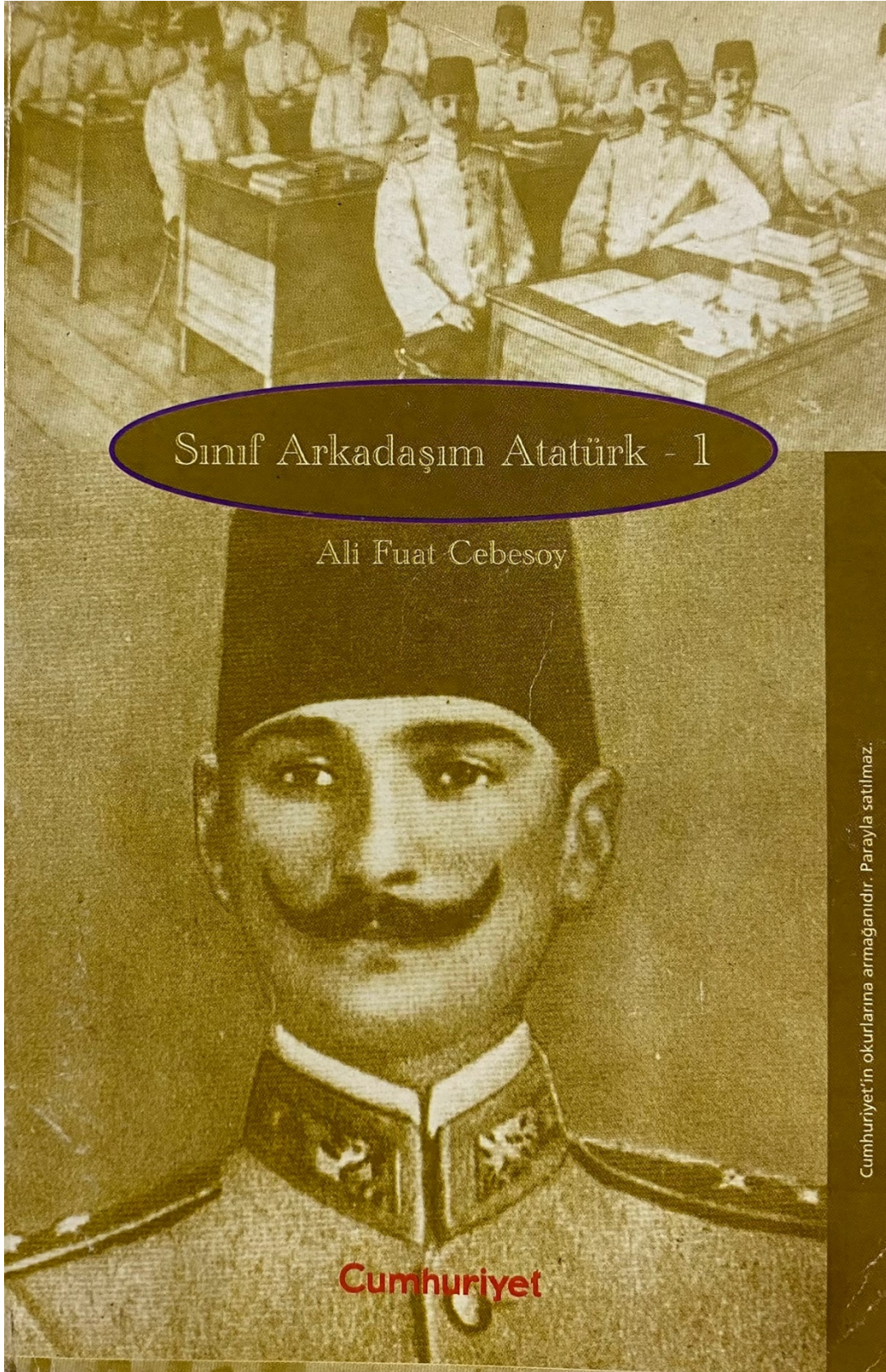

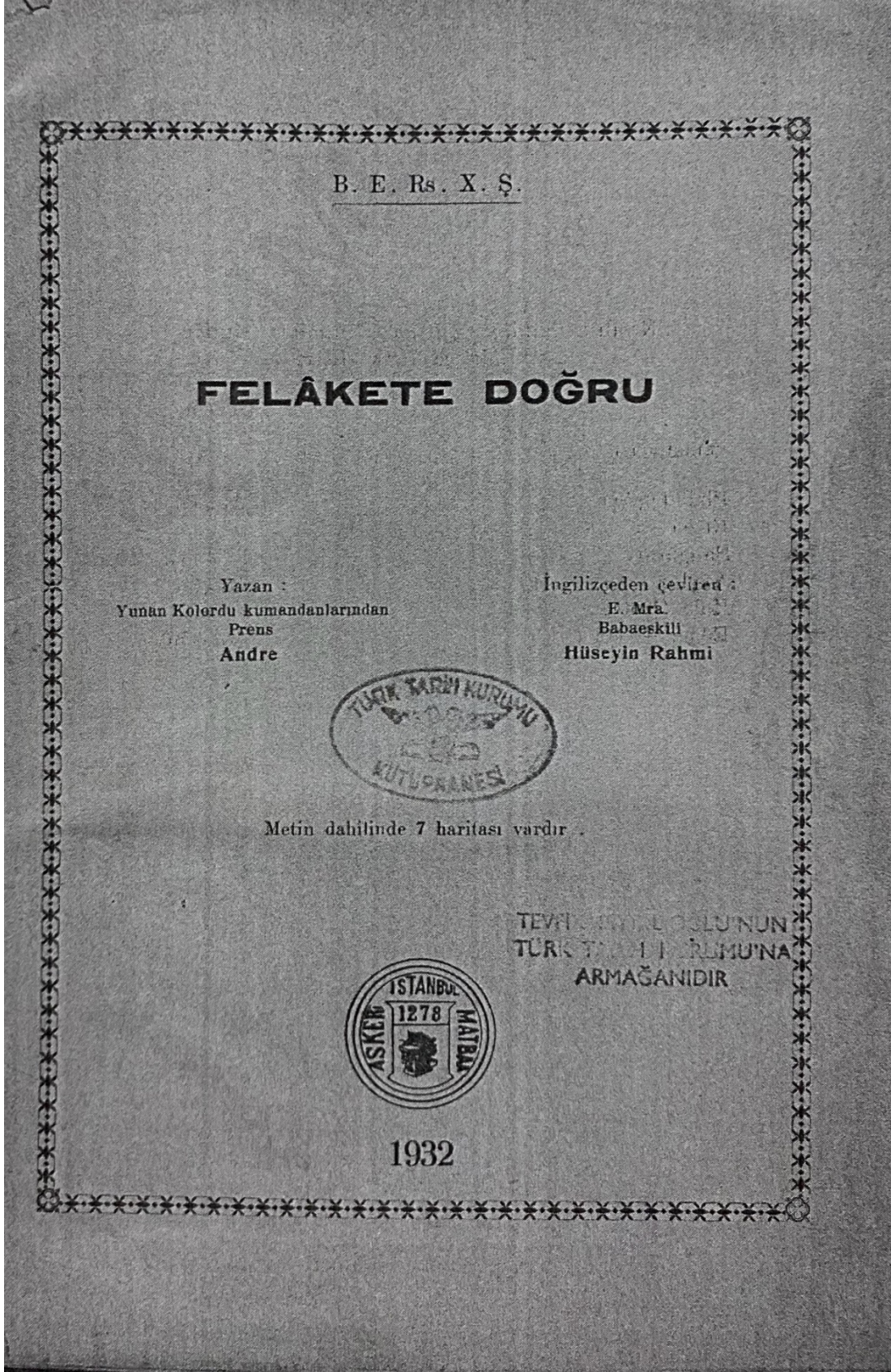
Ek 15. Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923

Ek 16. Sınıf Arkadaşım Atatürk-1

Ek 17. Felakete Doğru

Ek 18. Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : İrem ÇANKARA

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce: Okuma, Yazma ve Konuşma orta derecede

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Yabancı Dil Kursu – Öğretmen (4 yıl)

Tarih : 31.03.2024

İNTİHAL RAPORU

İREM ÇANKARA TEZ BENZERLİK

ORJİNALLIK RAPORU

% 8	% 7	% 5	% 3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 2
2	dspace.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	www.gecekitapligi.com İnternet Kaynağı	<% 1
4	egitimaski.com İnternet Kaynağı	<% 1
5	acikerisim.erbakan.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
6	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	Submitted to Mersin Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
8	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1
9	acikerisim.bartın.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

31.03.2024

İrem ÇANKARA